

ЯКЪ ПО РУСЬ

ХОДИЛА

СЛѢДАМИ ДАЖИЛА

ЯКЪ ТО РУСЬ ХОДИЛА
СЛѢДАМИ ДАНИЛА.

ЯКЪ ТО РУСЬ ХОДИЛА
СЛѢДАМИ ДАНИЛА.

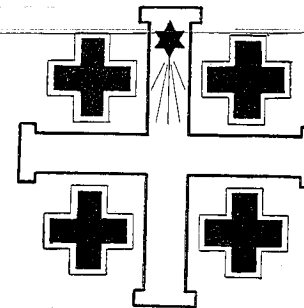

ИХЪ ЕКСЦЕЛЕНЦІЯ
АНДРЕЙ графъ ШЕПТИЦКІЙ
МИТРОПОЛИТЪ ГАЛ. АРХІЕПІСКОПЪ ЛЬВѢВСКІЙ.
Протекторъ и провѣдникъ паломництва.

ПРОЦЛАМНЮЮ А ПАМІТЬ
нашого руско-народного митрополита
и графа Святу Божу
свѣдѣнь 5. до 22. вересня 1900.

АВЪ ТО РУСЬ ХОДИЛА
САТРАПИ ДАНИЛА.

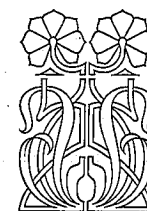

ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА

першого руско-народного паломництва

въ Святу Землю

вѣдъ 5. до 28. Вересня 1906.

ЖОВКВА
Печатня оо. Василянъ
1907.

Накладомъ комитету.

Зъ порученя паломничого комітету
при сповъчати
Свящ. Василя Мацюрака
Пароха Рыбника и другого лѣтописця паломництва
зладивъ
Свящ. Юліянъ Дзеровичъ
Катехитъ женской выдѣловой школы въ Бродахъ
лѣтописецъ паломництва.

Данило Мнихъ.

Тожъ то тріумфъ для Хрестоносцѣвъ бувъ,
коли Балдвинъ Єрусалимъ здобувъ!

Тожъ то пошла Европою хвала,
тожъ то и мрѣй на душѣ навела!

Сей бравъ свой мечъ, а той — свой смертный грѣхъ
и йшовъ народъ, плывъ тысячу дорѣгъ.

У всѣхъ метою бувъ Господній грѣбъ,
а вабомъ честь, або душевный хлѣбъ.

Тогдѣ въ часахъ для вѣтчины сумныхъ
въ Єрусалимъ поїшовъ Данило Мнихъ.

И йшла зъ нимъ лишь о вѣтчину жура,
якъ чорна тѣнь здовжъ берегѣвъ Днѣпра.

Хочъ зашумѣвъ Єрусалимскій рухъ
не вѣдступивъ Данила вѣрный другъ.

Святымъ натхнѣнемъ вѣнъ натхнувъ черця,
чернець вступивъ до княжого дворця.

Приймивъ Данила приязно Балдвинъ
спытавъ, чого бажати може вѣнъ.

Ласкавый княже, — поклонивъ чернець —
моимъ бажанямъ вже давно конецъ.

Днесъ заспѣвають тутъ «Христось воскресъ»
на Грѣбъ Господень злине свѣтъ зъ небесъ.

Позволь менѣ поставити надъ нимъ
свое кандило зъ масломъ дорогимъ!

Нехай засяе у Христовыхъ нѣгъ
за всѣхъ князѣвъ, за всѣхъ братѣвъ моихъ!

В. Щуратъ

(зъ новой книжки п. з. Историчні пісни, Львів 1907).

Пропамятна Таблица
Першого руского Паломництва въ Святу Землю.

Протекторъ Паломництва:
Его Ексцеленція, Высокопреосвященный:

Андрей графъ Шептицкій
Митрополитъ Галицкій, Архіепіскопъ Львѣвскій.

Президія приготавлиющаго Комітету:
Впр. и Всв. о.

Андрей Бѣлецкій
Офіціалъ, Архіпресвитеръ Львѣвскои Капитулы.

Комітетъ:
Впр. и Всв. о. **Миронъ Подолинскій** крыл. кап. Перемышльскои.
Впр. и Всв. о. **Александръ Бачинскій** крыл. кап. Львѣвскои.
Впр. и Всв. о. **Теодоръ Пюрко** крыл. кап. Львѣв.
Впр. и Всв. о. **Іоанъ Редкевичъ** крыл. кан. Станислав.

Скарбникъ Комітету:
Всч. о. **Михаилъ Тупись** сотрудникъ Архікатедр.

Технічний Управитель:
Всч. о. **Левъ Из. Сембратовичъ** викарій Архікат.

Пропамятна Таблица
Першого руского Паломництва въ Святу Землю.

Духовникъ Паломництва:
Всч. и Всв. о. **Д-ръ Кароль Ерми**, Духовникъ сем. у Львовѣ.

Лѣтописецъ Паломництва:
Всч. о. **Юліанъ Дзеровичъ**, катехитъ выдѣл. женской школы въ Бродахъ.
Всч. о. **Василій Мацюракъ**, парохъ Рыбника.

Провѣдники группъ.
I. Група: Всч. и Впр. о. **Емиліанъ Мизъ** Совѣтникъ Митроп. Конс., парохъ Зборова.
II. Група: Всч. и Впр. о. **Титъ Войнаровскій** Сов. Еписк. Конс. въ Станиславовѣ, парохъ Балинець.
III. Група: Всч. и Впр. о. **Филемонъ Решетиловичъ** Совѣтникъ Митр. Конс. парохъ Глинянь.
IV. Група: Всч. и Впр. о. **Амврозій Полянскій** деканъ Стрыйскій, Сов. Митр. Конс. п. Конюхова.
V. Група: Всч. и Впр. о. **Гавріилъ Гнатишакъ** Сов. Еписк. Конс. въ Перемышли, пар. Крыницѣ.
Польскій вѣдѣль: Всв. и Впр. о. **Д-ръ Блажей Яшовскій** проф. права церк. на універс. у Львовѣ.

Заступники провѣдниковъ группъ:
Група перша: Впр. и Всч. о. **Іоанъ Волянскій** деканъ Теревовельскій пар. Острѣвчика.
Впр. и Всч. о. **Володимиръ Винярскій**, парохъ Иванѣвки.
Група друга: Впр. и Всч. о. **Василій Томовичъ**, деканъ Зарваницкій, парохъ Мозолѣвки.
Впр. и Всч. о. **Володимиръ Яворскій**, экспозитъ Колодрѣбки.

Пропамятна Таблиця
Першого руского Паломництва въ Святу Землю.

Група трета: Впр. и Всв. о. **Д-ръ Діонизій Дорожинський**, ц. к. проф. релігії нѣм. гимн. у Львовѣ.

Впр. и Всч. о. **Юліанъ Зубрицкій**, деканъ Унѣвскій, парохъ Яхторова.

Група четв.: Впр. и Всч. о. **Людоміръ Зарицкій**, деканъ Николаевскій, парохъ Устя.

Впр. и Всч. о. **Романъ Березовскій**, парохъ Протесь.

Група пята: Впр. и Всч. о. **Володимиръ Венгриновичъ**, парохъ Нижанковичъ.

Впр. и Всв. о. **Д-ръ Василій Масцюхъ**, професоръ прав. церк. въ Перемышли.

Поль. вѣддѣль: Впр. и Всч. о. **Петро Незгода**, ц. к. курать вѣйсковый въ Перемышли.

Дірігентъ хору паломничого:

Вп. п. **Евгеній Турула**, укѣнченый богословъ.

ПЕРЕДНЕ СЛОВО.

Отся книжка написана зъ порученя комітету першого руского паломництва въ Святу Землю, есть прото офіціальною »паломничюю книгою«, котру всѣ паломники дѣстають даромъ.

Авторы отсеи пропамятної книги уважають за вѣдповѣдне сказати вѣдъ себе пару слѣвъ о укладѣ сеи книжки. Передовсѣмъ о заголовку: »Якъ то Русь ходила слѣдами Данила.« Тутъ пѣшли мы за примѣромъ нѣмецкихъ паломничихъ книжокъ, котрѣ звичайно добирають собѣ римовані заголовки*) Маючи такого славного попередника въ святой Землѣ, чернигѣвского игумена Данила, котрый оказавъ ся и великимъ, свѣдомымъ патріотомъ, ставляючи »кандило свое надъ Гробомъ Господнимъ за вся князя наша и за всю роускую землю,« и талановитымъ письменникомъ, бо его опись святой Землѣ належить до наиплястичнѣйшихъ та найстаршихъ, якѣ взагалѣ европейскій літературы посѣдають а книжка его становить перлину нашего письменства, одушевлена подобными цѣлями Русь наша ѣдучи въ Святу Землю, може зъ гордостію заявити, що она бажала ступати слѣдами Данила.

Книжка ся написана въ двѣйку, — дванайцять роздѣловъ опрацьованій Всч. о. Вас. Мацюракомъ, — та мимо того стара-

*) Прим : Vom Donaustrand ins heil'ge Land,« або : »Die Pilger Tiroler im heil'gen Land, als das Jahrhundert im Beginne stand.«

лись оба автори ити однимъ шляхомъ, написати свои замѣтки пѣсля одного пляну, щобы книжка не рѣжнлась вельми въ способѣ писаня, та представляла одностайну цѣлѣсть. Подѣливши межи собою поодинокі партіи, автори тримались отсѣго пляну: Передовсѣмъ навести дословно вѣдповѣдне мѣстце зъ Святого Письма, опѣсля описати історію та теперѣшний видъ сего мѣстця, а наконецъ оповѣсти се, що рускі паломники на тѣмъ мѣстци робили, та які чувства ворушили ихъ християнскій сердца. Котра часть, котрымъ авторомъ написана, вказують початковій буквы ихъ именъ передъ кождымъ роздѣломъ. Робимо се задля повплѣтанныхъ, деякихъ особистыхъ споминѣвъ и приключень. Плянъ книжки подавъ и остаточну редакцію и коректу провадивъ о. Дзеровичъ.

Щобы книжку зрѣбити інтереснѣйшою, цѣкавшою, а при тѣмъ своєю рѣдною, питомою, позволили собѣ автори повплѣтати въ книжку и декотрі имена, деякі пригоди паломникѣвъ, не забуваючи на засаду: »Sancta sancte tractanda« (о святыхъ рѣчахъ треба зъ повагою говорити). А тому, що книжка ся, яко офіціяльна не смѣла узгляднати програмы якоисъ группы спеціально, а повинна она дати повный образъ паломництва руского взагалѣ, тому автори выбрали методу хронологічну т. е. идучи слѣдомъ житя Іисуса Христа описували всѣ мѣстця, освячені Его побутомъ по порядку, вѣдъ хвилѣ благовѣщеня до преславного на небеса восшествія. Той порядокъ въ описуваню выбрали мы ше й ддятого, бо въ такій способъ уложена книжка осягне найскорше ту цѣль, яку бажали мати Ихъ Ексцеленція, Преосвященный Архіерей, именно щобъ она була книжкою будуучою, книжкою для побожного читаня рускимъ родинамъ взагалѣ, а милымъ споминѣмъ паломникамъ зъ особна. Того ради написахъ мѣстца скатын: *абы слышѣцїи, или чтѣцїи потщилиса щирымъ сердцемъ, и всѣми силами непоколеблемыми быти могли ко вѣрѣ святой оутверждающиса* («Перегриначїа или пѣть до Іерусалима») сей девизъ нашего Данила Мниха при его описуваню мѣстцъ святыхъ бувъ и нашою цѣлею, нашою програмою при укладѣ сей книжки.

У Львовѣ въ день Благовѣщеня Прч. Дѣвы 1907.

Автори.

Всесвѣтлѣйшій и Впр. Отець

Андрей Бѣлецкій

Офіціалъ, Архіпресвитеръ Львѣвской Капитулы.
Предсѣдатель приготовляющого комітету.

З М Ъ С Т Ъ .

Стор.

»Данило Мнихъ« стихъ Д-ра Щурата	
Пропамятна таблица паломництва	II, III, IV.
(Ю. Д.) Передне слово	
Змѣсть книжки	
1. Роздѣль: (Ю. Д.) Такъ Богъ хоче	1
2. » (В. М.) Приготованя до паломництва	8
3. » (Ю. Д.) Выѣздъ зъ Львова	23
4. » (Ю. Д.) Чась познакомитись	31
5. » (Ю. Д.) Жите на корабли	47
6. » (Ю. Д.) Богослуженя и науки на корабли	60
7. » (Ю. Д.) Виды зъ корабля	74
8. » (Ю. Д.) Тебе Бога хвалимъ	81
9. » (Ю. Д.) Въ святѣй Землѣ	88
10. » (Ю. Д.) Розкладъ часу въ Єрусалимѣ	98
11. » (В. М.) Святый Іоаннь въ горахъ	103
12. » (В. М.) »Мы идемъ въ Вифлеемъ«	110
13. » (Ю. Д.) На горѣ Морія	124
14. » (Ю. Д.) Надъ Іорданомъ	146
15. » (Ю. Д.) Надъ Мертвымъ моремъ	159
16. » (В. М.) Долиною Гинноньскою и Іосафата	164
17. » (Ю. Д.) »Бысть же потъ его, яко капля крове«	177
18. » (Ю. Д.) На горѣ Сіонъ	184
19. » (Ю. Д.) Крестна дорога	196
20. » (В. М.) Церковь Божого Гробу — Голгофта	215
21. » (Ю. Д.) На гору Оливну	235
22. » (Ю. Д.) Мѣстця Маріи	247
23. » (В. М.) Наші пріюты	259
24. » (В. М.) Політичній и религійній вѣдносины въ Єру- салимѣ	267
25. » (В. М.) Жите на улицахъ Єрусалима	273
26. » (В. М.) Въ церквѣ св. Стефана	281

27.	Роздѣль.	(В. М.) Прощаємось зъ Тобою, святая Земле	290
28.	»	(В. М.) На корабли зъ поворотомъ	297
29.	»	(Ю. Д.) Концертъ въ честь Ихъ Ексцеленціи и бла- годарственна адреса	306
30.	»	(В. М.) Приѣздъ на родину	317
31.	б	(Ю. Д.) Користи зъ паломництва	223
32.	»	(Ю. Д.) Замѣтки и уваги будучому паломництву пѣдъ розвагу	242
33.	»	(Ю. Д.) Статистика паломникѡвъ	351
34.	»	(Ю. Д.) Поазбучный списъ всѣхъ паломникѡвъ . . .	353
35.	»	Покѡйники першого паломництва	
37.	»	(Ю. Д.) Впорядчикъ именъ, мѣстць и рѣчевый	

Книжка украшена 200 ілюстраціями.

Першій роздѣлъ.

Такъ Богъ хоче.

Ю. Д.

Водъ коли сповнилось велике дѣло вѣдкупленя свѣта черезъ крестну смерть Сына Божого на Голгофѣ, водъ коли Богъ давъ той найкрасшій доказъ незмѣримои любви до упавшого черезъ грѣхъ роду людского, водъ коли Христось, воскресши зъ нового гробу Йосифа зъ Ариматеи, своєю **»смертію смертъ поправъ ѿ сѣщымъ въ гробѣхъ живѣтъ дровѣвъ,«** стали мѣстця Розпятія и зложеня до гробу предметомъ особлившого почитаня. Всѣ, що зъ щирою любовію горнулись до Христа и Его небесной науки уважали тѣ мѣстця за найдорожшій, за найсвятѣйшій въ свѣтѣ, а перша громада христіянська Єрусалима и околицѣ навѣдувала тѣ мѣстця пильно, розважаючи зѣ зворушенемъ подѣѣ, якѣ тутъ стались. Та небавомъ по збуреню Єрусалима, котре кровавымъ пятномъ запечатало історію жидѣвского народа, було и Христіанамъ заказано збиратись на своихъ мѣстцяхъ святыхъ; а щобы ихъ еще бѣльше вѣдстрашити водъ дорогихъ святощѣвъ, казавъ цѣсаръ Адріанъ выбудувати величаву святынню богинѣ Венерѣ на мѣстци Розпятія и Божого гробу. Христіане не бажаючи поставленнымъ въ поганьскѣмъ храмѣ болванамъ Юпітера и Венеры поклонятись, оминали зѣ болемъ сердца тѣ колись такъ святѣ для нихъ мѣстця, та выжидали зѣ горячимъ бажанемъ тои хвилѣ, коли тѣ мѣстця увѣнчае колись величава святынна правдивого христіаньского Бога.

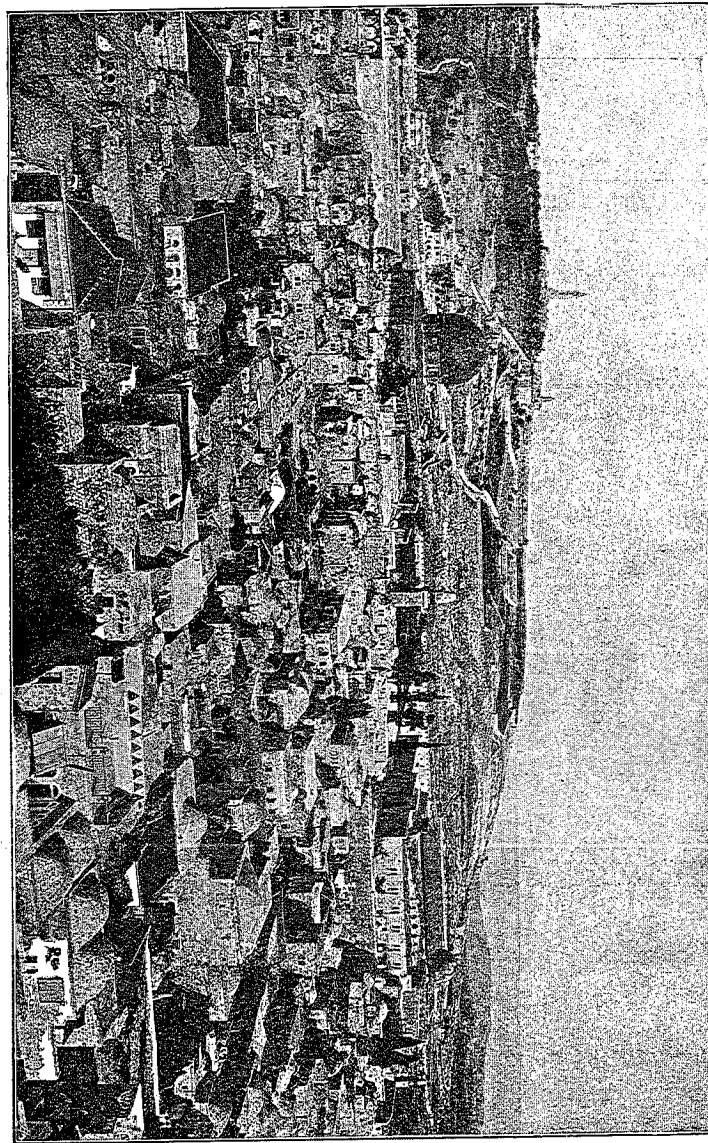
Але ажъ въ четвѣртѣмъ столѣтїю покыла побожнѣсть и жертволюбивѣсть римскаго цѣсаря Константина и его святой матери Елены тѣ мѣстця свѣтїи прекрасными храмами, въ которыхъ то збирались теперѣ Христїане, увѣльненїи цѣсаремъ Константиномъ зъ доволѣтнихъ узѣвъ переслѣдуваня римскими цѣсарями. Якъ вода затамована, прѣрвавши греблю бѣжитъ опѣсля зъ тымъ бѣльшою силою и лоскотомъ, такъ и Христїане, дочекавшись по збуреню поганьскихъ свѣтынъ Юпітера и Венеры, выставеныхъ для наруги надъ Христомъ цѣсаремъ Адрианомъ, величавого храму Христоваго, ишли теперѣ великими масами зъ слезами, мольбами, поклономъ. Особливо усилились паломництва, коли побожнымъ старанямъ царицѣ Елены удалось найти Крестъ свѣтїи, орудїе смерти Спасителя.

Коли въ роцѣ 638 здобули Могамедане Єрусалимъ, стали паломництва вправдѣ небезпечнїи, але все таки можливїи, понеже Могамедане за оплатою великаго гарачу, (хочъ не все,) на тѣ посѣщеня богомѣльнїи призволяли. Але коли въ роцѣ 1073 здобули Палестину сельчуцкїи Турки, стали паломництва неможливими. Такъ путники, якъ и тамъ осѣлїи Христїане нарѣкали щоразъ бѣльше на новыхъ, дикихъ володарѣвъ. Паломники, не лишъ що мали складати що разъ бѣльшїи гарачъ за призолене посѣщеня свѣтыхъ мѣстцъ, але многїи путники мусѣли высокимъ окупомъ добувати себе зъ вязницъ турецкихъ, або и переплачувати свою подорожъ житемъ. Тодѣ Христїане лише великими масами вѣдважувались посѣщати тѣ свѣтїи мѣстця. Але власне тѣ великїи походы збудили недовѣре у Сельчукѣвъ. И були такїи богомѣльнїи походы, що зъ 7000 путниковѣвъ, верталось всего 2000 зъ тяжкою бѣдою. Черезъ цѣле столѣте доходили зъ сихъ свѣтыхъ мѣстцъ скарги на переслѣдуваня Христїанъ и вже папы римскїи Григорїи VIII. и Сильвестеръ II. старались наклонити европейскихъ володарѣвъ до згѣдного, збѣрного, оружнаго выступленя противъ Турковѣвъ. Довгїи часъ не могли задля рѣжныхъ причинъ христїаньскїи володарѣ, володѣтелѣ выступити противъ вороговѣвъ Христовыхъ, ажъ доки Богъ не покликавъ до сего великаго дѣла мужа свѣтлого, побожнаго, одушевленого для sprawy Христа и Его стопами и кровїю освяченыхъ мѣстцъ.

Тымъ мужемъ бувъ Петро зъ Амїену, котрый въ молодости бувъ жовнѣромъ, опѣсля монахомъ, а наконецъ свѣщенникомъ. Вѣнъ вѣдбувъ въ р. 1093 богомѣльну подорожъ до Єрусалиму и подѣбно, якъ другїи паломники мусѣвъ заплатити великїи гарачъ и бачити велику нужду Христїанъ, о котрѣи тѣлько наслухавъ ся. Вернувши, привѣзъ вѣнъ зъ собою такожъ и скаргу и просьбу вѣдъ тамошнихъ Христїанъ и листы, благаючи о помѣчь. Папа Урбанъ II. выслушавши докладно его сумнаго оповѣданя, давъ ему приказъ, ити вѣдъ села до села, вѣдъ мѣста до мѣста и описувати своими вымышленными словами, нужду и терпѣня Христїанъ, понижене и осквернене свѣтыхъ мѣстцъ. Приготовивши въ такїи способъ вѣдповѣдне успособлене, скликавъ Папа великїи зборы Христїанъ до Клермону, де самъ яркими красками описавъ горе Єрусалима: »Въ храмѣ, зъ котораго Спаситель прогнавъ купцѣвъ, щобы не безчестили свѣтынѣ, голосить ся безкарно наука дїавола. Хто смѣе тамъ нынѣ до Пречистой Дѣвы молитись, хто въ храмѣ Божого Гробу Того зывати, котрый своею смертїю смерть побѣдивъ? Худоба стоить на тыхъ свѣтыхъ мѣстцяхъ, а за призолене дивитись на се понижене, жадають тѣ беззаконники высокаго гарачу. Вѣрныхъ переслѣдуютъ, свѣщенниковѣвъ бьютъ и убиваютъ, дѣвицѣвъ мучать и безчестятъ! Горе намъ, коли спокѣино живемо и тому нещастю не зробимо конце; красше умерти, якъ дивитись на погибель нашихъ братѣвъ!...« Тѣ слова выкликали небувале одушевлене. Цѣлїи зборы, всѣ присутнїи, немовъ »**ѣдинїи оустїи**« закликали: »**Такъ Богъ хоче!**« Свѣтѣйшїи Отець учувши сей окликъ, закончивъ свою промову словами: »Сей кличь: »такъ Богъ хоче!« нехай буде вашимъ кличемъ въ кождѣи вашѣи дѣяльности, яку пѣднимаете для науки Христа; крестъ нехай буде для васъ знакомъ и силы и покоры!«

Наслѣдки сихъ зборѣвъ були величезнїи. Хто вертавъ зъ Клермону въ свою вѣтчину, заохочувавъ до походу другихъ и розпаливъ ся духъ Христїанъ, розжеврѣлась любовь до Христа, якъ нѣколи! Тысячѣ заявляли свѣи удѣль въ походѣ. Мужъ розлучавъ ся зъ женою, родичѣвъ прощались зъ дѣтьми, хлѣборобъ покидавъ свѣи плугъ, пастыръ паству, ремѣсникъ варстать; кождїи спѣшивъ на помѣчь Христовѣи землѣ. Тѣ,

котри брали участь въ томъ походѣ пришивали собѣ на правомъ рамени крестъ зъ червоного сукна и вѣдъ того доставали имя крестоносцѣвъ.

Нынѣшній Єрусалимъ, вижденій зъ вежѣ Церкви Спасителя.

Вѣдъ часу зборѣвъ въ Клермонѣ (1095) р. ажъ до упадку Птольомаїди (1201 р.) тягнули туды узброєні вѣйска християнскій — бѣльше якъ 5 мильонѣвъ людей, а історія нашої церкви записує золотыми буквами тѣ походы на своихъ картахъ, яко доказъ небувалого одушевленя для Особы и науки Христа!

* * *

Цѣлї столѣтя тымчасомъ минали и цѣлї столѣтя свѣтивъ зновъ пѣвмѣсяць, яко знамя власти въ краю, котрого крестоносцѣ напоили своєю кровію, усѣяли своими кѣстми, добували своими грудьми. Та не свѣтитъ вже той пѣвмѣсяць такъ ярко, не блестить такъ ясно, якъ колись свѣтивъ надъ Босфоромъ. Померкла его слава, зникла его сила. Турецка сила зломлена на все въ Европѣ, стратила и въ Азїи свое значѣне — полекшало нашимъ братьямъ Християнамъ на всходѣ, паломники идуть туды безъ перешкоды.

Та инакше лихо налягло на церковь Христову! Колись одно велике стадо Христове, колись велике сильне дерево, въ котрого тѣни громадились народы всходу и заходу, велике дѣло Боже придумане для спасеня людей, людскими руками зѣстало знѣвечене. Велика вѣвчарня Христова розбилась, частина овецъ зблукалась вѣдъ доброго пастьера, намѣстника Христовѣго, велика галузь церкви Христовой, вѣдломившись вѣдъ животворного пня усихає, гибне марно. Причини сего роздору були: перенесене цѣсарского престола до Царгороду, внѣшний блескъ тамошного патріархату, великій христологїйни борбы, въ котрыхъ все заходна церковь рѣшала, зановане особнои церковнои державы, властолюбивѣсть царгородскихъ цѣсарѣвъ, котри не могли знести надъ собою независимой головы Церкви. Причини тои схїзмы по части нынѣ вже уступили, та роздоръ, схїзма осталась. Неразъ простягала добра мати, католицка Церковь руку до згоды своѣй донцѣ, всходнѣй церквѣ, бажаючи простити ѣй вину, та приймити назадъ пѣдъ свою матерну опѣку, неразъ вже приходило до хвилевои згоды, якъ на соборахъ въ Ліонѣ 1224, на соборѣ въ Фльоренціи 1439. Та на добрыхъ постановахъ кѣнчилось.

Довгі вѣки минали, та вже майже и пропала бы надѣя на з'єдинене церковъ, коли-бъ не бажане, не воля нашого Спасителя, щобы було єдине стадо, єдинъ пастырь. Гадка ся натхнула папу Урбана VIII. звернутись до Русинѡвъ зѡ словами: »Per vos mei Rutheni orientem convertendum spero;« та гадка склонила великого Папу Льва XIII. до написаня великої енцикліки о з'єдиненю церковъ. Та не було чоловѣка, котрый бы сѣ внеслѣ гадки перевѣвъ въ дѣло, старавъ ся ихъ здѣйснити. Ажъ выступивъ новый Петро зъ Амієну; въ житєписи немовъ его копія, спершу такъ само сынъ Марса, опѡсля побожный схимникъ-монахъ а наконецъ митрополитъ рускої Церкви, що силою свого слова загрѣвъ Русь до нового крестоносного походу. И зѡбрались на Єго покликъ побожный старцѣ и учені мужѣ и радили довго и мудро, чи такій новий крестоносный похѡдъ бувъ бы въ тыхъ часахъ миру и спокою дѣломъ Божимъ? Не въ блискучѡй збруѣ мавъ вѡдбутись сей похѡдъ, не въ кровавыхъ борбахъ и блескучихъ побѣдахъ мала лежати єго сила! Нѣ, зъ братнымъ поцѣлуємъ мира, зъ молитвою на устахъ, любовію въ серцю мавъ вѡдбутись сей похѡдъ.

Хто-жъ бо бѡльше покликаний до такого крестоносного, мирного походу, въ цѣли з'єдиненя Церковъ, якъ не мы Русины, котрі попри щирю, синѡвску любовь до Римского престола заховали свѡй всхѡдный обрядъ въ повнѡй чистотѣ, въ повнѡй лѣпотѣ? Де-жъ лучше розпочати той великій починъ якъ не въ Єрусалимѣ, тѡмъ щасливѡмъ мѣстѣ, котре глядѣло на горушечне зерно Церкви, котре числило межѣ своими мешканцями першихъ исповѣдникѡвъ Христа, въ котрого мурахъ найчастѣйше звенѣла, звучала наука Спасителя. Хто-жъ вѡдповѣднѣйшій бувъ до переведеня той гадки, якъ не нашъ Архієрей, котрого Всевышній надѣливъ всѣми такими прикметами розуму и серця, які просто людей, що мають то щасте стрѣтити ся зъ нимъ, прямо въ полонъ беруть.

Та чи ся велика гадка се одинока причина сего крестоносного походу Русинѡвъ у св. Землю? Нѣ! Русь тамъ ишла и зъ плачемъ и жалемъ за свои грѣхи, абы Богъ простивъ намъ нашъ беззаконія »по велицѣй милости своей;«

абы Богъ не судивъ насъ по справедливости, а по величинѣ милосердія Свого.

Мы еще ѣхали въ Єрусалимъ, до Божого Гробу зъ тымъ намѣромъ, абы тамъ у живоносного гробу набрати силъ до борбы зѡ зломъ, зъ покусами, щобы тамъ насталити нашу волю до добра, щобы тамъ заправитись до борбы зъ ворогами Христа: невѣрствомъ, лженаукою, зѡпсутемъ обычаѣвъ, які обявили тутъ на Руси борбу церковъ Христовѡй.

Отсе нашѣ цѣли, цѣли паломництва руского, а тѣ цѣли наказували придержуватись отсихъ правилъ: залишеня всякого внѣшного блеску, та вѡдбутя паломництва при якъ найменшихъ выдаткахъ. Тому взявъ комітетъ въ програму лишь звиджене Єрусалиму, Вифлеєму, св. Ивана въ Горахъ, Йордану, щобы звидженемъ иншихъ може и гарныхъ, може и славныхъ мѣстцъ не затирати прекрасныхъ вражѣнь душевныхъ, вѡднесеныхъ на тыхъ св. мѣстцяхъ, та щобы цѣлу подорожъ вѡдбути въ якъ найкоротшѡмъ часѣ, за якъ найдешевшій грошѣ.

Понеже Русины вѡдбували вперве таке масове паломничество, тому організацію такого паломництва взявъ нашъ комітетъ вѡдъ Тиролецѣвъ, зглядно вѡдъ звѣстного аранжера такихъ паломництвъ зъ нѣмецкихъ провинцій Австріи, полковника Гімля фонъ Агісбургъ, що лучивъ въ своѣй особѣ взѡрцеву войскову дісципліну австрійского офіцера, великій досвѣдъ въ устроюваню такихъ паломництвъ та незрѡвнаний спокѡй, терпеливѡсть и побожнѡсть.

»Такъ Богъ хоче!« — се така Єго воля, можемо повторити за одушевлеными крестоносцями, видѣвши, що зачате дѣло такого мирного крестоносного походу вѣнчаєт ся гарными успѣхами, доходить щасливо до кѡнца. Недовѣрство у власнѣ силы, пѡдпольна агітація неприхильныхъ церковъ элементѡвъ, котрі пѡдѡбно Іудѣ Искаріѡтѣ кликали: »почтѡ гівель сїѡ вѣсть«, звѣстне убожество руского народа, не ворожили удачи цѣлому паломництву, однакъ показалось, що: »Богъ такъ хоче!« Паломничество не лишь що вѡдбулось, але еще удалось на славу и чейже нема межѣ паломниками одного чоловѣка, котрый бы недоволенный вернувъ домѡвъ, котрый бы жалувавъ выданныхъ грошей, котрый бы не вернувъ покрѣпленный на духу, скрѣпленный у вѣрѣ, розпаленный любовію до Бога, до Христа.

Другій роздѣль.

Приготовленя до паломництва.

В. М.

Въ числѣ лѣчничихъ мѣстцевостей, до якихъ удававъ ся Ексц. Митрополитъ Андрей графъ Шептицкій для поратованя свого здоровля знаходить ся такожъ тирольске мѣсто Бріксенъ.

Тамъ то перебувавъ Ексцеленція въ р. 1904. Зъ богато поробленихъ знакомствъ, найважнѣйше було зъ п. Генрикомъ Гиммлемъ фонъ Агісбургъ ц. и к. полковникомъ. Есть се чоловікъ глибоко образованый, котрый звидѣвъ богато краївъ и народѣвъ, о чѣмъ дуже займаючо и докладно умѣе розповѣдати. Мѣжъ иншимъ зойшла одного разу розмова на св. землю, до котрой п. Гиммель кѣльканайцять разѣвъ подорожувавъ, тамъ набравъ богато досвѣду и запознавъ ся дуже докладно зѣ всѣма обставинами тамошнихъ вѣдносинъ. Оповѣданя тѣ лише розсѣяли сумнѣвы що до технѣчнихъ трудностей такого паломництва, бо паломництво саме въ засадѣ вже було вѣдъ давна цѣлею и бажанемъ Его Ексцеленціи. Щобъ однакъ самому наглядно и наочно набрати досвѣду въ аранжованю такой богомѣльной подорожи, Его Ексцеленція прилучивъ ся впередъ до Тирольского паломництва, котре въ р. 1905 посѣтило св. Землю. Повернувши щасливо назадъ и переконавши ся о невеликихъ трудностяхъ такой дороги, Архієрей зачавъ думати яко дбалый пастырь о своихъ вѣвцяхъ и постановивъ зьорганізувати руске паломництво.

Въ тѣй цѣли спросивъ до Львова бѣльшій кружокъ Русинѣвъ духовныхъ и свѣтскихъ на раду. Въ тѣй конферен-

ціи взявъ участь такожъ и п. Гиммель, котрый нарочно сюда приѣхавъ. Яко делегаты консисторскій явили ся Впр. о. Миронъ Подолинскій, крылошанинъ зъ Перемышля и Впр. о. Иванъ Редкевичъ, крылошанинъ зъ Станиславова. На тѣй нарадѣ вѣдбувшѣй ся въ митрополичѣй палатѣ представивъ п. Гиммель цѣльый докладный плянь паломництва, подавъ всякый практичный інформаціи и обѣцявъ на дальше служити своими радами. Зѣбраніи приняли всѣ до вѣдомости, згодили ся на організацію паломництва и выбрали комітетъ.

Покровительство надъ паломництвомъ рускимъ до св. Землѣ взяли на себе Впреосв. Митрополитъ Киръ Андрей Шептицкій и оба Владыки, перемышскій киръ Константинъ Чеховичъ и станиславѣвскій киръ Григорій Хомишинъ.

До комітету увѣйшли:

Впр. и Всеч. о. Офіціалъ митратъ Андрей Бѣлецкій, яко предсѣдатель.

Впр. и Всеч. о. крыл. Александеръ Лешковичъ Бачинскій.

» » » Теодоръ Пюрко.

» » » Иванъ Редкевичъ.

Всеч. о. Михаилъ Тупись І. проп. архікат., яко скарбникъ.

» » Левъ Из. Сембратовичъ вікар. архікат. яко секретаръ и технѣчний управитель.

ЗАХОДЫ И СТАРАНЯ КОМИТЕТА.

Задачею паломничого комітета було розпочати вступный працѣ організаційный. До сего забравъ ся комітетъ зъ всею енергією. Найперше постарано ся о карты заявленя вступу, по котрыхъ выготовленю приступлено до агітаціи. По цѣлѣй австрійскій Руси розѣйшла ся въ Лютѣмъ 1906 р., слѣдуюча вѣдозва:

Руске паломництво до св. Землѣ. 10 10 1906 р.

Сл. Ис. Хр.!

Не одна у насъ християньска душа почавши вѣдъ ранной молодости переймалась найсолодшими мрѣями въ житю, роздумуючи набожно про св. Землю, та мрѣючи о тѣмъ, якъ

бы то бодай разъ споглянути на тй св. мѣстця у св. краинѣ,
де перебувавъ нашъ небесный Спаситель Иисусъ Христось.
И не одень зъ насъ линувъ душею гень-гень далеко за синй

о. Левъ Из. Сембратовичъ, вѣк. архикат., технѣчный управитель.

моря и витавъ гадкою у тыхъ св. мѣстцяхъ — та, лишь одною
гадкою, а вѣдтакъ прокидавъ ся мовъ зъ наймильшого сну

и жалувавъ, що се — не дѣйствѣность... Бо коли-бъ се була дѣй-
ствѣность! Коли-бъ чоловѣкъ грѣшникъ мѣгъ справдѣ стати
власными ногами на тѣй св. землицѣ, по якѣй ступавъ нашъ
Божественный Спаситель — якимъ бы се було невысказа-
нымъ щастемъ, надземною, незвычайною радостю, та осоло-
дою змореной буденщиною душѣ и доживотною наймильшою
памяткою для чоловѣка?!

Незвычайно щасливымъ почувъ бы себе кождый правди-
вый христѣянинъ-католикъ, коли-бъ такъ его мрѣѣ про св. Зе-
млю здѣйствились!...

Гень-гень за синимъ моремъ въ далечѣнь мрѣе небесна
синява, а изъ за неѣ выстають въ небеса рожевѣ горы Лива-
ну... Зеленѣють шовкомъ, гилѣстѣ, высокѣ пальмы и велитнѣ
кедры, а тихою долиною, плыве срѣбною смугою, ясными про-
холодными струями — преславный Йорданъ. Скрѣзь тишина
и spokѣй. Все оповите въ якѣйсь невымовный, торжественный,
святочнѣй настрѣй.

Цѣла краина купае ся въ ясному, сонѣчному сѣяевѣ,
а зъ всего бе святѣсть, небесна святѣсть, котра наповняе
душу чоловѣка горячою любовю до Всевышнього и боязнию
до Его справедливости... — Се свѣята Земля! Колыска людского
и христѣянского роду! А тутъ вѣчно незатертѣ слѣды бутѣ
нашого небесного Спасителя — вѣдвѣчнѣ свѣдкѣ величнѣ
минувшины въ исторѣи христѣянства — Вифлѣемъ, Назаретъ,
Єрусалимъ, Голгофта... А надъ тымъ всѣмъ, чѣе чоловѣкъ ду-
шею, що царить щось величнѣго, самъ Сотворитель вселеннѣ
витае надъ тымъ...

И тамъ рветъ ся набожна душа, мовъ дитѣ, до рѣдноѣ
неньки на соколиныхъ крылахъ полинула-бъ тамъ зъ горячою
найсердечнѣйшою молитвою до Всевышнього, бо тамъ здае ся,
стане чоловѣкъ ближе Бога, здаеь передъ самымъ Его ли-
цемъ...

Та далеке вѣддалене вѣдъ насъ св. Землѣ не дозволяе
бажающимъ христѣянамъ поклонитись, та уцѣлувати своими
грѣшными устами св. мѣстця въ св. краинѣ Господнѣй. Бо
звѣстѣно, подорожь туда е значно коштовна, головно зъ огля-
ду матерѣяльного.

Однакъ, щобъ усунути ту найголовнѣйшу въ значнѣй мѣрѣ перешкоду для тыхъ, що бажали-бъ удатись до св. Землѣ, завязавъ ся у Львовѣ подѣ протекторатомъ Ихъ Ексц. Впреосв. нашего Митрополита киръ Андрея Шептицкого комитетъ паломництва до св. Землѣ, якій намѣряе въ сѣмъ роцѣ зъорганізувати руске паломництво до Єрусалиму.

Сей комитетъ організуе таке паломництво за примѣромъ тирольского »Palästina Pilgerverein,« котре то товариство урядило вже девять паломницькихъ подорожій до св. Землѣ, подѣ знаменитымъ технѣчнымъ проводомъ выслуженого, а бувалого по свѣтѣ полковника фонъ Гиммля. Въ серпни 1905 р. нашъ Впреосв. Митрополитъ ѣздили до св. Землѣ зъ моравскими паломниками подѣ проводомъ, а зглядно заходами згаданого высше товариства зъ нашими братьями Моравянами.

Та и нашъ Комитетъ руск.-кат. паломництва до св. Землѣ буде руководитись въ тѣмъ зглядѣ досвѣдами згаданой высше тирольской організації и доложитъ всякихъ старань, щобъ подорожъ паломництва, була найдоступнѣйша, выгѣдна, та взагалѣ хосенна для ширшого нашего загалу. То-жъ каждый бажачій поклонитись св. Землѣ подѣ проводомъ подѣписаного Комитету може взяти участь въ паломництвѣ, наколи застоуе ся до вымогѣвъ організації того Комитету.

Така паломницка подорожъ до Єрусалиму, въ котрѣй возьме участь 500 осѣбъ, буде важнымъ моментомъ въ історіи нашей церкви, якъ рѣвножъ буде мати велике моральне и історичне значѣне въ історіи руского народу.

Се буде важный моментъ такъ въ житю одиниць беручихъ участь въ тѣй подорожи, якъ и въ житю цѣлого руского загалу!

Коли отже мы пригноблені на духу, немовъ охлялі и прибиті нашимъ сѣрымъ, будденнымъ житемъ, коли мы потмлени боротьбою туземного житя и вѣдчуваемо, що духъ нашъ потребуе немовъ якогось вѣдродженя, величнѣйшой вѣдновы до дальшого, совершеннѣйшого, дѣйстного, християньского житя, при такѣй незвычайно хосенной нагодѣ — їдѣмо въ святу Землю!

ЇДѢМО ВЪ СВЯТУ ЗЕМЛЮ!

А тамъ припадемо грудьми, нашимъ горячимъ християньскимъ сердцемъ до той св. Землицѣ, мовъ тѣ дѣти до могутныхъ грудей рѣднои неньки и скропимо еѣ власными слѣозами, палкими слѣозами радости, жалю и зъ той св. Землѣ, занесемо найщиршими сердцами, збѣрну, горячу молитву до Всевышнього... та чей выблагаемо у Него кращой долѣ для себе, для нашего нещасного, поневоленого руского народу, та для цѣлой Руси!

А душѣ нашѣ обмывшись неначе въ чистыхъ струяхъ славного Йордану — скрѣплять ся, немовъ вѣдродять ся и вернемо домѣвъ сильнѣйшими духомъ зѣ скрѣпленою вѣрою въ душѣ, щобъ ступити дальше на дорогу дѣйстного християньского житя, котра поведе насъ до вѣчного добра!

Въ покровительствѣ паломництва до св. Землѣ зъ Впрсв. нашимъ Митрополитомъ киръ Андреемъ Шептицкимъ на чолѣ берутъ участь такожъ ще и нашѣ оба владыки, перемыскій и станицлавѣвскій.

Президію комитету становлять:

Впр. и Встл. о. офіціалъ Мітратъ Андрей Бѣлецкій.

Впр. и Встл. о. крыл. Миронъ Подолинскій.

Впр. и Встл. о. крыл. Александеръ Лешковичъ Бачинскій.

Впр. и Встл. о. крыл. Теодоръ Пюрко.

Впр. и Встл. о. крыл. Иванъ Редкевичъ.

Скарбникъ: о. Михайло Тупись, І. проповѣдникъ архикатедральный.

Секретарь и управитель технѣчный: о. Левъ Из. Сембратовичъ, вѣк. арх.

Постановы організації.

а) Програма:

Второкъ 4. вересня 1906. Прибуте путникѣвъ до Львова. По полудни того дня о 3 год. зборы путникѣвъ, промова, роздѣлъ ручныхъ перепасокъ и фляшокъ (Feldflasche), о 5 год. богослужене для паломникѣвъ, почѣмъ торжественный походъ путникѣвъ зъ процесіями на зелѣзничій дворець. Вѣд-

такъ заняте мѣстць въ вагонахъ спеціального потягу и вѣдѣздѣ.

Середа 5. вересня. Одногодинный вѣдпочинокъ въ Будапештѣ, около полудня.

Четверъ рано 6. вересня. Прибуте путникѣвъ до Триесту и размѣщене на спеціальному корабли.

Пятница 7. вересня до **Понедѣлка дня 10. вересня** ѣзда моремъ.

Второкъ 11. вересня. Рано прибуте до Яффы, ѣзда желѣзницею до Єрусалиму, торжественный вхѣдъ до св. мѣста.

Середа 12. вересня до **середи 19. вересня.** Побуть въ Єрусалимѣ и звиджуване околицѣ (Вифлеему, Йордану и пр.).

Четверъ 20. вересня. Вѣдѣздѣ зъ Єрусалиму желѣзницею до Яффы, размѣшене ся путникѣвъ на корабли — початокъ морской поворотной подорожи.

Пятница 21. вересня до **Понедѣлка 24. вересня.** Подорожъ на морю.

Второкъ 25. вересня. Приѣздъ до Триесту, размѣчене въ особнѣмъ потягу.

Середа 26. вересня. Вечеромъ приѣздъ до Львова, розвязане паломництва.

Близшій даній въ томъ зглядѣ въ своимъ часѣ будутъ поданій до загальной вѣдомости.

Б) Організація:

1. Въ паломництвѣ возьме участь:	43	паломн.	I. кл.
	107	»	II. »
	350	»	III. »

Разомъ 500 особбъ.

2. Перша кляса рѣжнить ся вѣдъ другои лѣпшими мѣстцями въ кабинахъ на корабли.

3. Священики можуть мати примѣчене лишь въ I, або II. клясѣ.

4. Паломники платять; за	I. клясу	450	кор.
	II. »	400	»
	III. »	300	»

5. Вѣльныхъ мѣстць, анѣ знихокъ — не удѣляе ся.

6. Въ паломництвѣ можуть брати участь, лишь здоровый — границѣ вѣку не ставить ся.

7. Зголошувати свѣй удѣль въ паломництвѣ впрѣсть до Комітету паломництва до св. Землѣ **Львѣвъ, пл. св. Юра ч. 5.**

8. Речинець зголошуванясь вѣдъ 1. марта до 1. серпня 1906.

9. Спосѣбъ зголошуванясь: а) на коресп. картцѣ адресованѣй до Комітету мае ся зажадати декларациі приступленя до паломництва; б) отримавши декларацию, належить еѣ выповнити у всѣхъ рубрыкахъ и въ запечатанѣй ковертѣ вѣдѣслати до Комітету; в) рѣвночасно зъ надѣсланемъ декларациі, першимъ долученымъ чекомъ належить выслати, не оплачуочи порта, першу рату належитости за подорожъ; а то:

за I. клясу 150 кор.

за II. » 100 »

за III. » 50 »

г) Прочу належитѣсть належить вырѣвнати при помочи другого чека до дня 1. серпня; д) незаплачене повной належитости до дня 1. серпня с. р. уважатись буде, яко вѣдступлене вѣдъ участи въ паломництвѣ; е) яко посвѣдчене оплаченя належитости за подорожъ лишае ся посвѣдка почтового чеку; иншихъ посвѣдченъ не удѣляе ся; ж) заплатившимъ першу рату въ першихъ 10 дняхъ до 15. цвѣтня розѣшлесь провѣдникъ подорожи, котрый належить перестудіювати, та застосовуватись до даныхъ вказѣвокъ; з) накопи-бъ хто вѣдступивъ вѣдъ намѣренои участи въ паломництвѣ по заплаченю вже першой раты, або черезъ незаплачене въ своимъ часѣ повной належитости за подорожъ — то зверне ся ему изъ зложенои нимъ квоты по вѣдтрученю: 20 кор. за I. клясу

15 » за II. »

10 » за III. »

и) коли-жъ вѣдступлене вѣдъ участи въ паломництвѣ послѣдуе мѣжъ першимъ а пятнайцятимъ серпнемъ и не буде можливо заступити вѣдступаючого паломника той самой клясы и того самого пола иншимъ путникомъ, то звертаеь заплачену квоту по вѣдтрученю 40 кор. за I. клясу

30 » за II. »

20 » за III. »

к) наколи хто відступить від паломництва в час від 15. до 31. серпня и наколи мѣсце те не зѣстане заступлене в тѣй самѣй клясѣ и того самого пола иншимъ паломникомъ, то изъ заплаченои квоты на подорожъ, потручае ся одну шесту часть; л) відступлене від паломництва від дня 1. вересня и адресъ особъ заступаючихъ мають бути подані — телеграфично; м) наколи-бъ паломництво зъ причинъ відъ Комітету незалежнихъ не прийшло до здѣйсненя, то звернесь путникамъ цѣлу квоту, по відтрученю лишь 5 кор. безъ рѣжницѣ клясы.

10. Всякі поясненя в тѣмъ зглядѣ будуть удѣлені, наколи на се буде залучена на відповѣдь почтова марка за 10 с.

11. Всѣ паломники будуть роздѣлені на 5 групъ, в котрыхъ всѣ клясы будуть рѣвномѣрно роздѣлені.

в) Зъобовязаня, які Комітетъ приймае на себе зглядомъ путникѣвъ.

1. Надѣлене кожного зъ путникѣвъ, практичнымъ, ілюстрованымъ, оправленимъ проводникомъ паломництва зъ мапами подорожи и двома додатками зѣ списомъ всѣхъ путникѣвъ, розкладомъ ѣзды и пр.

2. Выроблене потрѣбныхъ пашпортѣвъ для австро-угорскихъ горожанъ; для заграничныхъ будутъ удѣлені в своимъ часѣ особній інформаци.

3. Надѣлене всѣхъ участникѣвъ паломництва перепасками, зъ вишитымъ на нихъ числомъ путника.

4. Надѣлене кожного путника емаліевымъ флякономъ и шклянкою до питя воды.*)

5. Перевѣзъ путникѣвъ желѣзницею зѣ Львова до Триесту и наповоротъ спеціальнымъ потягомъ; а именно путникѣвъ I. и II. кл. вь выгѣднихъ угорскихъ вагонахъ II. кл., а путникѣвъ III. кл. вь вагонахъ рѣвножъ угорскихъ III. кл.

*) Вь Палестинѣ вода е меньше здорова, тому мусить ся пити еѣ зъ сокомъ або чорною кавою, або иншою домѣшкою; на сю цѣль путники заосмотрюють ся вь фляконы.

6. Знижене оплатъ вь реставраціяхъ на желѣзницяхъ т. е. снѣданя, обѣду та вечерѣ. Пѣдчасъ ѣзды желѣзницею про власне проживлене, мають самі паломники дбати.

7. Перевѣзъ паломникѣвъ особнымъ кораблемъ Lloyda зъ Триесту до Яффы и зъ поворотомъ. Умѣщене на кораблі для путникѣвъ I. кл. е вь кабінахъ відъ 3—4 лѣжокъ, для II. кл. відъ 5—10 лѣжокъ, для III. кл. у великихъ спальняхъ, для кожного особне лѣжко. Роздѣлене полѣвъ на кораблі, розумѣесь само собою.

8. Безплатне, поживне та пѣдъ кождымъ зглядомъ знамените, 4 разы денно проживлене на кораблі тамъ и зъ поворотомъ відповѣдно до клясы.

9. Перевѣзъ лодками путникѣвъ вь Яффѣ зъ корабля на сушу и зъ поворотомъ.

10. Безплатна достава ручныхъ клункѣвъ вь Триестѣ на корабель и зъ корабля до гостинницѣ вь Єрусалимѣ тамъ и наповоротъ. Кождый путникъ не може мати бѣльше двоухъ клункѣвъ, котрі не перевысшають ваги надъ 15 кильо.

11. Умѣщене вь Єрусалимѣ та цѣлый харчъ черезъ цѣлый часъ побуту.

12. Подорожъ вь околицѣ Єрусалиму до Вифлеему и до села св. Йоана вь горахъ.

13. Увѣльнене путникѣвъ відъ всякихъ оплатъ, котрі дотычать загалу паломникѣвъ.

14. Кождый путникъ узыскае посвѣдчене паломництва, котре управняе до отриманя паломничого креста до ношеня на грудяхъ. Відзнака яку установивъ бл. п. св. о. Левъ XIII. для всѣхъ путникѣвъ до св. Землѣ.

15. Вь часѣ подорожи моремъ до розпорядимости Всеч. Духовенства, будутъ віддані безплатно, одень головный и 12 бѣчныхъ престолѣвъ до справованя священодѣйствъ.

16. Опѣка лѣкарска, та доглядъ черезъ СС. Служебницѣ пѣдчасъ цѣлого паломництва.

17. По поворотѣ, надѣлене всѣхъ путникѣвъ описомъ паломництва.

Довгий рядъ повысшихъ зъобовязань, які приймає на себе Комітетъ заключаєсь тымъ, що всяке власновольне переступлене постановъ виданыхъ въ томъ зглядѣ комітетомъ, якъ вѣддалене вѣдъ паломництва въ часѣ подорожи, пѣдчасъ побуту въ Єрусалимѣ и всякій иншій бажания путникѣвъ, суть на ихъ коштъ и небезпечность, за які Комітетъ не бере на себе нѣякои одвѣчальности.

* * *

На сей покликъ здавало бы ся, що сейчасъ зголосять ся сотки участникѣвъ; та такъ оно не стало ся!

Зъ початку такъ дуже поволи и пиняво зголошена надходили, що заходила поважна обава неудачи паломництва. Провидѣне Боже не допустило однакъ до того, чтобы Русь наша була послѣдна зъ народѣвъ и не побачила св. Землицѣ?

Комітетъ не зражавъ ся такожъ, але свою працю вѣвъ дальше. Кожду рѣчь обдумавъ докладно и старавъ ся, чтобы найменша подробиця выконана була безъ хибы. Тымчасомъ зачали серця суспѣльности руской загрѣвати ся бажанемъ побаченя св. мѣстцъ нашего вѣдкупленя и зголошена настигали одні за другими, такъ що, комітетъ рѣшивъ ся выдати »Провѣдникъ.« Провѣдникъ сей выйшовъ въ цвѣтні и складає ся зъ двохъ частей. Перша зъ нихъ зладжена Вп. п. Гімлемъ и мѣститъ въ собѣ практичній рады и вказѣвки, якихъ мае паломникъ держати ся пѣдчасъ цѣлои подорожи и по нѣй; друга часть подає описъ дороги морской и св. мѣстцъ и оброблена Впр. о. Мельхіоромъ Лехнеромъ, францішканиномъ и комисаромъ генеральнымъ св. Землѣ у Вѣдни. Книжочка тотя оправлена въ сине полотно и зъ позолоченымъ єрусалимскимъ крестомъ и заголовкомъ стала ся правдивымъ агітаторомъ, бо вѣдъ теперъ зголошена сыпались въ подвѣйной скѣлькости чимъ перше.

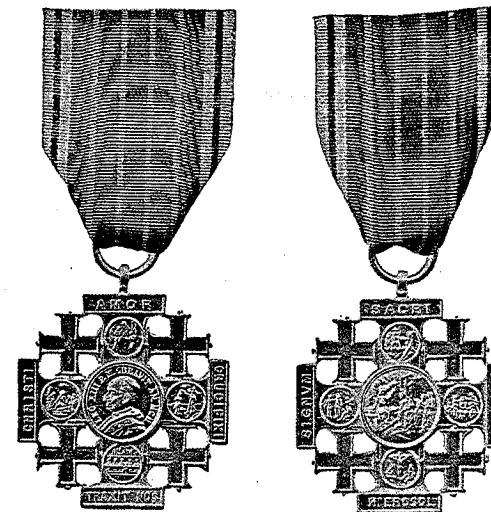
Найважнѣйшой ваги були справы формальностей рѣжныхъ, про які мусѣвъ комітетъ клопотати ся. Пѣвтысячка пѣдданныхъ одной монархіи мала вступити въ границѣ другои державы. До сего потрѣбный пашпортъ. Чтобы було менше заходу и клопоту зъ поодинокими особами, постаравъ ся комітетъ въ министерствѣ справъ заграничныхъ о загальный пашпортъ

для всѣхъ. О масовѣй подорожи путникѣвъ вѣднѣсь ся комітетъ до министерства справъ внутрѣшнихъ зъ вѣдповѣднымъ повѣдомленемъ. Для выгоды нанято въ министерствѣ желѣзницъ особный пѣздъ, безъ пересѣданя въ Лавочномъ и Будапештѣ.

Згоджено въ товариствѣ австрійского Льюйда особный корабель и выеднано въ министерствѣ торговлѣ увѣльнено вѣдъ таксы портовой, а

министерство скарбу зѣзволило наувѣльнене вѣдъ цла. Для священникѣвъ выпрошено у Апостольского Престола можнѣсть правленя Службы Божой що дня на корабли и читаня акафіста мѣсто правила церковного, а для всѣхъ путникѣвъ загальну диспензу вѣдъ посту на цѣлый часъ подорожи. Наколи зголошена доповнили програмове число паломникѣвъ, а до того, коли ще зголосили ся и надпрограмові путники, мусѣла технѣчна управа обдумати вѣдповѣдный роздѣль и угруповане. При томъ постаравъ ся комітетъ дальше о »Додатокъ до провѣдника,« які розѣслано путникамъ пѣсля ихъ адресы зъ початкомъ серпня.

Якъ каждый важнѣйшій походъ, такъ и руске паломничество мусѣло мати вѣдповѣдні знаки. До тыхъ належавъ въ першѣй точцѣ »паломничій прапоръ.« Выробленемъ его заняла ся п-на Олена Косовичъ (теперь вступила до СС. Василянѣвъ) зѣ Львова и работа выпала чудно. Для каждой группы зладжено знова особный хрестъ єрусалимской формы. Выготовленемъ сѣмохъ престолѣвъ для корабля бувъ занятый п. Евстахій Щуплякевичъ, майстеръ столярскій зѣ Львова. Головный престѣлъ построєный у формѣ комоды зъ двома бѣчными

Крестъ паломничій

тафлями загинаними до гори и опираючими ся на згинаючихъ ся
улахъ. Бочні престоли зновъ складали ся зъ перехрестныхъ під-

Наймолодшій путникъ Нусьо Дорожинскій зъ паломн. прапоромъ.

ножь и складаного вѣка, котре входило въ чопики, а тафлѣ опи-
рали ся на пѣперечкахъ вкладаныхъ попѣдъ чопики. Закристія

була выпосажена дуже добре. Було тамъ 7 фелонѣвъ зъ при-
борами, 7 чашъ зъ дискосами, пѣдѣгнеными до гори и звѣзда-
ми ширины дискаса зъ знаками ерусалимского креста. Чотиры
фелоны червоні и дальматики зъ шовку роблено въ Римѣ.
Для перехованя агнцѣвъ служила шклянна гравірована пушка,
на вино и воду фляшочки умѣщені въ кошичкахъ, якѣ завѣ-
шувано на ланцушку при престолѣ — бувъ навѣтъ сосудецъ
на елей для слабыхъ. Все то бувъ помыслъ и плянь Впр. о.
управителя. Комітетъ постаравъ ся такожъ о вино богослу-
жебне, кадильницѣ, лодки, свѣчки зъ умбрами противъ вѣтру.
Старанемъ комітета мали путники пѣдъ рукою на кораблі
переписні картки зъ видами Єрусалима и околицѣ якъ та-
кожъ марки почтові; а кромѣ того образки, медалики и хре-
стики такій найшли попытъ, що дуже скоро розбѣшли ся
и для богато паломникѣвъ не стало ихъ.

До сего не можна пустити въ непамять и дарѣвъ, якѣ
одержавъ комітетъ: Впр. о. проф. Иляріонъ Гмитрикъ зѣ Сам-
бора жертвувавъ фелонъ багряный, а Тов. «Ризниця» свѣтлый,
котрѣ лишили ся въ Єрусалимѣ.

Дарунокъ Ексц. Митрополита своему братови гр. Львови
пѣдчасъ его вѣнчаня зъ граф. Шембекѣвною «Триптихъ» бувъ
такожъ въ Єрусалимѣ. Для него постаравъ ся комітетъ о по-
стументъ и дручки до выгѣдного ношеня. Не забуто такожъ
о Службеникахъ и пѣдставкахъ до нихъ. Словомъ дбавъ комі-
тетъ про все, чтобы не бракла найменша рѣчь.

Наколи зближавъ ся часъ вѣдѣзду, мавъ вже управитель
технічний карты легітимаційнѣ, якъ такожъ перепаски и бля-
шанѣ емаліованѣ флящины на воду.

Не мало клопоту мавъ о. управитель зъ размѣщенемъ
путникѣвъ, яке вѣдославъ управѣ корабля, чтобы та могла
вѣдповѣдно урядити каюты.

Кромѣ сего належало повѣдомити ц. к. Намѣстництво
у Львовѣ о выѣздѣ, якъ такожъ въ Триестѣ о прѣздѣ путни-
кѣвъ.

Для переносеня пакункѣвъ, черезъ котрѣ у Львовѣ пов-
стало було зъ початку замѣшане, постаравъ ся комітетъ
о обслугу пѣдчасъ цѣлои дороги, а до того заключивъ умову
зъ драгоманомъ.

Передвступні роботи комітету здають ся на першій поглядъ не дуже великій, але по доконаню и ихъ переведеню виступає на яву левина праця, зъ чого ббльшу половину выконавъ неструджений а енергічний о. управитель! Его то работа и старанє, що паломники мали черезъ цѣлый часъ достаточный и порядный харчъ, якъ такожь выгѣдне умѣщенє въ приютахъ.

Не мали путники такожь трудностей при звиджуваню мѣстцъ обнятыхъ турецкимъ рядомъ, бо о вступъ постарала ся технична управа.

Отсе лишъ малый начеркъ приготавливаючої работы до паломництва, котра майже цѣла спочивала въ рукахъ техничного управителя Всеч. о. Льва Сембратовича.

Третый роздѣль. Выѣздъ зѠ Львова.

Ю. Д.

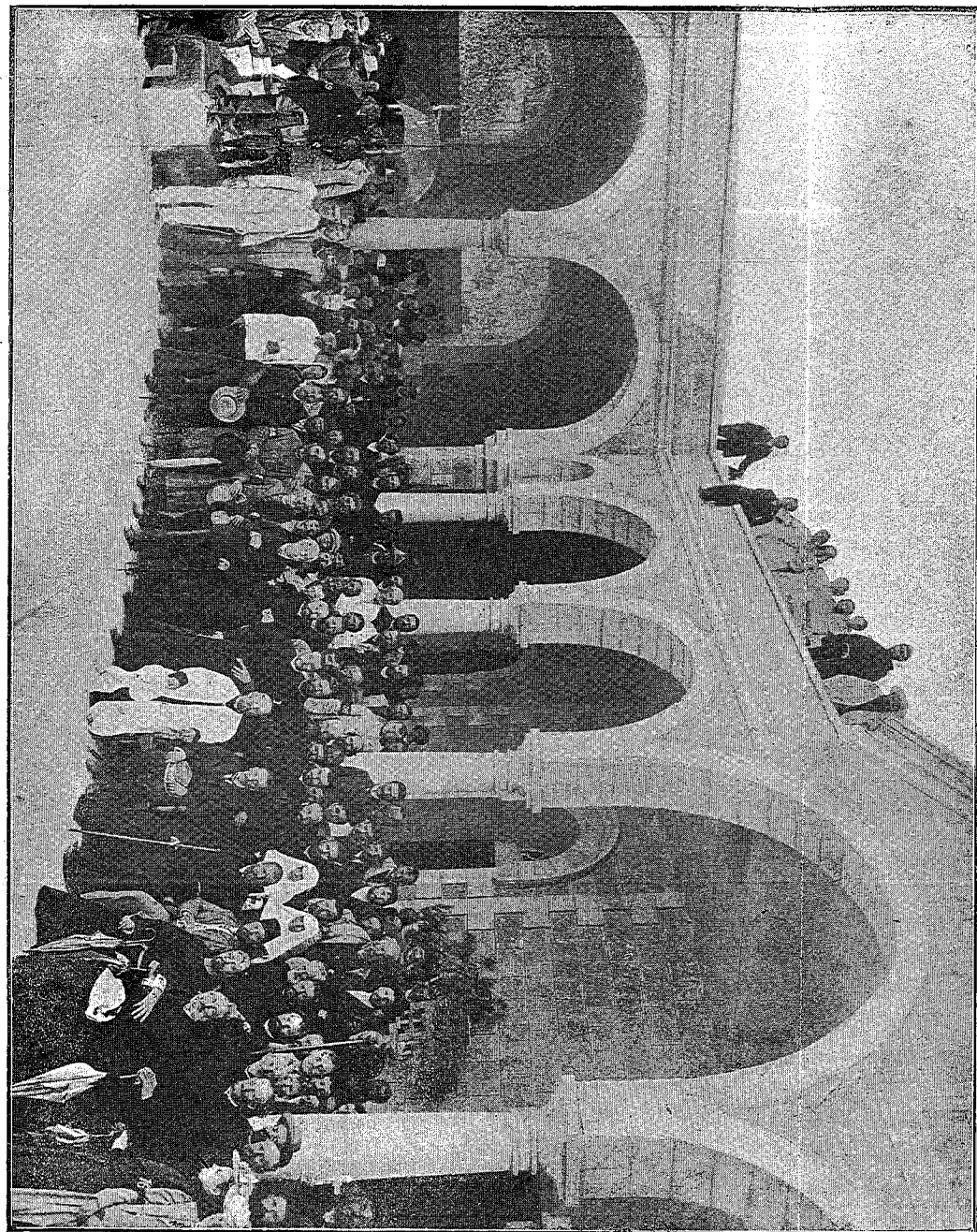
»Въ насъ праздникъ нынѣ«, можна було за Федьковичемъ сказати, хто бачивъ подворє передъ Архікатедраальною церквою дня 5. Вересня 1906 по полудни. Празникъ не рѣчний, небуденный, але праздникъ, на котрый треба було довгий вѣчки чекати, праздникъ церковно-народный. Се свято, на котре зѡйшлись до столицѣ Льва зъ всѣхъ сторѡнъ нашої просторои вѡтчины вѣрній сины Церкви и народа на покликъ своего Архіерея, чтобы дати выразъ своеи любви до Спасителя, своего привязаня до своеи вѣры и обряду. Тутъ стоявъ задуманный Подолякъ, тамъ замашистый Надбужанецъ, тутъ барчистый Подгорянинъ, тамъ усмѣхненный, веселый Лемко. Помѣжь ними стояли въ живописныхъ своихъ одеждахъ многі жѣнки, старші селянки и молоді дѣвчата. Священники, неразъ найсердечнѣйшій приятелѣ школьной лавки, або зъ семинаря ледво зъ трудомъ себе пѡзнавали, такъ повный зарѡстъ позмѣнювавъ ихъ выразъ лица. Многі поприбирані въ бѣлы капелюхи и ясны пороховники противъ палестиньского сонця и спеки. Въ тѡй самѡй пропорціи, якъ є въ дѣйности въ Галичинѣ у насъ, тѡлько-жь и свѣтской нашої інтелігенціи взяло участь в паломництвѣ, при чѡмъ була заступлена майже кожда категория той-жь. Були учителѣ гимназіяльній и народній, були и судіи, и адвокаты, були и урядники почтовой и приватній. Зовсѣмъ, якъ на Квѣтчинѡмъ ярмарку можна було закликати: »чего тутъ всього не найде?« Всѣ путники, не выключаячи пань, жѣнокъ мали

веселый бодрый видъ и не оказували нѣякого ляку анѣ боязни передъ далекою подорожію. Мѣжь паломниками було споро и непаломникѡвъ, кривныхъ, знакомыхъ путникѡвъ, котри пришли перевести послѣднй хвилѣ передъ выѣздомъ зѡ своими дорогими и поручитись ихъ молитвамъ на гробѣ Спасителя.

О годинѣ 4. по обѣдѣ выйшовъ предсѣдатель комітету Впр. о. офіціалъ Андрей Бѣлецкій на плятформу передъ самою катедрою и сердечными словами попрощавъ путникѡвъ въ имени паломничого комітету, вѡддаючи цѣле паломництво пѡдъ опѣку Пречистой та просячи щиро о молитвы для Святѣйшого Отця и цѣлои католицкои Церкви, для Цѣсаря и цѣлои державы, для нашої дорогой многострадальной вѡтчины, Руси съвятой. Неодна слеза заблысла пѡдчасъ тои ревной промовы въ оцѣ, не одно сердце зжахнулось! Чого? Чи зъ радости? Чи зъ нетерпеливости? Чи зъ боязни? По части задля всѣхъ тыхъ причинѣ. Такъ! Задля нетерпеливости у всѣхъ, побачити вже разъ тй святй мѣсця; задля радости, що мы путники тыми wybranymi зъ помежи многихъ, що намъ дано буде помолитись за себе и своихъ; задля боязни хиба у немногихъ, божъ мы пѡдъ опѣкою Пречистой, котра есть »странныхъ утѣшеніе«, а Она додасть намъ силы и вѡдваги, бодрости и здоровя вѡдбути ту далеку подорожь, черезъ небезпечне, непевне море, въ далекій, чужій незнаний, край.

По промовѣ Впр. о. Офіціала выступивъ технйчный управитель о. Левъ Сембратовичъ, вікарій катедральный и зажадавши вѡдъ паломникѡвъ карности и послуху пѡдчасъ цѣлои подорожи для провѡдникѡвъ и управительства, зачавъ роздавати кождому зъ путникѡвъ: легітимацію зъ повнымъ именемъ и характеромъ путника, числомъ его клясы, якою ѣде, и числомъ паломничимъ. Для першой и другои клясы були легітимаціи червенй, для третои бѣлы. Кромѣ того дѡстывавъ кождый паломникъ зелену перепаску, зъ великимъ бѣлымъ нашитымъ числомъ паломника. Ту перепаску мавъ путникъ носити черезъ цѣлый часъ паломництва на правѡмъ рамени. Дуже се бувъ практичный вынахѡдъ, бо такъ легко можна було пѡзнати людей, подивившись на число паломника на рамени и до »Додатку до провѡдника.« Своєю дорогою приходили декотри паломники до иньшихъ назвъ и звань, а то задля того, що

Перша група паломникѡвъ.

въ послѣднѣй хвилѣ вѣдмовили декотри паломники свой удѣлъ въ паломництвѣ, коли вже бувъ »Додатокъ« выдрукуваный, а мѣсце вѣдступившихъ заняли зголосившій ся въ послѣднѣй хвилѣ. И такъ прим. панна Ольга Борисевичъ зъ Бѣлки носила число, а затымъ и имя графинѣ Изабелѣ Дѣдушицкой, а мѣсце высокого, худого о. дек. Дрогомирецкого зъ Делятына занявъ повнолицый, низенькій, округленькій панъ Коханьскій, властитель реальности зъ Варшавы, котрый въ друге теперъ вѣдбувавъ подорожъ въ Свѣту Землю. До повного нашего узброеня належала и бляшана на темновишнево емальована манерка вложена въ бляшаный кубокъ, котра завѣшена на шнурку черезъ плечѣ вѣддавала добры услуги, такъ пѣдчасъ подорожи колѣю и въ Палестинѣ. Ты три рѣчи дѣставали путники вѣдъ комитету даромъ.

Коли вже ты рѣчи роздано всѣмъ паломникамъ, пѣшли всѣ на молебень до Пречистой Дѣвы до катедральной церкви. Молебень правили Впр. и Всч. Отцѣ Крылошане въ сослуженю ОО. Львовскихъ парохѣвъ и сотрудинокѣвъ, котры прибули процесіонально до катедры, щобы путникѣвъ торжественно вѣдпровадити на желѣзничій дворець. Гарный се бувъ молебень!... може нѣхто и нѣколи зъ такимъ чувствомъ не моливъ ся, якъ тодѣ до **»странныхъ отъкъшнїа«**.

По скѣнченѣмъ молебнѣ вступивъ на амвонъ Впр. О. Теодозій Лежогубскій катихитъ реальной школы у Львовѣ и выголосивъ прегарну по формѣ и змѣстѣ проповѣдь. Ось его слова:

»Если забуду тебе Єрусалиме, нехай буде забута моя права рука, нехай присохне мой языкъ до пѣднебѣня, если не згадаю Тебе, если не положу Єрусалимъ початкомъ моеи радости«, кликавъ старозавѣтный пророкъ. »Не забуду тебе, бо въ тобѣ яснѣе краса Божого храму, бо въ твоихъ мурахъ спочивають кости батькѣвъ, бо ты сердцемъ цѣлого народа«.

И немало воды уплыло въ Іорданѣ до Мертвого Моря зъ того часу, и много поколѣнь минуло ся, и богато славныхъ народѣвъ зчезло зъ лица землѣ, а Єрусалима не може забути цѣлый свѣтъ. И не забуде его, доки стане сонця на небѣ, доки стане людей на землѣ. А не забуде, не зъ тыхъ причинъ, зъ якихъ не забудь Вавилона, Риму, Атенъ, що були огнищемъ

людской просвѣты, яка дає чоловѣкови выгоды и приємне житє, а тому, що Єрусалимъ бувъ огнищемъ, зъ вѣдки повною струєю розлила ся Божа просвѣта, яка дає чоловѣкови найвысше, вѣчне щастє. Якъ марнымъ є свѣтло маленького каганця въ порѣвнаню до свѣтла ^{мавго сонця} мавго сонця, якъ марнымъ є кусокъ брудного шкла въ порѣвнаню до цѣнного дїяменту, такъ нѣкчемною є слава славныхъ ^{городѣ} городѣвъ въ порѣвнаню до славы Єрусалима. Славились ^{города} своими царями, що страхомъ, желѣзною рукою держали въ послуху мїліони подданныхъ, на котрыхъ розказъ ждало тысячи слугъ-рабѣвъ, а Єрусалимъ славить ся царемъ, що любовю запрягъ у свое солодке ярмо цѣлый свѣтъ, а для своихъ слугъ ставъ послѣднимъ рабомъ. Славились мѣста своими царями, що мешкали у золототканыхъ хоробахъ, ходили въ парчахъ та украшували свои головы дорогоцѣнными дїяментами, а Єрусалимъ славить ся своимъ царемъ, що не мавъ де головы приклонити, що ходить въ грубой, убогой одежи, а свою голову прикрасивъ страшнымъ терневымъ вѣнцемъ. Славились мѣста царями, за котрыхъ народъ проливавъ свою кровь, а Єрусалимъ славить ся царемъ, що самъ пролявъ кровь за своихъ братѣвъ.

Славились своими царями-людьми, зъ котрыхъ зъ гордости робили собѣ богѣвъ, а Єрусалимъ славить ся царемъ, що Богомъ бувъ, а въ найбѣльшой покорѣ ставъ чоловѣкомъ.

Ось въ чѣмъ его слава, ось якї спомини вяжуть ся зѣ святымъ мѣстомъ. А побѣчь него, мовъ жемчуги довкола дорогоцѣнного брилянту, не меншимъ яснѣють блескомъ, Вифлеємъ, Назаретъ и богато, богато иншихъ мѣстъ и сѣль.

Ахъ, що за чудный, святой край! Тамъ горы святї, бо були свѣдками тихой розмовы Бога Сына зъ Богомъ Отцемъ, такѣ рѣки святї, бо ихъ воды крестили Божого Сына, тамъ дороги святї, бо ними ходивъ Спаситель, тамъ дерева святї, бо пѣдъ ними ходивъ Исусъ, тамъ святе навѣтъ мѣстце, де вѣшали розбѣйникѣвъ, бо на нѣмъ розпяли Христа.

Тамъ всьо могучимъ голосомъ промовляє до душъ чоловѣка. Тамъ говорить тиха, нѣма пустыня, де ходивъ Спаситель, щобы горячою молитвою подтримати немѣчне тѣло, тамъ говорить вѣтеръ, що тихимъ леготомъ мовъ бы шептавъ, мовъ

бы передававъ слова покрѣпной молитвы, зъ якою витали Ангелы Богочоловѣка по Его сорокодневномъ постѣ, тамъ говорятъ горбки, бо пригадують ти науки, якї зъ нихъ голосивъ Сынъ Божїй, тамъ говорятъ керницѣ, котрыхъ воду порѣвнувавъ Христосъ зъ животдавчими струями Божой ласки, тамъ камѣне кличе, що буде голосити славу Богу, хотъ бы занѣмѣли всѣ люде, хотъ бы цѣлый свѣтъ переставъ вѣрити.

А всьо кличе могучимъ голосомъ, що ширимъ гомономъ вѣдбиваєть ся у сердцахъ Христїанъ цѣлого свѣта, и непоборимою силою тягне звидѣти ^{сї} святой мѣстця. Бо сердце Христїанина, то такъ якъ та ^{перловка} перловка, що отвираетъ ся, щобы до свого нутра принять малесеньке зеренце пѣску на те, щобы довкола него утворити дорогоцѣнну перлу. И зъ давень давна, день въ день тягнули довгї ряды паломникѣвъ, щобы побачити мѣстця, скропленї Найсвятѣйшою Кровю, а вертали въ сердцю несучи дорогоцѣнный бисеръ побожного настрою святыхъ споминѣвъ.

^{Чернаи} И наша Русь не остала позаду. Ходивъ на прощу, якъ пишутъ лѣтописи, Варламъ, побожный игумень кїевопечерской Лавры, ходивъ Данило, игумень чернигѣвскїй зъ товаришами, щобы молити ся за святу Церковь, цѣлу Русь, князѣвъ, за боярѣ, за цѣлый народъ, щобы на гробѣ Спасителя положити лампу, и богато, богато иншихъ ходило.

И сего року зѣ святоюрской горы, зъ устѣ Ихъ Ексцеленціи, Высокопреосвященного Митрополита давъ ся ^{дїявлю} нутти кличь, на котрый живѣйше ударило сердце каждого Русина: »До Святой Землї! До Господнього гробу!« И ставъ щадити бѣдный народъ, ставъ вѣдмовляти собѣ и ^{наибѣльшого} найпотребнѣйшого, щобы сполучитись разомъ, щобы зъ улюбленимъ своимъ Архіереємъ вѣдбути паломництво. И стало ся се, чого мало хто надѣявъ ся, а въ що твердо вѣрили Ихъ Высокопреосвященство. Зѣбрало ся бѣльше число, якъ бы можна помѣстити.

Знатъ, не остигло середъ насъ щире христїанське чувство, а хотъ всѣлякї вороги Христа старають ся рѣжними приманчивыми ^{способами} способами згасити его, то воно жеврїє въ сердци каждого Русина и за ^{наилекшимъ} наилекшимъ подувомъ Божой ласки, яркимъ горить полумямъ. И не смѣе бути инакше. Русь безъ вѣры,

Русь безъ Христа, то день безъ сонця, тѣло безъ душѣ. Бо отсе паломничество, то не подорожь для пріємности, щобъ побачити гарнй мѣста, сягаючи въ хмары будовлѣ, найновѣйшй вымыслы людского розуму; то не подорожь въ цѣляхъ науковыхъ, чтобы пѣзнати краѣ, народы, звычаѣ, чтобы выдерти зъ нутра землѣ, рѣжнй тайны природы, то подорожь зъ набожности, то подорожь для Христа, то подорожь для свого спасеня, зъ котрой верне утомлене тѣло, але скрѣпить ся душа. Така а не инакша еи цѣль. Труды подорожи, невыгоды и недостатки то покута, то правдивй христіянскій дѣла самовѣдреченя, то подвиги, що мають приготовити душу до вступленя на святу Землю; мають отворити еи очи, чтобы глядѣла на святй мѣстця не такъ, якъ глядѣть ся на дѣла людского промыслу и мають отворити еи уши, чтобы почула голосъ, якимъ кличуть до неи тй старыннй памятки Божой любви. И хто глядѣвъ бы на отсй святй мѣстця тѣлько очима тѣла, то побачить старй розвалины, почорнѣлй, порослй мохомъ, спорохнявѣлй вѣдъ вѣтру и дошу, запущенй, ба навѣтъ часто и збещещуванй ворогами Христа, але хто глядѣти-ме на нихъ очима вѣры, сей всюда побачить найцѣннѣйшй доказы, найкрасшй доводы безмѣрной Божой любви.

Але часъ короткй! То-жь прашайте дорогй брата та сестры! Їдѣте у св. Землю, а тамъ на гробѣ Христа именовъ цѣлои Русь! Заприсягнѣтъ, що она нѣколи — нѣколи не вичетъ ся Его, що она завсѣгды та сама св. Русь, що зѣ своихъ реберъ точила кровь потоками въ оборонѣ Христа, що она тяжкй удары, якй неразъ спадають на неѣ, уважае Божими допустами, що мають скрѣпити еи вѣру на те, щобъ зъ нихъ вышла она вѣдроджена, свята. Молѣтъ ся за св. католлицку Церковь, за нашъ св. обрядъ, за нашихъ князѣвъ церкви, за весь народъ. Молѣтъ ся брата за тыхъ, що валяють ся въ болотѣ грѣха, що здерли зѣ себе Божій образъ, здоптавши Божй законы. Они бѣднй потребують помочи, бо и уста ихъ неразъ може и не умѣють молитвы. Ёще, ёще за одныхъ помолѣтъ ся. За тыхъ, що ослѣпленй блескомъ людского розуму, зробили его своимъ богомъ, а въ своимъ заслѣпленю не хотять знати Божихъ правъ. За нихъ молѣтъ ся; они намъ дорогй, бо они звязанй зъ нами неразъ кровію, народнос-

тію, спѣльнымъ, товарискимъ житемъ. За нихъ молѣтъ ся, чтобы лучъ Божой ласки продеръ ся до ихъ сердець, а своимъ блескомъ розѣгнавъ тьму, яку они свѣдомо, чи несвѣдомо стягнули на себе.

Такъ годѣ! То-жь їдѣте. Нехай васъ Богъ провадитъ, безъ Котрого вѣдома волосъ зъ головы не спаде, безъ Котрого волѣ, капля росы не зроситъ землѣ. Най Вѣнъ утвердитъ дороги, якими будете ѣхати, най утихомирить морскй филѣ, якими будете плысти. Най каже грѣти сонцю, коли-бъ вамъ холодно було, най холодомъ повіе, коли горячй лучъ сонця палити будуть вашй головы. Най додасть силы, чтобы вы не нарѣкали на труды дороги, а жертвовали ихъ Христу, якѣ маленьке надѣжене за свои и чужй грѣхи. Най загрѣе вашй сердца, най очиститъ вашй душѣ, чтобы вы святй и непорочнй вступили на святй мѣстця, а освяченй споминами, ще сильнѣйшй у вѣрѣ, ще горячѣйшй въ любвѣ вернули домѣвъ. А Цариця небесъ нехай васъ окрые своимъ покровомъ, нехай васъ заслонитъ передъ заразливими недугами, най вамъ не дастъ тужити за рѣднею, най вліе въ Вашй сердца высокй гадки, божъ вы їдѣте вѣдѣдати родиннй мѣстця Еи Сына, уцѣлувати Его грѣбѣ.

✠ И Васъ Ексцеленціе прашаю. Мы знаемо, що у Васъ духъ бодръ, а немѣчна плоть и мы зъ наибѣльшимъ подивомъ глядимо на се цѣлковите пановане духа надъ тѣломъ. Мы знаемо, що се знамя избранного, а се Вамъ додае вѣдваги, додае силы до перенесеня неодного терпѣня. Мы не потребуемо Васъ просити молитвы, бо знаемо, що Вы цѣлымъ своимъ ествомъ прилягли до нашего святого обряду, що Вы найчистѣйшою любовію обнимаєте весь рускй народъ. Мы вѣримо, що Вашою одинокою, выключною цѣлею на тѣмъ свѣтѣ е слава св. католлицкой церкви, звеличене святого обряду, добро руского народа. Мы вѣримо, що и се паломничество Вы пѣдприняли въ тѣй цѣли, а и въ се вѣримо, що и рѣднй батько не буде горячѣйше молити ся на Господнѣмъ гробѣ за своихъ сынѣвъ, якъ Вы за свѣй народъ, надъ котрымъ Боже провидѣне вѣдало Вамъ керму. Тожъ благословѣтъ Вашими мощными руками сихъ своихъ спѣтоваришѣвъ паломникѣвъ, благословѣте и насъ, а мы въ подяку молити ся будемъ, чтобы ся рука, що за хвилю буде благословити насъ, ще довгй, довгй благословила лѣта

и вела насъ до горного Єрусалима, до вѣчной, остатной цѣли! Аминь.»

По сѣй промовѣ Ихъ Ексцеленція поблагословили цѣле паломництво и небавомъ почали выходити паломники изъ церкви и пѣдъ проводомъ проводникѡвъ уставлялись до походу на дворець въ ряды. Попереджені процесіями, при побожнѡмъ спѣвѣ вѣрныхъ, при вѡдгомонѣ дзвоноѡвъ рушивъ величавый, незвычайный похѡдъ на дворець. Кожда група мала вѡдмѣнно помальований єрусалимскій крестъ для лучшого зьорієнтованя. И такъ крестъ першой группы бувъ червоный; другої фіолетовый; третої зеленый; четвертої бѣлый; а пятої багряный. Цѣлый похѡдъ, попереджувавъ прапоръ паломничій; на нѣмъ зъ одной стороны бувъ гафтованый гарно єрусалимскій крестъ, а зъ другої золотый рускій левъ, спинаючий ся на скалу. Прапоръ сей нѣсь о. Николай Садовскій, парохъ Шибалина коло Бережанъ.

Поѣздъ особный, назначеный для паломникѡвъ, що мавъ насъ перевезти до надморского мѣста Трієсту, стоявъ вже готовый на першѡмъ перонѣ. Були се вигѡднй угорскй вагоны о широкихъ передѣлкахъ, на котрыхъ вѡкнахъ були вже налѣпленй числа путникѡвъ, пѡсля котрыхъ мали они займати мѣстця. Пакунки зложенй на двѡрци въ особной комнатѣ представляли цѣлы горы. Вправдѣ мали путники поручене заховати якъ наибѡльшій спокѡй и холодну кровъ, але звычайна въ такихъ разяхъ: »подорожнеча горячка« ввела зрозумѣлый неспокѡй при вышукѡваню клункѡвъ и торбинъ подорожныхъ. Обсажене двайцятьохъ вагонѡвъ и вышукане пакункѡвъ припѡзнило вѡдѣздъ поѣзду майже годину и мы вмѣсто о год. 7. якъ було заповѣджено, вѡдѣхали о год. 8. Та нѣхто на се опѡзнене поѣзду не нарѣкавъ, бо черезъ се мали путники нагоду еще порозмавляти, попрощати ся зѡ своими знакомыми и крєвными, котры прибули въ великѡмъ числѣ на желѣзничій дворець. Наконецъ, все готове, знакъ даный першимъ кондукторомъ повтореный другимъ, переразливый свистъ машины и нашъ довгий поѣздъ, пращаный сердечно Львовянами рушивъ зъ мѣстця, зъ пѡдъ крытой галѣ львѡвского, хорошего двѡрця. Щасливої дороги!

Четвертый роздѣлъ.

Часъ познакомитись.

Ю. Д.

Нашъ поѣздъ, наповненный богомѡльцами мчавъ ся швиденько въ напрямѣ Стрия, полишаючи по дорожѣ малй стаціи а остановляючись лише на важнѣйшихъ. Короткй хвилины задержаня выкористали ОО. парохы, чтобы явитись процесіонально на двѡрци, пожелати путникамъ доброї дороги и попросити ихъ о молитвы у Божого Гробу. И такъ явивъ ся прим. о. А. Юрикъ, парохъ Дроговыжа на двѡрци въ Николаевѣ зъ процесією зѡ своего села, котра спѣвомъ набожной пѣсни привитала нашъ паломничій поѣздъ, а опѡсля пѡдѡйшла пѡдъ першій сальоновый вагонъ, въ котрѡмъ ѣхавъ Впреосв. Митрополитъ, де о. Юрикъ въ теплѡй промовѣ щиро просивъ Архипастыря помолитись за свою паству, котру лишае на родинѣ. Въ Стрию, Сколѣмъ, Славску, Лавочнѡмъ, де поѣздъ такожь задержувавъ ся, повторилось то само, та деякй путники сѣдали еще на тыхъ стаціяхъ, удаючись въ дальшу дорогу разомъ зъ нами. Черезъ нашу милу Верховину, стрѡмки Карпаты переѣхали мы сюда и поворотомъ въ ночи, тожь годѣ було ихъ красу докладно оглянути; все-жь таки и при свѣтлѣ блѣдого мѣсяця зарисовувались гарно высокй шпилѣ, кривй горбы, широкй полонины на Божѡй землицѣ. Многй путники, особливо Подоляки, стояли у вѡкнахъ и розглядались при блѣдѣмъ свѣтлѣ повнолицього мѣсяченька по тыхъ незнанныхъ для нихъ, вѡдмѣнныхъ околицяхъ.

Коли поїздъ нашъ вже на добре роздгнавъ ся, Ихъ Ексцеленція, перейшли цѣлый поїздъ, вступаючи до кожного вѣдѣлу вагону та бесѣдуючи зъ всѣми ласкаво. Такі визиты Ихъ попереджувавъ технїчний управитель о. Левъ Сембратовичъ словами: — Ексцеленція идуть сказати »Добранѣчь,« та нѣмъ еще та »добра нѣчь« наступила, приходивъ еще »милий вечеръ« въ присутности Архіерея, котрый то може служити живою ілюстраціею до слѣвъ Спасителя: *«βόλις ἐκ βίας, δα βλάτῃ ἴκω μνίη: ἡ σῆρῆς, ἴκω σλῆζαί»* (Лука 22, 26). Се вже рѣдкій, та незвычайный даръ, умѣти знизитись до найнижшого, прямо женувати своєю снисходительностію, а мимо того володѣти такъ сердцами людскими. Митрополитъ въ кождой передѣлцѣ присѣвъ, розмовлявъ, не погордивъ предложенымъ папіросомъ, овочемъ и т.и., и ажъ коли перейшовъ всѣ вагоны третой клясы, де сидѣло наше селянство, вернувъ до своєї салѣонки спочати, зъ сіяючимъ лицемъ, видно вдоволенный, що дѣло паломництва удалось.

Около одинадцатої сонъ зачавъ западати на повѣки и паломники уподобившись египетскимъ муміямъ старались бодай притулитись до якогось кутика та здрѣмнутись. Лише бѣднїй о. Иванъ Алиськевичъ, парохъ Ярославичъ, намѣщувавъ всѣхъ, робивъ всѣмъ мѣстця, а самъ немовъ Агасверъ, вѣчний жидъ, люнатикомъ ходивъ по коритарахъ вагонѣвъ, и думавъ певно о своимъ теплѣмъ лѣжочку на Ярославичахъ.

Сонѣчко, що пѣднялось весело надъ крайною паприки и богатыхъ виноградникѣвъ заглянуло у вагоны и кождый зъ паломникѣвъ цѣкаво допытувавъ одинъ другого, чи далеко еще »Саторайульгелі«, бѣльша стациа на угорской рѣвиннѣ »пуштѣ,« де буде можна напити ся теплої кавы. Наконецъ возы зачали скакати довшїй часъ по шинахъ, знакъ, що се забѣждаемо на бѣльшу стацию. Надѣѣ нашї не завели — се дѣйстно Саторайульгелі, та завелись мы тяжко що до кавы. Въ млѣ ока кинулись путники до реставраціи и окружили кельнера зъ пѣдставкою кавы, вѣрнїй нѣмецкой пословицѣ: *»dem bittenden gibt man gar nichts, dem dringenden etwas, dem gewaltigen alles«* (просячому не дають ничъ, упоминаючому ся троха, а остро жадаючому все).« Та видно, що тутъ на Мадярии нѣмцѣ навѣтъ! зѣ своимы пословицами не мають нѣчого до розказу, бо нашї паломники

на той своѣй »радикальной« політицѣ найгорше вийшли. Кельнеръ не могучи вдоволити острымъ жаданямъ зъ усѣхъ сторѣнъ, схибнувъ пѣдставку и кава вразъ зъ шклянками пѣйшла на землю. Крикъ, замѣшане, перестрѣлка словами, бо найшовъ ся и межи нашими путниками оденъ паломникъ, (чимъ менѣ справдѣ заїмпонувавъ), що умѣвъ ту »прекрасну,« мадырскую бесѣду, се путникъ 543, урядникъ судовый зъ Жидачева п. Дмитрій Богоносъ, а иншї що могли то по нѣмецки, то по руски помагали — але що зъ того — надѣѣ на каву таки пропали. Вернувъ ся я у свою передѣлку, вытягаю свои »ейзенбанки« (котрї ажъ ту оправдували свои имя) еще зѣ Львова, забѣдаю та благословлю тыхъ, що мене на вѣдѣздне въ нихъ заосмотрили, та на то входить у вагонъ о. Еффиновичъ, посолъ брѣдскїй и бувшїй деканъ залозецкїй. »А що пили о. деканъ каву« пытаю. »Нѣ! анѣ не коштувавъ а заплативъ за ню солено, пять коронъ, бо Мадяриско въ мене вмовивъ, що се я его трутивъ зъ кавою, а я мусѣвъ заплатити и за каву, котрой не пивъ и за шклянки, котрыхъ не збивъ. «Ну хочъ на бѣдного не трафило« жартую зъ о. декана, котрый пѣшовъ за момѣ примѣромъ и зачавъ и собѣ шукати у подорожнѣй торбѣ, на котрой однакъ лучше розумѣвъ ся его своякъ п. Володимиръ Чубатый, учитель зъ Поповець, и зачавъ потѣшати згрыженого вуйка що разъ новыми запасами.

Поїздъ спѣшивъ дальше богатою, плодовиитою, але однообразною, скучною крайною »бича Божого« Аттилѣ. Око наше знужене, знуджене одностайностію — ось лучше познакомитись зъ деякими вызначнѣйшими паломниками, зъ провѣдниками паломництва у св. Землю. Есть и часъ коли познакомити ся а вже и часъ бы познакомитись!

Не знаю, чи о. Сембратовичъ всѣхъ паломникѣвъ знавъ, але се знаю, що попри Его Ексцеленцію всѣ его знали. Се-жъ нашъ технїчний управитель, се вѣйтъ паломництва. Хотите его опису? Выступають противъ греки въ гїмназіяхъ, а ось она придалась. Нагадавъ я собѣ теперъ незрѣвнану Іліяду, де безсмертнїй Гомеръ не скупивъ прикметникѣвъ своимъ героямъ. Ось я запожичусь у него. Нашъ управитель се довгїй (*μῆρας*), скороногїй (*πόδας ἁνδρός*), великоокїй (*βοώπις*), въ бѣлѣмъ

шеломѣ (*Λευκολόφος*) чоловічокъ, котрый власне задля тыхъ своихъ приметъ надававъ ся якъ разъ на провѣдника. Вѣнь такожъ многоязычный, (*πολυγλωσσος*) говорить по нѣмецки, італійски, по французки, по англійски, та не такъ якъ скѣлькѣсть его языка дописала ему якѣсть, бо вже на Уграхъ захрыпъ такъ, що лише довгими руками розмахувавъ для ілюстраціи свого голосу, котрый выдававъ звуки зѣпсутого грамофону. Вѣнь и енергічний, а на доказъ его енергії наведу одень фактъ зъ корабля. Путникъ 5..., лисый, маленькій чоловічокъ такъ полюбивъ свое 3.... число лѣжка на кораблі, що анѣ гадати зъ него вступити ся. А вступити ся треба було, бо довкола него позаймали мѣстця самі путнички. Розкладъ бо мѣстць на кораблі бувъ зроблений пѣсля тирольского пляну паломництва, котре що тѣльки опустило нашъ корабель Тироль передъ нами, а тамъ инакше було число паломникѣвъ священникѣвъ, ѣдучихъ третою клясою; инакше число мужчинъ, инакше женщинъ. Отже заразъ по входѣ на корабель оказалась потреба трохи инакше позмѣняти мѣстця. Тому то мусѣли рушити и нашого синовѣдского горожанина. Тяжка справа. Нашъ паломникъ, яко синовѣдскій торговельникъ знавъ, що хто разъ вже купить чи сливки, чи виноградъ, не може ихъ пѣдмѣняти, хочъ бы незнати якою «парсуною» бувъ. Такъ гадавъ и зъ мѣстцемъ закупленимъ на кораблі. Межи иншими свое лихо розповѣвъ и лѣтописцеві, титулующи его не знати зъ якої раціи «ксенже дзекане.» Я за надто горячо припустивъ собѣ до сердца кривду покривдженого и обѣцявъ ему зробити по его волѣ, пошукати о. Сембратовича, провѣдника его группы пятої о. Гнатышака, віцепровѣдникѣвъ, щобы лишъ сталось по его бажаню. Мѣй клієнтъ не опускавъ мене вѣдь теперъ и де лишъ повернусь виростає вѣнь передомною якъ феніксъ зъ попелу. Навѣть мои скоріи ноги мене не спасали. Наконецъ находжу о. Сембратовича. Иде насъ цѣла комисія, и оказуєть ся, що нашъ путникъ мусить таки конечно «приличія рады» опустити свое лѣжко. Та нѣ! жадній розважаня, представлення не помагують. Тутъ то опустила о. Сембратовича терпеливѣсть а взяла верхъ енергія. «Чоловѣче, якъ не вступишь ся, то сейчасъ кажу кинути тебе въ море, бо на то маю право!...» Наслѣдокъ

будъ красшій, якъ бы можна було надѣяти ся. Безъ пары зъ усть, безъ закидѣвъ, (бо до Сколього, до суду далеко), пѣ-

о. Емиліянъ Мизъ, парохъ Зборова, провѣдникъ I-шои группы.

шовъ нашъ паломникъ на всказане мѣстце, а его мѣстце заняла паломничка.

Наше цѣле паломництво було подѣлене на 5 групъ по 100 людей, лише четверта група мала въ додатку еще и польскій вѣддѣль зъ 46 людей. Надъ группою атаманували по одному провѣдникови, и по двоухъ заступникѣвъ провѣдникѣвъ.*) Провѣдники сѣ були зъ горы комітетомъ именовані, назначені,

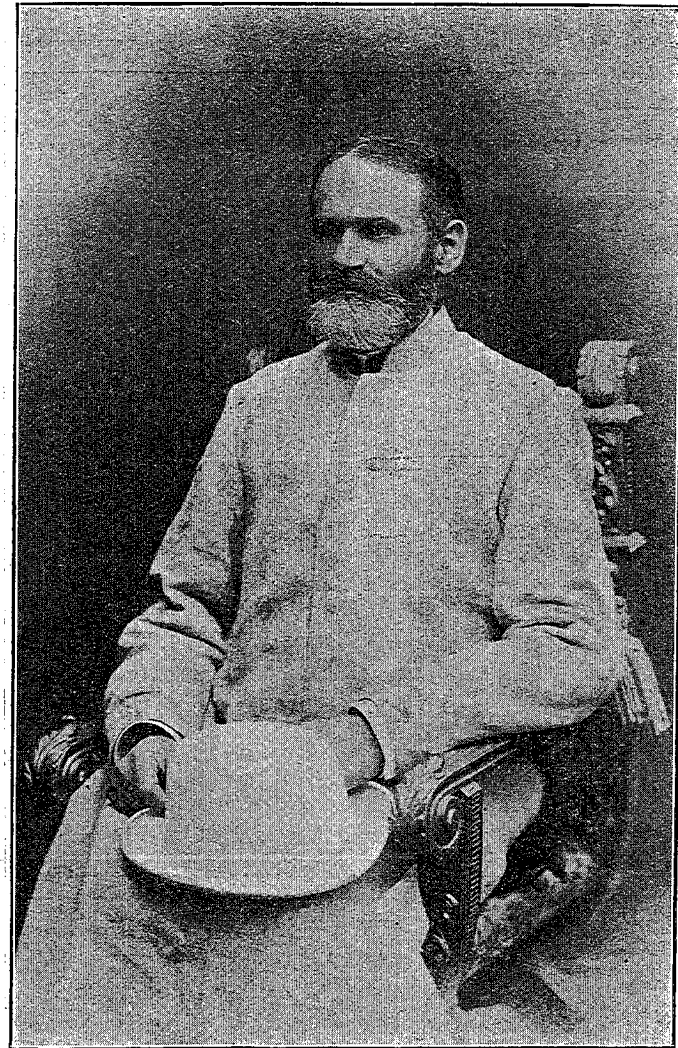

о. Иванъ Волянскій, заст. пров. I-ои группы.

та вибѣръ бувъ дуже щасливый, бо коли-бъ такъ паломництву було полишене »безпосередне, тайне, рѣвне, загальне« право голосованя, то тѣ самі кандидаты були-бъ здається попали въ провѣдники. Провѣдникомъ першої и групи бувъ о. Емилианъ Мизъ, парохъ Зборова. На одну четвертину групи першої складали ся самі его парохіяне зъ Зборова. Видно, що «овцы слухають гласа своего пастыря.» Сивоволосый, довговолосый, патріархо-образный, громогласный, милый старикъ, невідступный собесѣдникъ Ексцеленціи, що въ своимъ бѣломъ костюмѣ вѣдъ стѣпъ до головы походжувавъ немовъ »духъ« паломництва. Его заступникомъ першимъ бувъ о. Иванъ Волянскій, свѣтловый чоловѣкъ, многоязычный и англѣкъ и французъ и волохъ и навѣтъ арабъ зъ него. Зъ куферка свого вытягавъ що разъ то англійскій, то арабскій книжки и газеты и читавъ

*) Завважати годить ся, що заступникѣвъ провѣдникѣвъ выбрали собѣ паломники самі на кораблі, та хочъ се сталося пѣзнѣйше, мы теперъ вже на желѣзницѣ приглянемъ ся имъ близше.

якъ свое. Звѣстный цѣлому паломництву подъ арабскимъ именемъ »Хаваджа« т. е. »панъ« імпонувавъ своєю рѣзнобарвною,

о. Титъ Войнаровскій, пар. Балинець, посоль до Рады держ., провѣдникъ II-ои группы.

довгою, бородою, котру еще вѣдпустивъ у великой пѣстѣ. Другій заступникъ провѣдника, се парохъ Иванѣвки о. Володи-

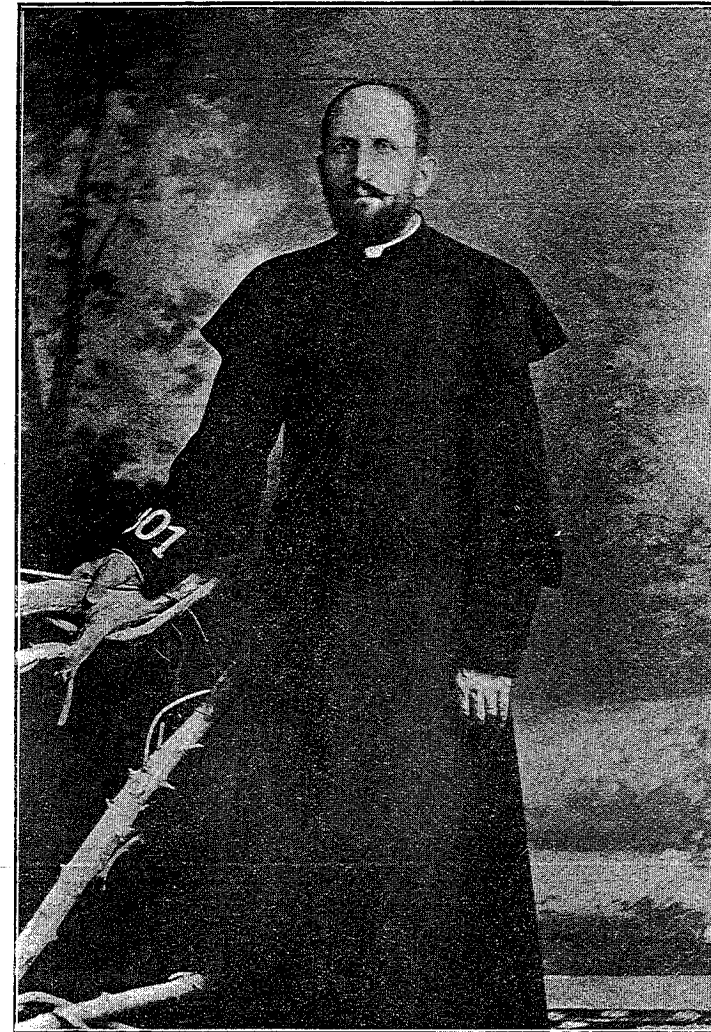
миръ Винярскій; касієръ першої групи, приклонникъ короткихъ, ядерныхъ, льогічныхъ »въ кратцѣ« розказовъ паломникамъ.

о. Филімонъ Решетіловичъ, пар. Глинянъ, пров. III-ои групи.

Проводникомъ другої групи бувъ о. совѣтникъ Титъ Войнаровскій, знаменитый економістъ, шахістъ, землѣ парцеляторъ и групи своєї адміністраторъ вѣдличный. По-

знати було зъ далека о. проводника по тѣмъ, що походжувавъ въ своѣй бѣлѣй, зъ бѣлого полотна реверендѣ по кораблі и по

о. Амвросій Полянскій, парохъ Конохова, деканъ стрійскій, проводникъ IV-ои групи.

Єрусалимѣ. Въ таку реверенду убравъ и Ихъ Ексцеленцію, зъ котрыми залюбки засѣдавъ за шахѣвницю. Бѣла реверенда

хоронила въ часѣ спеки вѣдъ немилосердныхъ лучѣвъ сонця, отже економичнїи способности о. проводника навѣтъ въ ошадности зъ потомъ и тутъ вылѣзли немовъ шило въ мѣшка. Заступниками були выбранїи о. Василїй Томовичъ, деканъ Зарваницкїй, парохъ Мозолѣвки, любый, солодкїй чоловікъ, що довѣрчиво заглядавъ кождому супутникови въ очи, немовъ бы хотѣвъ вѣдчитати все, що въ душѣ его дѣеть ся, чтобы по силамъ вволити бажаню свого товариша подорожи. Другїй заступникъ, се експозитъ зъ Колодрѣбки, о. Іоанъ Яворскїй; се сангвинїкъ и насупротивъ другого заступника першої групи, короткословного о. Винярского: »многлаголивый Аввакумъ,« вѣчно чинный, вѣчно чимсь занятый, вѣчно зъ новыми »найлучшими« проектами.

Проводникомъ третей группы бувъ о. Филимонъ Решителовичъ, парохъ Глинянъ, оденъ зъ найстаршихъ паломникѣвъ, але мимо того бодрый видомъ и вытревалоствю. Самыми своими парохїянами, котрыхъ мавъ больше якъ двацять, мѣгъ бувъ наповнити малу сельску церковцю, а смѣло мѣгъ похвалитись и ихъ побожностїю и примѣрнымъ поведенемъ. Видно якїй пастыръ таке и стадо. Заступниками були о. Д-ръ Дїонизїй Дорожинскїй, катехитъ нѣмецкой гїмназїи, и звѣстный богословъ, авторъ звязлого, а мимо того хорошего адреса благодарственного до Ихъ Ексцеленцїи. Другимъ проводникомъ бувъ о. Юліанъ Зубрицкїй зъ Яхторова, деканъ унѣвскїй, вытревалый, неструдженный проповѣдникъ.

Въ четвѣртѣй группѣ проводникомъ о. Амврозїй Полянскїй, деканъ Стрыйскїй, парохъ Конюхова, литератъ, писателъ, пѣдъ псевдонимомъ »Недолевъ,« чоловікъ тихой вдачѣ, лагѣдного успѣобленя, о высокомъ умнѣмъ чолѣ. Чоловѣкъ бувалый, вже бувъ и на Выходѣ, котру подорожъ описавъ дуже образово п. з. »Воспоминанїя зъ подорожи на востокъ,« бувъ и на Заходѣ, въ далекѣй Америцѣ, парохомъ въ Питсбургу. Заступниками выбранный: першимъ о. Людомиръ Зарицкїй, деканъ роздѣльскїй, парохъ Устя, священникъ по чину Мелхизедекову, пламенный проповѣдникъ и вѣдличный проводникъ селянства на кораблї; другимъ заступникомъ о. Романъ Березовскїй, парохъ Протесъ. Замѣтне те, що була панѣ Романа Березовска, властителка

дѣбрь, и то навѣтъ зъ близькихъ околицъ о. Романа Ярославска, поважного, серїозного отчика мимо своего молодого вѣку.

Въ польскѣй группѣ бувъ проводникомъ проф. церковного права о. Блажей Яшовскїй, котрый тутъ на кораблї теорїю выкладану на университетѣ о обовязкахъ парохѣвъ стосувавъ практично, и целѣбрувавъ самъ и проповѣдувавъ и въ имени полякѣвъ промовлявъ до Ексцеленцїи на концертѣ. Заступникомъ его о. Незгода Петро, ц. к. куратъ вѣйсковый зъ Перемышля. Якбы на глумъ своему имени, згѣдливый, сердечный, любый чоловікъ, зъ вѣйсковою точностїю и акуратностїю.

Въ пятѣй группѣ, на котру складали ся майже сама перемыска дієцезїя бувъ проводникомъ криницкїй парохъ о. Гавріиль Гнатишакъ. Симпатичный, милый, красивый, котрый постановы и комунїкаты проводникѣвъ передававъ своѣй группѣ лемкѣвскимъ нарѣчїемъ, а симпатичностїю своєї появы все збиравъ довкола себе численный кругъ слухачѣвъ. Заступникомъ его о. Володимиръ Венгриновичъ, парохъ Нижанковиць, немовъ двойникъ попередного, точъ въ точъ та сама грѣчнѣсть, лагѣднѣсть, усмѣхъ на лицї. Другимъ заступникомъ Д-ръ Василїй Масцюхъ, профессоръ церковного права, любимецъ питомцѣвъ перемыскихъ и не дивниця, бо и намъ, недовго зъ нимъ знакомымъ лишивъ вѣднѣ милї спомини по собѣ.

о. Блажей Яшовскїй, проф. унїв. пров. польского вѣдд.

До офіціальних фігур паломництва мушу почислити
еще духовника паломництва о. Д-ра Кароля Єрміога,

о. Гавріиль Гнатишакъ, провѣдникъ V-ои группы.

зъ виду аскета и въ дѣйности аскета, вѣчно зажуреного, за-
клопотаного а такъ тихословного, що все треба було другій

разъ допытуватись, чого о. духовникъ собѣ бажає. Закѣнчу до-
стойникѣвъ молодимъ укѣнченимъ богословомъ, теперъ вже
священникомъ о. Євгеніємъ Турулою, даровитимъ ком-
позиторомъ, способнимъ дїрїгентомъ, незлимъ маляремъ, ко-
трый за ведене паломничого хору може найти повне узнанє
и похвалу.

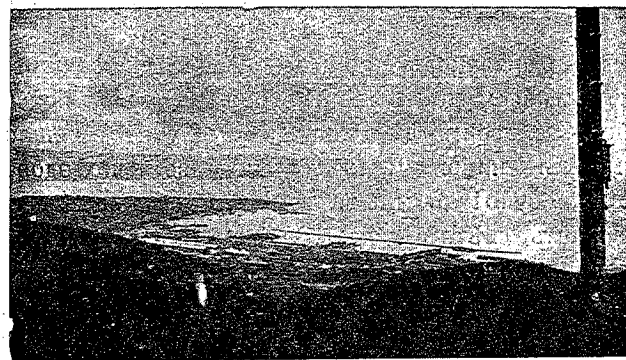
* * *

Годить ся тутъ згадати, що въ нашѣмъ потягу ѣхали
для нашего безпеченьства, крѣмъ звичайного персоналю, все
інспекторъ, ревідентъ и інжинеръ коліевый, котрий уважали,
щобы нашъ поѣздъ все ѣхавъ на назначеныхъ ему шинахъ
щобы не зустрѣнувъ ся де зъ другимъ поѣздомъ, та щобы мы
не пали жертвою якої катастрофы; взагалѣ осторожнѣсть бу-
ла захована до найдальшихъ границъ. То-жъ зъ великимъ здив-
вованемъ учули мы, прїѣхавши до дому, що якийсь несовѣстный
кореспондентъ налякавъ нашихъ найдорожшихъ вѣсткою о
якѣйсь катастрофѣ, яка намъ мала грозити на стирійской стаціи
въ Вїндїшъ-Фейстріцъ, де о хвильку малу не прїшло до ка-
тастрофы желѣзничои черезъ стрѣчу двохъ поѣздѣвъ. Ничъ
зъ того не було! а мнѣма катастрофа представляєть ся
въ правдивѣмъ свѣтлѣ такъ. За нашимъ поѣздомъ о якої
четверть години пѣзнѣйше ишовъ скорый експресовый поѣздъ.
Той мавъ насъ нагнати на дальшой стаціи въ Пелчахъ (Pö-
tschach) и тамъ насъ перегнати. Тымчасомъ обрахували ѣдучи
въ поѣздѣ функціонари коліевї, що вже лучше буде тутъ
въ Фейстріцъ (Feistritz) подождати на той експресовый поѣздъ,
якъ доперва на слѣдуючѣй. Тому то цѣфнули ся мы зъ заня-
тыхъ шинъ и тыми самими шинами передше пустили мы впе-
редъ скорый поѣздъ.

Гарный, але зжидоватѣлый Будапештъ котрого теперъ за-
для того влучно называють Judapest т. зн. жидѣвска зараза,
обѣхали мы довкола около 3-тои пополудни, не вступаючи
навѣтъ на головный дворець. Надъ вечеромъ желѣзничїй
шляхъ ишовъ понадъ довге плятеньске озеро, котрымъ мы
могли мати передсмакъ моря. На вечерю заѣхали мы до
Канїссы, мѣста еще на Уграхъ, але вже близко стирїйской
границѣ. Тутъ доперва и невѣрнї Томы могли були переко-

нати ся, що навѣть таку масу путникѡвъ можна при найбільшомъ поспѣху накормити по людски. Коли нашъ поѣздъ заѣхавъ на сю стацію, побачили мы, на великомъ перонѣ понакрывані столы бѣлыми і синими скатертями, а стравы вже на тареляхъ. Реставраторъ оголосивъ напередъ цѣны потравъ: на сино накрытыхъ столахъ 60 сот. на бѣлыхъ столахъ 1-20 К. Ёджене вкусне, тепле. Бувъ часъ и зѣсти и напитись пива чи чайку, бувъ часъ и заплатити. Канісса хорошо записалась намъ въ памяти. Мадяры бодай надъ вечеромъ пошли до Каноссы!

Покрѣпившись ѣдженемъ, каждый знова шукавъ кутика, де бы »прикучнути«; а якъ голодъ найлучшій кухарь, такъ и умучене найлучшій лѣкъ на сонъ. Друга нѡчь въ вагонѣ

Видъ Тріесту вѡдъ стаціи Опчіна.

а цѣлый день такожъ чоловѣкъ немовъ у клѣтцѣ перебувъ, не дивно, що мимо невыгоды таки дрѣмалось!...

Надъ ранкомъ переѣздили мы нагимъ, обдертымъ красы Карстомъ. Ажъ сердце болитъ дивитись на ту камѣнну пустыню, середъ котрой живуть наші братя Словѣнцѣ. Колись се була богата краина; великаньскій дубові лѣсы хоронили еѣ передъ зимнымъ а напраснымъ вѣтромъ, бора. Але прійшли Венеціанцѣ и не залѣсюючи вырубані просторы лѣсові, вывозили величезні дубы на вбиване палѣвъ пѡдъ фундаменты свого, що правда гарного мѣста лягуновъ, та на машины на

кораблѣ. Австрія вже мільоны дала на залѣсене тыхъ горъ, та мимо того еще дуже мала признака якихъ лѣсовъ.

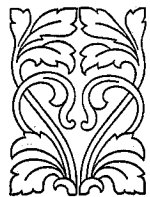
За стацію Набресіна видно вже море. Хочъ невыспані, умучені, чекали путники тои хвилѣ, коли имъ покажеть ся море. А ось и оно... величае, гарне, спокѡйне. Ледво легкимъ вѣтромъ поколысуване, прикрите еще ранною мракою робило оно на насъ велике вражѣне. Мимо ранной години тутъ и тамъ, немовъ лебѣдь, поважно посувались кораблѣ по синому плесѣ

Жите надбережне въ Тріестѣ.

Поѣздъ нашъ ѣде бѡльше якъ пѡвъ години высокимъ берегомъ надморскимъ, до котрого то тутъ то тамъ попричеплялись, немовъ ластѡвчій гнѣзда, людскій оселѣ. Мѣжь ними вырѡжняеть ся своєю красою гарный замокъ Мірамаре, побудованый братомъ нашего Монархи, нещасливимъ цѣсаремъ Мексика, Максиміліаномъ. Наші путники зъ поворотомъ ѣздили туды лодками, та на жаль не могли замку оглянути, бо власне гостивъ тамъ хтось зъ цѣсарской родини зъ Вѣдня.

Сапаючи, гуркотячи за́хавъ нашъ по́ездъ по́дъ крыту галю желѣзничого двѳрця въ Тріестѣ. Тріестъ розложивъ ся по́вкругомъ надъ моремъ, окруженный зъ усѣхъ сторѳнъ горами, покритыми виноградниками, садами, посередѣ котрыхъ бѣлѣють гарній дачѣ, лѣтній мешканя богачѣвъ. Щобы кораблѣ могли добре по́дпливати по людей та товары, побудовано величезными коштами 30 миліонѳвъ коронѣ добру, выгѳдну пристань, при котрѳй на Molo St. Carlo чекавъ вже на насъ нашъ корабель »Тироль.«

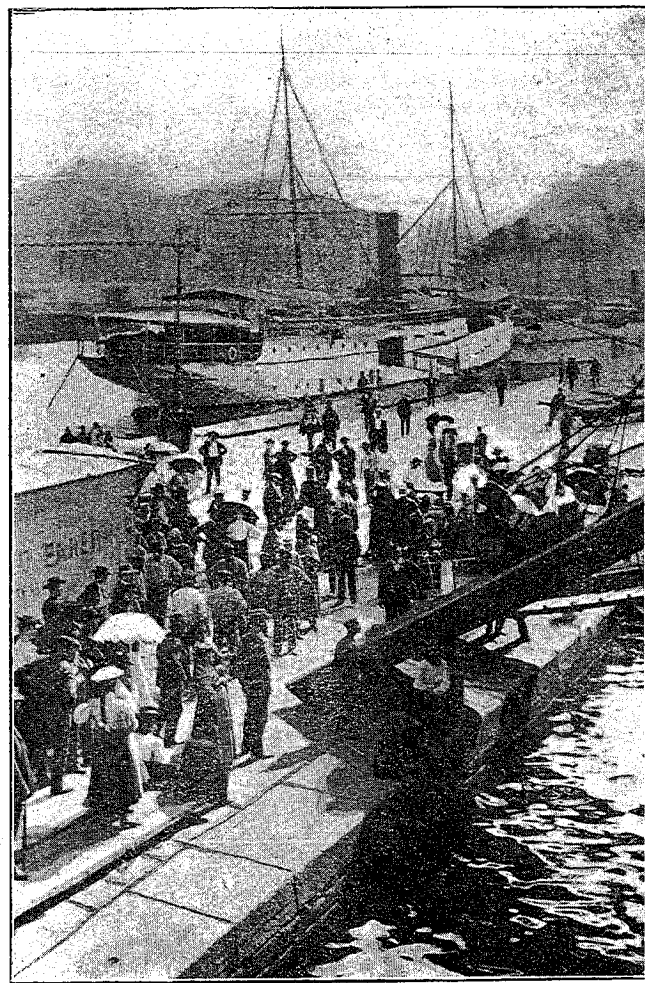
Пятый рѳздѣлъ.

Жите на корабли.

Ю. Д.

Коли маемо вѳдбути довшу подорожъ моремъ, то зъ певною нетерпеливостію чекаемо той хвилѣ, коли то першій разъ нашѣ очи побачуть море и того кольоса, котрый насъ мае всѣхъ на свои плечѣ забрати и перевести въ далеку краину. Море мы вже бачили, зачавши вѳдъ Набрѣзіны до самого Тріесту, та теперъ прибувши до Тріесту були мы цѣкаві побачити нашъ корабель. Тожъ хочъ нашѣ клунки позѳставались на двѳрци, звѳдки вже запобѣгливый комітетъ самъ мавъ тымъ займитись и перевести ихъ на корабель, а вѳдѣздъ нашего корабля бувъ назначеный ажъ за три години, то е около 11. години, майже всѣ паломники выйшовши по довгѳй утомляючѳй, 36 годинѣ треваючѳй подорожи желѣзницею зъ вагонѳвъ, поспѣшили до пристани Molo San Carlo, щобы побачити свою клѣтку, свою вязницю на 5 день. Гарный, великій нашъ корабель, названный по́сля австрійского, коронного краю »Тироль«. Перейшовши зъ пристани на покладѣ, мы въ однѳй хвилѣ перебѣгли его докола, вѳдшукали свою каюту, число своего лѳжка и выйшли на мѣсто. Що-жъ тутъ було нашою першою гадкою? Першою роботою було выслати вѣстку до позѳставшой родины, що лекшу частину подорожи, т. е. ѣзду желѣзницею вже маемо за собою, та вже нашъ »конецъ« на насъ чекае. Трафікантъ напротивъ Molo S. Carlo много продавъ тодѣ марокъ, много продавъ карткъ; особливо вѳдходили картки зъ видомъ нашего корабля;

кождый спѣшивъ похвалити ся передъ своими, якій то вѣнъ вѣдвѣжный, та ось такимъ кораблемъ не боить ся ѣхати по синьому морю.

Наші клунки тягнуть на покладъ.

Але по Триестѣ не було много часу ходити; нѣмъ написалось картки, нѣмъ выпилось снѣдане, вже каждый спѣшивъ на корабель, щобы не остатись въ Триестѣ, та щобы корабель,

непоѣхавъ безъ него. Самъ епископъ Триесту, Преосв. Нагель явивъ ся лично зѣ своимъ капеляномъ, щобы розпрощатись зѣ нашимъ Архіереємъ и пожелати цѣлому паломництву щасливои дороги. Богато Триестенцѣвъ зѣ цѣкавости приишли такожъ подивити ся на нашъ вѣдѣздъ. Ось вже надѣхали великй вozy зѣ нашими клунками, котрй корабельный журавель при лоскотѣ ланцюговъ и скрежетѣ корбы высаджувавъ на помѣсть корабля. Уже и послѣдний куферокъ на корабли, вже нѣкого не выпускають зѣ корабля, вже и помосты, по котрыхъ выходили паломники на корабель вѣдставленй, вже ѣдемо. Капитанъ корабля подавъ знакъ машинистѣ: »Avanti!«; шруба корабельна зачала свою роботу и поволи и маестатично вѣдчалюе Тиролю вѣдъ берегу. Путники вѣдкрыли головы и зѣ повной груди полилась наша, можна сказати, релігійно-національна пѣсня: »Пречистая Дѣво Мати руского краю«. Въ многихъ очахъ слезы, на каждого лица зворушене, але каждый безпечный, певный себе, що Мати Божа щасливо заведе его въ край сей святой, въ край освяченый стопами Еи Сына.

Теперь каждый спѣшивъ ся взяти и занести свѣй клуночокъ до каюты, а коли путники упорались зѣ тымъ, вже давъ ся чути дзвѣнокъ, зываючій на першій корабельный обѣдъ. Сей складавъ ся для путникѣвъ першой и другои клясы все зѣ росолу, двохъ мясъ зѣ якоюсь яриною, зѣ легуміны, хлѣба и пѣвъ літры червоного вина. Вечера зновъ складалась зѣ росолу, одного мяса, кусочка сыра ементальского и зновъ пѣвъ літры червоного вина. На снѣдане и пѣдвечѣрокъ подавали каву. Морскій воздухъ додававъ все доброго вкуса, а пріятнй розговоры зѣ сотрапезниками дѣлали обѣдъ и вечерю дуже милыми сходинами. Путники першой клясы споживали свои ѣдженя въ салонѣ першой клясы, украшенѣмъ гарными пейзажами зѣ Тиролю, котрого назву корабель носивъ, путники другои клясы на помостѣ, котрый въ часѣ вѣтру, дощу або пекучихъ промѣнѣвъ сонѣчныхъ заслонювано густыми полотнами. Трета кляса ѣла на низшѣмъ помостѣ, на коритарахъ межи каютами другои клясы. Щобы межи селянами-путниками бувъ порядокъ въ подаваню стравъ, священники зѣ щирою охотою и великою ревностію повнили функціи цензорѣвъ при столахъ, и неодному зѣ нихъ нагадались милй

семинарицкї часи, тымъ бѣльше коли побачивъ свого давного настоятеля, улюбленого о. крыл. Д-ра Іосифа Мѣльницкого, котрый тутъ на кораблі зъ акуратною точностію все засѣдавъ першій до стола за першимъ вѣдголосомъ дзвѣнка. О скѣлько можна було зауважати, всѣ були досить вдоволені зъ подаваного харчу, зъ выняткомъ одной кавы, яку подавано зъ кондензованимъ молокомъ т. е. екстрактомъ молочнымъ, котрый розпускано въ кипячѣй водѣ и подавано вмѣсто молока; але годѣ для бѣльше якъ 500 людей достарчити молока и сметанки, де нема анѣ выпасѣвъ, анѣ сѣножатей, лише до-вокола сине, безмежне море, де одинокою худобою на кораблі се лише сѣмъ худыхъ волѣвъ, котрі назначені на наше про-живлене и одинъ по другѣмъ падуть жертвою корабельныхъ рѣзникѣвъ, чи тамъ радше нашихъ зголоднѣлыхъ жолудкѣвъ.

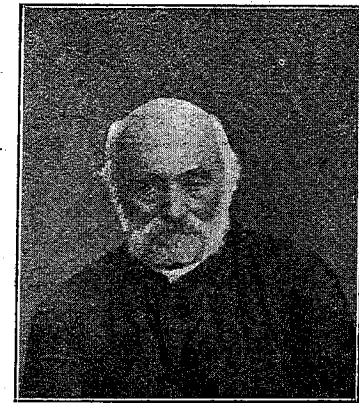
Якъ же проводили путники часъ поза обѣдомъ и вече-рою? Много часу проводили мы на богослуженяхъ та молитвѣ, та о тѣмъ пишемо на другѣмъ мѣстци. А и поза тыми кормами души и тѣла нашлось много милыхъ занятій. Тутъ то тамъ выринувъ якій корабель передъ нашими очима и сейчасъ уз-броювали мы нашї очі вѣ очіцѣ, далековиды, щобы добачити ближе своихъ товаришѣвъ плавбы по морю. Сховавъ ся кора-бель одинъ, то выринавъ десь на далекѣмъ овидѣ другій и на-чались порѣвнуваня, котрый бѣльшій, попередній, чи сей, чи нашъ, чи далеко вѣнъ вѣдъ насъ плыве и т. д. Милою була плавба попри островы, котрі гордо пѣдносили свои камѣннї береги зъ моря, та то тутъ, то тамъ носили на своихъ хребтахъ бѣлї людскї оселѣ. Тутъ було поле попису для професора гео-графїи зъ тернопѣльскої гїмназіи пана М. Коцюбы, котрый уви-вавъ ся зъ великими картами адриатицкого и середземного моря и зъ карты и положеня острова означувавъ его назву цѣкавымъ сопутникамъ. Ну и треба було »вѣрити вѣ слова професора«, тымъ бѣльше коли мы переконались, що его вѣдомости и по-данї назвы згоджувались все зъ назвами, подаными намъ че-резъ служныхъ морякѣвъ.

Тутъ увивають межї паломниками панѣ Теодозїя Туру-лова, жена нашого симпатичного дїрїгента, що свою повѣнь-чальну подорожъ вѣдбували теперъ у Святу Землю, тамъ зновъ струнка, а все весела панна Вербенець учителька зъ Ветлина,

деинде панѣ Кархутова Евгенїя зѣ своими памятниками и просятъ сопутникѣвъ о вписане своихъ назвискъ на споминѣ подорожи. За ихъ слѣдомъ пѣшовъ и молодой богословъ Ев-генїй Ис. Давидовичъ и собѣ »выходжує« всѣ пѣдписы. Мила памятка, завидую имъ ихъ гадцѣ и щасливому переведеню пляну.

А ось бачимо и вѣчно чимсъ зажуреного духовника ко-рабельного о. Д-ра Кароля Ерміюго, котрый ходить вѣдъ свя-щенника до священника и або просить о проповѣдъ, або о вѣд-праву якого богослуженя, або передає волю Ихъ Ексцеленціи, або опредѣляє часъ и годину вѣдправки Службъ Божихъ. Вѣч-но рухливый, все чинный о. духовникъ.

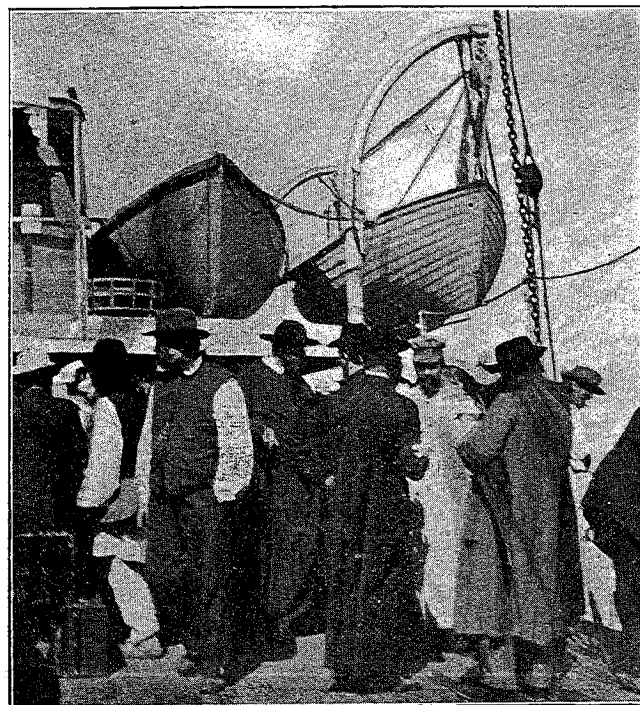
Тутъ вѣ салонѣ першої клясы або вѣ »курильнѣй ком-натѣ« зѣбрались президенты групп на нараду и небавомъ вже передають собѣ путники зъ устѣ до устѣ результатъ ихъ на-радъ и розпоряджень. Мала курильна комната перемѣнюеть ся наразъ вѣ малый склепѣ. Тутъ продає богословъ п. Осипъ Явор-скїй зъ порученя комїтету картки зъ видами, а опѣсля крес-тики, медалики и образки зъ написами: »памятка зъ Єрусали-ма,« котрі находятъ такї великїи по-купъ, що технїчний упра-витель о. Сембратовичъ передъ всѣми, на всѣ стороны мусить звиняти ся, що за мало казавъ ихъ выбити, бо каже вѣнъ: »полковникъ Гиммель, ще мен-ше менѣ радивъ выбити, а я хочъ бѣльше давъ ихъ зробити, такъ все роздѣйшлось. Кто-жъ мѣгъ знати?«... При иншѣмъ сто-лику принявъ зъ гречности на себе ролю трафїканта бого-словъ п. Пасѣчинскїй и про-дає нашї австрїйскї марки*) по 5 и 10 сотикѣвъ, котрі па-

Найстаршїй вѣкомъ палом. о. прал. Кирилъ Селецкїй зъ Жужеля.

*) Вѣ Палестинѣ кожда бѣльша Европейска держава має свою почту, бо були случаи, що важнї за розпискою на турецкѣй почтѣ на-данї документи посольствъ находили межї смѣтемъ.

ломники налѣпляють на своїхъ карткахъ, що ихъ выйнуть ажъ въ Яфѣ и перешлють въ Европу. А тихъ картъ, що ихъ пішло! Майже на кождѣмъ столѣ бачимо черезъ цѣлий часъ подорожи численнихъ паломникѣвъ, занятыхъ писанемъ картъ. Треба признати, що нашій селяне, зовсѣмъ не уступали въ тѣмъ спортѣ інтелігенці, и численними картами звѣщали родину про своє здоровле, про свои вражѣня, про щасливу подорожъ.

На верхнѣмъ покладѣ.

Хороша, ясна погода вабила всѣхъ на покладъ, такъ що хиба лишъ конечна потреба змушувала ити до «лазнѣ», до каютъ. На кораблі творились все групки людей, заслуханыхъ въ оповѣданю якогось бесѣдника. И такъ тутъ бачимо о. Попеля «сѣчового батька», котрый зѣбравъ доккола себе охотныхъ слу-

хачѣвъ, и оповѣдає имъ про свою політично-патріотичну-мартирологію, тамъ старенькій, симпатичный о. Селецькій розказує про свои «Сестры Служебницѣ», зновъ деінде поучає артистѣ п. Мишуга спѣваковъ про раціональну методу спѣву и про нунціацію при спѣваню, а тамъ бачимо щасливу маму, паню Любецку зъ Кракова зѣ своими невідступными двома сынами, молодшимъ гімназіястомъ и старшимъ Д-ромъ Казимиромъ, літераторомъ, котрый свои вражѣня въ Святѣй Землѣ перелявъ на папѣръ въ дуже гарныхъ 21 сонетахъ: «Sonety wschodnie» якій вѣнъ своѣй матери «na pamiątkę wspólnego z Jej dobroci robytu w Ziemi św. we wrześniu 1906 z wielką poświęcenią miłością». Тутъ познакомились селяне — політики Ат. Гаврилюкъ зъ Пониквы великой зъ заступникомъ посла Гавриломъ Мулькевичемъ зъ Каменки Струмиловой и небавомъ бачимо доккола нихъ немѣвъ вѣче маломѣстечкове, бракує лише комісара въ мундурѣ и жандармѣвъ, а ілюзія була бы повна. А ось бачимо одну групку, що сердечно заходить ся вѣдъ смѣху. Розумѣємо вже чому, побачивши выстаючу надъ всѣхъ голову о. Николая Фольваркова, котрый своими дотепами такъ забавивъ товариство.

Суть и путники, що заглибившись въ книжку студіюють провѣдники по Єрусалимѣ, щобы прибувши туда умѣли добре зьорієнтуватись въ святѣмъ мѣстѣ. Деінде зновъ аматоры фотографы о. Гумецкій Юліанъ зъ Любелѣ, технікъ панъ Строцкій, малый Нусьо Дорожиньскій, артистѣ маляръ, панъ Сосенко здѣймають рѣжні сцены або береги островѣвъ, попри котри переѣздаємо. Крімъ того п. Сосенко вправною рукою малює прегарні образы-пейсажѣ зъ подорожи.

Великимъ поводженемъ гѣшились и шахи. Нашъ Высокопреосвященный такожъ радо засѣдали за шахову дошку и мѣрялись успѣшно зъ своими спѣвграчами. И авторъ отсихъ стрѣчокъ урядувавъ часто яко «кібіць», доки острѣ правило поставлене п. Николаемъ Сіякомъ, урядникомъ намѣстництва, що можна кібіцувати, але за кожде слово треба платити 2. сот. кары, не наказало ему замѣнити ролю кібіца на ролю грача. И якъ непобѣдимый Сампсонъ борѣвъ ся катихить зъ Бродѣвъ доки не засѣвъ зъ нимъ непобѣдимый левъ о. Войнаровскій зъ Балинець и не струтивъ его зъ педесталу доброго грача. Ну не-

хай-Богъ-ему-се-простить. Га! хто умѣе парцелювати тысячоморговій просторы, мавъ бы слабо орієнтувати ся на квадратовой дощцѣ?... Кромѣ корабельныхъ »фундушъ« шаховъ взявъ зъ собою такожъ о. Теодоръ Савула свои власні шахи и засѣвши за нихъ, грубымъ баскомъ протестувавъ противъ інвазіи кібіцѣвъ.

Карты рѣшучо въ нашѣмъ паломництвѣ не мали щастя, бо навѣтъ такій невинный вість, аранжований п. совѣтникомъ Каролемъ Пѣдлашецькимъ розбивъ ся вже по пару робрахъ.

Образъ корабельного житя не бувъ бы повный, колибъ я не згадавъ про наймолодшихъ нашихъ путникѣвъ, панну Мартусю Поповичѣвну, дочку пароха зъ Городницѣ, ученицю II. клясы ліцеальной въ Перемышли, та про малого Емануила Дорожиньского, сына катехита нѣмецкой гімназіи у Львовѣ, ученика I. гімназіальной клясы. Мартуся се, мимо своего молоденького вѣку вже бувала панночка, бо вже була зъ паломництвомъ ювильнымъ, чотыри роки тому, въ Римѣ а теперъ пустилась зъ своєю матерію, панею Святославою Поповичевою на далекій всхѣдъ. Нусьо Дорожинскій, се якъ Ексцеленція о нѣмъ

выражались »наймолодшій путникъ середущой Европы« вѣдбувавъ подорожъсю зъ подиву гѣдною вытревалоштію и спокоемъ. Всюды маленькій крутивъ ся, всюды заглянувъ, до каждого заговоривъ, а мимо того нѣкому не докучивъ, нѣкого не знудивъ, а каждый мавъ пріятнѣсть зъ мальчикомъ поговорити и пожартувати. При тѣмъ, якъ мы вже высше вспѣмнули, се нашъ фотографъ паломничій, и не одинъ его клішъ украшає нашу пропаметну книгу.

Якъ зъ сего видно, панувало на кораблі миле, пріятне жите. Много причинилась до сего прекрасна погода, яка спріяла намъ цѣлый часъ нашої подорожи, особливо туда в Святую Землю. Нѣ одной хмарки, нѣ найлекшого вѣтру, море спокѣйне якъ вода въ шклянцѣ, такъ що самі моряки дивувались, що рѣдко коли такій спокѣйний днѣ до плавбы бувають, якъ отсій руского паломництва. Причинилась до сего такожъ солідна будова нашего корабля, котрый супротивъ твердження декотрыхъ

паломникѣвъ, що се »старе доробайло« мавъ всего 4 роки, бо доперва дня 28. Вересня 1902 зѣставъ спущеный на воды Адриатического моря. Сей дуже гарный корабель є довгій 95 метрѣвъ 16 м. широкій а 8 м. высокій. Вѣнъ мавъ 46 мѣстцѣ въ 15 каютахъ першой клясы, 150 мѣстцѣ въ 16 каютахъ другои клясы и 350 мѣстцѣ для путникѣвъ третей клясы. Въ першѣй клясѣ було примѣщено по три путники, въ другѣй вѣдъ 6 до 12 путникѣвъ, а трета кляса въ низшихъ просторахъ корабля уряджена була на спѣсѣбъ касарняный; все-жъ таки и ту бувъ подѣль на полы, а для священникѣвъ и інтелігенціи вѣдведеній особній мѣстця.

Певности той на морю додавали не лише певна погода, та солідна будова корабля, але такожъ цѣле уряджене тогожъ и спасательныя средства на случай якои катастрофы. Корабель бо нашъ бувъ шѣстьма поперечными стѣнами подѣлений на шѣсть частей, такъ що коли-бъ въ одну зъ тыхъ частей вода дѣсталась, по другій части були вѣдъ заводнения безпечный и корабель може дальше плынути.

Але корабель не боить ся воды, лише огню. Тому то нашъ капітанъ вѣднѣсь ся до нашего Высокопреосвященного Архієрея, чтобы вплынули на путникѣвъ о заховане якъ наибѣльшой осторожности зъ паленемъ тютюну въ низшихъ покладахъ корабля. Его Ексцеленція двократно поручили зновъ священникамъ перестерегти передъ великимъ нещастемъ корабельной пожежи. Однакъ и на случай огню нашъ Тироль бувъ добре заасекурованный, именно величезна парова сикавка, яка на кораблі знаходилась була въ станѣ угасити навѣтъ сильный огонь. И дѣйсно капітанъ зааранжувавъ такій корабельный огневи вправы, пѣдпаливши сѣно на кораблі, а въ однѣй хвилѣ его угасивши.

На случай вже великого нещастя затопления корабля, стоить готовыхъ шѣсть величезныхъ лодокъ на высшѣмъ покладѣ. Теперъ же въ хвилю спокѣйной плавбы служила одна зъ нихъ на нѣчь за дуже выгѣдне ложе для нашего Высокопреосвященного. Лодка ся була прикрыта зъ верхугустымъ полотномъ, котре творило немѣвъ наметъ надъ лѣжкой. Кромѣ того надъ лѣжкой каждого путника були корковій пасы, котрі були-бъ въ силѣ утрымати навѣтъ найтяжшого чоловѣка на

верху морскої води. Если-жъ бы якій путникъ черезъ неосторожнѣсть впавъ въ воду, то на той случай суть на кораблі въ певныхъ вѣдступахъ прикрѣплені чорні, великі перстенѣ; найближе стоячій вѣдв'язує скоренько и кидає ихъ на шнурѣ въ море. Если-жъ бы се нещасте приключилось въ ночи, то до тыхъ перстенѣвъ суть прикрѣплені и пушки зъ натрономъ, котрый зѣткнувшись зъ водою, запалюєть ся и вказує мѣсце, де сей перстень спасаючій плывє.

Щобы корабель не зѣткнувъ ся зъ другимъ въ подорожи въ часѣ мраки або бурѣ, то мають капітаны наказъ пѣдчасъ великої мраки стояти на мѣстци, а пѣдчасъ меншихъ мракъ сигналами якъ: стрѣлами зъ каноны, освѣтлюванемъ бенгальскимъ огнемъ корабля, ракетами давати знакъ о своимъ курсѣ. Але тымчасомъ, пѣдчасъ спокѣйного моря служила канона корабельна для звеличеня торжества Службы Божой, даючи салву при освяченю найсвятѣйшихъ Дарѣвъ. Бенгальске свѣтло и ракеты бачичи мы зновъ въ послѣдній вечеръ нашої плавбы, яко милу несподѣванку вѣдъ нашего комітету паломництва.

Корабель нашъ провадивъ капітанъ Йосифъ Гильгуберъ; ему до помочи були придѣлені въ ранзѣ поручника Богданъ Томічъ дальматинець и въ ранзѣ пѣдпоручникѣвъ п. Матей Кандіасъ и Германъ Сеччіо. Про здоровє путникѣвъ дбавъ молодой корабельный лѣкаръ Д-ръ Едвардъ Губеръ, Нѣмецъ. На щасте, крѣмъ морскої хоробы не хорувавъ нѣхто поважнѣйше, крѣмъ старенького Глиняньского мѣщанина, Кузьмы Сенютовича и бувалої Анны Леськѣвъ зъ Смѣльна, що була фельчеркою въ вѣйнѣ російско-японьскої и usługуючи лекше хорѣй своѣй спѣвпутницѣвъ въ пріютѣ въ Єрусалимѣ простудилась и пролежавши цѣлый поворотъ на кораблі, осталась еще десять день въ Трієстѣ въ шпитали. Сестры служебницѣвъ заходились зъ цѣлою старанностію коло хорыхъ а навѣтъ нашъ Владыка посѣщавъ ихъ корабельный малый шпиталикъ и додававъ вѣдваги и потѣхи въ слабости.

Згадавши за корабельный шпиталикъ, згадаю еще про одно дуже мудре урядженє на кораблі а то: купелѣ морскій. И такъ двѣ каютки на задѣ корабля для подорожныхъ третой клясы, а для путникѣвъ першої кляси на передѣ корабля коло каютъ першої клясы були выпосажєні въ дуже выгѣднї двѣ

Ermanno Seccio

Bogdan Tomić

Matteo Kandias

ванны, котри холодили путників підчас тропікальної спеки на кораблі. Жінщина, що служувала коло тых купелей и камерієре, що розносила лімоняду на кораблі, шкляночка за 12 сот.

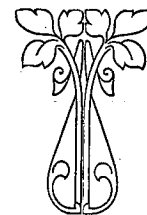
Йосифъ Гильгубертъ, командантъ корабля «Тироль»

зробили свѣтлый інтересъ на нашомъ паломництвѣ. Такожъ господа »пѣдъ добрымъ путникомъ«, де шинкувавъ італіянець пиво зъ генеральскими ковнѣрами, тѣшилась підчасъ жары и спеки великою фреквенцією.

Вѣдмѣнно трохи выгдавъ корабель въ часѣ колысаня его волнами. На покладѣ лежали за покотомъ, рядами хорі путники, межі ними звивавъ ся корабельный лѣкаръ Д-ръ Губертъ. Одинъ

путникъ другому подававъ тодѣ рѣжні рады, рѣжні лѣки. Той радивъ пити конякъ, той їсти цитрину, той не дивитись на море, той кластись на лѣжку и лежати спокѣино. Всѣ тодѣ сумні, посоловѣлі, навѣтъ незрѣванный гумористъ, монольогистъ п. Ясинскій зъ Жовкви у віци убирає свою хоробу, кепкує самъ зъ себе и »їде... до Риги.« Такою фразою охрестили мы, мореплавецъ дуже немилу функцію нашего жолудка, знану такожъ пѣдъ фірмою »морска хороба.« Взагалѣ мы хочъ коротко перебували на морю, та все виробилась у насъ особна морска фразеология. Море у насъ стало называлось »калабанею« (прим. »отъ кобы ту калабаньку якъ переѣхати);« каюты у насъ назывались, »лазнею;« кава звалась »люрка;« купѣль называлась »Сілоамомъ;« самъ корабель »койцемъ« и т. д.

Своею дорогою, що найлучше есть въ часѣ великого колибаня корабля положитись (и то скѣлько можна на свѣжѣмъ воздухѣ), спокѣино лежати и вѣдъ часу до часу для скрѣпленя организму зажити каплю коняку.

Шестый роздѣль. Богослуженя и науки на корабли.

Ю. Д.

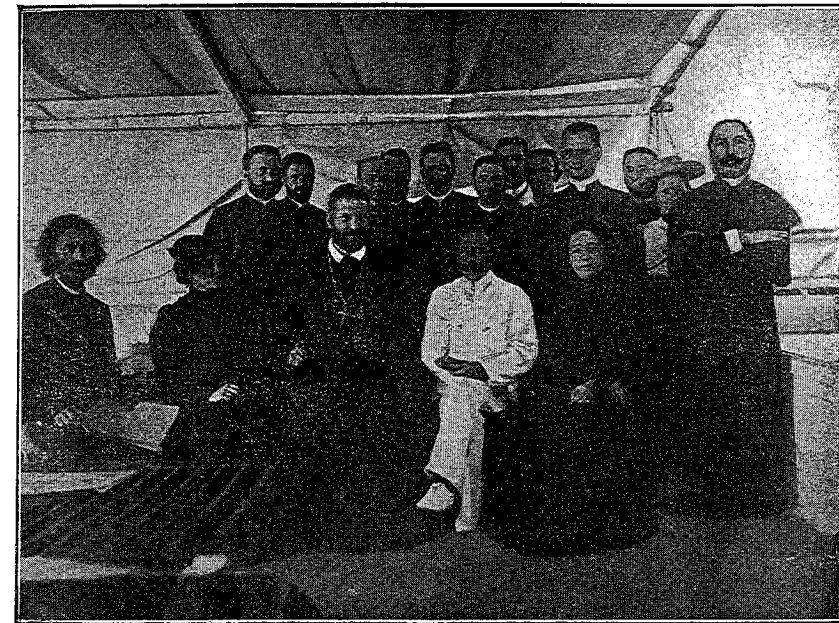
»Пять день плавбы по морю! Се великій протягъ часу, зъ котрымъ не знати що почати, прійдетъ ся таки занудити изъ скуки, зъ нудьги,« такъ може думавъ неодинъ путникъ, вступаючи на покладъ корабельный. А мимо того не знаю, чи коли такъ скоренько минали хвилѣ, якъ на корабли, а вже рѣшучо кажу, що нѣкимъ такъ гарно, такъ спасенно не бувъ выкорыстаный часъ плавбы, якъ нашимъ паломництвомъ. Богослуженя церковнѣи и науки займали у насъ майже третину цѣлого дня, а вконецъ и гарный выслѣдъ працѣ для душѣ, пре красна, найлучша въ житю сповѣдъ на корабли, щобы очищеными на душѣ, примиреными зъ Богомъ, вступити на св. Землю, можуть бути найлучшимъ доказомъ для стверженя правды моихъ слѣвъ.

Вправдѣ оо. проповѣдники доперва на корабли зѣшлись и роздѣлили межѣ себе темы до проповѣдей, та каждый зъ нихъ вѣдчувавъ бракъ всякихъ пѣдручникѣвъ проповѣдничихъ, все таки можна всѣ проповѣди назвати удачными, буду ючими, хорошими. Очевидно, що Духъ св. вплывавъ вже тутъ своею благодатю, бо мы бачили у слухачѣвъ и слезы въ очахъ и щире каяне, та чули слова сердечной подяки для оо. проповѣдникѣвъ.

Початокъ богослуженямъ зробивъ въ Пятницю вечеромъ нашъ милозвучный Акафистъ до Пречистой, вѣдправлений прилюдно священниками передъ импровизоваными престолами.

Гарна ся молитва, выдалась на корабли, въ сумерку вечерномъ еще красшою, еще милѣйшою. Священики мали позволене вмѣсто правила церковного вѣдчитувати акафистъ. По акафистѣ выступили ихъ Ексцеленція и своею щирою, теплою промовою вказали на цѣль нашої подорожи въ Єрусалимъ.

»Бѣдемо въ св. Землю« сказавъ достойный бесѣдникъ, щобы побачити тѣ св. и дорогой Християнскому сердцю мѣстця,

Группка паломникѣвъ на корабли
(въ серединѣ Митрополитъ зъ капітаномъ корабля.)

про котрѣи мы доси лише знали зъ оповѣданя, про котрѣи мы лише читали въ библии, въ св. Письмѣ. Хвилѣ тѣи лишать ся милою памятною для каждого, бо въ тыхъ дняхъ маємо нагоду найблизше станути коло Христа. До Христа зближаємось въ житю нашѣмъ неразъ, и Христосъ жѣе въ насъ черезъ св. Тайны, жѣе черезъ свою науку въ житю-бутю нашѣмъ. Але коли тамъ прѣдемо, пѣзнамо доперва на правду, о скѣлько мы любимо Исуса, до якои степени жѣе Христосъ въ насъ и при

насъ. Маю надѣю, що коли їдемо зъ тугою до Ісуса, то вернемо лучшій, вернемо очищеній вѣдъ нашихъ грѣховъ.

Є еще одна користь зъ того паломництва. Мы будемо лучше розумѣти св. Євангеліє, скрѣпимо себе у вѣрѣ въ Христа черезъ ту подорожь, подобно якъ було зъ св. Томою. Св. Тома такожъ не вѣривъ, що Христосъ воистину воскресъ, але коли дѣткнувъ ся Єго ранъ, увѣривъ и полюбивъ. Подобно Томѣ бувають и у насъ люди, що зъ недовѣрюванемъ приймають Тайну воплощеня Сына Божого. Ось найлучша нагода теперъ, побачивши тѣ мѣстця воплощеня Сына Божого и Єго воскресенія увѣрити крѣпко, сильно и полюбити Христа. Буде се важна хвиля звороту въ нашѣмъ житю, а до такой важной хвилѣ треба приготувитись. То-жь выкорыстаймо сей часъ плавбы, тѣ хвилѣ супокою для нашої душѣ, приготвляймось до доброї сповѣди и до достойного св. Причастія.»

Нарѣдъ зворушений словами Архіерея, тронутый до глубины сердца розходивъ ся зъ широкою постановою ити за радою свого Архіпастыря.

Субота 8. вересня. Латинське свято Рождества Матери Божой. Раненько вже коло пятої години почали священники вѣдправляти при сѣмохъ престолахъ читаній Службы Божій. При двохъ крайнихъ зъ правої руки звычайно священники латинського обряду, при пятохъ прочихъ нашій. Кождому священодѣйствующому священникови асистувавъ другій священникъ, бо такъ велить розказъ Апостольского престола вѣдправляти Службы Божій на кораблі, щобы запобѣгчи въ часѣ колибаня корабля переверненя чашѣ зъ найсв. Кровію, або упадку священника. Уже о год. 1/2 9 зачалась наша Архіерейска Служба Божа, щобы скоро зробити мѣстце на «суму» латинникамъ, у котрыхъ нынѣ велике свято.

Служба Божа на кораблі! Чи може бути бѣльшій праздникъ для душѣ? На широчезнѣмъ, безмежнѣмъ морю, середъ правдиво побожныхъ паломникѣвъ Служба Божа! До того прекрасный день, море беть ся своєю темно-синою краскою воды о першеньство красы зъ голубымъ, чистенькимъ, безхмарнымъ небомъ. Машина тихо працює и поре величезною, желѣзною шрубою фїлѣ морской. Пѣдчасъ освященя Дарѣвъ дає корабельна канона громогласну

сальву у воздуха, для звеличеня сеи хвилѣ, для хвалы Божого имени. Хвиля се рѣдка, хвиля се незабутна!...

О год. десятої зачалась спѣвана латинська Служба Божа вѣдправлена Всв. о. Д-ромъ Блажеемъ Яшовскимъ, котрый опѣсля сказавъ гарну, поучаючу проповѣдь для своихъ крайнѣвъ. Проповѣдь була, розумѣеть ся о Матери Божѣй; а вымовный бесѣдникъ попри многі, великі причины, котрій насъ склонюють до почитаня Богоматери додавъ ще одну найновѣйшу: се опѣку Матери Божой надъ паломництвомъ, котрої мы вѣдались въ опѣку, спѣваючи при вѣдѣздѣ пѣсно до Маріи (Пречистая Дѣво Мати).

По полудни були перше латинскій нешпоры, а опѣсля наша вечѣрня, по котрої слѣдувала проповѣдь о. Дзеровича, катехита зъ Бродѣвъ. Пѣсля пляну, выпрацьованого на борзѣ проповѣдниками, мавъ сей проповѣдникъ повести своихъ слухачѣвъ у Вифлеємъ, а опѣсля говорити о грѣсѣ. По волѣ бо Впреосвященного всѣ проповѣди мали мати въ першѣй части характеръ інформацийный, въ другѣй части мисійный. Інформацийный, се значить, бесѣдники мали по порядку пригадати путникамъ подѣѣ зъ житя Ісуса Христа и повести ихъ духомъ по тыхъ св. мѣстцяхъ вже напередъ, передъ вступленемъ въ св. Землю, а мисійна часть проповѣди мала приготувити путникѣвъ до достойного принятя св. Тайнъ и гѣдного вступленя на св. Землю. Бесѣдникъ пояснивши конечну потребу прихода Сына Божого на землю задля грѣха нашихъ прародичѣвъ, представивъ всю злобу грѣха такого слабого сотворѣня, якимъ є човѣкъ супротивъ того Бога, Котрого силу и величъ хїба найлучше пѣзнаємо теперъ пливучи по тѣмъ морю, та нагадавъ на історію плавбы пророка Іоны. »Коли-бъ такъ буря-теперъ зѣрвалась,« пытавъ проповѣдникъ, »а причиною єи мали-бъ бути якъ тодѣ, нашій грѣхи и лише вкинемо въ море мала-бъ та буря успокоитись, то здаеть ся половина зъ насъ найшла бы ся на днѣ моря теперъ. Чи якъ бы теперъ, такъ якъ колїсь Петрови при ловитвѣ рыбъ на морю явивъ ся Христосъ межи нами, чи не кликали-бъ мы до Христа: »Вѣдѣйди вѣдъ мене, яко човѣкъ єсмь грѣшный.« Але мы умысно пливемъ до Христа. Хочемъ власне до него зближитись, тожь зробѣмъ такъ, якъ Кратесъ фїлософъ зробивъ зѣ своимъ майномъ. Вѣнъ ки-

нувь его въ море зб словами: »Топлю тебе мамоно, абы ты мене не затопила.« Скиньмо и мы тутъ въ св. сповѣди на морю нашй грѣхи, щобы они насъ не затопили.

Въ недѣлю рано, по Архіерейскѣй Службѣ Божѣй выголосивъ проповѣдь Впр. о. крыл. Йоанъ Редкевичъ зъ Станиславова, колишній проповѣдникъ архикатедральный, звѣстный изъ своєї краснорѣчивости; на жаль коротко обмеженный часъ не давъ вповнѣ заблеснути витійскому талантови Впр. о. крыл. Темать мавъ бути: св. Йоанъ въ пустынѣ и потреба покаянн. Ось короткій хѣдъ Его гарныхъ гадокъ: »Бдемо въ св. Землю, мѣстця для насъ дорогй; дорогй не лишь тому, що по нихъ ходивъ Спаситель та ихъ освятивъ Своєю кровію, але и святй тому, бо по нихъ ходили першй дѣти Христовй, исповѣдники Его святой вѣры, найблизша Его дружина: Мати, Апостолы, Предитеча. И такъ якъ Евангеліе не лишь о Христѣ але и найблизшихъ его повѣрникахъ оповѣдае, такъ и мы не лишь будемо на мѣстцяхъ, звязаныхъ зъ особою Христа, але и на мѣстцяхъ, котры лучить споминъ зъ тыми друзьями, приятелями Христовыми. Ось и нынѣ поведу васъ гадкою до мѣстця Рождества Йоанна, поведу васъ надъ Йорданъ, поведу на пустыню и що-жь, кого-жь тамъ побачимо? Побачимо чоловіка, о котромъ Спаситель сказавъ, що нема бѣльшого вѣдъ него, мѣжь рожденного женами, але котрый выглядае яко трость вѣтромъ колысана, що сильнымъ громовымъ голосомъ кличе: »Покайте ся, а до людей що лише для виду, лише притворно, фарисейски наvertsють ся до Христа, кличе: »Порожденія ехиднова — ящѣрче племя!« Важнй се слова, особливо для насъ, котры бдемъ у св. Землю каяти ся; уважаймо, щобы и за наше каяне мы не стягнули на себе сихъ слѣвъ »ящѣрче племя.« Тожъ возмѣть ся до працѣ надъ своєю душою радикально. Вчера въ науцѣ пѣзнали вы тяжкѣсть грѣха, нынѣ-жь лишь додамъ, що той грѣхъ стягне на васъ кары пекольнй, котрыхъ величину годѣ описати. Покаймось, бо нерозкаяне пхнуло Юду до самоубійства, а каяне Петра отворило ему небо. Каяне зачнѣмъ вѣдъ нынѣ, а не ажъ колись, бо може того »колись« не дочекаемо!...«

Въ недѣлю по обѣдѣ мали мы Молебень до Матери Божой а опѣсля Его Ексцеленція вѣдправивъ въ сослу-

женю о. Мизя и о. Волянського велике водосвятіе надъ морскою водою. По водосвятію выголосивъ проповѣдь Всч. о. Николай Садовскій изъ Шибалина. И ось короткій змѣсть его зъ жаромъ проголошенои проповѣди.

»Кѣль возлюбленна силѣнїа Твоа Гди силъ! желаетъ и скончаваетъса душа моа во дворы Гднї.« (Пс. 83, 1). Ахъ — якъ милй и дорогй мѣстця побуту, мѣстця мешканя Твого, Господи силъ! кличе пророкъ Давидъ. И мы нынѣ, дорогй братя и сестры, одушевленй надѣею побаченя св. мѣстцъ, можемо разомъ зъ пророкомъ повторити тй самй слова. Бо якъ душа пророка вмлѣвала вѣдъ горячого бажаня вѣйти »во дворы Гднї,« такъ и душа каждого зъ насъ вздыхае до св. Землѣ, де Христось живъ, умеръ и воскресъ, и не тѣлько, щобы еѣ побачити, не тѣлько щобы еѣ поклонитись, але передовсѣмъ, щобы скрѣпити свою вѣру и горячу любовь ку Богу, та щобы тамъ вымолити ласки и благословеня для себе и для свого народу. Бо наше паломництво, якъ се чули мы зъ устѣ Ихъ Ексцеленціи въ першѣй науцѣ на корабли, не мае иншой цѣли якъ »добро вѣры и народу.«

Паломництво наше пригадуе менѣ одну геройску подѣю описану въ св. Письмѣ. Оповѣдаеть ся въ книзѣ Судей, що Медяниты и Амалакиты рѣкъ-рѣчно нападали на народъ жидѣвскій, землю нищили та весь добутокъ забирали. Тогда покликавъ Богъ мужа славного и вѣдвального Гедеона и его натхнувъ до того, щобы вѣнъ ставъ въ оборонѣ вѣры и народу. На голосъ Гедеона зѣбралось 32 тысячъ народа. Але се було за велике число людей; тому 22 тысячѣ вернуло домѣвъ, а лишилось 10 тысячъ. Але и тыхъ було за богато, бо зъ нихъ выбравъ Гедеонъ лише триста, але наилучшихъ борцѣвъ. Тыхъ 300 избранныхъ попровадивъ Гедеонъ до борбы и при помочи Божѣй побѣдивъ ворогѣвъ.

Щось подѣбногo збулось и въ народѣ рускѣмъ. На голосъ Божій, що выйшовъ до него черезъ уста Найдост. Архіерея нашего, зѣбралось 500 паломникѣвъ до св. Землѣ, »500 избранныхъ.« Я не схлѣблюю нѣкому, коли кажу, що вы, рускй паломники »избранный.« Бо я спытаюсь филь того Середземного моря, по котрыхъ мы плывемъ, чи носили они вже коли на собѣ паломникѣвъ руского народу? Я спытаюсь того вѣтру,

чи чувъ вѣнь коли руску пѣсню побожну? Я спытаюсь тыхъ береговъ славнои колисъ Греціи, попри котру мы нынѣ плывемъ, чи бачили они коли рускій народъ?

Такъ! Вы дѣйстно »избранный.« Туды на філяхъ того самого моря, на крылахъ того самого вѣтру плывъ колисъ избранный сосудъ Божій св. Павло. Туды плыли св. мученики въ кайданахъ за вѣру Христову. Туды плыли християнскій лицарѣ, щобъ св. Землю здобути зъ рукъ Турковъ-бѣсурманъ...

Плывемъ и мы въ кайданахъ грѣховныхъ, щобъ ихъ на св. мѣстцяхъ скинути. Плывемъ и мы та не зъ выостренными мечами, але зъ щитами вѣры и любви Бога.

И скоро-скоро зближаемъ ся до св. Землѣ; и вже незадолго на нѣй станемъ. А передъ тымъ я хотѣвъ бы васъ духомъ и сердцемъ зблизити до той св. науки, яку Христось на той Землѣ голосивъ. Але що-жь? коли я грѣшный! Я волѣвъ бы-мъ нынѣ радше слухати науки, якъ говорити. Кто-жь подасть менѣ силу и спроможность говорити до васъ нынѣ такъ, якъ настроѣи духа вашего вымагае. Я знаю хто! Тѣ св. мужѣ, тѣ св. мученики, що колисъ въ першихъ початкахъ християнства плыли тою самою дорогою, щобъ дати жите за науку Христову, тѣ вымолятъ для мене ласки говорити до васъ про ту взнеслу науку, яку Христось Спаситель принѣсъ.»

По томъ незвычайно ефектовнѣмъ вступѣ перейшовъ бесѣдникъ до мисійнои части своєї проповѣди и выказавъ на численныхъ примѣрахъ зъ нашего жита взятыхъ, якъ далекимъ есть наше жите християнске вѣдъ того идеалу, який намъ зоставивъ Исусъ Христось. Опѣсля выказавъ о. проповѣдникъ, якъ то християне вѣдпыхають благодати подаваніи намъ въ св. Тайнахъ, такіи конечніи, такіи потрѣбніи для жита добра нашої души.

Артистомъ, маляремъ е той, що рисуе, малюе, а християниномъ е той, хто по християнски думае, гадае, жиє. Вернѣмъ ся отже до практичного християнства, инакше мы не гѣдніи называтись тымъ святымъ именемъ, а вернувши ся, не розлучаймось вже нѣколи вѣдъ Христа.

Въ Понедѣлокъ рано говоривъ о. Д-ръ Діонизій Дорожинскій. А ось хѣдъ гадокъ его пѣдъ кождымъ зглядомъ удачнои проповѣди:

»Якъ давнымъ есть християнство, такъ давною есть и туга христ. сердца звидѣти св. Землю. И що веде туды христ. путникѣвъ? Чи культура той краины? Нѣ! о много высшою була культура отъ сего краю, попри котрый плывемо (Греціи). Може штука? Она — плаче па розвалинахъ давного своего блеску. Чи краса? И се нѣ! Нашіи лѣсы и горы Карпаты красшіи. Колисъ бувъ то край молокомъ и медомъ текучий — нынѣ самыи скалы, пустынь, пѣсокъ. Не се отже, а горяча любовь до Спасителя рода людского тягне христ. сердца до св. Землѣ. Перенятіи такими чувствами удавались народы всѣхъ часѣвъ въ далекий путь, щобы поклонитись и уцѣлувати мѣстця освяченіи Божественнымъ житемъ и найсвятѣйшою Кровію Господа Исуса Христа.

А и у насъ, за часѣвъ велик. князя Святослава Изяславича, ходивъ до до св. Землѣ игумень черниговского монастыря Данило и тамъ у Гроба Господнього поставивъ лампу за рускій народъ, за князя, за бояръ. Не за матеріальне а духове добро своего народа моливъ ся вѣнь тамъ и вѣщимъ духомъ предвидѣвъ, що колисъ не единиця, якъ вѣнь теперь, а самъ рускій народъ явить ся у Гроба Господнього. И отъ нынѣ, по многихъ столѣтяхъ, надѣйшла та такъ давно ожидаана хвиля: нашъ народъ

о. Д-ръ Діонизій Дорожинскій катех. нѣм. гѣмн. у Львовѣ.

являєть ся самъ у Гроба Спасителя. Такъ народъ! Бо мы его представителъ: тысячъ насъ прощало зъ слезами въ очахъ, тысячъ просило о молитву, тысячъ и теперъ на далекой родинѣ заносять горячій слова молитвы за насъ **»плавачицнхъ«** пѣдъ проводомъ своего любимого Архіпастыря. Слава тому и честь Тобѣ, Впреосв. Архіерею, що першій сповняешъ вѣщій слова игумена Данила — а зъ глубины души подяка за то, шо ведешъ насъ въ св. Землю....

За два дни будемо на тыхъ мѣстцяхъ, за котрыми тужить душа християнска такъ, якъ тужить дитина за дорогими їй] особами. Вифлеемъ и Єрусалимъ — се два города, въ котрыхъ совершилась історія нашего спасенія: въ першѣмъ Слово воплотилось, въ другѣмъ Господь І. Христось воскресъ изъ мертвыхъ. Дорогій се памятки; но не меньше дорогимъ есть Іорданъ, де по разъ першій объявивъ ся Богъ въ трехъ особахъ. А много то святыхъ вспоминовъ возбужае въ душѣ християнина рѣка Іорданъ!... За часѣвъ Авраама прекрасній стороны Іордана выбравъ собѣ Лоть на мешкане. Черезъ Іорданъ зъ одною палицею въ руцѣ перейшовъ патріярхъ Яковъ, коли ишовъ до Месопотаміи. По смерти Мойсея, Израильтяне пѣдъ проводомъ Иисуса Навина въ чудесный спосѣбъ перейшли черезъ Іорданъ. На берегахъ Іордана судіи народа Аодъ, Гедеонъ и Іефтай побѣджали ворогѣвъ Израиля Моавитѣвъ, Медіанитѣвъ, Амаликитѣвъ и др. Черезъ Іорданъ чудесно сухою ногою переходили великій пророки Ілія и Єлисей, и тутъ творили чудеса. Въ водахъ Іорданскихъ, на приказъ Єлисея погрузивъ ся сѣмъ разы Нееманъ, вождъ сирійскихъ войскъ, и зѣставъ очищенный вѣдъ проказы. Тутъ наконецъ, надъ берегами сеи св. рѣки, зѣйшла **»благодать Бѣжіа спасительная всѣмъ чловѣкомъ.«** Въ Іорданѣ крестивъ св. Іоанъ Предтеча приходячихъ до него крещеніемъ покаянн, говорячи людямъ, щобы вѣровали въ Того, котрый по нѣмъ иде, т. е. въ Иисуса Христа. И отъ одного разу явивъ ся межи тыми, що прійшли креститись, Иисусъ зъ Назарета и зажадавъ крещенія. Но великій пророкъ не смѣвъ положити руку на Владыку: я, сказавъ, потребую вѣдъ Тебе креститись, а Ты идешъ до мене? Но Иисусъ зъ величіемъ Сына Божого и зъ смиреніемъ Сына чловѣчого вѣдповѣвъ: **»Остаки нѣнѣ, такъ во подобѣтѣ намъ**

исполнити всѣхъ правдъ.« Св. Іоанъ повинувавъ ся. И крестивъ ся Иисусъ во Іорданѣ. А коли вышовъ зъ воды, отворилось небо и Духъ св. зѣйшовъ на Него въ видѣ голуба и давъ ся чути голось зъ неба: **»Сыиъ мой возлюбленный, Ѡ немже вѣговолѣхъ.«** И явилось глубоке, непонятне для людского а навѣтъ для ангельского ума тайнство пресв. Троицы, на видѣ котрого **»Іорданъ возвоатѣса вспѣтъ.«** Въ память крещенія Господа Иисуса Христа обходитъ наша Церковь великій праздникъ Богоявленія. Въ Єрусалимѣ будемо вже недалеко вѣдъ того св. мѣстця, де **»тройческоє іакѣса поклонініе.«** Поклонившись св. мѣстцямъ рожества, страстей, смерти, воскресенія и вознесенія Господа нашего Иисуса Христа, якъ радовалась бы душа наша, если бы мы могли надъ берегами сеи св. рѣки вѣдправить наше величае Іорданське водосвятіе. Бувъ бы се фактъ історичный, о котрѣмъ память переходила бы у насъ **»отъ рода въ родъ.«** Тому и смиренна просьба вѣдъ насъ всѣхъ: **»Веди насъ и туды Впреосв. Владыко, бо писано, шо »такъ подобѣтѣ намъ исполнити всѣхъ правдъ.«**

Въ Понедѣлокъ по обѣдѣ зѣбрали Ексцеленція всѣхъ священикѣвъ на покладѣ въ цѣли важныхъ заряджень шо до Богослужень въ Єрусалимѣ. Ексцеленція вказали на переважну хвилю нынѣшного паломництва, и на цѣли якій можемо тымъ паломництвомъ осягнути. **»Завѣтна гадка многихъ Папѣвъ, історичне послаництво Русинѣвъ,«** — казали Ексцеленція — **»бути посередникомъ въ злуцѣ церковъ всѣдной зъ западною, якъ нѣколи може, черезъ положене въ Росіи, вкладаеть ся намъ въ руки. Однакъ акцію мы мусимо розпочати, заінавгурувати. Цѣль нашу осягнемо и выконаємо найлучше, если будемо старати ся зближити ся обрядомъ до восточныхъ. Я вѣрую, шо та мисія удасть ся, если лишь мы тамъ добре представимо ся, и не лишимо лихого вражѣня по собѣ; тому кождый зъ насъ повиненъ старатись якъ найгѣднѣйше запрезентувати себе, свѣй станъ, свою церковь, свѣй обрядъ. Въ тѣй то самѣй цѣли заряджую на часъ побуту нашего въ Єрусалимѣ деякі важні змѣны въ обрядахъ Службы Божой, а заряджене то опираю на правилахъ и законахъ церковныхъ, силою котрыхъ священникъ може пріняти деякі обряды, котрі въ данѣй провинціи, де священникъ часово пе-**

ребуває, обов'язують. Если бы котрый зъ Всеч. ОО. мавъ що до того еще якись сумнѣвы, то я мою митрополичою властію на се даю призволене, и приказую тримати ся въ св. Землѣ звичаѣвъ мельхитскихъ. Въ Галичинѣ повернемо до принятыхъ у насъ правилъ, що до чого я выразно застерѣгаю ся, абы котрый зъ Всеч. ОО. не позволивъ собѣ самовольно на пороблене якихъ змѣнъ, котры належать до атрибутѣвъ синода провінціонального.

Заряджені змѣны суть: Не можна Службъ Божихъ читати лише спѣвати, нехай бы то спѣване було лишь пѣвголомъ, абы лишь не читати. Спѣвані тѣ Службы Божі мусять правитись лишь въ сослуженю діакона и то дѣйстнаго діакона*) не посѣдающаго еще Тайны Священства, бо у восточныхъ есть се пониженемъ для посѣдающаго старшій чинъ повнити службу низшого чина. Діаконъ не має убиратись въ наплечникъ и нараквицѣ. При проскомидіи прошу покладати частицѣ пѣсля Службника, бо я взагалѣ не розумѣю, якъ можна важно вѣдправляти Службу Божу безъ положеня частицъ докола агнца. Оба входы мають вѣдбувати ся зъ найбільшою торжественностію. Руки прошу при Службѣ Божій складати на грудяхъ все навхрестъ. Дзвѣнкѣвъ не уживати анѣ при освященю, анѣ при св. Причастію. Рѣвно-жь при освященю и св. Причастію не повинно ся клякати, а св. Причастіе прошу приймати стоячи. Такъ само и вѣрні мають стоячи причащати ся. По **»коньмімъ сватѣа сватѣмъ,«** по Словахъ **»Исполнііе вѣры сватѣа Дѣха«** маєт ся вливати до чашѣ загрѣта въ сосудци вода т. зв. теплота, при словахъ **»Теплота вѣры испѣанъ Дѣха св.«** Се вливане теплои воды въ чашу означае по розумѣню учителѣвъ церковныхъ, сошествіе св. Духа на Церковь. Наказую рѣвножь уживане ріпиды т. е. малыхъ округлыхъ лопатокъ зъ изображенями Ангелѣвъ шестокрылатыхъ Серафимѣвъ. Тыми ріпидами діаконъ и пѣддіаконъ мають вѣяти по освященю Дарѣвъ ажъ до св. Причастія. Мае то и практичну цѣль, т. е. вѣдганяти мухи и комарѣ вѣдъ Найсв. Крови, а такожъ символичне значѣне: представляти шестокри-

*) Нимъ бувъ Всч. діаконъ Епіф. Теодоровичъ ЧСВВ., перебуваючій на студіяхъ въ рускѣй колегії въ Римѣ.

латыхъ Серафимѣвъ, котры служать невидимо Господу Богу. Заводжу такожъ уживане губки до очищеня діскаса зъ дрѣбныхъ кришокъ агнца. Рѣвножь прошу, Агнца и Кровь не освящати зѣ Мною при Соборнѣй Літургії. Св. Причастіе будутъ принимати священники такъ: Найсв. Тѣло получаютъ на умыту долоню, а Найсв. Кровь буду подавати зъ чаши, котру буду тримати въ моихъ рукахъ. Пригадую Всч. ОО., що всѣ священники повинні на Архіерея убрані чекати, и Архіерей убираетъ ся послѣдній, а розбираетъ ся першій, а священники ажъ по данѣмъ знаку черезъ Архіерея. Асистуючій священники зъ жезломъ, мітрою, дікіріемъ и трикіріемъ, вѣддаючи тѣ собою тримані рѣчи Архіереєви, передають ихъ зъ глубокимъ поклономъ. При Службѣ прошу поминати по имени Папы Римского такожъ: **»Святѣйшого патріярха Кирила.«**

Опѣсля запросили ихъ Ексцеленція священикѣвъ на другій день т. е. вѣ второкъ рано на Архіерейску Службу Божу на кораблі, котра вже мала вѣдправитись пѣсля даныхъ всказѣвокъ. Рѣвножь розпорядили порядокъ всѣхъ асистъ при Архіерейскихъ Службахъ Божихъ въ Єрусалимѣ, зъ котрой группы священники мали котрого дня и въ котрѣмъ костелѣ Службу Божу зъ Архіереємъ соборувати.

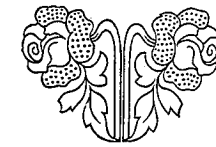
Въ Понедѣлокъ по полудни мавъ проповѣдь о. Юліанъ Зубрицкій зъ Яхторова. Проповѣдникъ взявъ за тему: вѣзздъ Іисуса Христа въ Єрусалимъ и небезпечнѣсть повороту до грѣха. Якъ колись Жида кликали Іисусови: **»осанна,«** такъ и мы ѣдемо теперъ въ св. Землю зъ окликомъ: **»осанна«** — але яка то природа людска! Небавомъ тѣ самі Жида кликали тому самому Іисусови: **»Розпни, розпни!.....«** Не дайже Боже, щобы и мы повернувши зъ св. Землѣ до рѣднои краины уподобились тымъ змѣнчивымъ Жидамъ и такъ якъ тѣ до Пилата, такъ и мы не кликали нашому грѣхови зловѣще: **»Грѣху мѣй любый, розпни Христа.«** Поворотъ той до грѣха бувъ бы дуже небезпечный, бо діаволь вигнанный теперъ на тѣмъ св. паломництвѣ, взявъ бы зъ собою сѣмохъ еще сильнѣйшихъ діаволѣвъ, абы на вѣки посѣсти ту душу. То-жь треба стерегчи ся повороту до грѣха и уживати слѣдующихъ средствъ: молитвы, униканя покусъ до злого, слуханя слова Божого и частого приниманя св. Тайнъ.»

Во-второкъ рано, бувъ послѣдний день нашої по-
дорожи. Рано вѣдправили Ихъ Ексцеленція въ сослуженю Всч.
и Впр. О. крыл. И. Редкевича, М. Ваврыка, Л. Зарицкого, К.
Любовича, Н. Стисловского Архіерейску Службу, котрой бачно
приглядались всѣ священники, тому, бо на нѣй практично
Впреосв. вже правили зъ тыми змѣнами, якы вчера теоретично
Духовенству оголосили. По Архіерейской Службѣ Божой го-
лосивъ Слово Боже зъ жаромъ о. Миронъ Коритко, парохъ
Ляшокъ. О. проповѣдникъ повѣвъ слухачѣвъ духомъ въ Ве-
черникъ, Гетсиманъ и на Голгофту и выказавъ величину нез-
мѣрної любви, яку Христось оказавъ для невдячного рода
людского, котрый не лишъ не буде вдячный за спасеніе, але
новыми грѣхами буде завдавати Христу нову Голгофту, нове
розпяте. Якъ рѣльникъ жалуе змарнованого зерна, якъ жена
плаче надъ мертворожденною дитиною, такъ и паломники по-
винны старатись, щобы не прійшло имъ заплакати надъ
марно выданымъ грошемъ, та жалувати страченого часу а вы-
користали тѣ дни для спасеня, зрозумѣли вагу великого по-
священя Ісуса для насъ, бо инакше то та Кровь Христова, що
спала на Жидѣвъ спаде и на насъ, хочбы мы якъ Пилатъ, що
для свого успокоеня умывъ руки, потѣшали себе, що мы вѣд-
були паломництво и тымъ самымъ все зробили, що до насъ
належало, и вже приготували собѣ спасене.

Во Второкъ по обѣдѣ Ихъ Ексцеленція давали
для путникѣвъ цѣкавы а конечны поученя, якъ заховуватись
въ Єрусалимѣ супротивъ горячого пѣдсона, супротивъ всхѣд-
ныхъ людей, жебракѣвъ, дальше поучували о поодинокыхъ
точкахъ нашої програмы, о точномъ сповнюваню приказѣвъ
щоденныхъ и т. д. Увагъ Достойного Владыки выслухали всѣ,
якы інтелігенція такъ и селяне зъ великою увагою и обѣцяли
вповнѣ пѣсля нихъ поступати.

Вже въ недѣлю приступило много путникѣвъ до св. Спо-
вѣди и св. Причастія, але головна маса паломникѣвъ сповѣда-
лась въ Понедѣлокъ и того-жь дня, або въ Вторникъ присту-
пали до св. Причастія. Майже всѣ путники сповѣдали ся
зъ цѣлого житя а зъ такимъ сокрушенымъ сердцемъ, такимъ

сердечнымъ жалемъ, зъ такимъ яснымъ, певнымъ, рѣшучимъ
постановленемъ поправки, шо вже хочбы лишъ ту одну сповѣдь
взяти на увагу, то вже корысти зъ нашего першого руского
паломництва суть неизмѣримы и незатертыми буквами запи-
шуть ся въ сердцахъ паломникѣвъ.

Роздѣлъ семей. Виды зъ корабля.

Ю. Д.

Наше паломничество тѣшилось такъ гарною погодою цѣлый часъ своей подорожи, що нѣхто майже не сидѣвъ въ душной каютѣ, лишь на высшомъ або низшомъ покладѣ и або голымъ окомъ або черезъ шкла дививъ ся на рѣжнй тутъ и тамъ выринаючй зъ синього моря острова. Мои замѣтки, зачерпненй або зъ карты адриятицкого моря, або зъ допросовъ матрозовъ, доповненй рѣжnymi проводничими книжками подаю тутъ для милого спомину бувшихъ паломниковъ, а може они колись при другомъ рускомъ паломництвѣ станутъ путникамъ въ пригодѣ.

Выплывуши зъ триестеньского порту ѣдемо найперше попри Пунта Кампо Марцо и кидаемо пріятный поглядъ на маленьку затоку Муггіа зъ прибережnymъ мѣстомъ того имени; бачимо дальше закладъ будовлѣ кораблѣвъ Санъ Рокко и великій шпиталь моряковъ. Минаемо скоренько врѣзуючй ся въ море языкъ земли, котрый ограничуе ту затоку вѣдъ полудня и бачимо за нимъ розпочинаючу ся, хорошою, буйною рослинностію окружену другу затоку, въ котрой баглубленю лежить мѣсто Капо д'Истріа колишне головне мѣсто Истріи. Переѣздаемъ скоренько попри малу мѣстину Изолю и плывемъ бѣля мѣста Пірано, котрого замокъ давнй, середновѣчний розсѣвъ ся высоко на горбку а дома притулились до него въ повкрузѣ надъ моремъ. За Піраномъ отвираеть ся нова затока Рада ді Пірано, котру въ ночи

освѣчуе высока лѣхтарня морска, що кидаетъ свое свѣтло ажъ на противный берѣгъ до Триесту и Градо, котре видно хйба добрымъ шкломъ.

Опѣсля переѣздаемо попри Цівита Нуова, що лежить надъ берегомъ рѣки Квіето, впадаючої у адриятицке море. Небавомъ зближаемъ до Паренцо, котре еще Римлянами заложене, до теперъ хвалить ся многими старыми розвалинами, що снятъ о «дѣлахъ давно минувшихъ дней,

Корабль Тироль напротивъ Промонторе.

преданяхъ старины глубокой.» Еще не надивились мы доволѣ на Паренцо а вже выринаетъ передъ нами высока двѣнница, котра звѣщае намъ, що мы вже недалеко мѣста Ровігно. Передъ тымъ мѣсточкомъ лежать два малесенькй острова, а на меншомъ зъ нихъ Сантъ Джіованні стоить лѣхтарня морска.

А ось вже и Поля, военный портъ Австріи, твердыня морска, але за далеко она вѣдъ насъ, чтобы можна бодай трохи лучше приглянутись. Переѣхавши попри найдальше высуненый языкъ Истріи въ море, попри причѣлокъ Промонторе выплываемо вже зъ вѣдноги Триестеньской або Венецкой на повне море. Для цѣкавости кѣлько мы вже переплыли вѣдъ Триесту до Сантъ Джіованні и еще кѣлько плысти маемъ, при-

гляньмось докладно мапѣ корабельной, бо и такъ вже вечеръ, нѣчого не побачимо зъ покладу бѣльше:

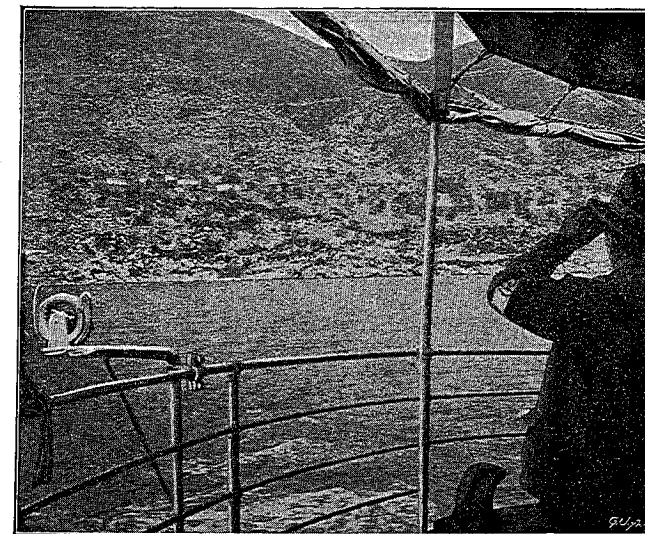
1. Триестъ — Сантъ Джіованні 28 миль морскихъ
2. С. Джіованні — Буссі Лісса 164 »
3. Буссі Лісса — Фано 244 »
4. Фано — Капъ (причѣлокъ) Дукато 95 »
5. Капъ Дукато — Капъ Декалія 17 $\frac{1}{2}$ »
6. Капъ Декалія — Капъ Капрі 12 »
7. Капъ Капрі — Пунта Вазіліко 25 »
8. Пунта Вазіліко — Ізоля (островъ) Проті 50 »
9. Проті — Ізоля Сапенца 19 »
10. Сапенца — Ізоля Церіготто 95 »
11. Церіготто — Стандія 96 »
12. Стандія — Капъ Сідеро 55 »
13. Капъ Сідеро — Яффа 467 »

1377 $\frac{1}{2}$ миль

Миля морска выносить точно 1851·85 Метрѣвъ = 22 $\frac{1}{3}$ минутъ. Попри славный островъ Ліссу, котрый бувъ свѣдкомъ славной побѣды австрійской флоты подъ командою славного адмірала Тегетгофа, мы переѣздили надъ ранкомъ. А зъ вѣдси до Фано мали мы переѣхати 244 миль морскихъ. Около 11-тои години вечеромъ зближались мы до водной дороги Отланто, котра веде зъ адриатицкого моря въ йоньске, и черезъ те зачала вода нашимъ кораблемъ трохи сильнѣйше колысати, такъ що деякі путники дѣставали болю головы, инші морской хоробы. Але многі преспокѣйно спали. Цѣлый слѣдующій день т. е. недѣлю не видѣли мы майже нѣчого крѣмъ воды и неба; лише два паровцѣ плынули у далекѣй воддали. Запала спокѣйна нѣчь, лишь мѣсяць купавъ свое миле личенько въ солонѣй водѣ, котрой филѣ вѣнь прекрасно посрѣблювавъ. Ажъ »грѣхъ, — якъ то кажуть, — йти спати« та годѣ! »духъ бодръ, та плоть немѣчна«.

Въ ночи мы переѣхали попри Фано, Корфу, Паксось и Антипаксось и ранкомъ були мы коло йоньского острова Левкадіи, або Сантъ Мавры. Перше бувъ се пѣвостровъ злученый зъ матерною землею Акарнанією узкимъ пасмомъ земли, але рухливый, торговельный народъ Коринтійцѣвъ про-

бивъ сю перешкоду. Вздвожь цѣлого острова тянуть ся нагі скалы гѣръ Ставротасъ, по серединѣ до 1180 метрѣвъ высокихъ, котры на полудне кѣнчатъ ся узкимъ пасмомъ, зѣ славною левкадійскою скалою, теперъ причѣлокъ »Капъ Дукато.« На самѣмъ кѣнци зъ высоты тои снѣжно бѣлои скалы кидались давными часами нещасливо залюблені въ море, въ тѣмъ певномъ переконаню, що той смѣлый скокъ вылѣчитъ ихъ душевне терпѣне. Неодну сильно перемочену парку удалось морякамъ выловити, а неодинъ вылѣчивъ ся таки на вѣки зѣ своеи журбы у филяхъ морскихъ. Такимъ нещасливымъ скокомъ закончила и свое жите поетка грецка Сафо.

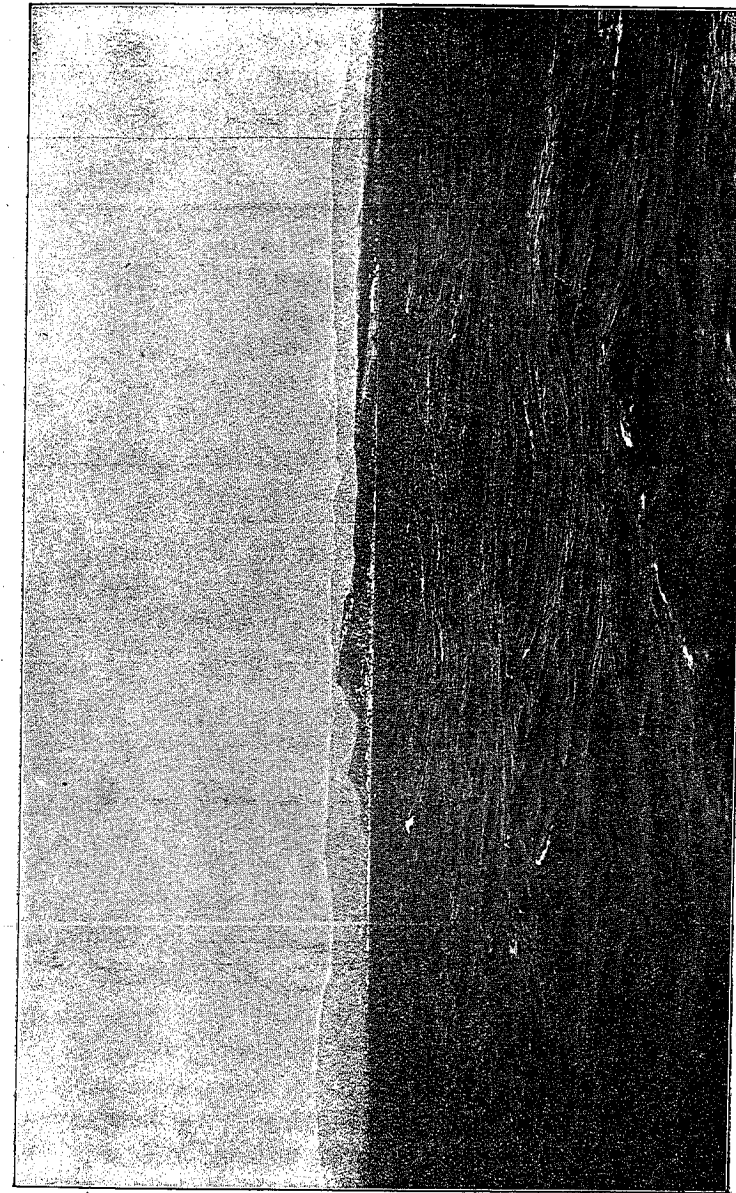
Попри береги острова Итаки.

Теперъ вѣжджаемъ межы два славны острова, на лѣво маємо славну Итаку, а на право Кефальонію. Итака се вѣтчина славного грецкого героя Одисея. Се невеличкій повздовжный островъ о невеличкихъ гарно законченыхъ але неурожайныхъ горахъ. Лишь тутъ и тамъ видно хіба олівні дерева, и виноградні поля, на низшихъ горбкахъ. Колись, тамъ мусѣло бути хіба инакше, якъ се вихвалюеть въ 13-тѣй книжцѣ Одисеи. О много милѣйшій видъ представляе намъ праворучъ островъ Кефальонія, наибѣльшій зъ йоньскихъ островѣвъ зъ своими 70.000 мешканцями. Культура тутъ о много богатша, якъ на Итацѣ. Майже по серединѣ острова врѣзуеть ся въ него зато-

ка Само. Тутъ и зъ противной стороны острова, коло головного мѣста Аргостолі замѣчаемо дивне явище природы. На декотрыхъ мѣсцяхъ вривасть ся вода зъ такою силою зъ моря въ ту затоку, що еи силу уживають до впровадження въ рухъ »млынѡвъ морскихъ«.

Минувши Кефальонію, бачимо небавомъ низкій береги пѡв-острова Мореи, а кинувши окомъ на право маемо »перлу« йонскихъ островѡвъ, островъ Занта, або Закинтось. Звернена до насъ сторона е добре управлена и выглядае немовъ одинъ виноградникъ, котрый приносить сему островови кольо-сальный зыски щорѡчно. Гарный особливо видъ представляе надморске головне мѣсто Закинтось, що розкинулось надъ досить обширною затокою, а окружене довкола зелеными лѣ-сами деревъ и пѡль. Небавомъ и се зникло и мы зновъ выѣ-хали на повне море. Вже пѡзнымъ вечеромъ можна еще було бачити свѣтло лѣхтарнѣ морской причѡлка Сапіенца, котре видно 25 морскихъ миль т. е нашихъ $46\frac{1}{4}$ клм.

Въ второкъ рано мы минувши Церіго, Церіготто, послѣдний зъ йонскихъ островѡвъ, вплынули вже на кретенский воды, а небавомъ побачили вже и Крету, попри котру плыли мы 14 годинъ. Крета есть велика на 86.000 квадратovýchъ кильометрѡвъ, а розпростираеь межи причѡлкомъ Сідеро а причѡлкомъ Бузо зъ всходу на захѡдъ въ довжинѣ 260 клм. Се найкрасшій островъ Средземного моря. Рослиннѡсть тревае тамъ цѣлый рѡкъ, а помаранчеві дерева, гіяцинты, нарцизы, левконіи и инші цвѣты цвѣтуть постѡйно. Вже въ старину була Крета славна своимъ виномъ, оливою, медомъ. Лихои славы заживали мешканцѣ того острова за часѡвъ св. Павла, бо вѡнъ пише о нихъ въ посланію до Тита: **»Критани прісно лживи, залй звѣріе оутрѡвы праздныя«** (I. 12.) Пѡзнѣйше постарались Турки, котрі вѡдъ Венеціанѡвъ 1669 року вѡдобрали сей островъ о се, щобы мешканцѣ, тубольцѣ еще бѡльше зъубожѣли и зледащѣли. Вѡдъ часу увѡльнення Греціи зъ пѡдъ турецкого панованя и заснованя нового грецкого королѣвства старають ся христіяне частыми оружными повстанями прилучитись до Греціи. Въ найновѣйшихъ часахъ выслали туды европейскій державы свои залогы для утрымамя порядку на островѣ, а часъ прилученя до Греціи здаеь ся недалекій

Розколысане море, въ дали мѣсто и островъ Занта.

Мы витаємо Крету при причолку Буза, кидаємо окомъ въ затоку Кіссіно, переїзджаємо попри причолокъ Спада и маємо велику и гарну затоку Канія передъ нами. Тамъ де півостровъ Акротірі відриваєть ся відъ острова, на полудневый сходъ затоки лежить мѣсто Канія, найважнѣйша мѣстцевѣсть попри яку у віддали пливемо. Переїхавши попри сей півостровъ минаємо еще двѣ затоки: при причолку Дрепано зъ лѣхтарнею морскою втискаєть ся відъ всходу на заходъ межи Акротірі і островъ затока Суда, а праворучъ відъ насъ велика затока Рітимно зъ многими мѣстцевостями и мѣстомъ того самого имени.

Опѣсля плыне корабель межи островомъ Стандія и Мегальонъ-Кастронъ або Кандією, головнымъ мѣстомъ Креты. Мѣсто се окружають форты зъ твердынѣ, побудованои еще Венеціанцями, зъ поза котрыхъ видно гордый хребетъ гѣръ Псільоріті и Лязіті.

Пѣзнымъ вечеромъ вѣхали мы въ обширну затоку Мірабелля переїхали попри два малесенькї островы Драгонара и Янісада дуже близенько и при причолку Сідеро покинули Крету. За повныхъ 36 годинъ будемо въ Яфѣ, не стрѣчаючи по дорожѣ вже нѣякого острова, нѣякои землѣ. Кобы скорше! Дай Боже!

Роздѣлъ осмый.

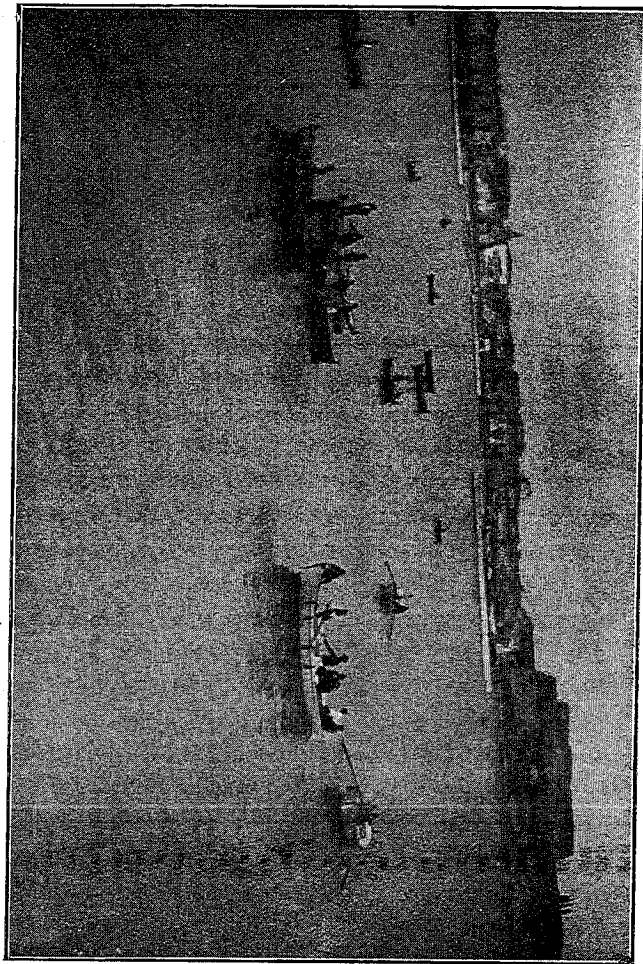
»Тебе Бога хвалимъ.«

Ю. Д.

Послѣдний день плавбы по синьому морю. Прегарний день. Море спокѣйне, дуже спокѣйне. Полюбили мы и корабель и море, ажъ намъ чогось жаль ихъ покидати. Идемо вже спати, бо рано вже маємо стати на твердой... на »святѣй« землѣ. Сонъ не клеить ся, — занадто мы всѣ зворушенї, такъ щасливою плавбою, якъ и завтрѣшнымъ щастемъ, вже бути въ Єрусалимѣ, щобы такъ скоро снови удалось склонити насъ, кинутись въ его обдѣмы. Та и нѣчь має свои права, и тѣло бажає відпочинку. Однакъ не на довго. Уже около $\frac{1}{2}$ 4 рано повставали першї »раннї птахи« а за ними зѣрвались и прочї пакуватись и выносити свои клунки, торбины на покладъ. До клункѣвъ прибуває еще и пакетикъ зъ мясомъ и фляшка червоного вина, якї роздають камерієре путникамъ, бо нѣгде вже не достаємо їсти ажъ въ Єрусалимѣ вечеромъ. Зимный ранокъ, та чомусь не спѣшно до теплыхъ каютъ, бо каждый хотѣвъ бы побачити першїй и кликнути всѣмъ: »Ось вже свята земля!«

Та наконецъ на темномъ еще виднокрузѣ зарисовують ся вже мурѣ прибережного мѣста Яфѣ и мы щоразъ ближе зближаємось до сего праісторичного города, давнѣйшой Иоппы. Уже бачимо и малї пташки, мевы, якъ лѣтають докола нашего корабля, вже бачимо горячкову роботу морякѣвъ, яка звичайно попереджає близке прибите до берегу, а ось вже и насъ побачили зъ берегу Яфѣ и лодки арабскї пустились въ танецъ на воду по насъ. Море тутъ передъ Яфѣю выгля-

дає немов паща величезного потвора, повна страшних зубів «искій кого поглотити». Зубами тими, то підводні скали. Задля тих підводних, прибережних скал не можуть великі кораблі підпливати аж під сам берег Яффи і тому

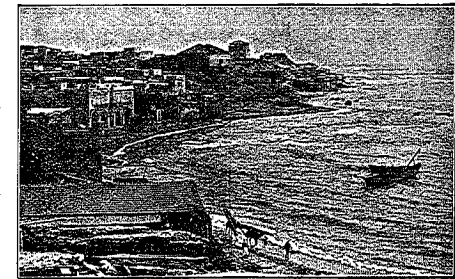

Арабські лодки перед Яффою.

стають вони у віддалі одного кілометра, а так люди, як і товари перевозять ся лодками на берег. Кажуть, що дві заграничні компанії хотіли скали порозсаджувати динамітом і збудувати порядний порт, та Турки не згодились!... Чому,

не тяжко вгадати; разь для своєї байдужности, а в друге: ану-ж християнським джаврам захотілось бы, як нашим славним козакам, колись зь военними кораблями підплисти і висадити на беріг своє військо і зробити турецькому панованню кінець. — а по фезі: *Питані Арабів зроби*

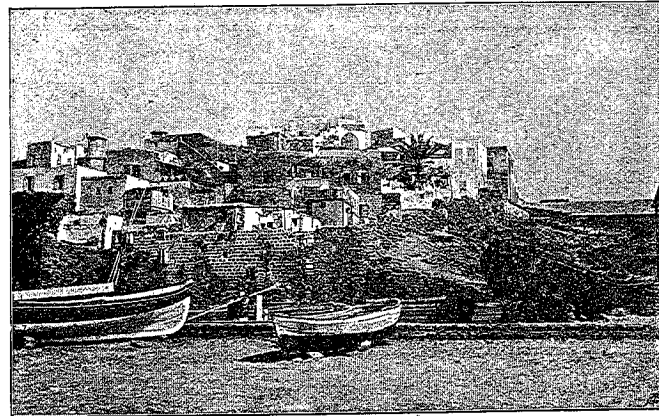
Наш корабель запусив вже на ланцуху якорь, а ось вже прибула і перша лодка до корабля, а з неї висіли, турецькі урядники, для сповнення певних формальностей, о. Германь Когуть, францішканин, Чехь родом, парох мѣста Єрусалиму і о. Д-р'ь Мартинь Ерліхь, ректорь австрійського пріюту і сердечнымъ «Слава Ісусу Христу» витають насъ путників, та пытають за нашимъ Архіпастыремъ, щоби Ихъ повитати і свою честь віддати.

Беріг Яффи.

Сходками в долину почали ми сходити в лодки зь нашого величезного корабля, витані голосними окликами обгорілих, обдертих Арабів-лодкарів. Лишь мы усіли і сильні руки пустили лодку в рух, такъ молодий Араб знявши зь голови свій фезь, пустив ся зь окликомъ «бакшішъ» поміж наляканих путників збирати датки для лодкарів. О! з словомъ «бакшішъ» т. зн. «дарунокъ» мы неразъ стрѣтимось еще в Єрусалимѣ. Кажуть знатоки, лінгвісти-язькословы, що арабська мова є дуже богата у выразы, і такъ пр. на слово «мечъ» має мати щось до 1000 выразів; може бути, але зь того заедно повторюваного слова мы хіба могли внести о убожествѣ тої бесѣды. Радо споглядали очі молодого Араба на блискучій нікльовій нашій десять або двацять сотики, та хмарою затягались бровы его, коли побачив вкинені у фезь мѣдяки. Зухвалый Арабъ таки зь злостію кинув ихъ у море. Щоби від насъ наляканих відвернути увагу, що пльвемо по хиткомъ морю, Арабы в такъ кричали: «Biere trinken», Eine Krone, halbe Krone». Що ино збравъ молодий Арабъ свій

бакшіць, розпыхає нашй головы старый одноокій Арабъ и собѣ наставляє свой турбанъ зъ го-ловы. Хто полохливый дає и ему, а водважнѣйшй показывают на молодця, котрый самымъ краємъ лодки, немовъ кѣтъ, добравъ ся вже на другій конецъ лодки, взявъ за весло тай працює. Протестъ помагає, ста-

Видъ мѣста Яффы.

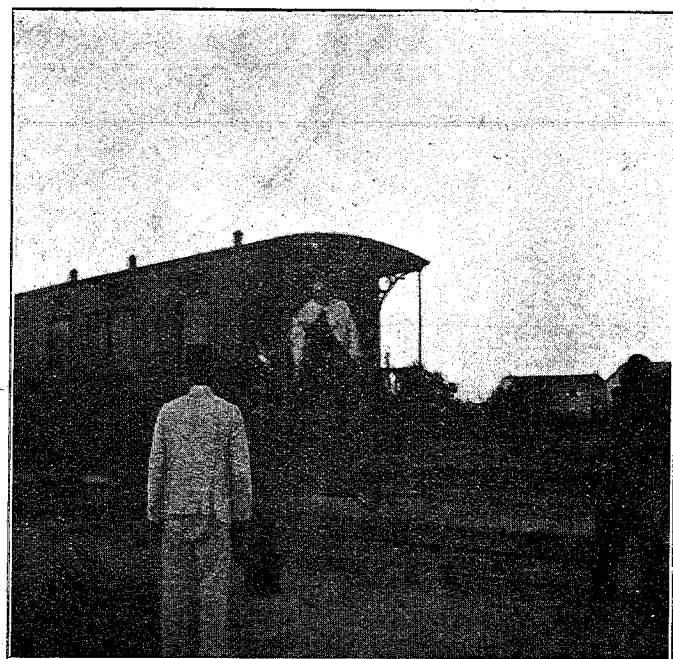
рый уступивъ ся. Всѣдане на лодки водбуваетъ ся въ порядку чисель паломничихъ, а ось вже и послѣдна лодка прибила до берегу. На березѣ заразъ взяли насъ Арабы, торговельники въ свою опѣку. Той напыхає доконче виноградъ, тамтой мошонки зъ написомъ »Jerusalem« зъ одной стороны, а »Jaffa« зъ другою. Той захвалює карты зъ видами, а сей вже убравъ на силу капелюхъ въ органтину зъ кутасами, котра має забезпечувати водъ палестиньского горяча. И позбутись годѣ! А цѣна за все однака: »eine Krone« або »halbe Krone«, — инакшой цѣны не знаютъ; а если щось у насъ дробничку коштує, якъ прим. карта зъ видами, то зновъ Арабъ каже, що тѣлько а тѣлько штукъ за пѣвъ короны або корону. Видно що Арабы и зъ чужой бесѣды мало переймають, коли у нихъ на языцѣ лише слово: »Krone« вертить ся.

Нашъ корабель, высадивши насъ всѣхъ и нашй клунки на сушу, поѣхавъ на пѣвнѣчь, до мѣста Байрутъ, де добрый

е портъ и тамъ переcheкає вѣсѣмъ день на нашъ водѣздъ. А мы тимчасомъ вже на святѣй землѣ! Тебе Бога хвалимъ, що давъ намъ побачити сю святу Землю, по котрѣй Сынъ Божій, нашъ Спаситель ходивъ. Ты Земле свята була довгй часы, водъ дитинства еще предметомъ нашихъ бажанъ, нашихъ гадокъ, нашихъ розмовъ, а теперъ Тебе побачимо не яко »зерцаломъ въ гаданіи, але лицемъ въ лице«. Кому-жъ за се щастє подякувати якъ не Господу Богу? Куды-жъ звернути першй нашй кроки на святѣй Землѣ, якъ не въ святню Господню? Тожъ крутыми, вузенькими, стрѣмкими улйчками, а все въ гору пѣшли мы, паломники до церкви ОО. Францішканѣвъ, де Впр. Отець Емилианъ Мизъ, парохъ Зборова водправивъ благодарственну Службу Божу въ подяку за щасливо водбуту подорожъ. Горячо и парно було въ тѣмъ краснѣмъ храмѣ Божѣмъ; не одна капля поту впала на гарну мраморову пѣдлогу, але о много теплѣйше було въ серцяхъ нашихъ такъ, що не одна слеза святого зрорушена водѣрвалася водъ серця и заблысла на вогкихъ рѣсницяхъ.

Нѣмъ еще выѣдемъ до Єрусалиму, пригляньмось святошамъ мѣста Яффы. Має се бути найстарше мѣсто на свѣтѣ, бо передане каже, що Ной тутъ будовавъ свой корабель, и що Яфетъ водбудовавъ збурене черезъ потопъ мѣсто. Треваючи такъ довго, має оно свою історію. Тутъ колись привозили дерево на будову першого и другого храму зъ Лібанону. Пророкъ Іона прибувъ тутъ, щобы водплынути противъ волѣ Господа Бога до Тарзосъ, и за свой непослухъ мусѣвъ бути выкинений въ море. Тутъ воскресивъ на просьбы убогихъ св. Апостоль Петро благородну Християнку Тавиту, задля чого много навернулось до Християнства. Тутъ то пару день мешкавъ святой Петро у бѣлоскѣрника Симеона и мавъ видѣніє, що нечистй звѣрята спускались въ простиралѣ зъ неба и черезъ се бувъ поученый, що и поганъ треба до Церкви Христовой пріймати. Тутъ высѣдали и крестоносцѣ зъ своихъ кораблѣвъ, здобули и укрѣпили се мѣсто, закладаючи тутъ епископство. Тутъ высѣдають теперъ мирнй паломники, котри ѣдутъ зъ поклономъ Господньому Гробу. Давнѣйше водбувалася богомѣльна подорожъ возами, пѣшкомъ, караванами; нынѣ побудована вже туды желѣзна дорога, а желѣзничій дворець лежить на два кильометры водъ пристани.

Нашъ поѣздъ мавъ вѣдѣздити около години 11-тои; то-жь остаючы три години выкористали однѣ для морской купелѣ, а бѣльша часть паломникѣвъ удалась крутыми стежками, а опѣсля многолюднымъ Яффскимъ базаремъ до огорода нѣмецкой кольоніи, де приглядались богатѣи, полудневѣи фавнѣи, спужи-

Паломничѣи поѣздъ.

вали забране зѣ собою зѣ корабля снѣдане и писали картки до родины. Вѣдпочавши на выгѣднѣхъ лавкахъ вѣ тѣнистѣмъ городѣ, пустились мы на желѣзничѣи дворець проводженѣи турецкою полицѣи зѣ гарапами вѣ рукахъ. Взагалѣ, вѣ Яффѣи вѣ Єрусалимѣ полицѣи оказувала паломництву велику услугу, вздержуючы влѣзливѣхъ жебракѣвъ, або спыняючы надтягаючы караваны, ажъ доки паломники не перейдутъ.

Понеже желѣзница пне ся до Єрусалима все вѣ гору, то-тому немислимо було всѣмъ путникамъ ѣхати однимъ поѣздомъ, и наше величаве паломництво ажъ трема поѣздами

поѣхало вѣ святыи градъ. Велику радѣсть справивѣ намъ видѣ таки нашого галицкого жида, котрый стоявѣ вѣ Яффѣи при магазинѣ колѣвѣмъ и недавно прибувши до Яффѣи вже отворивѣ собѣ »ein Getreidegeschäft«. Отъ такъ, одинѣ, два жидки переберуть ся туды вѣ Палестину, але щобы такъ цѣла масса ихъ мала туды переѣхати зѣ нашои Галичины, якъ о тѣмъ мрѣють Сіоністы, о то нема шо побоюватись, бо наша руска земля, нашъ рускѣи селянинѣ се много выгѣднѣйша почва для выгѣдного, спокойного житя, для експльоатаціи, якъ пустѣи, нагѣ скалы Палестины.

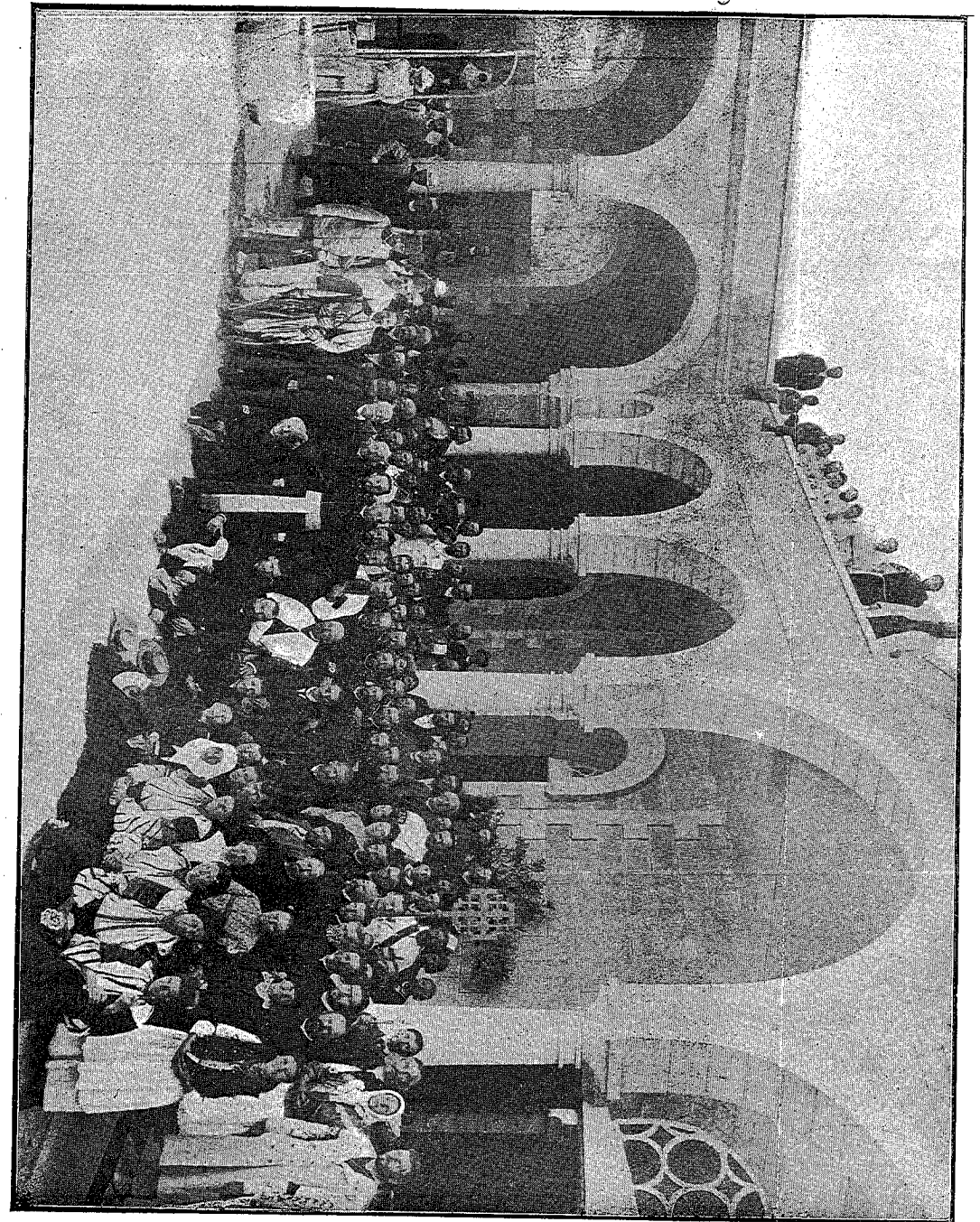
Роздѣлъ девятый.
Въ святѣй Землѣ.

Ю. Д.

Чимъ ближе зближаємось до цѣли нашихъ мрій, чимъ ближе мы святого мѣста, тымъ недокладнѣйши мусять бути и отси записки. Не тому, що нема о тыхъ святыхъ мѣстцяхъ що сказати, а тому, що сего не вѣдасть и найвправнѣйше перо, що серце чуло, сего нѣхто не опише, що душа переживала. Отси записки, се засхлый цвѣтокъ вложеный въ книжку, що колись по лѣтахъ найдены, нагадае записаный въ душѣ спомини, се цвѣтки зъ гробу намъ Християнамъ такъ всѣмъ дорогого, се цвѣтки зъ гробу Спасителя.

Желѣзница веде насъ заразъ за Яффою прекрасными просторными огородами помаранчевыми Яффы, котры становлять богатство того мѣста, пѣзнѣйше черезъ славу долину Сарроньску, а чимъ дальше въ глубъ краю, тымъ пустѣйше. Якъ у насъ хвастъ и бодаки, такъ тутъ бачимо цѣлы поля кактусѣвъ, котры мы у насъ въ краю плекаемъ по теплярняхъ и комнатахъ. Тутъ той кактусъ становить такожь поживу поганого, але пожиточного звѣряти, верблюда, котрый не зважаючи на кольцѣ, котры выстають зъ мясистого, але припорошеного и завялого вѣдъ спеки листка, ѣсть немовъ бы великій якій присмакъ.

Лідда (Діосполісь, давнѣйше Льодъ) вѣдгрывала певну роль в исторіи церковной того краю. Тутъ св. Петро уздоровивъ розслабленого Енея (Дѣянній 9, 32. 35) и звѣдси покликано его до Яффы до бездушного вже тѣла вдовицѣ Тавиты. Тутъ въ роцѣ 404 мали бути похованый моцѣ патрона всходу св. Юрія,

Друга група паломникѣвъ

замученого за Діоклеціана въ Нікомедіи. Надъ его гробомъ
взнесено Церковъ, неразъ збурену и вѣдновлювану, котра те-
перь есть въ рукахъ православныхъ Грековъ.

Рамлегъ, давна Ариматея, зъ вѣдки мали походити Йо-
сифъ и Никодимъ, котрѣ похоронили тѣло нашего Спасителя,
посѣдає монастырь ОО. Францішканѣвъ, високу и зъ далека
видну вежу, звану 40 мучениковъ, старѣ цистерны и розличнѣ
руины. До Рамлегъ
ѣхали мы давную
дорогою паломни-
ковъ, але звѣдси
зробили мы знач-
ный зворотъ на
полудне, бо желѣ-
зница вѣйшла надъ
берегъ сухого, без-
водного потока, и
трымала ся его ста-
ло ажъ до Єрусалима,

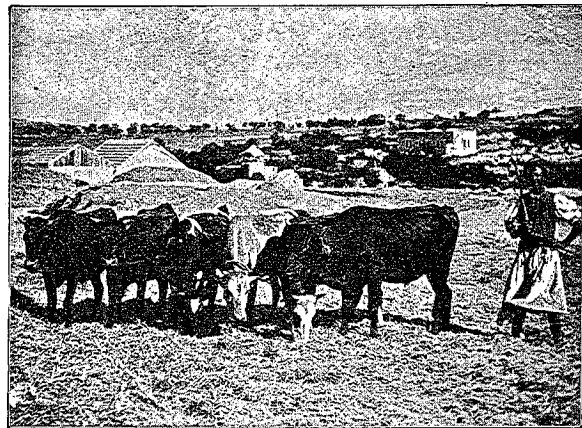

Рамлегъ.

ощаджуючи собѣ черезъ то великѣ трудности и кошты
середъ гѣръ. Мы вѣхали въ край Филистинѣвъ и тутъ смѣло
можно сказати, що кожда пядь землѣ має свою історію и ви-
дѣла дивнѣ, цѣкавѣ рѣчи. Туды тягнули въ рѣжныхъ напрамахъ
безчисленнѣ вѣйска почавши вѣдъ Рамзеса, коли борѣвъ ся
зъ Гевеями, ажъ до Мегмета Алѣ и Ібрагіма. Ту кочували пле-
мена Хананейскѣ, тою дорогою ишовъ Яковъ до Єгипту, туды
и св. Родина утѣкала тудаже; Филистине зводили тутъ бор-
бы зъ Жидами, туды ходили Махавеи; тутъ боролись и славнѣ
Крестоносцѣ, по тыхъ рѣвнинахъ тягнули музулманамъ въ по-
мѣчь Єгипетскѣ султаны, тою дорогою и молодой, побѣдонос-
ный Наполеонъ ступавъ до Птольомаіды, и вѣдступавъ нею.

Тому то и о кождѣй мѣстцевости можна много цѣкавыхъ
оповѣданъ читати въ книжкахъ, та не пишучи історіи сего краю,
не буду и я о нихъ обширнѣйше споминати, а радше оповѣмъ
се, якъ взагалѣ намъ представлялись тѣ села, попри котрѣ же-
лѣзница насъ провадила. Села тутъ, не якъ у насъ, що роз-
сѣлись на долинахъ, и взгѣряхъ, покритѣ дахами зѣ соломы,
та окруженѣ довокѣла зеленою деревъ. Тутейшѣ села тиснуть

ся и пнуть ся на шпильяхъ скалистыхъ горахъ, а бодай горбка, бо на долинахъ зимница и смерть. Хаты всѣ зъ камѣня, або зъ цеголь сушенихъ на сонцю (невыпалюваныхъ), безъ даховъ, опертї одні коло другихъ. Огороды, если суть, то въ певномъ вѣддаленю за селомъ, и складають ся головно зъ оливныхъ деревъ. Нема тамъ нѣчого того, що становить у насъ красу села — широкихъ просторѣвъ, лѣсовъ, водъ, огородѣвъ, чистого воздуха, свободы; одна выгода, то огнѣ тамъ не страшнї, бо нема тамъ пального матерїялу, лишъ камѣнь и глина. Села такї

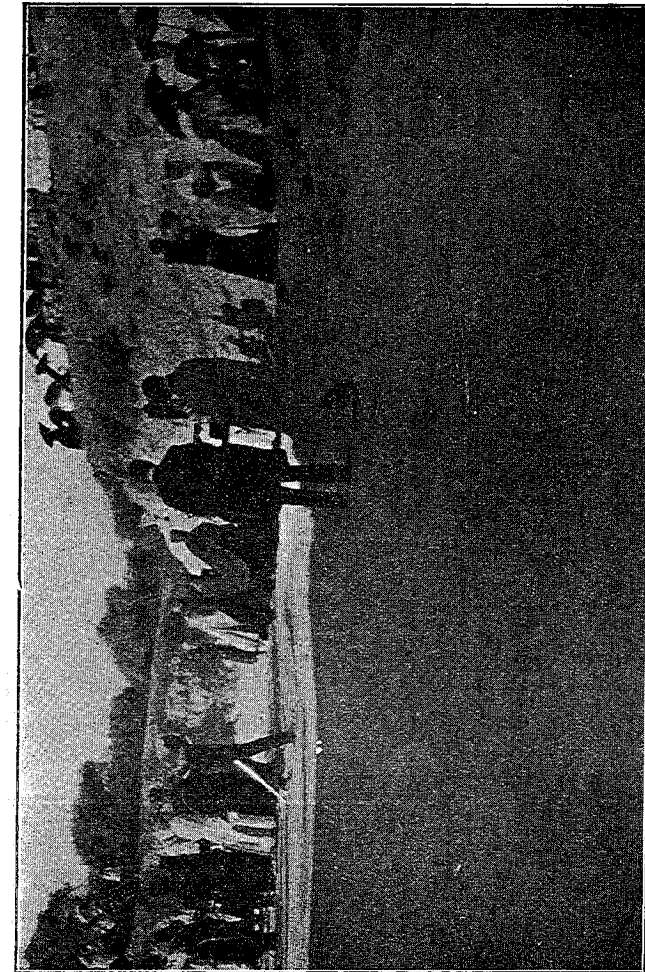
Волы молотять збѣже.

выглядають зъ далека гарно, але заразомъ и сумно. Пѣдъ однимъ селомъ бачили ми цѣкаву молотьбу збѣжа. Се волы запряженї, крутять ся въ колѣсцѣ и допчучи збѣже своими ногами, молотять его.

За стацію Седшедъ покинувъ нашъ поѣздъ вже долину, абы вѣдъ стаціи Деръ-Абанъ повести насъ вже въ горы Юдскї. Потягъ нашъ, що и такъ не дуже спѣшивъ ся, почавъ еще поволѣйше спинатись въ гору. Горы тї зовсѣмъ инакшї вѣдъ нашихъ Карпатѣвъ. Звычайна форма горахъ є шпичаста, тутъ переважає форма довгихъ, величезныхъ валѣвъ камѣнныхъ; острї шпилѣ суть рѣдкї. Скалы суть, не якъ у насъ покрытї деревами, але нагї, лише тутъ и тамъ звисають корчѣ карловатой дубины; часто можна стрѣтити деревця оливнї, подѣбнї зверхнымъ видомъ до нашой вербы. На жаль и та скупа рослиннѣсть, щоразъ бѣльше зникає, бо мешканцѣ выривають зъ корѣнемъ тї деревця и везуть до Єрусалиму на опаль. Пригадались менѣ потрохи и нашї

вѣдносины, де немилосерно нищить ся лѣсы и вивозить ся за границу, а намъ тубольцамъ годѣ докупитись дровъ.

Ложиско потока, вздовжъ котрого мы ѣхали перетинає зъ полудня на пѣвнѣчь глубокай яръ, а въ нѣмъ по правѣй сто-

Похѣдъ нашого паломництва зъ желѣзничного двѣрця въ Єрусалимѣ.

ронѣ нашѣй, на нахилѣ горы лежить Беттїръ; трохи дальше вносите ся скала, котра була свѣдкомъ послѣдного акту упадку жидѣвского народа. За панованя Адрїяна (въ першѣй

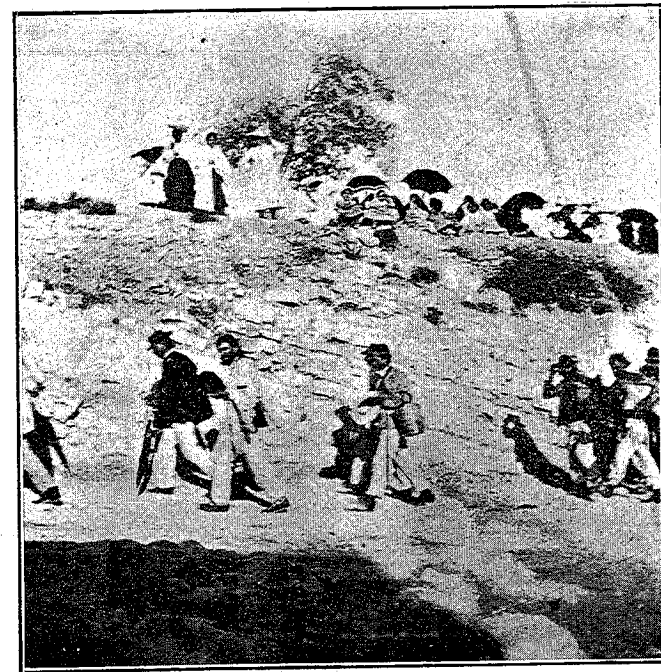
половинѣ II столѣтя) з'явивъ ся въ Юдеи Баръ Кохба, котрый подававъ себе за обѣцаного Мессію и збравъ довкола себе рѣштки свого народу. Значѣне его взросло, коли и славный мудрець и учитель Бенъ-Акіба узнавъ его публично за »Того, котрый мавъ бути посланный«. Скрѣпившись на силахъ, повставъ вѣнъ противъ Римлянъ. Цѣсаръ выславъ до Юдеи Юлія Се-

Похѣдъ нашихъ богомольцѣвъ въ св. Градъ.

вера и почалась правдива борба вынищеня, борба на смерть, бо о житю не було що думати. Римляне провадили еи, такъ якъ то они умѣли; збставляючи по собѣ лише небо и землю, вбивали все, що попало имъ вѣдъ руки; а Жиды зновъ боролись зъ такимъ завзятемъ и встеклостію, якои другого примѣру въ історіи не найде. Доходило до того наприкладъ, що обдирали Римлянъ живцемъ зб шкѣры и пѣдъ тыми скѣрами спали. Єрусалимъ впавъ въ руки Римлянъ, а Баръ Кохба вѣдступивъ въ тѣ недоступнѣ вертепы и замкнувъ ся въ тѣй вѣддѣльно

стоячѣй, зъ природы на твердыню надаючѣй ся скалѣ. Жиды боронили ся завзято три и пѣвъ року, ажъ доки Римляне не здобули еи приступомъ. Баръ Кохба згинувъ зъ оружіемъ въ рукахъ, Акіба въ найстрашнѣйшихъ мукахъ. Знято зъ него скѣру и дерто желѣзными гребенями, а вѣнъ въ мукахъ заодно повтарявъ: »Слухай Израилю, одинъ естъ Господъ Богъ твѣй!« На тѣй долині мало згинути около пѣвъ мільона Жи-

Дорогою въ святе мѣсто.

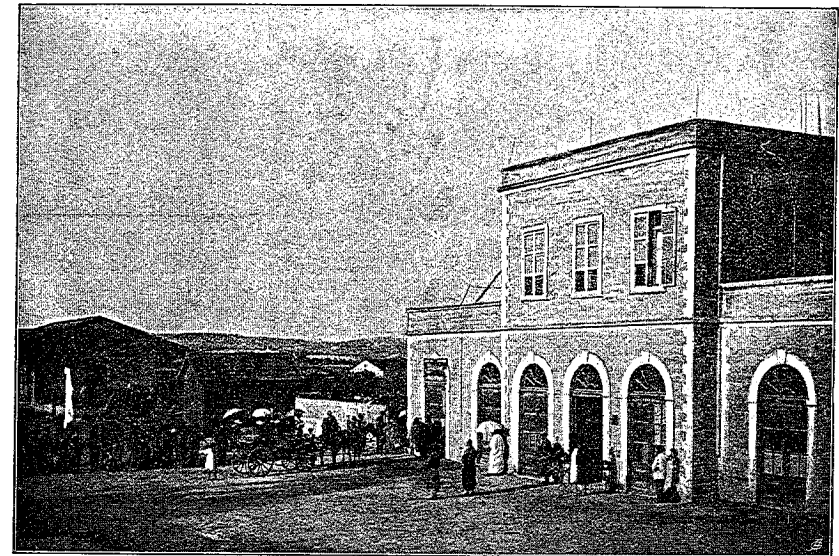
дѣвъ; що зѣсталось, спродано до неволѣ въ Газѣ и Хевронѣ. Выпертѣ зѣ свои вѣтчины, розбрелись они по бѣлу свѣту, несучи въ сердцахъ своихъ зерно ненависти до цѣлого свѣта, котра то зла прикмета принялась на такъ спрѣяючѣй почвѣ, що сталась характеристичною ознакою того народа. Нѣхто такъ не умѣе, не умѣвъ и не буде умѣти ненавидѣти »гоѣвъ« якъ той народъ. Зъ честю згадаймо на тѣ героїскѣ подвиги тыхъ послѣднихъ могіканѣвъ жидѣвскихъ, зъ болемъ сердца

спомнѣмъ, що нынѣшні ихъ потомки такъ въ своихъ собратѣхъ не удались.

Біттирѣ се послѣднѣя стѣція передъ Єрусалимомъ. Водъ моря до Єрусалима мы выдрапались желѣзницею 760 метрѣвъ. Теперь вже зъ лѣвой стороны бачимо на короткій часъ Сіонъ ажъ до вежи Давида, потомъ еще скрутъ въ лѣво и мы остановились. Се вже Єрусалимъ. Колись Крестоносцѣ, коли здалека побачили святе мѣсто падали въ своихъ желѣзныхъ панциряхъ на землю, и зъ молитвою на устахъ цѣлували ту святу землю, заливаючись горячими слезами, що-жъ дивного, що и мы всѣ, вже будучи такъ близько у цѣли лише о томъ гадали, лише о томъ думали: »тутъ ставъ Сынъ Божій зъ безконечной любви до мене чоловѣкомъ, тутъ ступавъ Вѣнъ цѣле жите подъ бременемъ креста, тутъ пролявъ Вѣнъ на крестѣ всю кровь за мене, тутъ своимъ воскресенемъ запоручивъ Вѣнъ менѣ мое воскресеніе, тутъ и долина Іосафата, долина страшного суда. Каждый зъ насъ, що приѣхали першимъ поѣздомъ, радї були бы якъ найскорше вже побачити тї святощѣ, але мы мусѣли чекати на другї два поѣзды, котрї въ водступѣ 20 минутъ заѣзджали на невеликій дворець Єрусалимскій. Годѣ! всѣ мы разомъ выѣхали, годить ся разомъ и войти въ то мѣсце нашихъ молитвъ, нашихъ цѣлей. Та и сей часъ чеканя минувъ намъ скоренько, бо мы тутъ приѣхали якъ до своихъ. Отъ що значить католицка родина; хочъ чужї народностїю, хочъ незнакомї собѣ взаимно, хочъ тяжко порозумѣтисъ за дѣля иньшой бесѣды, а выйшли до насъ на повитане численнї оо. Францішкане, Асумпціонїсты, витають насъ радо, потрясають нашї руки и на пѣвъ на знаки розмовляють зъ нами. Напротивъ нашего Архіерея выйшовъ и генеральнї австрійскій конзуль Зефаровичъ зѣ своєю женою и зѣ своимъ секретаремъ, попереджуванный своимъ кавасомъ (льокаемъ) зъ срѣбною великою палицею. Се тутъ на всходѣ все вже такъ водить ся, що значнї особы ходять все зъ такими кавасами, котрї ударяючи палкою объ землю, звертають увагу прохожихъ и тымъ наказують уступати зъ дороги своимъ панамъ.

Коли вже всѣ поѣзды зъ паломниками поприѣздили, стали паломники на площѣ за дворцемъ уставлятисъ до походу. Ставали группами, найперше мушины міряне, а опѣсля жѣнки даной

группы. Передъ каждою группою нѣсь крестоносець єрусалимскій крестъ; кожда група иншою краскою. Попереду цѣлого походу и по бокахъ ишли турецкї полицѣи и кавасы а передъ всѣми группами оденъ селянинъ зъ нашимъ сино-жовтымъ паломничимъ прапоромъ; а за мирянами всѣхъ группъ ступали священники найперше въ епітрахилѣхъ самыхъ, опѣсля въ фелонахъ а наконецъ нашъ Архіерей въ оточеню крылошанъ и прелатѣвъ въ фіолетовыхъ колпакахъ: о. крыл. Іоанна Редкевича зѣ Станиславова,

Дворецъ желѣзничї въ Єрусалимѣ.

о. дек. Кирила Селецького пар. зѣ Жужеля, о. Емилиана Мизя пар. зѣ Зборова; о. Филимона Решетилевича пар. зѣ Глинѣнъ и о. шамбел. Д-ра Іосифа Мѣльницкого зѣ Львова, котрї то всѣ несли въ рукахъ своихъ цѣннї образы. При звукакъ нашихъ церковно-народныхъ пѣсень ступавъ той величавый похѣдъ парами по двохъ до св. мѣста пѣшки, найперше межї полями и огородами а опѣсля Яфѣскою брамою въ мѣсто, и крутыми улїчками до церкви Божого Гробу.

Передъ самою церквою, казали намъ оо. Францішкане поздѣматї фелоны и епітрахилѣ; а се тому, бо церковь Бо-

жого Гробу есть въ посѣданю Грековъ, отже они тамъ правлять, они тамъ розказують. Коли-жь бы мы були ввійшли тамъ въ нашихъ богослужебныхъ ризахъ, то се значило-бъ що мы ввійшли тамъ «яко власть имущіи,» и тымъ набували бы певні права до посѣданя Божого Гробу. Ввійшовши въ церковь мы сейчасъ же одягнулись зновъ въ свои одежи, бо се вже мы дѣлали въ цѣли вѣдправы нашего богослуженя, на котре оо. Францішкане узыскали призволене для насъ.

И такъ Богъ призовивъ намъ стати на томъ мѣстци де стоявъ крестъ спасенія, де Кровъ Сына Божого плыла струями! Мы стоимо передъ тымъ гробомъ, де спочивало въ лонѣ землѣ Тѣло Сына Божого три днѣ и три ночѣ и звѣдки въ свѣтлу Недѣлю роздавъ ся голосъ Ангела: **«Христѣ нѣсть здѣ! Христѣсъ возста!»** Мы стоимо на мѣстци, де Христось **«своею сміртію; сміртъ поправъ ѿ сѣщимъ во гробѣхъ живѣтъ дарѣвакъ.»**

Сильне зворушене опанувало сердца всѣхъ; незмѣрима любовь Бога до людей и наша негоднѣсть стала передъ нашими очима, сердечнї постановы на будуче, жертвувати Господу Богу наше жите, такъ якъ Вѣнъ жертвувавъ Свого Сына, наповняли нашу душу.

Нѣхто не говоривъ сего, але каждый се вѣдчувавъ.

Ввійшовши до церкви Божого Гробу, каждый бувъ бы найрадше старавъ ся вѣйти до той малої каплички, що крыла такой скарбы; але мы мусѣли держатись порядку, и такъ уставившись въ тѣснѣмъ пѣвколесѣ докола сеи каплицѣ Божого Гробу мы дали упусть нашимъ вѣзбранымъ чувствамъ пѣснею: **«Плотію оуспѣва, ѿко мѣртвѣ Царю ѿ Господи, трѣднѣвѣтъ воскресѣ ѿсей, ѿдама воздвѣгѣ ѿтх тѣл ѿ оупразднѣтъ смѣртъ, Пасха негѣлнѣл мѣра спасѣнїе.»** Пѣсню сю вѣдспѣвавъ въ супроводѣ чудового паломничого хору, котрый ему тихесенько вторувавъ, нашъ славный оперовый спѣвакъ Александеръ Мишуга и не було ока, въ котромъ бы слеза не заблестѣла, не булѣ рѣсницѣ, котра не була бы вогка вѣдъ слезѣ, щастя, радости, покаяня. Сама-жь мелодїя той пѣсни — можна сказати — найкрасша зъ нашего прекрасного обряду, вѣдспѣвана такъ по майстерски, въ такимъ чувствомъ мусѣла зрѣбити незвычайне вражѣне. Та народови була кривда — и народъ хотѣвъ собѣ

заспѣвати, пѣснею похвалити Бога, дати выразъ своимъ чувствамъ, тожь по скѣнченю той пѣсни затыгнувъ неменше ревну пѣсню: **«Претерпѣвый за насъ страсти Исусе Христе, Сыне Божїи помилуй насъ.»**

Теперь выступивъ нашъ златоустый Архіерей на пѣдвышене и зволнованымъ вѣдъ зворушеня голосомъ, сказавъ отсї короткї, але многоважнї гадками слова: **«Плотію уснувъ и по нѣсь смѣртъ за насъ, а мы жїючи житемъ, наче смѣртію идемо до гробу, щобы зновъ ожити. Де-жь найдемо ласку, якъ не у того гробу? Складаймо тутъ нашї просьбы, нашї молитвы, нехай жите наше розцвите ся тутъ зъ того гробу; наша Церковь нашъ край, нашї мѣста и села нехай зачерпнуть тутъ силъ до нового житя.»**

По тыхъ словахъ Архіерея, священники зачали по трехъ входить до каплицѣ Божого Гробу, (бо бѣльше та мала капличка не змѣститъ) и цѣлувати св. камѣнь... На жаль спѣзнена пора, заходяче сонце, ключѣ, якими побренькувала турецка сторожа, що замыкае о год. 6 вечеромъ вже святню Божого Гробу, напинали до выходу зъ церкви. На пѣдвѣрїю передъ церквою группы познаходили себе и слѣдующи за своими крестами, удались до своихъ помѣщень. Перша и друга група до Casa nova (Новый дѣмъ) оо. Францішканѣвъ; трета до австрїйского паломничого дому, а четверта и пята до оо. Асумпціонїстѣвъ, де чекала насъ вже тепла, вкусна вечера а по нѣї солодкїи спочинокъ въ чистенькихъ, выгѣднѣхъ лѣжкахъ.

Роздѣлъ десятый.

Розкладъ часу въ Єрусалимѣ.

Ю. Д.

Сказавъ десь великій богопротивникъ Ренанъ, що абы оглянути св. Землю выстарчить тыждень. Правда, абы выдати такій плиткій, поверховный судъ, якій вѣнъ выдавъ о нашѣмъ Спасителю — то ажъ за много тыждень; на се выстарчило и зо-всѣмъ Землѣ св. не бачити; але хто хоче докладно все звидѣти, звиджені мѣстця добре собѣ спамятати, на мѣстцяхъ сихъ душевно собѣ порозкошувати, сей потребуе на се бодай три разы тѣлько часу, кѣлько подавъ Ренанъ. Та на жаль зъ огля-ду на кошта та наші занятя не могли собѣ путники на довше позволить, якъ на вѣсѣмъ день перебуваня въ св. Землѣ. Треба отже було подбати о розложене часу такъ, щобы и въ той короткій часъ можна було все найважнѣйше звидѣти. И нашъ комитетъ подбавъ о се якъ слѣдъ.

Вѣнъ подѣливъ програму побуту въ св. Землѣ на вѣсѣмъ точокъ:

Ч. 1. Передъ полуднемъ: Богослужене въ церквѣ надъ св. Гробомъ.

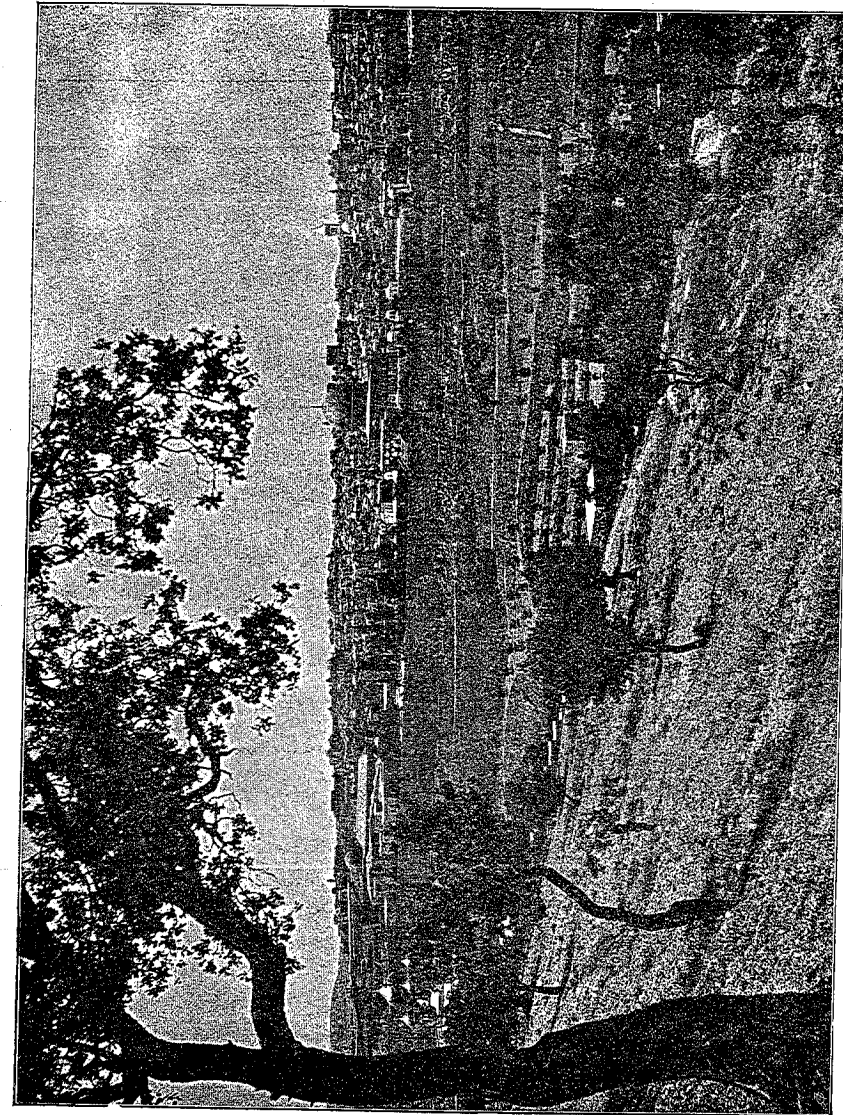
По полудни: вѣльне.

Ч. 2. Передъ полуднемъ: Богослужене въ патріархаль-ной церквѣ.

По полудни: вѣльне.

Ч. 3. Передъ полуднемъ: Богослужене въ церквѣ св. Сальватора.

По полудни: вѣльне.

Видъ Єрусалима зъ горы Оливной.

По полудни: Звиджене святощѣвъ церкви надъ Божиимъ Гробомъ.

Ч. 5. Передъ полуднемъ: Розважане страстной дороги.

По полудни: Звиджене королѣвскихъ гробовъ, церкви св. Стефана, пещеры Єреміи и північно-всхідної часті мѣста до брамы Стефана.

Ч. 6. Передъ полуднемъ: Пещера трѣвоги смерти; Гетсеманъ, Оливна Гора; Церква Гробу Маріи.

По полудни: Церковъ Анни и ставъ Витезда, церковъ Ессе ното, австр. угорскій паломничій дѣмъ.

На двѣрци въ Єрусалимѣ.

Ч. 7. Передъ полуднемъ: Вифлеємъ.

По полудни: вѣльне.

Ч. 8. Передъ полуднемъ: Св. Иванъ въ горахъ.

По полудни: вѣльне.

Се були всѣ тѣ святощѣ, якѣ мали мы звидѣти; отже пѣсля той програми всѣ группы тримались лишъ въ трехъ дняхъ разомъ, именно 1) при благодарственнѣмъ Богослуженю

за щасливе прибуте, въ церквѣ Божого Гробу. 2) При точкѣ другѣй, котра у всѣхъ группъ выпала въ недѣлю зъ тою змѣною, що майже половина паломникѣвъ виѣхала на Іорданъ, а друга половина дѣйстно була на недѣльнѣмъ богослуженю въ церквѣ патріархальнѣй и 3) при точкѣ третѣй, зъ тою зновъ змѣною, що вмѣсто въ церквѣ св. Сальватора присутствовали паломники передъ вѣдѣздомъ въ церквѣ св. Архидіакона Стефана. Пополудня вѣльнѣ були лише зглядно, бо въ тыхъ по полудняхъ звиджували мы святощѣ нехристіянскѣй, якъ мошею Омара, мошею Єль-Акса; муръ плачу Жидѣвъ, або ходили за закупнами памятокъ для нашихъ краєнъ; такожъ одно пополудне, именно въ Суботу вѣдпало намъ черезъ ѣзду на Іорданъ, отже програму того пополудня треба було вѣдбути въ котресъ вѣльне пополудне.

Осмидневна програма для всѣхъ группъ представлялась отже такъ:

Д А Т А	Для группы				
	I.	II.	III.	IV.	V.
	програма ч.				
Дня 13. вересня четверь	1	1	1	1	1
» 14. » пятница	4	5	6	7	8
» 15. » субота	5	6	7	8	4
» 16. » недѣля	2	2	2	2	2
» 17. » понедѣлокъ	6	7	8	4	5
» 18. » второкъ	7	8	4	5	6
» 19. » середа	8	4	5	6	7
» 20. » четверь	3	3	3	3	3

Въ такій отже способъ використано якъ найлучше весь часъ назначеный на звиджене св. Землѣ. Въ описѣ поодино-

кихъ точокъ можна бы держатись розличного порядку, 1) або ити за тымъ порядкомъ, въ якомъ звиджувала святощѣ наша перша група, до якої я належавъ; 2) або въ порядку топографічнимъ, то значить, обійти найперше всходну, опісля полудневу, дальше заходну и півночну часть мѣста; 3) можна бы такожъ описувати землю св. після важности мѣстць, отже зачавши Божимъ Гробомъ, ити Вифлеемомъ, горою Оливною, а скінчити хиба на святощахъ менше важныхъ: якъ мѣстцемъ, де Христось плакавъ надъ мѣстомъ, де учивъ »Отченашу,« де Апостоли зійшлись для уложеня Символа вѣры и т. д. 4) Мы однакъ будемо триматись хронологічного порядку жита Ісуса Христа, то значить перейдемо всѣ святощѣ вѣдъ св. Івана въ горахъ, де вѣдбулась стрѣча Матери Божої зъ тѣткою Єлисаветою, и де народивъ ся св. Іванъ Предтеча Господень, полинемо опісля гадкою въ Вифлеемъ, подемо зъ дванацятьлѣтнимъ Ісусомъ до храму на гору Морія, придивимось чудной подѣѣ крещенія Христа въ рѣцѣ Іорданъ, обійдемо зъ нимъ мѣстця чудесъ Єго, грѣбъ Лазаря, ставы Сильое и Вифтезду, мѣстце уздоровленя прокаженихъ, розважимо на горѣ Сіонъ велику Тайну любви Божої, яка обявилась въ установленю найсв. Тайны Євхаристіи, отрємъ щирими нашими постановами Єго кровавий пѣтъ въ Гефтсманѣ, подемъ за Христомъ вдруге на гору Сіонъ до Анны и Каяфы, поможемо Єму нести крестъ на Єго страстной дорозѣ, будемо сумными свѣдками Єго розпятя на Голгофтѣ, и зложимо Єго зѣ слезами до гробу, а наконецъ взійдемъ на гору Оливну, де будемо свѣдками Єго славного на небесъ вознесенія. Опісля опишемо святощѣ Єго Найсв. Матери, а въ церквѣ св. Стефана попрацаемось зѣ св. Землею. Въ такой спосѣбъ ниякой группѣ не дамо першенства, не ублизимо нѣкому, а будемо мати еще и ту корысть, що жите нашего Божественного Спасителя выступитъ еще яснѣйше, докладнѣйше передъ наши очи.

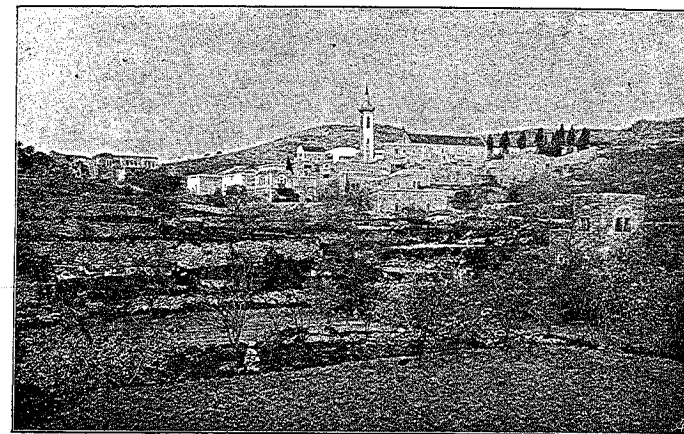

Роздѣлъ одинадцятый.

Св. Іоанъ въ горахъ.

В. М.

Заки Ісусъ Христось почавъ дѣло вѣдкупленя рода людского яко обѣцанный Мессія, голосивъ впередъ св. Іоанъ Предтеча слова покуты въ пустынѣ, якъ говорить св. Ап. и Євангелистъ Маттей: »Ео днѣ же ѡны прійде Іваннъ крѣтитель, проповѣдалъ въ пѣстыни Ісудійсткѣй: И гла: покайте ся, приблѣжи бо

Св. Іоанъ въ горахъ.

са црѣтвіе нѣное. Ей бо єсть реченный Ісудіємъ прѣрѣкомъ глѣщиахъ: гласъ вопіющаго въ пѣстыни, оуготовайте пѣтъ ГДНЬ, прѣвы творите стѣзи єгѡ.» (Мат. III, 1—3). Родичѣ св. Іоана,

старозавѣтний священникъ Захарія и жена его Елисавета въ пѣзнихъ доперва лѣтахъ дѣждали ся потомства. Ангель Господень оповѣстивъ Захаріи въ храмѣ, що жена его породить ему сына, котрому на имя буде Іоанъ. Захарія не хотѣвъ сему повѣрити задля старости своєї и жены Елисаветы, за що занѣмѣвъ ажъ до того часу, поки не прійшовъ на свѣтъ св. Іоанъ. **«Елисавети же исполниса время родити ей, и роди сына.»** (Лук. I. 57). Наступило се въ мѣстцевости званой теперъ по арабски Аинъ Каримъ, де було лѣтне мешкане Захарія.

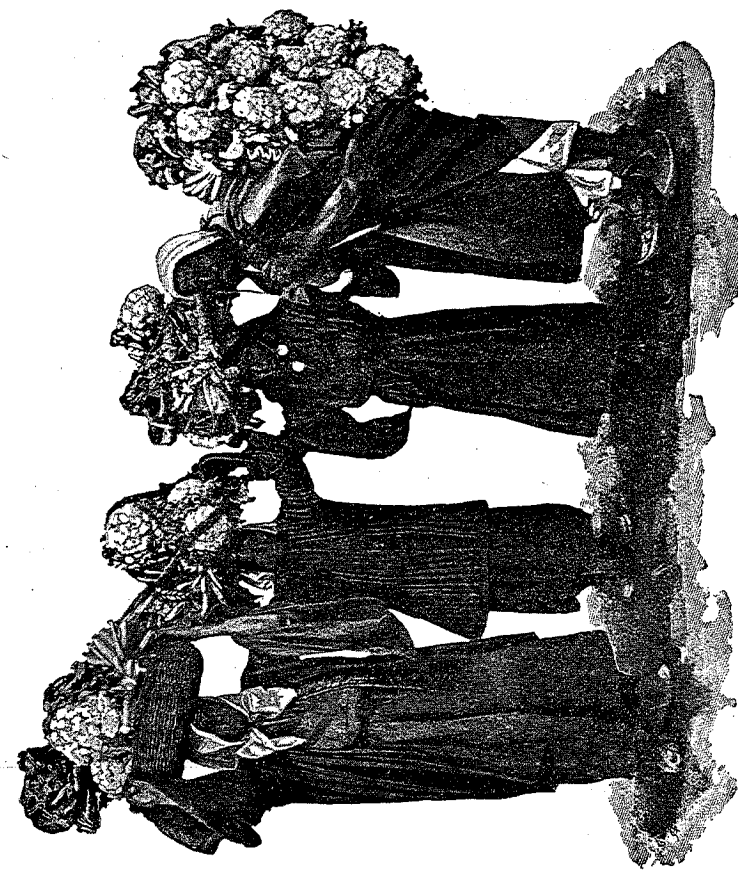
Друга есть еще причина, задля якої тягне сюды кожного паломника. Прч. Дѣва Марія мешкала въ Назаретѣ, де Ангель Господень благовѣстивъ еѣ народжене Іисуса Христа. Звѣдтамъ выбрала ся Мати Божа на посѣщене и вѣдвиджене своєї тѣтки Елисаветы, котру власне стрѣтила въ сѣльци Аинъ Каримъ. Памятне се мѣсце обняте було програмою руского паломництва. До недавна не було ще доброй дороги и подорожъ вѣдбувала ся пѣшки черезъ горы. Теперъ зроблено вже битый гостинець, такъ що ѣде ся повозами, або хто хоче верхомъ на ослахъ. Наші паломники удали ся тамъ повозами; такожъ не бракло однакъ и ѣздцѣвъ на ослахъ, котри, видко пѣзнали заразъ не своихъ ѣздцѣвъ и крутили ся, то взадъ кидали ся, заки прійшло до якого такого порозумѣня и ѣзды напередъ.

Въ дорогу до св. Іоанна въ горахъ.

Дорога до св. Іоана въ горахъ, якъ християне зовуть се мѣстце, веде зъ Єрусалима на захѣдъ. Зъ початку ѣхало ся помѣжъ новій будѣвлѣ, потому понадъ скалисту долину, авсюда попри самі пустяки. По дорозѣ стрѣчали мы богато людей, що йшли, то ѣхали на верблюдахъ зъ рѣжнимъ товаромъ на торгъ до Єрусалима, а помѣжъ

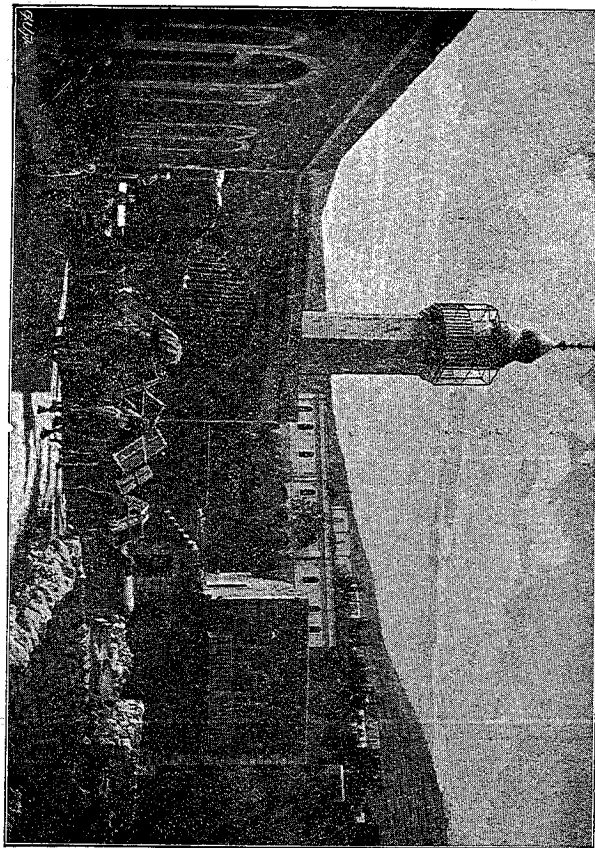
ними видно було богато калѣкъ. Фѣрманы наші заохочені бакшішомъ пѣдганяли конѣ и старали ся випередити одень другого, та выкрикали все »гассебъ« (на бѣкъ). Великою серпентиною зѣѣхали мы въ долину, де побачили мы вже троха зеленѣ и по не цѣлѣй двогодинной ѣздѣ допяли мы цѣли. Пе-

Селянки несуть ярину на ярмарокъ до Єрусалиму.

редъ очима розтягло ся бѣдне село замешкане по бѣльшой части Магомеданами. Сонце вже розѣгнало мраку и освѣтило околицю. Высѣвши зъ повозѣвъ, удали ся мы найперше до церкви Рождества св. Іоана. Побудована она на мѣстци, де стоявъ дѣмъ св. Захарія. Будова е проста въ формѣ креста. Понадъ зводами трохъ навѣ вносятся ся копула зъ вѣкнами, куда вхо-

дять свѣтло. Підлога выложена мармуровою мозаїкою, а стѣны и стовпы ажъ підъ гзимсы прикрашені фаянсовими тафлями. Крімъ сего є ту клька прекрасныхъ рѣзбъ, а мальовила приписують Мурільови. Въ північній сторонѣ навѣ знаходять ся 7-ступневѣ сходы, що ведуть въ долину до крипты рождества св. Іоана. Выкута она цѣлковито въ скалѣ и освѣтлена

Жерело Пречистої Дѣви Маріи.

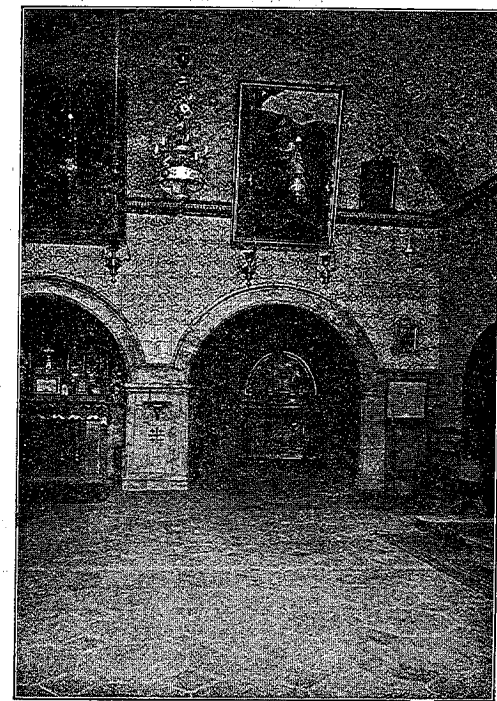
б лямпами. На стѣнахъ сеи каплички реліфові образы представлять подѣѣ зъ житя св. Предтечи. Сюда приносять такожъ оливу до лямпокъ задля почести св. Іоана.

На тѣмъ мѣстци кождому зъ паломникѣвъ живо пригадало ся свято св. Іоана Крестителя обходжене у насъ, до ко-

трого є привязаныхъ багато народныхъ повѣрокъ. По вѣднустовѣй молитвѣ правили священники Службы Божі, а народъ зъ набожностію бравъ въ нихъ участь. На Службахъ Божихъ була такожъ горстка мешканцѣвъ католикѣвъ, котрі зъ цѣкавостію приглядали ся нашому обрядови. Попросивши вѣдваги и бодрости въ терпѣняхъ нашого житя, поручили мы судьбу нашу св. Предтечѣ и удали ся звиджувати другу святѣсть.

По дорозѣ стрѣчаємо сильне жерело, надъ котримъ Магомедане збудували малу мошею. Християне зовуть его »жерело мѣ Маріи,« бо зводти мала Пресвята Дѣва Марія брати воду и носити до дому Єлисаветы. Пѣсля тамошного и тодѣшного звичаю гѣсть услугувавъ домашнымъ, длятого то и Прч. Дѣва идучи до своєї тѣтки Єлисаветы брала воду зъ жерела и несла у хату. Ту зауважує ся буйну рослинностъ, зелень доокола, рясні гранатові яблѣнки, дерева оливні, фігові та помаранчеві — се пѣсля переданя мѣстця, куда черезъ три мѣсяцѣ Прч. Дѣва Марія переходила, бо заразъ дальше вказує ся зновъ червоний, голый камѣнь та пустыня.

Вузкою каменистою дорѣжкою иде ся не довго до горы до церковцѣ. П о с ѣ щ е н я Маріи. Церковця тота має пѣсля переданя стояти на тѣмъ мѣстци, де Єлисавета поздоровила Прч. Дѣву Марію словами: **»БЛАГОСЛОВІННА ТЫ ЄШ ЖЕНАХЪ И БЛАГОСЛОВІНЪ ПЛѢДЪ ЧРѢКА ТВОЄГѢ.«** Ту такожъ мала Прч. Дѣва

Каплиця посѣщеня Преч. Дѣви Маріи.

выречи похвальні слова: **»вѣличить дѣша мѡѡ Гдѡ ѡ ѡ вѡзрѡ-
доваса дѡхъ мѡѡ ѡ вѡкъ вѡскъ мѡѡмъ.«** Теперѣшна церковця
стоитъ на мѣстци давной капицѣ, котру дощѣ знищили.
Въ серединѣ находятъ ся два престола. Оденъ зъ нихъ при-
свяченый тайнѣ Посѣщеня Маріи а другій св. Захаріи, де мавъ
бути обрѣзанный св. Іоанъ. Зъ боку вѡвтаря, де звѣзда вказуе
мѣстце стрѣчи Преч. Дѣвы Маріи зъ Єлисаветою, вытрысло
жерело, що зве ся жереломъ Єлисаветы. Зъ правого боку
въ стѣнѣ вмуровано кусень скалы, представляючій вѡдтискъ
тѣла маленькои дитины. Передане голосить, що Єлисавета хо-
вала ся передъ жовнѣрами Ирода въ горахъ, мѣжъ скалами
и тамъ притулила дитяtko, скала подала ся и дитина сховала
ся и такъ уйшла катѡвского меча. Тоту скалу пѡзнѣйше вѡд-
лупано и замуrowано въ церквѣ за желѣзными гратами. Ту
зъ щирого сердца вѡдмовили мы молитву **»Богородице Дѣво«**
и просили Пр. Марію, щобы вѡдвиджувала нашій души и була
намъ потѣхою въ нашѡмъ туземнѡмъ горю.

Противлежачои оселѣ Сестеръ Сіонскихъ для браку
часу не могли мы звидѣти. Мають они церковцю, монастырь

Св. Іоанъ въ горахъ.

и школу для дѣвчатъ-сирѡтъ. Тамъ такожъ въ городѣ стоитъ,
ще дѡмъ, въ котрѡмъ померъ основатель законницъ Сіонскихъ
Впр. о. Альфонсъ Ратісбонне. Недалеко вѡдъ хаты лежать єго

тлѣний останки въ отѣненѡмъ зеленію гробѣ, надъ котрымъ
вносить ся статуя Матери Божои.

Поглянувши ще разъ на пустій далекій горы, мѣстце про-
повѣдуваня покуты св. Іоаномъ, повернули мы назадъ до мо-
настыря оо. Францішканѡвъ, де ждало на насъ сердечне при-
нятіе. По перекусцѣ одержавъ кождый паломникъ памятку,
за що зложили мы малу лепту въ корысть монастыря и по-
пращали ся зъ гостинными монахами якбы зъ добре знако-
мыми.

Покупивши ще деякій памятковій рѣчи, особливо выробы
зъ оливного дерева, повсѣдали мы до повозѡвъ и вернули
передъ полуднемъ до своихъ приютѡвъ.

Роздѣлъ дванадцятый.

»Мы идемъ въ Вифлеемъ.«

В. М.

Незвычайно ясна звѣзда розпустила надъ Вифлеемомъ небувале свѣтло и збудила зъ глубокого сну утомленыхъ вѣвчарѣвъ. Перестрашенымъ являє ся ангель и голосить: не бойте ся, я вамъ звѣщаю велику радѣсть, днесъ бо у Вифлеемѣ народивъ ся Христось Спаситель.

Въ той хвили рознесла ся на небесахъ ангельска пѣснь: **»Глѣка къ вѣшнымъ Бгѣ, и на землѣ мѣрз, ко чловѣцѣмъ вѣго-колѣнѣе«.** (Лук. II. i 4.) По вѣдходѣ ангела, урадили пастырѣ пѣйти у Вифлеемъ, повитати Новонародженого и въ дарѣ принести Ему ягнятко. Въ печерѣ, въ яслахъ на сѣнѣ застали маленького Исуса, а коло Него Пр. Дѣву Марію и обручника Іосифа.

Зъ далекого всходу поспѣшили такожь три царѣ-звѣздарѣ зъ дарами золота, кадила и мира ведені звѣздою и прибули въ Єрусалимъ, де имъ звѣзда зникла. Удали ся одже до жидѣвского царя Ирода зъ запытанемъ, де народивъ ся царѣ юдейскій, щобы могли ему поклонити ся.

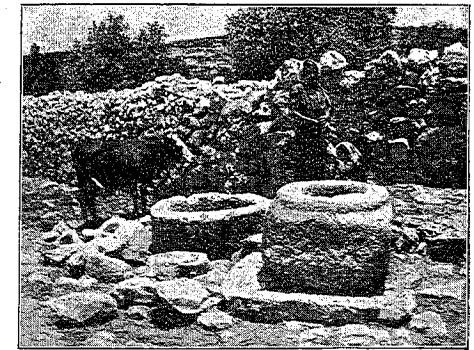
Наляканный Иродъ скликавъ архіереѣвъ и книжниковѣвъ и вѣдъ нихъ довѣдавъ ся, що пѣсля пророковѣвъ у Вифлеемѣ мае народити ся Христось. До Вифлеему выславъ вѣнъ царѣвъ зъ просьбою, щобы о вѣсѣмъ добре перевѣдали и ему зъ поворотомъ оповѣли, бо и вѣнъ такожь хоче Христу поклонити ся. Скоро выйшли царѣ вѣдъ Ирода и пустили ся въ дорогу, показала ся имъ знова звѣзда и они:

Со звѣздою приходятъ,
Дары Ему приносятъ

до Вифлеему.

И наші паломники ѣздили тою самою дорогою до того оспѣваного въ нашихъ колядахъ и славного Вифлеему. На повозы всѣдали мы раненько передъ всходомъ сонця, щобы закимъ настане спека, обѣйти и звидѣти всѣ святощѣ зазначені програмою.

Черезъ яффску браму минули мы мѣсто и зѣѣхали въ долину Гиннонскую, а звѣдти скоро на рѣвнину Рефаимъ, на котрой вносятся гора »Лихо и порады«, а у еи пѣднѣжа монастырѣ Клярисѣвъ. По правѣмъ боцѣ лишили мы желѣзничій дворець, нѣмецку осаду Рефаимъ и »Дѣмъ прокаженныхъ« протестантскихъ дѣяконѣвъ. Пѣдъ горбкомъ переѣхали попри керничку »трохъ царѣвъ«, а на самѣмъ верху горбка побачили мы грецькій монастырѣ св. Или. Околиця ту прекрасна, оливнѣ дерева угинали ся пѣдъ оливками, великій колчій кактусъ сторчавъ мѣсто плотѣвъ, а по бѣлыхъ камѣнныхъ мурахъ пнявъ ся густый виноградъ. Зъ лѣвого боку видно жерельце, звѣдки свята Родина мала брати воду. По хвили мигнувъ передъ очима »Тантуръ«

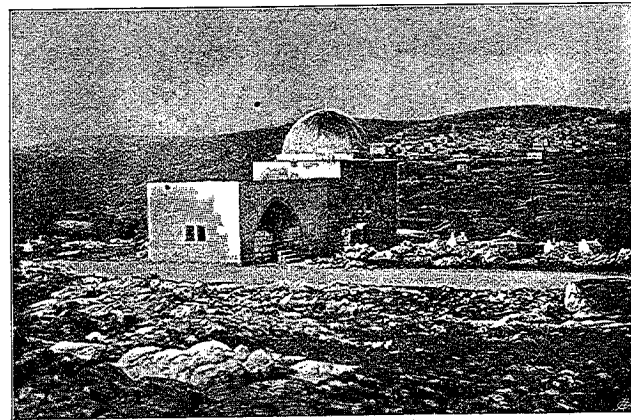

Керничка »трехъ царѣвъ« по дорогѣ до Вифлеему.

на Іоанитѣвъ пѣдъ протекторатомъ цѣсаря нашего Франць Іосифа I. Сюда привозятъ Бедуины своихъ хорыхъ и такъ довго ждуть въ шатрахъ пѣдъ мурами шпиталю, поки хорый не подужае. Въ напрямѣ дороги до Геброну видно грѣбъ Рахелѣ жены Якова, котра ту породила Венямина и тутъ таки умерла. Яковъ выставивъ еѣ грѣбовець, до котрого ще й теперъ приходятъ Жиды зъ Єрусалиму на молитву. Трохи дальше зъ правого боку розтягае ся арабске село Бет-Дшала, де латинскій патріярхъ, коло духовного семинаря, мае лѣтне мешкане. Ще

и не спустили мы добре очей зъ великой грецкой церкви св. Николая, якъ повозы нашй закутили улицями Вифлеему.

Кромѣ будовель и важнѣйшихъ мѣсцевостей приглядали ся мы Бедуінамъ, що гнали вѳвцѣ на продажъ до Єрусалиму, рядамъ верблюдовъ повязаныхъ ланцюшками оденъ до другого пѳдъ проводомъ ослика, що двигали на горбахъ камѣне та вапно, жвавымъ осламъ, що везли корѣня та патыче на паливо Вифлеемки несли на головахъ великй збанки зъ молокомъ або оливою та рѳжною яриною, а все тото якесь охоче, жваве,

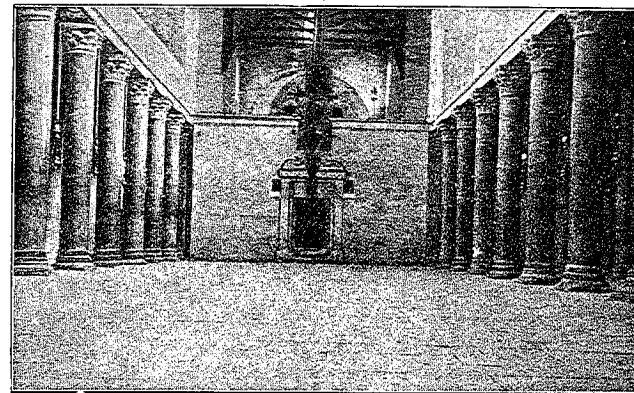

Грѳбъ Рахилѣ, въ задѣ Вифлеемѣ.

веселе, здорове, велика рѳжница вѳдъ нерѳбѳвъ Магомеданъ зъ села св. Іюана въ горахъ. Въ самѳмъ же Вифлеемѣ звивали ся пильно камѣнярѣ та мулярѣ коло вылупаного камѣня, яке обробляють до будовы и вѳдсылають до Єрусалиму. Околиця ту принадна, урожайна; достатокъ оказуе ся на поверхности мешканцѣвъ, а сама назва Вифлеемъ означае тѳлько, що »дѳмъ хлѣба«.

Мѣсцевѳсть Вифлеемъ, арабске Бет-Лягемъ, библійна Єфрата сягае давной давнины, бо еще часѳвъ патріархальныхъ. Ту такожъ народивъ ся Давидъ и по буйныхъ пасовискахъ выпасавъ стада батькѳвскихъ овецъ, ту такожъ зѳставъ вѳнъ помазанный пророкомъ Самуиломъ на израильского царя и зъ потомства Давидового уродивъ ся обѣцяный Месія.

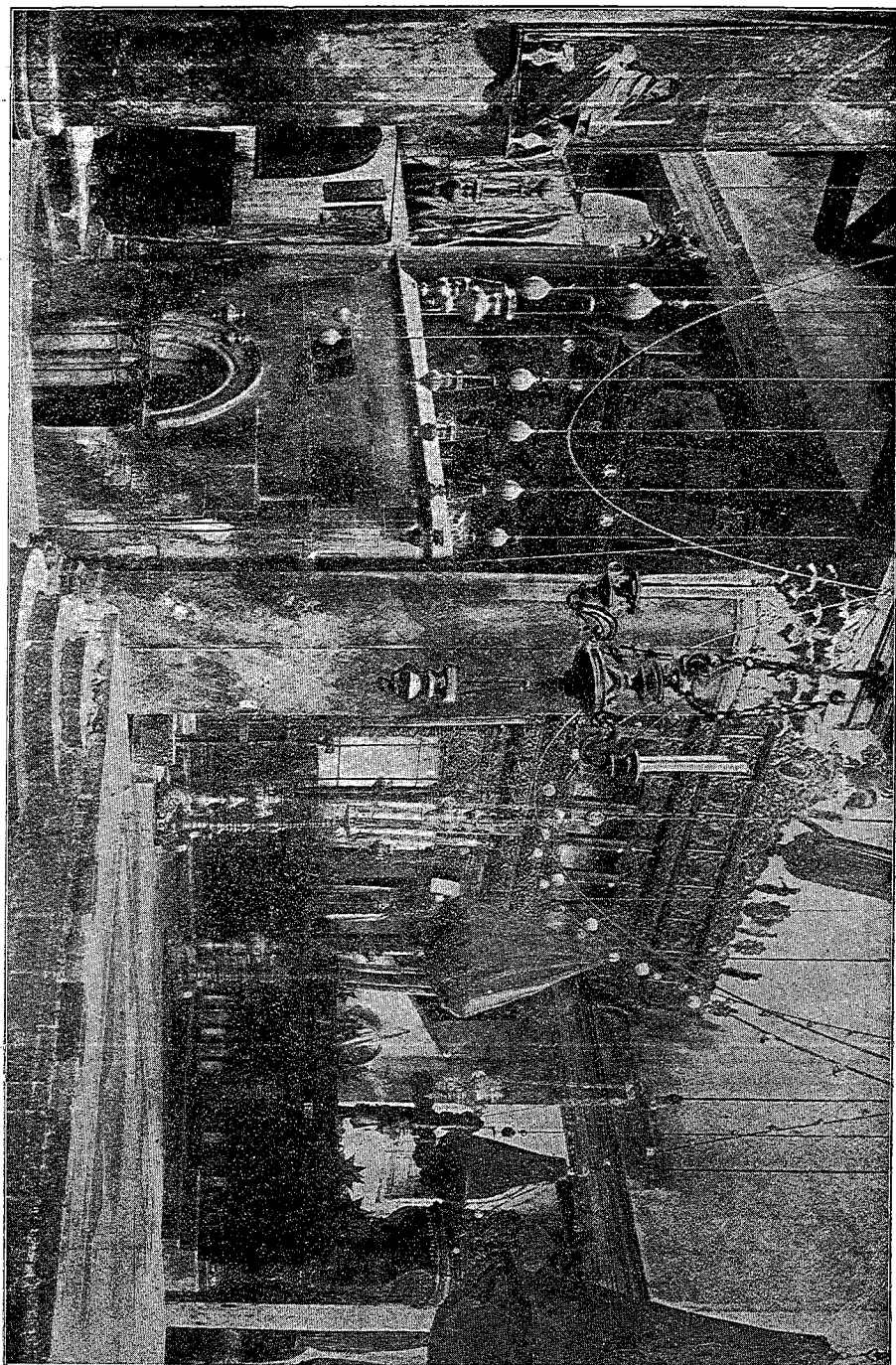
три вѳддѣлы: передну галю³, саму церковь³, и хоръ⁴. Галя складае ся зъ трѳхъ частей: вартѳвнѣ жовнѣрской⁵, самой галѣ² и притвора до вѳрменского монастыря⁶. Сама церковь роздѣлена чотырма рядами по 11 стовпѳвъ⁷ зъ червонявого бѣложилястого вапняку коринтского стилю на пять навѣ. На стѣнахъ видно ще давну мозаіку, подѳбну до вѳдзнакъ на рукавахъ тодѣшныхъ цѣсарѳвъ. Въ долѣшнѳй части хору находить ся пещера Рождества Христова⁸, а въ горѣшнѳй, въ великѳй абсидѣ головный престѳлъ⁹, рѣзьбленый зъ дерева и богато по-

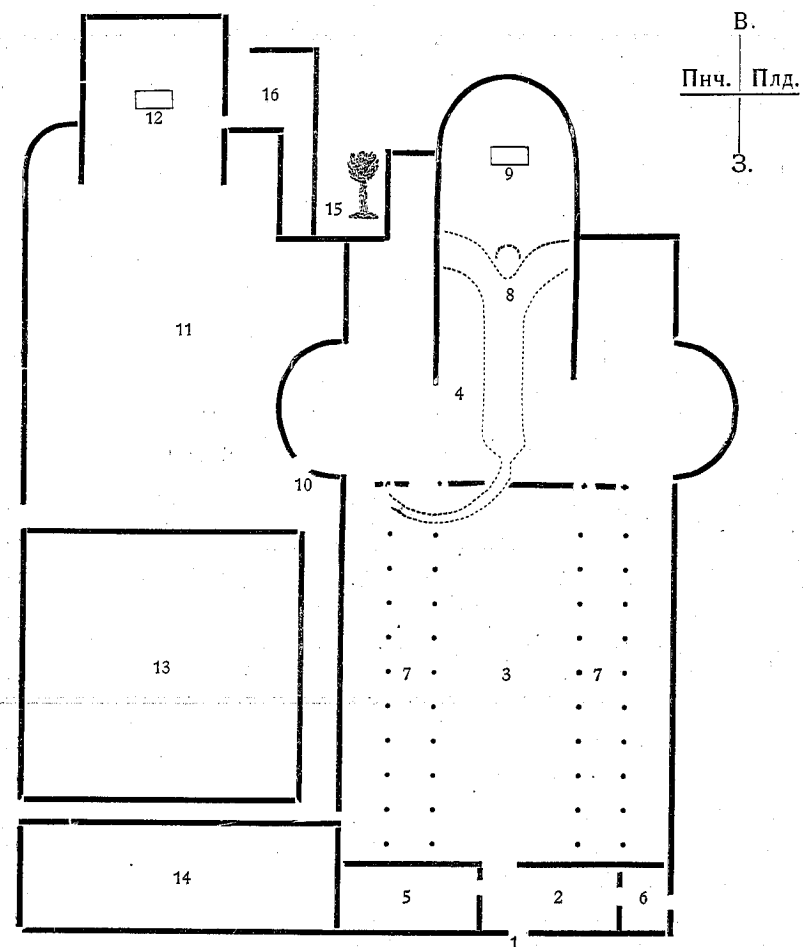
Головна нава церкви Рождества Іис. Хр. въ Вифлеемѣ.

золоченый. Церковь та вѳдъ 1757. р. есть въ посѣданю Грекѳвъ. Перейшовши сю церковь, удали ся мы входомъ¹⁰ до костела¹¹ св. Катерины, котра есть пѳдъ зарядомъ ОО. Францішканѳвъ и есть заразомъ парохіяльною для вифлеемскихъ католикѳвъ. Посвяченый вѳнъ торжественно 18. Серпня 1882 р. въ день уродинъ нашего цѣсаря Францъ Іюсифа I, котрый своими щедрыми дарами причинивъ ся до его здвигнення и ествованя. Есть се невеликѳй 24 м. довгѳй а 17 м. широкѳй костеликъ, якѳй при своѳй простѳтѣ робить миле вражѣне. Ту одинъ священникъ вѳдправляли соборну Службу Божу при головнѳмъ престѳлѣ¹², другѳй читали при бѳчныхъ, або въ пѳдземныхъ пещерахъ, освяченыхъ побутомъ св. Родины. Вѳдповѣдно до мѣстця и подѣѣ голосили проповѣдники переймаючи проповѣди, пѳдчасъ котрыхъ вѣрнѳй прослежували ся, по чѣмъ богато при-

Хоръ Грековъ и входъ до пещеръ Рождества вь Вифлеемѣ.

ступало до трапезы Господной. По службѣ Божой просили насъ гостиннй ОО. Францішкане до себе на снѣдане. Кромѣ костела посѣдаютъ они еще великій монастырь¹³ зъ духовнымъ семинаромъ и школою для хлопцѣвъ, та приютъ¹⁴; въ огородѣ вказуютъ на велике оранжове дерево¹⁵, котре мавъ засадити еще св. Еронімъ. При костелѣ есть богата закрстія.¹⁶

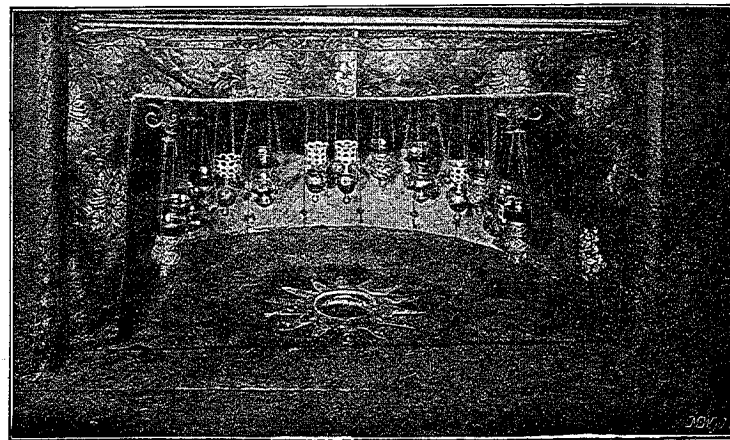

Плянъ церкви Рождества Христоваго и костела св. Катерины вь Вифлеемѣ.

Підземні печери.

Снѣдане коротко тревало; кождый радъ бувъ чимъ скорше побачити св. мѣстце колыски Христовой и вѣдати принадлежну почесть.

Дуже немило вразило насъ тоє, що священникамъ не дозволено въ ризахъ звиджувати дорогй мѣстця, лишъ подъ над-

Мѣстце рождества Ісуса Христа.

зоромъ турецкого жовнѣра при карабинѣ сходили мы всѣ сходами, при колядѣ »Богъ предвѣчный« до прославленого вертепу Христового. Въ 12 м. довгѣй а 4 м. широкѣй печерѣ побачили мы свѣтло, що подѣлало на насъ не менше зворушуючо, якъ звѣзда на пастырѣвъ, припали мы на колѣна и дрожачимъ голосомъ, зѣ слезами въ очахъ докѣнчилисьмо стрѣчку коляды...

Неописане чувство огортає тутъ душу и сердце чоловѣка; неможъ було повѣрити самому собѣ, що мы особливо пригнобленй, утисненй, бѣднй Русины знайшли ся за помочою Божою на тѣмъ мѣстци, де »Богъ предвѣчный народивъ ся«! Въ дома пригадуемо собѣ тоту важну подѣю Рѣздвяными Святами, сѣномъ, соломою, снопомъ въ хатѣ, а ту стоимо своими ногами на властивѣмъ мѣстци, де Прч. Дѣва Марія повила свое Дитятко! Яки ряснй слезы радости сплывали по нашихъ лицахъ особливо при вѣдповѣднѣхъ проповѣдяхъ, голошенихъ ту

зъ жаромъ и поднесенемъ; Хто годенъ описати тоту силу, порывъ и поднесене духа, зъ якими клячучи тиснуть ся путники, щобы горячо уцѣлувати сей великій скарбъ, мѣстце народження Ісуса — подъ престоломъ означене звѣздою зъ 14 промѣнями, оточеною латинською написею: Hic de Virgine Maria Jesus Christus natus est... Ту вѣдъ Дѣвы Маріи народивъ ся Ісусъ Христось! Якъ щиро молили ся мы до новонародженого Дитятка за любовь, spokѣй и гараздъ у нашѣй вѣтчинѣ, яки сокрушеннй дары своеи покуты и поправки на будуче складали мы ту, се вѣдчути може лишень той, хто бувъ наочнымъ свѣдкомъ и выповнявъ се! Хотѣй мѣстце се въ посѣданю Грековъ и священники не могли на нѣмъ принести Богу безкровного Дитяти у жертвѣ, забули мы на разѣ про се, бо Христа народови рускому не вѣдбере нѣхто и нѣколи!

Трома сходами въ долину прійшли мы до маленькой каплички, выкутой въ скалѣ и выложенои мрамуромъ, де положила Прч. Дѣва свое Дитятко въ колыску (ясла) и по вѣдданю набожной почести приступилисьмо до противлежачого престола »Трохъ царѣвъ«, де они зъ поклономъ зложили свои дары. Замѣсть золота, кадила и миразложили мы тувъ колядѣ свою щирѣсть, молитву и любовь до своего Спасителя. Звѣдтамъ перейшли мы попри »жерело св. Родины« до полудневої каплички присвяченои св. Іосифови, де Ему явивъ ся ангель и наказавъ втѣкати передъ Иродомъ до Єгипта. Коло престола просили передовсѣмъ родичѣ св. Родину о добру опѣку надъ дѣтьми. Въ троха низшѣй печерѣ находить ся »грѣбъ невинныхъ дѣтей, а надъ нимъ престѣлъ. Ту мали укрывати ся матери вифлѣемскй зъ своими маленькими дѣтьми пе-

Печера Рождества Госп. нашего Іс. Хр. фови, де Ему явивъ ся ангель и наказавъ втѣкати передъ Иродомъ до Єгипта. Коло престола просили передовсѣмъ родичѣ св. Родину о добру опѣку надъ дѣтьми. Въ троха низшѣй печерѣ находить ся »грѣбъ невинныхъ дѣтей, а надъ нимъ престѣлъ. Ту мали укрывати ся матери вифлѣемскй зъ своими маленькими дѣтьми пе-

редъ заглодою Ирода, збстали однакъ катами выкрытї, а дѣтей въ ихъ очахъ вымордовано. Свято се обходятъ ту дуже торжественно и отвирають гробъ, де мають знаходити ся кбсточки дитячї. Зб сходбвъ, що ведуть до костела св. Катерины, збшли мы въ долину до малои печерки, де лежить гробъ, а надъ нимъ престблъ св. Евзевїя.

Сей святой дарувавъ весь свбй мастокъ своему учителеву св. Еронїмови на будову монастыря, котрого по смерти св. Еронїма, бувъ черезъ два роки настоятелемъ. Кбльканайцятъ крокбвъ дальше видно гробы »св. Павлины и еї дочки Евстахиї, котрї переселивши ся зъ Риму, роздали мастокъ мбжь ббдныхъ и померли, а надъ ихъ гробомъ построено престблъ. Противъ сего престола на захбдъ есть грббъ »св. Еронїма«, котрого тбло перевезено до Риму. Черезъ пбвнбчний перехбдъ доходить ся до послбднои печери, давнбйшой комнаты, а теперь каплицб зъ престоломъ св. Еронїма. Ту перевбвъ сей мужъ довгї лбта свого житя на науцб, молитвб и писаню побожныхъ дблъ. Теперь ще видно замурованї сходы, що провадили на двбръ. Попросивши Іисуса Христа, щобы и мы могли такъ зъ Нимъ мешкати якъ ту помершї угодники, опустилисьмо мило настроюючї пбдземнї мбстця и выйшли на свбтъ Божїй.

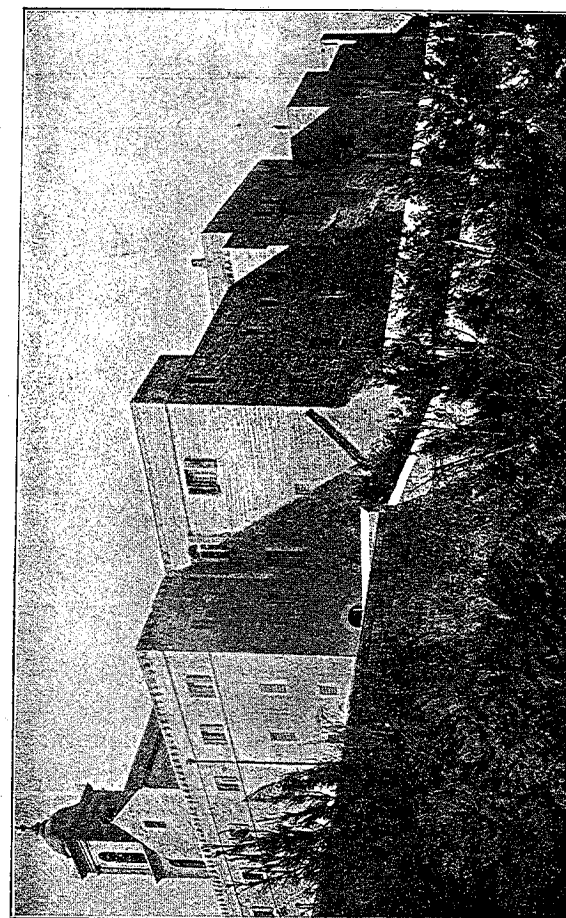

Великїй престблъ въ церквб св. Катерины.

Молочна печера.

Попри вбрменскїй монастырь удали ся мы до другого святого мбстця, заживаючого великой славы и почести такъ

у Христїанъ якъ и у поганъ. Святошею тою есть »Молочна печера«, котру звидбвъ рускїй паломникъ Данило въ р. 1113. Є се пбдземна у вапняку выкута 10 м. довга каплиця, мбстця въ соббъ два престола, куда сходить ся 16 ступнями. Пбсля пе-

Монастырь оо. Францїшканбвъ въ Вифлємб.

реданя перебувала ту якїсь часъ Божа Родина передъ утечею до Єгипта. Пбдчасъ кормленя упало зъ грудей Матери Божой кблька капель молока на землю, котрї то надали сему мбстцю чудотворну силу. Оповбдають, що кормлячї матери, накопи заживють розпущенои у водб землб зъ того мбстця,

не відчувають браку покарму. Зъ далекихъ неразъ сторонъ прибувають сюды заклопотанї матери, складають жертвы и просять Прч. Дѣву о помѣчь, котрой майже все дѣзнають, бо Мати Божа сама була въ клопотѣ и знае добрематеринскї до-легливости. И мы на колѣнахъ просили ту о здоровый кормъ душевный для нашихъ дѣтей, а особливо для школьной молодѣжи, щобы та не перейма-ла ся безбожными гадками, та не ситила ся зѣпсутыми свѣтовыми науками, а держала ся крѣпко св. вѣры, своєї церкви, обряду и народа.

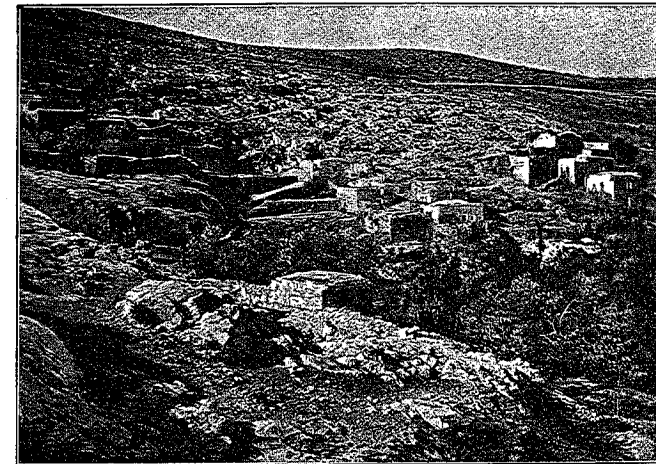
Маємо надѣю, що просьба наша зѣстане выслухана, бо мы молили ся щиро до Прч. Дѣвы, а надѣю нашу покрѣпляе и надпись: »Devotus Mariae nunquam peribit« — угодникъ Марїи нѣколи не пропаде — умѣщена надъ дверми пещери. При выходѣ зъ каплицѣ одержавъ кождый паломникъ бѣлый камѣньчикъ зъ вытисненымъ именемъ Марїи на милу памятку зъ того почестного и чудотворного мѣсця. Каменистою вузкою улицею перетиснули мы ся на горбокъ, щобы зѣдтамъ зъ далека бодай поглянути на мѣстце, де побожна и роботяча Руть збирала колоски, якъ такожь зелению заросле »поле пастырѣвъ«, на котрѣмъ они першї почувли радѣсну вѣстку о народженю Христа и ангельску коляду.

Зъ сердечнымъ бажанемъ, щобы и насъ Богъ все навиджувавъ веселыми новинами повернули мы назадъ до монастыря

Помаранчеве дерево св. Єронима въ Вифлєемѣ.

ОО. Францішканѣвъ, де приготовлене було друге снѣданє и памятка зъ вертепу Христового.

Поле Пастырѣвъ въ Вифлєемѣ.

По перекусѣ подякувавши ОО. Францішканамъ за гостиннѣсть, зложили мы лепты богомѣльнї и розпращали ся пѣднесенї на духу зъ дорогимъ вертепомъ.

На короткїй часочокъ розсыпали ся мы по склепахъ въ цѣли закупна памятковыхъ рѣчей, якихъ ту єсть богатый выбѣръ. Полагодивши купно, спѣшили мы до нашихъ повозѣвъ, бо вже и такъ зачало сонце на добре пражити. Скоро гнала фѣбра за фѣброю, высушенный порошокъ творивъ густый туманъ, люди вертали зъ торгу зъ Єрусалима, але на нихъ мало хто звертавъ теперъ увагу, кождый еще бувъ тронутый вражѣнемъ, яке полишить ся певно на цѣле житє! Въ уявѣ нашѣй меркотѣла еще звѣзда вифлєемска, коли передъ нами отвирала ся брама єрусалимского приюта...

Роздѣль Тринайцатый.

На горѣ Морія.

Ю. Д.

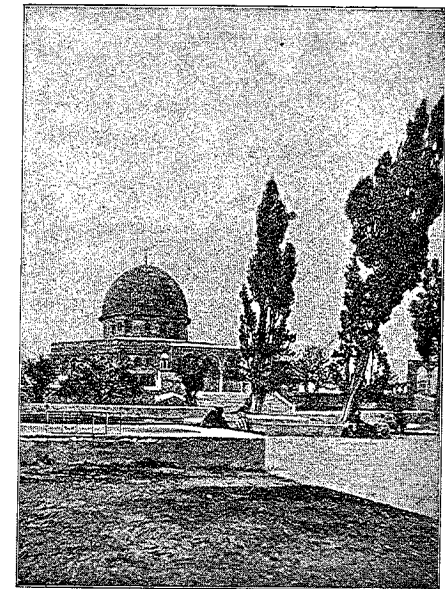
Въ пятницу 14. Вересня, пополудни, всѣ группы, одна вѣдъ другою о четверть години пѣзнѣйше, удались на гору Морія, де стоять нынѣ двѣ величавы мошеи турецкы, щобы оглянути тѣ — можна сказати — чуда арабской архитектуры. Еще въ другой половинѣ минувшого столѣтя, пѣдъ угрозою смерти не вѣльно було «невѣрнымъ» се е Християнамъ оглядати тыхъ святынъ, якъ о тѣмъ перестерѣгали величезны камѣня, завѣшены на желѣзныхъ ланцюгахъ. Та и нынѣ еще мусять путники, вступаючи въ мошею, убирати на ноги вереты або здѣммати обуве, и ити босою ногою, и зъ поважнымъ выразомъ лица выслушувати всѣ тѣ турецкы байочки, якы провѣдникъ плете, пояснюючи поодинокы святы мѣстця. Такожъ не вѣльно вымовляти имени «Магомедъ», лише зъ почестію треба вымовляти вмѣсто того имени слово «Пророкъ».

Та не лишь однимъ Туркамъ суть тѣ мѣстця святы. Святы они и Жидамъ, святы они и намъ Християнамъ. Годить ся тому, нѣмъ опишемо сѣ святынѣ въ ихъ теперѣшномъ видѣ, пригадати собѣ історію того святого мѣстця, а сѣ історія може и буде бѣльше поучаюча, якъ бы и найкрасшій описъ тыхъ святынъ пѣвмѣсяця.

Се гора Морія! гора, на котрой то патріархъ Авраамъ мавъ дати доказъ своєю любви до Господа Бога, жертвуючи Ему свого улюбленого сына Ізаака. Зъ болемъ сердца иде бѣло-

бородый, поважный старецъ сповнити приказъ Божій, та завчасу стримуе Ангель Божій руку старця, що мала убити въ жертву своего сына.

Се гора Морія, на котрой станувъ за часѣвъ розцвиту жидѣвской державы величавый храмъ Егови. Матеріялы на ту святыню збиравъ вже царь Давидъ, та поставити святыню не смѣвъ вѣнъ своихъ грѣховъ рады. Сего дѣла доконавъ его сынъ Соломонъ. Щобы розширити мѣстце вѣдъ стороны долины Йосафата и Тиропеонъ велѣвъ вѣнъ камѣнями — кольосами пѣдмурувати и вырѣвнати се мѣстце, такъ що захѣдны муръ бувъ до 151 метрѣвъ высокій, а межы камѣнями е одинъ на 11½ метрѣвъ довгій, а бѣльше якъ метеръ высокій. Сѣмъ лѣтъ будувавъ великій царь и мудрецъ сѣю святыню, 70.000 робѣтниківъ звычайныхъ, 80.000 камѣнярѣвъ працювало неустанно надъ будовою сего храму, котрый своєю красою притѣмивъ все доси будоване. Зъ великою торжественностію вѣдбулось освячене сѣи святынѣ, самъ Богъ въ облацѣхъ вступивъ до храму, коли внесено туды скинню завѣта. И 400 лѣтъ сѣяла сѣ Соломонова будова своєю красою, доки въ роцѣ 606 передъ Христомъ, она не пала жертвою збуреня черезъ Вавилонцѣвъ. Замоккли хоры левитѣвъ, уставъ спѣвъ псалмѣвъ, перестали вноситись клубы кадильного дыму!... Засѣвъ теперъ на розвалинахъ поважный старецъ на пѣвъ слѣпый вѣдъ плачу, згорбленный вѣдъ тягару душевного болю, пророкъ Еремія, що своимъ «плачемъ» дававъ выразъ страшному пригнобленю, яке опанувало его та другихъ Жидѣвъ патріотичне сердце. Та наконецъ въ роцѣ 536. передъ

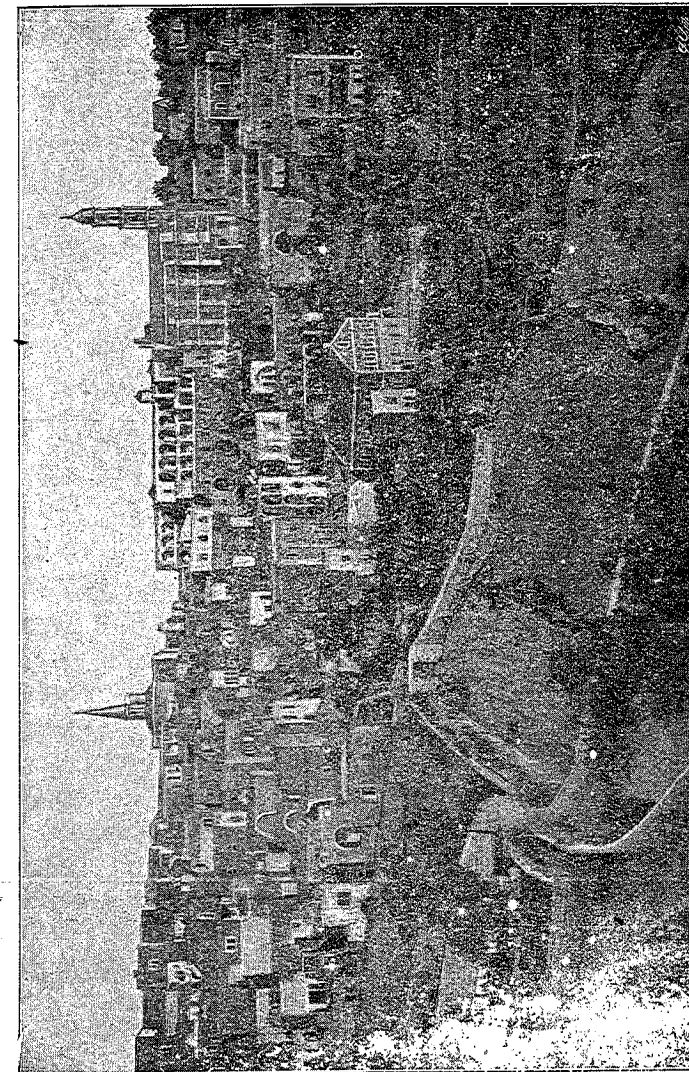
Кипарисы на святыннѣй площѣ.

Хр. дѣстае Зоровавель призолене вѣдъ Кира вѣдбудувати и мѣсто и святыню. Але сей другій храмъ се лишъ тѣнь тамтого. Старцѣ, що бачили красу попередного храму заливають ся слезами видячи, що та святыня не умылась до давнои. Та все таки лучшій такій храмъ, якъ нѣякій, и вѣнь пѣвъ тысячки лѣтъ служитъ за мешкане Єговѣ. Та 19 лѣтъ передъ Христомъ приказуе Иродъ »Великій« збурити сей храмъ, а на мѣстци его взнести прехорошу третю святыню, що дорѣвнувала красою, перевышала величиною першій Соломоновий храмъ. 10.000 робѣтниківъ пѣдъ проводомъ 1000 священникѣвъ будували сю святыню.

Святыня ся мала то щасте, що въ нѣй перебували и Марія и Христось. Найперше Марія яко трилѣтна дитинка ведена за ручку своими богочестивыми родичами Іоакимомъ и Анною, а опѣсля маленькій Іисусъ принесеный тою Марією яко сорокодневне Дитятко до того храму Богу въ жертву. Теперъ ажъ можна добре зрозумѣти то щасте старця Симеона, що побачивши Божественне Дитятко забажавъ вже собѣ смерти и то еще »нынѣ« — заразъ, коли мы путники, лише гадкою полинувши у тѣ часы, лише окомъ души представивши собѣ ту подѣю, такъ чувствовали себе пѣднесеными на духу, такъ ясно представляли собѣ сю картину передъ очи, дарма, що турецкій пѣвмѣсяць змѣнивъ тутъ пановане скинии. Та чи лишъ одна ся згадка зъ житя Христа вяжетъ ся зъ тымъ мѣстцемъ?

Якъ теперъ християнскій паломництва тягнуть въ Єрусалимъ, такъ колись жидѣвскій цѣлї села и мѣста спѣшили туды до святого мѣстця, до святынѣ на праздникъ Пасхи. Поспѣшило туды и хлопя зъ Назарету зъ своимъ опѣкуномъ и своею Матерію и заговорилось... оно, дванайцятьлѣтна дитина зъ старыми учеными Жидами и... удивляло всѣхъ своею мудростію, ученостію. »Чижь вы не знали, що менѣ выпадае въ домѣ мого Отця бути« — поучивъ вѣнь тутъ зажурене матерне серце, що его три дни шукало. Зъ того храму выганяе Вѣнь перекупнѣвъ, въ тѣмъ храмѣ неразъ чуютъ фарисеи терпкї слова закидѣвъ для себе; ѣдучого до тои святынѣ на »осляти жребіи« витае щасливый, розкоханый у Нѣмъ нарѣдъ словами: **»Осанна Сѣнѣ Давідовѣ, благословѣнз градїи во ймѣ Господни«**, и стелить Єму свои одежи, кидае галузе, цвѣты пѣдъ ноги.

Вѣдъ часѣвъ Христовыхъ ставъ Вифлеемъ дорогоцѣннымъ мѣстомъ для Християнъ, а хотяи римскій цѣсаръ Адрианъ збез-

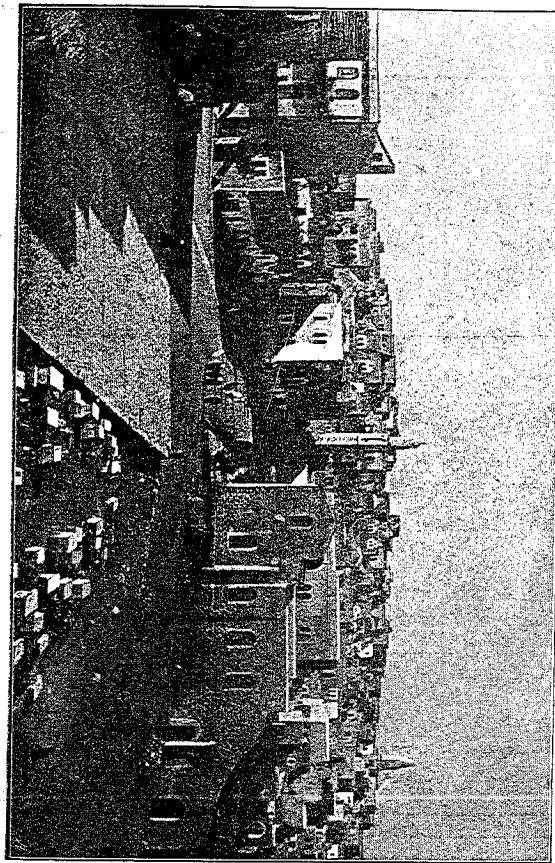

Видъ Вифлесму.

честивъ его святынею Венеры, прїйшовъ вѣнь назацѣ до своєї славы за часѣвъ цѣсаревои Елены, котра на мѣстци Рождества Христового здвигнула величаву церковь. Церковь стоить до

нынѣ и зачисляеть ся до найстаршихъ въ свѣтѣ. Подчасъ во-
енъ крестоносныхъ ушкодили були Турки троха Вифлеемъ; по-
воли однакъ подносивъ ся вѣнъ и теперь чимъ разъ бльше
розвиваеть ся. Числить до 12.000 мешканцѣвъ, зъ чого половина

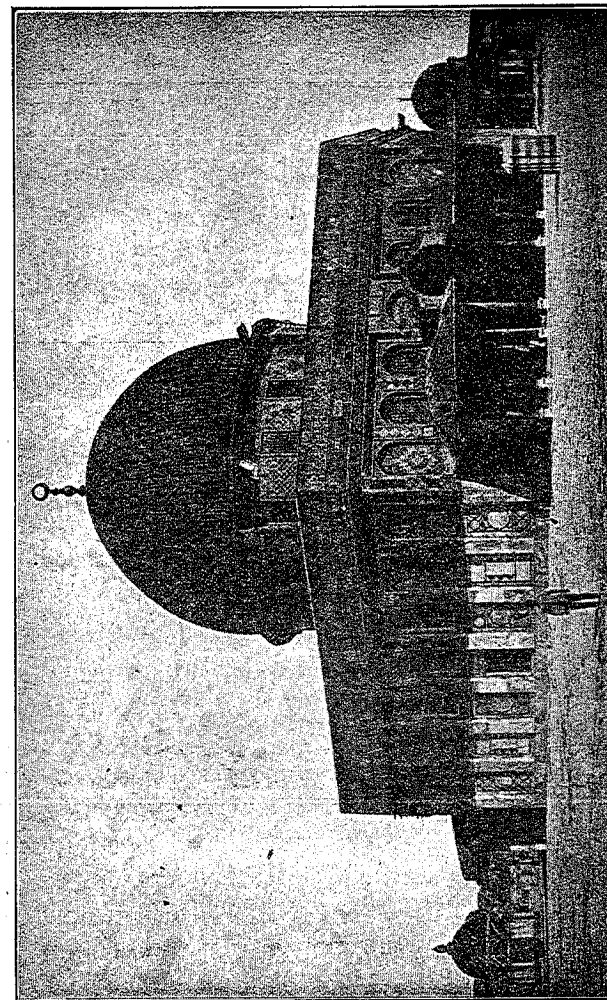
Вифлеемъ.

припадае на католикѣвъ. Нарѣдъ ту рухливый, роботячий, до-
бре и здорово выглядаючий, веселого ока и привѣтливои тва-
ри. Запѣзнавши ся зъ Вифлеемомъ взагалѣ, приступили мы
до звиджуваня святошей.

При спѣвѣ тропаря »Рождество Твое Христе Боже нашъ«...
увѣйшли ми парами черезъ вузонькй дверѣ¹ (въ плянѣ на стр. 117)
до церкви Рождества Христового. Естъ се василика подѣлена на

Але, що-жь се за грѣзна подѣя? Чи се конецъ свѣта на-
ставъ? Трета година пополудни а темно якъ въ ночи, мертвы
встають зъ гробѣвъ, земля трясеть ся, а надъ Голгофтою бють
громы... Мовкнуть хоры, занѣмѣли арфы и кимвалы, священни-

Мошея Омара въ Брусалимѣ.

камъ завмирае псаломъ на устахъ, ревуть зѣ страху звѣрята
призначенй на жертву. Наразъ роздаеть ся якійсь голось
зъ внутря святынѣ. Священики бѣжуть зѣ страхомъ до свя-

тилища — и зъ страхомъ бачуть, що святая святыхъ, куда лишь разъ въ рѣкъ священникъ мавъ право входить, вѣдслонена, бо завѣса, що еи засланяла роздерта на двоє... Се хвиля, коли Христось вѣддавъ свого Духа въ руки Небесного Отця. Старый Завѣтъ скѣнчивъ ся...

Еще пару десяткокъ лѣтъ стоить та святыня, та приходитъ часъ, коли сповняють ся пророчї слова Спасителя: »И камѣнь на камени не остане зъ тои величавои святынѣ«. Въ 70 р. по Христѣ падае та святыня дня 5. Серпня жертвою огню, якїй зачавъ ся вѣдъ смолоскипа вкиненого римскимъ жовнѣромъ до середины святынѣ, мимо заказу римского полководця Тита, що вѣвъ облогу Єрусалиму. Слова Христа сповнились зъ ударяючою точностію! Гордѣсть и слава цѣлого жидѣвского племени представляла небавомъ лише купу камѣня, а небавомъ на томъ мѣстци вносить цѣсарь Адрианъ храмъ поганьскому божкови Зевсови, недалеко стае и цѣсарский кумырь. Але статуи тї падають за панованя христїаньского цѣсаря Константина. Однакъ слабосильна людина, порочный чоловѣкъ, цѣсарь Юліанъ Вѣдступникъ хоче посмѣятись надъ вѣщими словами Христа и вѣдбудувати Жидамъ святыню. Але земля отвирае свою пашу и зъ неи выдобувае ся огонь, що опалае робѣтничѣвъ, нищить ихъ роботу, нищить и замѣры лукавого цѣсаря.

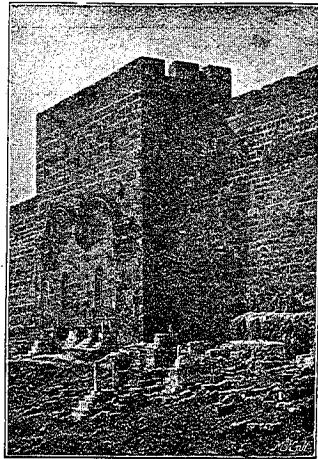
За цѣсаря Юстинїяна заблестѣвъ тутъ на короткїй часъ крестъ Христовый на величавыхъ храмахъ, о якихъ лѣпотѣ свѣдчить еще до нынѣ утримана, на мошею Ель-Акса перероблена церковь Прч. Дѣвы Марїи. Однакъ краса христїаньскихъ храмѣвъ меркне скоро, бо Калифъ Омаръ здобувае Єрусалимъ а третїй его наслѣдникъ Абдъ-Ель-Малїкъ и его сынъ Валїдъ, перемѣняють на турецкїй мошеи, и украшуютъ тї святынѣ зъ нечуваною лѣпотою. Еще разъ, черезъ 88 лѣтъ (1099—1187) блестятъ на тыхъ храмахъ нашъ христїаньский крестъ завдяки побѣдоноснымъ походамъ крестоносцѣвъ, чтобы вже въ 1187 р. зрѣбити мѣстце пѣвмѣсяцеви, котрый и до нынѣ пѣдносить свои гордї рѣжки у воздуха. Вѣдъ часѣвъ побѣдителя султана Саладїна пануе тутъ тьма ісламу, бѣльше якъ девять сотокъ лѣтъ голосить ся тутъ слава Аллага и его пророка Магомеда...

Та досить тыхъ сумныхъ споминѣвъ! Пригляньмось лучше тымъ будѣвлямъ, якї ту велику, надъ цѣлымъ Єрусали-

момъ выносячу ся площу окружають. А площа се справдѣ велика та... мимо двоухъ великихъ мошей, численныхъ молитвенныхъ нижь, криниць, кипарисѣвъ, плятанѣвъ и иньшихъ деревъ — пуста. По самѣй серединѣ вносить ся на пѣвтора метра высоке, широке пѣдмуроване, котре служить для мошеи Омара за пѣдставу, за цоколь и окружене есть докола зъ осми сторонѣ высокими, нѣжными, гарными аркадами, попѣдъ котрї провадятъ сходы на сю широку площу. Мы хочъ ходили группами по 100 людей, выдавались на той площѣ маленькими дѣтьми, або якъ жовнѣрами-забавочками на дѣточѣмъ столѣ. На сю площу вѣшли мы вѣдъ заходу зъ еи пѣвнѣчно-всхѣдного кута. По лѣвѣй сторонѣ мали мы колишнїй замокъ Антонїю, що его збудувавъ первосвященникъ Гїрканъ, сынъ Симеона Махавея, около 120 р. передъ Христомъ. Иродъ сей замокъ укрѣпивъ и украсивъ. На чотырохъ рогахъ его боронили замокъ вежѣ, въ серединѣ були мешканя для жовнѣрѣвъ и службы, а вѣдъ пѣвнѣчи дѣливъ его вѣдъ горбка Безета въ скалѣ выкутый рѣвъ. За часѣвъ Махавеѣвъ называвъ ся сей замокъ Барриеръ, Иродъ назвавъ его Антонїя на памятку одного зѣ своихъ прїятелѣвъ. Теперъ лишь позѣстали слѣды фундаментѣвъ кутыхъ въ скалѣ, а часть мѣстця давнѣйшой твердынѣ займають касарнѣ пѣхоты турецкои. Тамъ то въ касарнѣ есть перша и друга стація крестной дороги Христа. На тодѣшнихъ, теперъ зникнувшихъ сходахъ, котрї провадили до Антонїи мавъ до Жидѣвъ бесѣду увязненный св. Павло, про котру споминають Дѣянїя Апостольскїй. По всхѣднѣй сторонѣ бачимо черезъ отворы (зубы) въ мурахъ напротивъ гору Оливну, а на долинѣ долину Іосафата. Нашу увагу звертае тутъ т. зв. золота брама, що выходитъ зъ своєї всхѣдной стороны на долину Іосафата.

Брама ся, есть однимъ зъ найкрасшихъ памятничѣвъ старины. Сходить ся до неи по кѣлькохъ сходкахъ и знаходимо ся у высокѣмъ будинку, передѣленѣмъ двома величезными колюмнами, а освѣтленѣмъ зъ горы черезъ двѣ невеличкї копулки, въ котрыхъ суть вѣкна. Вхѣдъ зъ долины Іосафата есть замурованный. Стѣны суть украшенї пїлястрами, а гороу бѣжить дуже цѣкавый фризъ въ жидѣвскѣмъ густѣ, подобно якъ и капїтелѣ колюмнѣ. Згадуемо про се умысно, бо се все

всказуе, що брама ся, бодай, въ основныхъ своихъ частяхъ, есть така, якою була за часо́въ Иисуса Христа, Котрый туда въѣхавъ на ослиати жребіи зъ горы Оливной. Римляне еи ошадили, хочь мало що устоялось передъ ихъ варварскою рукою. Якъ се могло статись и длячого? Хиба може длятого, щобы кождый мѡгъ бачити очевидне сповнене пророцтва Езекиила: »И ѡбрати мѡ на пѣть вратъ свѣтлыхъ внѣшнихъ, зрѣщихъ на востѡки: и сѡа быша затворѣнна. И рече Гдѣ ко мнѣ: сѡа врата заключѣнна вѣдѣть, и не ѡтвѣрзѣть сѡа, и никтоже пройде́тъ ѡми: ꙗкѡ Гдѣ Богъ Израилевъ видѣтъ ѡми, и вѣдѣть заключѣнна« (Езек. 44, 12). Власне то суть »врата внѣшна,« »зрѣща на востѡки,« черезъ нихъ ишовъ »Гдѣ Богъ Израилевъ« и они все »заключѣни и никтоже пройде́тъ ѡми.« За часо́въ хри-

Золоті ворота.

стіянскихъ вѡдмуровувано одні еи двери въ Цвѣтну Недѣлю и епископъ въѣзжаючи на ослѣ, впроваджувавъ процесію вѣрныхъ, зъ котрыхъ кождый трымавъ пальму въ руцѣ. Гарный и торжественный мусѣвъ бути сей видъ, та на жаль тревавъ вѡнъ не довго. Магомедане замурували еѣ на стало, бо иде межи ними поголоска, кружить пророцтво, що туды мають вѡйти побѣдителейъ христіянскій. Розумѣеть ся, що такъ тонкій муръ не мѡгъ бы опертись побѣдоносному побѣдителю, та все таки пророцтво Езекиилеве сповняеть ся, и брама, пѡдъ котрою ишовъ Господь Богъ Израилевъ стоитъ замкнена. Зъ брамою сею вяжуть ся двѣ гарні подѣѣ, записані въ св. Письмѣ. Ось перша зъ нихъ: »Нѣкій мѣжъ хрѡмъ ѡ чрѣва матери своѣи сѡій носѡмъ вывѣше: ѡгоже полага́хъ по всѡа дни предъ дверми церковными рѣкомыи красными*) просѣти мѡ-

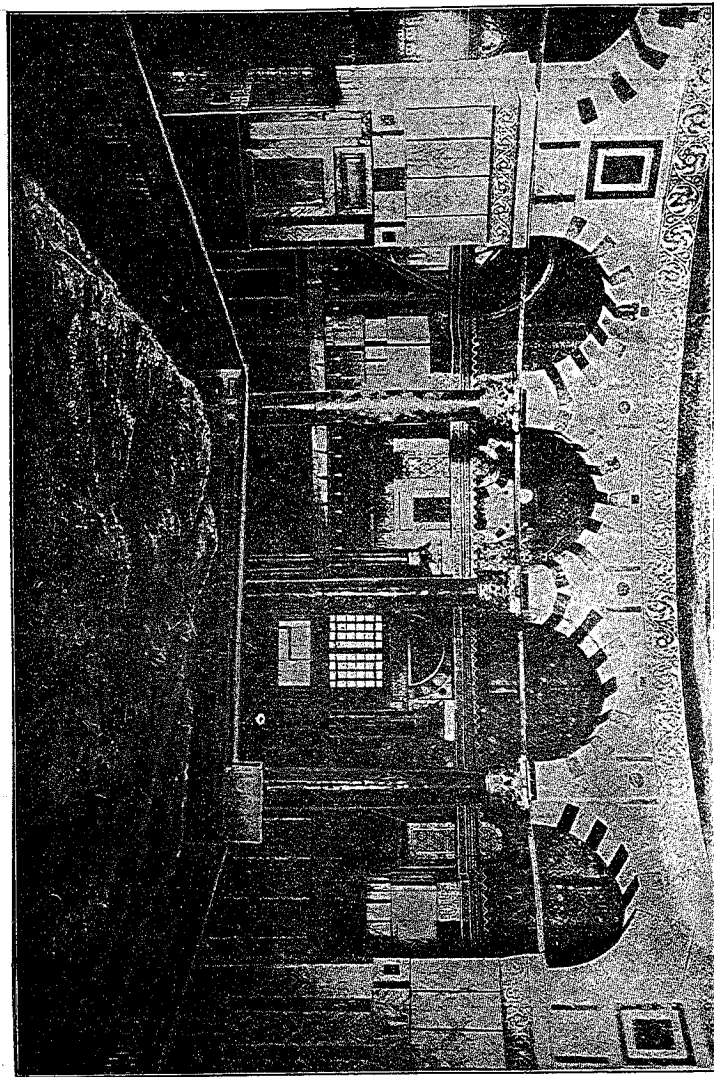
*) Нынѣшна назва »золота брама« повстала правдоподобно звѡдси, що зроблено зъ грецкого слова: »горѡя (ѡроѡа) т. з. красна, латиньске слово »aurea« т. з. золота.

лостыни ѡ входѣщихъ въ церковь. Иже видѣхъ Петра и Іѡанна хотѣщихъ вѣйти въ церковь просѣше милостыни. Возрѣхъ же Петръ на ны со Іѡанномъ, рече: воззри на ны. Онъ же прилѣжаше ѡмъ, мнѡ нѣчто ѡ нихъ прѡѡти. Рече же Петръ: сребра и злата нѣсть ѡу менѣ: но еже ѡмамъ, сѡи ти даю: во ѡма Іиса Хрѡта Назарѣа, востѡни и ходѡи. И ѡмъ ѡго за деснѡю рѣкѡ воздѡвѡже: ꙗкѡ же ѡтвердѡетѣсѡ ѡгѡ плѣснѣ и глѣзнѣ, И вскочѡвхъ стѡ. и хождѡше и вѡидѣ сѡз ними въ церковь, ходѡи и скачѡи и хѡла ѡа Бѣа. И видѣша ѡго всѡ людіе хождѡша и хѡла ѡша Бѣа. Знѡхъ же ѡго, ꙗкѡ сѡи вѡше, иже милостыни рѡди сѣдѡше при красныхъ дверехъ церковныхъ.« (Дѣян. 3, 2—10). Тутъ то при тыхъ самыхъ дверяхъ церковныхъ, коли народъ зѡйшовъ ся подивляти се чудо св. Петра, сей Ап. починае першу проповѣдь о воскресенію Иисуса Христа, не жалуючи терпкихъ слѡвъ на адресу Жидѡвъ: »Вы же сѣагѡ и поѡведнагѡ ѡверѡдствѡа, и испросѣте мѡжа ѡвѡицѡ (Еѡравѡ) дѡти вѡмъ. Начѡльника же жѡзни ѡвѡиете: ѡгоже Бѣа воскресѡи ѡ мѣртвыхъ, ѡмѡже мы свѡдѣтели ѡмы. (Дѣян. 3, 13.) Тутъ отже зачавъ св. Ап. Петро своѡ урядъ верховного Апостола, урядъ головы церкви, урядъ Намѣстника Христоваго.

На пѡвнѡчь вѡдъ золотѡи брамы бачили мы еще малый мечеть т. зв. престолѣ Соломона, длятого що Музулмане впевняють, що тутъ мавъ вѡнъ умерти, сидячи на своемъ престолѣ. Внутрь показываютъ и его гробовець, покрытый зеленымъ сукномъ. На кратахъ вѡконъ вѣшають Могамедане рѡжнѡи шматы, котри мають дуже помагати (!) въ потребахъ души и тѣла.

Але вступѣмъ на высшу терасу, на котрѡи стоитъ мечеть Омара. Передъ входомъ до сеи мошеи мусѣли всѣ паломники — розумѣеть ся за бакчѡшь — вложить собѣ на ноги веретяніи ворки або роззути ся зъ обувѡа, бо такъ приписуе церемонѡялъ турецкѡй. Мечеть сей не ѡмпонуе величиною — се будынокъ осмикутный, въ перекрѡю 46 м., але хиба тяжко найде ся на свѣтѣ щѡсь бѡльше вѡдповѡдного положенемъ, а и щѡсь бѡльше легкого, елегантного, густовного, щѡсь великолѣпнѣйшого и богатшого. Плянъ будынку дуже простый. Въ самѡй серединѣ находить ся »свѡта скала,« а надъ нею взноситъ ся копула, оперта на муруваныхъ, чѡтырокутныхъ

стовпахъ (філярахъ), помежи котрыми стоять округлы ко-
люмны. Середына отже мечету є округла; довкола неї идуть
двѣ осмиконечны навы, (мовбы отворені корытарѣ) зъ котрыхъ

Внутре мошеи Омара.

близша єсть менша, а дальша бѣльша. Отъ и все, що можна
сказати о будовѣ сего мечету, але описати або оповѣсти, яке

єсть богатство матеріяловъ, яка пропорціональнѣсть архітек-
тонічныхъ частей, яка легкѣсть копулы, яка краса мозаикъ,
годѣ. Зъ внѣ, зъ верха єсть мечеть Омара, выкладаный мармо-
ромъ и синими або зеленавыми тафлями на бѣлѣмъ тлѣ. Вхо-
дитъ ся до него чотырма дверми зъ всѣхъ чотырохъ сторѣнъ
свѣта а вѣкна пускають свѣтло кольоровыми шклами, тому панує
туть все пѣвсумеркъ такъ дуже пожаданный для нашихъ очей,
умученыхъ на розпаленыхъ полудневыхъ сонцемъ, камѣняхъ.

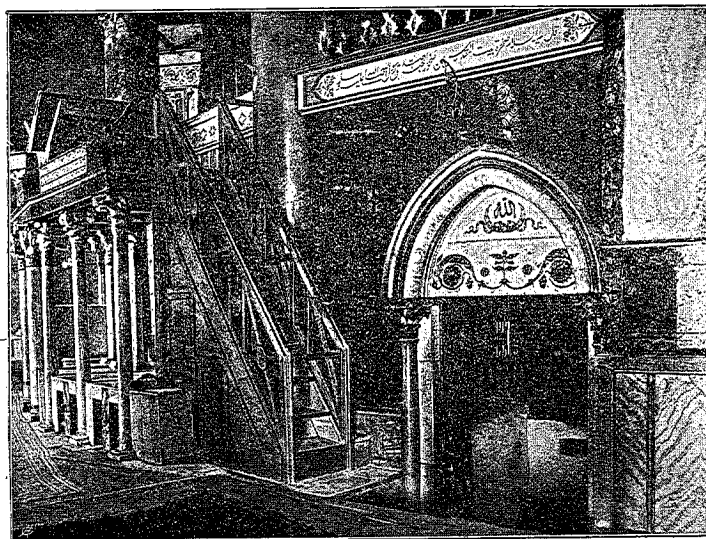
Та скажѣмъ слѣдце о тѣй «святѣй скалѣ», для охо-
роны и въ честь котрой збудованый сей мечеть. Хочь патрі-
ярхъ Яковъ спавъ на камени въ Ветиль, въ уявѣ музулманъ
має бути се той самъ камѣнь, котрый служивъ колісь Якову
твердою подушкою до дуже пріятного сну о Ангелахъ, шо вы-
ходили и сходили по драбинѣ, котра сягала ажъ у небо. Въ дѣй-
стности єсть се неотесана, дуже неправильной формы родима
скала, котра выстає може зъ метеръ понадъ землю, а довгою,
єсть на 17 м. а на 13 м. широкою. Єсть се пѣсля переданя
жидѣвского та сама скала, на котрой жертвувавъ Авраамъ
Изаака; туть то надъ нею находилось мѣстце цѣлопаленя
жертвъ старозавѣтныхъ. Могамедане, для уникненя профанаці,
оточили ту скалу зъ всѣхъ сторѣнъ гарно рѣзбленою, дере-
вяною кратною.

Чудны дива звязали Музулмане зъ тою скалою и зъ симъ
храмомъ. Чуда тѣ розказували намъ нашы проводники зъ чем-
ною пересторогою выслухати ихъ зъ повагою, тай спасибѣмъ
имъ за ихъ увагу, бо змѣсть чудъ (!) сихъ надаєть ся якъ разъ до
збудженя сердечного смѣху. Не зашкодить, братя спутники,
братя паломники ихъ бодай зъ грубша нагадати, они-жъ та-
кожъ суть однимъ зъ красныхъ свѣдоцтвъ божественности на-
шої релігії, котра навпаки своихъ исповѣдниковъ не кормить
такою стравою, такими дурнициями, а наукою благородною,
взнеслою, розумною, наукою «правды и истины.»

Оповѣдають отже «правовѣрны», шо одного разу вели-
кій пророкъ ихъ, сидячи на гарной сивѣй клячи Ель-Боракъ
(котру отрымавъ въ дарѣ вѣдъ Архангела Гавріила) пѣднѣсь
ся до неба, шобы поговорити собѣ зъ Аллагомъ. Свята скала,
зъ котрой власно вѣхавъ въ облаки, пѣднеслась тихцемъ
и пѣгнала за нимъ. Аллагъ, шо окомъ любви глядѣвъ за

своимъ любимцемъ, бачивъ яка страта грозить землѣ, пославъ отже Архангела, щобы вонъ рукою опоку притрймавъ. Водъ тодѣ оставъ ся слѣдъ пальцѣвъ Архангельскихъ, котрый доси показываютъ, а що дивнѣйше сама скала (посля нихъ) мае висѣти у воздухѣ, хочъ того нѣхто не бачить.

При півночно-заходній сторонѣ деревяной краты стоить немовъ висока клѣтка, въ долѣшній части котрой показываютъ

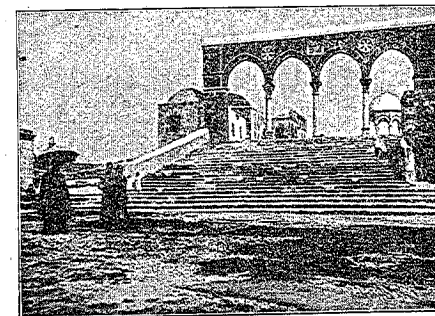

Мошея Омара: Вхѣдъ до благородной пещеры

щось подобного до слѣду ноги Могамеда, у высшій два волосы зъ его бороды, сховані въ срѣбной урнѣ. Подъ «св. скалоу» есть пещера, до котрой сходитъ ся по кѣлканайцятюхъ сходахъ, а по дорожѣ показываютъ часть опоки, званої «языкомъ», длятого що Омаръ, коли воднайшовъ сей камѣнь Якова, закликавъ зъ радости: «Ессалямъ Алейкъ!» (Витай менѣ) а камѣнь ему водповѣвъ: «Еллейкъ Ассалямъ» (я тебе витаю.)

И пещера, о котрой згадую, есть повна дивовъ. По середнѣ ей находить ся спора тафля, котра ударена навѣтъ босою ногою выдае глухій водголосъ. Есть се послѣ найновѣйшихъ дослѣдовъ каналъ, котрымъ сплывала кровь и попѣлъ зъ жертвъ цѣлопальныхъ до ставу Вифтезда, надъ котрымъ Иисусъ уздо-

ровивъ водъ 30 лѣтъ розслабленого. Та инакше собѣ толкують тѣ глухій звуки «правовѣрній.» Посля нихъ есть се студня, въ котрой души музулманъ збирають ся въ ночи, зъ недѣлѣ на понедѣлокъ и зъ четверга на пятницу для воддаваня чести Богу. Мало того: разъ кажуть прійшовъ Авраамъ и ставъ въ однѣмъ кутѣ пещери на молитву, опосля прибули еще: Соломонъ, Давидъ и Илія и позаймали всѣ чотыри куты такъ, що коли наконецъ прійшовъ наибѣльшій пророкъ Могамедъ, не було вже для него вѣльного кута. Вонъ однакъ, зъ вродженою великимъ людемъ покорою, не хотѣвъ рухати жадного зъ присутныхъ и скромно прикучнувъ на тѣмъ мѣстци, де склеплѣне було найнижше. Невдовзѣ порвавъ его жаръ молитвы такъ, що о нѣчѣмъ вже не памятавъ и встаючи бувъ бы собѣ голову о скалу розбивъ, если-бъ она не була змякла якъ вѣскъ при огню — тѣлько турбанъ пророка, зробивъ въ нѣй слѣдъ, заглублине, котре доси показываютъ. Судячи по нѣмъ, голова пророка була хйба величины... цебрика.

На святынной площѣ.

Выйшли мы зъ подземеля, абы оглядати нове «диво.» Въ першій навѣ мечету напротивъ півночныхъ дверей есть въ подлозѣ яспісова тафля. Могамедъ вбивъ въ ню зажитя 19 цвяхѣвъ, для означеня, кѣлько еще вѣковъ по нѣмъ мала земля тревати. Що сто лѣтъ все оденъ цвяхъ выпадавъ зъ камѣня и вступавъ до неба, де вбивано его въ престѣлъ Божій, для лучшого скрѣпленя его. Тымчасомъ одного дня впавъ дяволь до святынѣ и зачавъ чимъ скорше выривати одинъ цвяхъ за другимъ, абы приспѣшити конецъ свѣта. На его нещасте зловивъ его на тѣмъ жартѣ Архангелъ Гаврииль и таку ему давъ научку, що на все водѣйшла ему охота брати ся до тыхъ трехъ и половины цвяхѣвъ, якы остали. Не есть отже вже та яспісова тафля мѣриломъ дней до кѣнця свѣта, бо не знати кѣлько дяволь тыхъ цвяхѣвъ порвавъ, але мае за те

иншу власнѡсть. Хто на ню кине грѡшь (хочь бы и нашъ сотикъ) той може собѣ купити спасене. Та мимо того що такъ легко можна було собѣ купити »музулманьске спасеніе«, мы не корыстали зъ сеи доброи нагоды, жалуючи навѣтъ сотика за него!

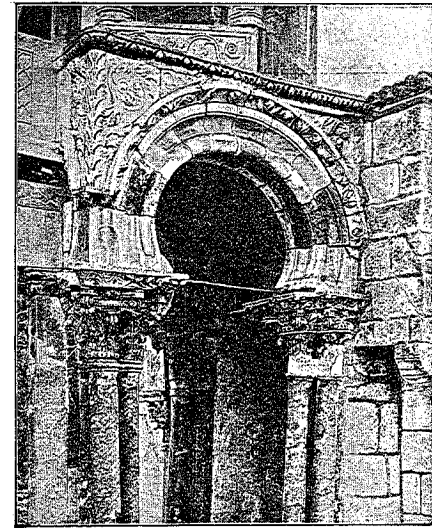
На одной зъ зовнѣшнихъ стѣнъ есть вмурована тафля зъ бѣлого мрамору, котрого жилы творять якусь дивну фігуру; одини видять въ нѣй подобу до двоухъ дудковъ, инши до двоухъ сорокъ опертыхъ о себе. Історія сего мрамору есть слѣдующа: Коли Соломонъ будовавъ святиню Аллагови, вѡзвавъ до спѡвучасти не тѡлько людей, але и всѣ сотворѣня, котри его всѣ покрѡрно услухали. Отже левъ вѡддавъ свою гриву, слонъ клы, пчолы плястеръ меду, навѣтъ мурашки, не жалуючи власныхъ силъ и тяжкой працѣ, принесли ему цѣле удо шаранчи; лишь птахи, збунтовані сороками, не хотѣли услухати рады мудрого царя. Обуреный тымъ, Соломонъ по разъ другій скликавъ пташачій соймъ, а самъ скрывъ ся, цѣкавый, що будуть говорити (бо звѣстно (?) що бувъ такъ розумный, що знавъ и людску и звѣрячу и пташачу бесѣду). Гарныхъ рѣчей вѡнъ тутъ наслухавъ ся! Сороки такъ говорили, якъ неразъ наша мѣйска, розтеркотана перекупка потрафитъ. Выйшовъ зъ крыѣвки и злаявъ и закаявъ ихъ въ сей мраморъ на пострахъ неповдержливымъ и розтеркотанымъ языкамъ.

Зъ памятнѡковъ, що знаходять ся на высшѡй платформѣ мечету Омара згадаю лише о двоухъ еще. Передъ всхѡдными дверми знаходить ся гарна, склеплена, десятикутна капличка, оперта на 17 колюмнахъ; збудовавъ еи Абдъ-ель-Мелѡкъ, фундаторъ мечету. Магомедане называютъ ту каплицю »судомъ Давида« або »копулою ланцюха« (Магкамедъ Даудъ, або Куббетъ-есъ-Сильселегъ), длятого, що пѡсля ихъ гадки, Давидъ ту справувавъ суды, а Господъ Богъ, хотячи ему ихъ облегчити, спускавъ зъ неба ланцюхъ, котрый присягающій бравъ до рукъ; коли присягавъ фалшиво, то тримане черезъ него огниво вѡдривалось вѡдъ ланцюха. »Легко було тодѣ бути судією« — вѡстхнувъ хѡба панъ секретаръ суду Йойко зъ Глинянъ, а адвокаты пп. сов. Коцовскій и Пѡдлѡщецкій лише: »покиваша главами.....«

Въ полудневѡй брамѣ платформы має висѣти вага, але людскому оку невидима, на котрой въ день суду будуть ва-

женѡй доброй и злѡй дѣла каждого чоловѣка. Не могучи добачити той нѣжной ваги, приглядались нашѡи путники чудно зъ каменя рѣзбленѡй проповѣдницѣ, що стоить при тѡй брамѣ. Въ бѡльшѡй свята, духовнѡй турецкѡй мають тутъ проповѣди до народу.

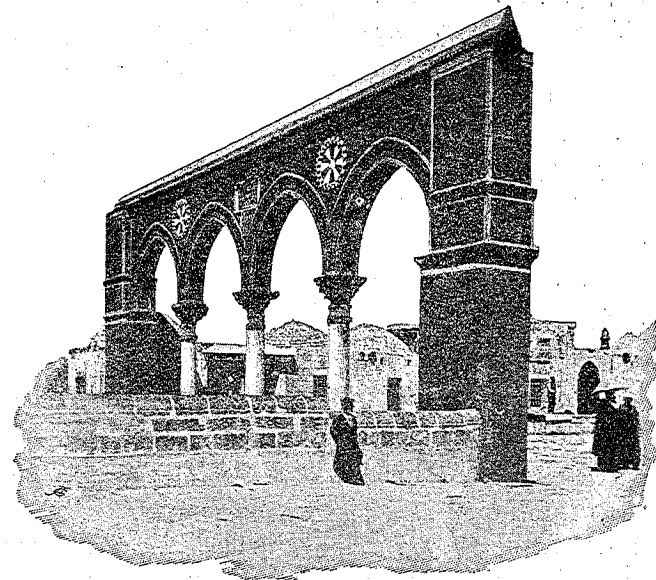
По сходахъ, надъ котрыми стоить ся брама зъ тою невидимою вагою, зѡступили мы на низше подвѡре, де стоить поважна друга мошея Ель-Акса. Тутъ на тыхъ сходахъ кожда група фотографалась зъ осѡбна, бо се мѣстце на пѡдвышеню, зъ прекрасными аркадами и чудовою мошеєю яко тломъ та въ воркахъ або зъ обувемъ въ рукахъ, якъ найлучше надаеть ся до зниманя группъ. Своєю дорогою, що у многихъ черезъ разячѡи лучѣ сонця выразъ лица, якъ »зъ середи на пятницу« та мимо того фотографъ не нарѣкавъ на бракъ покупу.

Вхѡдъ пѡдъ лѣтну проповѣдницю на святиннѡй площѣ.

Ель-Акса се значить: »найдалша« зъ всѣхъ святощѣвъ Ісляму, т. е. Мекки, Медіны и Єрусалиму, стоить на мѣстци, де перше находились мешканя невѣстъ призначеныхъ на Службу Господу Богу; отже тутъ мала мешкати и Преч. Дѣва Марія въ своимъ дитинствѣ, де вправлялась въ молитвѣ и працѣ. На сю памятку збудовавъ цѣсаръ Юстиніанъ I. въ честь Маріи сю святиню; Омаръ замѣнивъ еи на мечеть, котрый въ наслѣдокъ землетрясеня зовсѣмъ розпавъ ся. При кѡнци VIII. в., калѣфъ Абу-Абдаллягъ-Могамедъ-ібнъ-Абдаллягъ-ель-Манзуръ-ель-Магди (коротке имячко, читателю, неправда?) вѡдбудовавъ святиню, скоротивъ еи довгѡсть, та зато розширивъ, додавши двѣ навѡ, такъ що ихъ нынѣ есть сѣмъ. Естъ се бѡльша мошея вѡдъ мечету Омара, бо довгѡсть выносить 90 м., широкѡсть 60 м., та зато недорѡвнуе она тамтѡй кра-

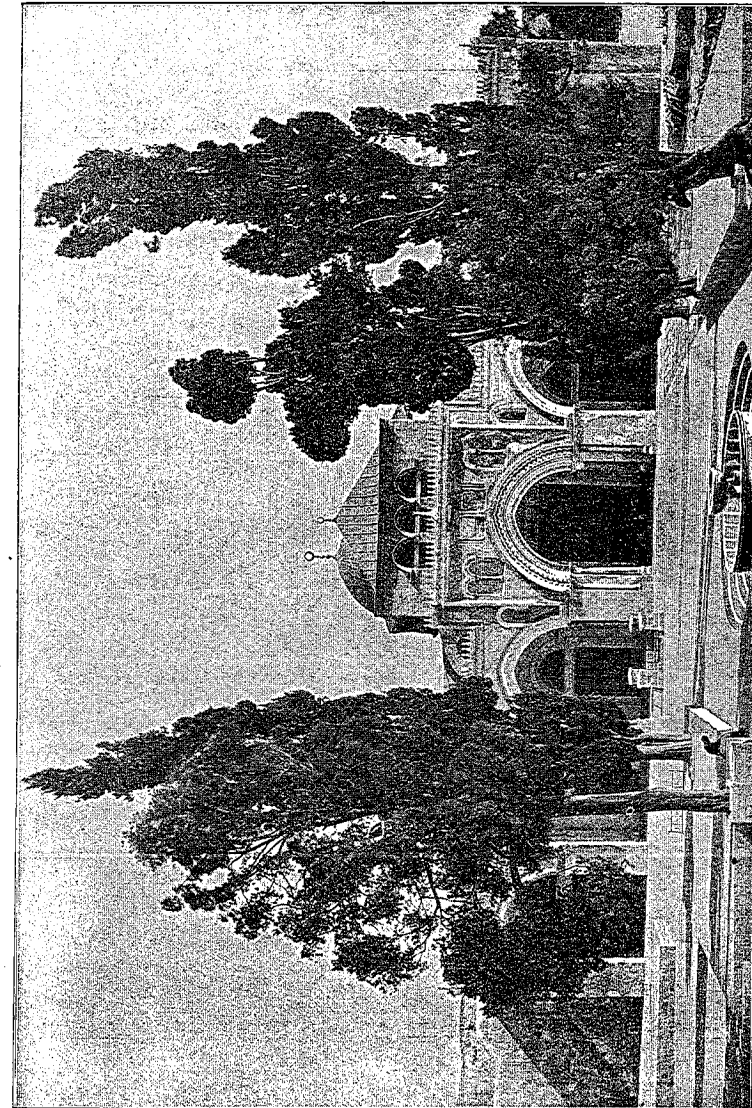
сою. Пришовши до неї, маємо вражѣне, що ми вѣшли до християнської святинї, лише бракує престола, де приносилась бы найсв. Жертва нового Завѣта. Маймо надїю, що колись дальше руске паломництво запише и сей милый фактъ въ своѣй лѣтописи; не бувъ бы се нѣякій насильный рабунокъ, лише вѣдбранѣ того, що намъ правно належить ся, давной християнської церкви. Та поки того нема, пригляньмось тымъ турецкимъ святошамъ.

Аркады на святиннѣй площѣ.

Входимо отже напередъ до широкого передсѣня, а зъ него до головной нави. Святиня маѣ видъ давныхъ вазилікъ, бо не маѣ склеплѣня, але що дивно, маѣ копулу, що въ вазилікахъ все бракувало. Стѣны покрыты то вапномъ, то богатою мозаїковою орнаментацією; колюмны одні помальовані на мраморъ, другі правдиво мраморові. Увагу нашу звертаѣ прекрасно рѣзблена проповѣдница, умѣщена тамъ, де у насъ мавъ бы стояти головный престоль. Въ поперечной навѣ, зъ правої и лѣвої стороны копулы стоять по двѣ дуже до себе зближені колюмны. Музулманы вѣрили, що хто межи ними пере-

тиснетъ ся, пѣде заразы по смерти до раю. Отже перетискали ся правовѣрні такъ довго а часто, що ажъ выжолобили чере-

Мошея Ель-Акса.

вами долину колюмны (особливо зъ правої стороны). На нещастѣ, кѣльканайцять лѣтъ тому, якійсь грубезный Турчиско,

выпостившись въ мѣсяцю Рамазанѣ, гадавъ що перетиснетъ ся
черезъ нихъ, захавъ ся... и нѣ въ задъ, нѣ въ передъ, такъ

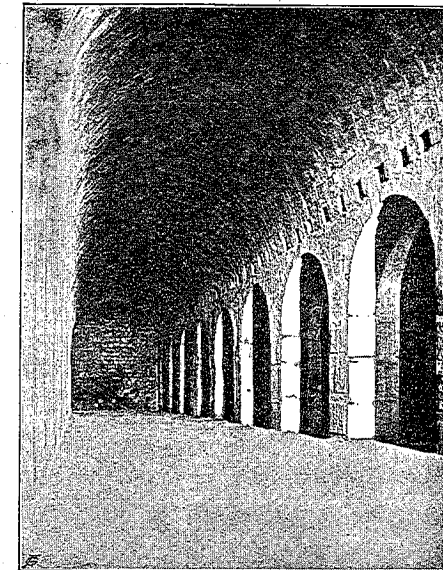

Проповѣдница въ мошеи Ель Акса.

и згинувъ межи ними. Водъ того часу баша казавъ зробити межи
тыми колюмнами желѣзну решѣтку зъ пѣвмѣсяцемъ на верха,

и вже нѣхто довѣдатись не може, що зъ нимъ по смерти
буде!... Праворучъ притыкае до святынѣ гарна склеплена саля,
передѣлена стовпами, котра колись служила монахо-воикамъ
Темплярямъ за салю оружну.

Выйшовши зъ Ель Акса
мошеи пошли мы въ полу-
днево-всходный кутъ пло-
щѣ Гарамъ - ель - Шерифъ,
на котрой стоятъ описані
двѣ мошеи й по 32 сходахъ,
вузкихъ, але досить доб-
рыхъ зойшли мы въ доли-
ну. Тамъ побачили мы въ
одной нижѣ на землѣ мар-
муровый, бѣлый камѣнь,
въ котромъ показали намъ
нашій провѣдники выкова-
не заглоблене. Мае се бути
колыска Христа, надъ
котрою взнесли Турки ко-
пулу оперту на чотырохъ
стовпахъ. Тутъ видѣли
мы и наибольшій камѣнь,
що служивъ подмурова-
немъ для святынѣ 1·83 м. высокій а 6·70 м. широкий. Мае се
бути той самъ камѣнь, про котрый споминае св. Письмо, що
его мулярѣ часто водкидали, а вонъ опосля ставъ таки под-
валиною на краю будынку: **»Нѣсте ли члн (читали) николиже
въ писаніяхъ: камѣнь єгоже некрегоша зйждѣши, сій бѣсть во
главѣ ѿгла.«** (Мат. 21, 42).

Стайнѣ Соломона.

Сходимо теперъ въ т. зв. стайнѣ Соломона. Под-
земеля сй належать до найбільше замѣтныхъ будовель Єрусалиму.
Нѣхто не повиненъ залишити огляненя сихъ подземныхъ
88 стовпами (стоячихъ въ 13 рядахъ,) передѣленыхъ просторѣвъ.
Просторы тй называють стайнями Соломона, може тому, що
тутъ стояли звѣрята назначені на жертву, а може стояли
тутъ конѣ жѣнокъ Соломона. Та вже зовсѣмъ певно тримали

туть королѣ Єрусалимскій и Темплярїи свои конѣ и инші тучнї звѣрята, бо декотрї стовпы навѣтъ вказують слѣды колѣсцятъ, а пѣдъ стѣнами видно и слѣды жолубѣвъ. Выходили мы зъ тыхъ пѣдземель низкими и вузкими сходами въ гору, черезъ низкїи дверї назадъ, а при нихъ шептавъ тихенькимъ голосомъ, немовъ лѣсный поточокъ, турецкїй шейхъ (священникъ) каждому зъ насъ до уха знану туть пѣсоньку: »бакчїшь, бакчїшь.«

Помѣжь камѣня растутъ туть на широкой площѣ польнїи цвѣтки, тожь хочъ они спаленїи сонцемъ, забирали собѣ путники ихъ на »милу памятку« до дому. О скѣлько милѣйшїи були-бѣ тї цвѣтки, коли-бѣ були зѣрванїи коло христїаньского храму, о скѣлько-бѣ радѣстнѣйшїи були-бѣ нашїи спомини, если-бѣ мы вмѣсто пѣвмѣсяця були видѣли крестъ паномъ того гарного мѣстця.

Мурѣ плачу Жидѣвъ.

Пытане, якъ Жиды вѣдносятъ ся до сего для нихъ такъ святого мѣстця, якимъ естъ гора Морїя, задля того що туть стояла колишня ихъ слава, святыня Єгови? Радо они вступили-бѣ на ту гору, та нѣякїй Жидъ туды не важить ся пѣти, бо нѣхто не знае докладно, де и на котрѣмъ мѣстци стояла ихъ »Святая Святыхъ,« куда жадному Жидови не вѣльно було вступати. Зъ боязни отже щобы не вступити на се мѣстце, они зовсѣмъ оминають велику площу Гарамъ-ель-Шерїфъ. Та все таки релїгїно-патрїотичне чувство змушуе ихъ бодай стати пѣдъ пѣдмурованемъ тои величавої площѣ и... сердечными слезами жалю оплакувати страту велику, страту невѣджаловану, яка нѣколи не повернетъ ся, доки сонце на небѣ сїяе, доки свѣта сего стане.

Пѣшли и мы туды, въ пятницю пополудни, звидѣвши на горѣ святощѣ турецкїй, та пѣдчасъ коли тї послѣднїи насъ своими байочками звеселили, мы прїйшовши туть, сердцемъ спѣвчули жидѣвскому горю, мы зрозумѣли ихъ страту. Адже и мы Русини въ пѣдѣбнѣмъ положеню, тай намъ бы плакати

пѣдъ »высокимъ замкомъ« князѣвъ Льва та Данила, тай намъ бы голосити на розвалинахъ Галича, що то колїсь:

Жиды при мурѣ плачу въ Єрусалимѣ.

... великїй, богатїй,
Обѣймавъ пространъ на пять годинъ ходу,
Вбиравъ ся въ краснїй, золотїи шаты
Богацтвомъ тканї зъ горы ажъ до споду
Котрымъ сїяли церкви и палаты
И тверда крѣпость князѣвскогого роду...., а теперъ:
... той Галичь, що го видишь нынѣ:
Кѣлька цегляныхъ хатокъ зъ лѣпянками
Порозкиданныхъ по вузкой долинь
Три мѣстця Божїи и жидѣвскїи крамы!

(Могильницкїй: Скитъ Манявскїй)

А Перемышль, а Теробовля, а золотоверхїй Кїевъ!... Та лишѣмъ зъ надѣєю на Бога, що не опуститъ своеї многострадальной »св. Руси« тї сумнїи гадки, а пригляньмось мурови плачу. Туть то особливо въ пятницю сходятъ ся въ своихъ наилучшихъ святочныхъ одеждахъ старїи и молодїи жиды и жидѣвки и плачуть, и молятъ ся и зновъ плачуть. Якїсь старїй Жидъ (ма-

буть рабинъ) проводить молитву, а хоръ Жидовъ ему вѣдповѣдае. Робить то по трохи вражѣне нашої ектеніи, де священикови народъ вѣдповѣдае на его просьбы словами: »Господи помилуй« або »Подай Господи.«

А ось така прѣбкка тои ихъ горячої молитвы:

Рабинъ: Задля палаты, котра опустошѣла.

Нарѣдъ: Сидимо тутъ и плачемо.

Рабинъ: Задля святынѣ, котра зѣстала збурена.

Нарѣдъ: Сидимо тутъ и плачемо.

Рабинъ: Задля мурѣвѣ, котри стоять розваленіи.

Нарѣдъ: Сидимо тутъ и плачемо.

И такъ дальше звучить та майже дватысячлѣтна скарга: задля нашихъ великихъ мужѣвѣ, котри погинули; задля нашихъ дорогихъ камѣнѣвѣ, котри згорѣли; задля нашихъ священиковѣ, котрыхъ помордували; задля нашихъ царѣвѣ, котрыми они погордили... и за каждою такою просьбою народъ зѣ плачемъ впадае зѣ словами: сидимо тутъ и плачемо.

Не меньше ревнымъ естъ и спѣвѣ благальный, котрый слѣдуе за тыми скаргами:

»Рабинъ: Просимо Тя, змилуйсь надъ Сиономъ!

Нарѣдъ: Збери дѣти Израила.

Рабинъ: Спѣши, о спѣши Спасителю Сиона!

Нарѣдъ: Молись за Єрусалимомъ.

Рабинъ: Щобы краса и величь окружили Сионъ!

Нарѣдъ: Звернись ласкаво до Єрусалима.

Рабинъ: Щобы царска слава воскресла на Сионѣ!

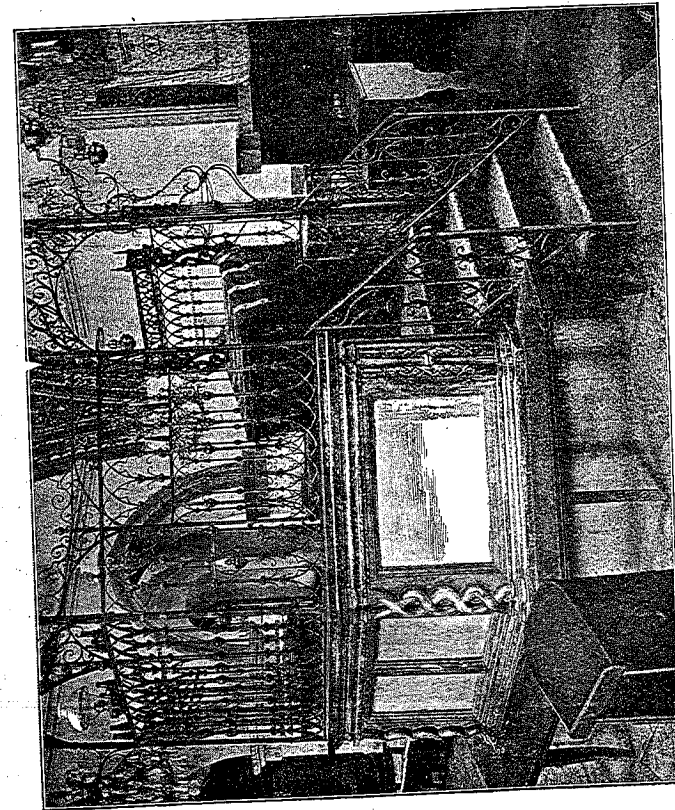
Нарѣдъ: Потѣшь тыхъ, що плачуть за Єрусалимомъ.

Рабинъ: Щобы миръ и благодать замешкали на Сионѣ!

Нарѣдъ: И скиптръ власти взнѣсь сянадъ Єрусалимомъ.

О Боже! Чи довго еше, чи довго? голосять сидячі на землі жидѣвскій невѣсты. Чи довго? Ой на се страшна вѣдповѣдъ: нѣколи! Надаремный плачь, надаремный просьбы, бо колись на дворѣ Пилата, кликали ваші предки зухвало: »Крѣвь ѣгѣ на насѣ и на чадѣхъ нашихъ« (Мат. 27, 25). Слушайте-жь теперъ пророка, що вѣнъ каже: »Что копѣши ѡ сокровѣніи твоѣмъ? нелицѣна естъ вѣлѣзнь твоѣя, множество рѣды неправды твоѣя, и твердыхъ рѣды грѣхъ твоихъ, сотворихъ тебе сѣя.« (Єрем. 30, 15).

Прокляте, яке самі Жиды на себе накликали, сповнилось на народѣ жидѣвскѣмъ! Нелюбленіи нѣкимъ, розбрелись они по цѣломъ свѣтѣ, а и тутъ въ своѣй вѣтчинѣ не смѣють навѣтъ ступити на мѣстце своєї святынѣ, тѣльки немѣвъ выкиненіи на улицу плачуть за втраченою батькѣвщиною, за минувшою славою, въ своімъ заслѣпленіи не приписуючи собѣ нѣякою вини своєї кары. Все-жь таки зѣ почестію и спѣвчу-

Прѣвѣдальниця въ жидѣвскѣй бѣжницѣ въ Єрусалимѣ,

темъ вѣдходили мы зѣ того мѣстца, бо той Жидѣ, плачучій тутъ пѣдѣ мурѣмъ своєї колишньої славы о цѣле небо стоявъ высше въ нашихъ очахъ, якъ его спѣвбратъ тутъ въ Галичинѣ, що не лишъ пѣшовъ за поганою засадою »ibi patria ubi bene« (де добре тамъ вѣтчина), але еше и тыхъ, що его гостинно приняли, теперъ допче, дусить, де лишъ вѣдасть ся!

Чотырнайцятый роздѣлть.

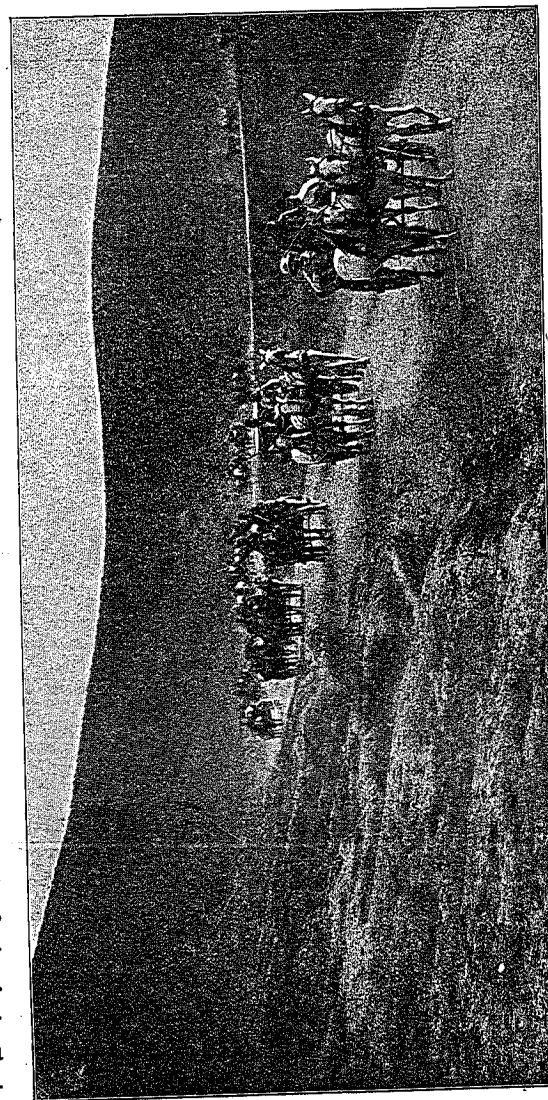
Надъ Іорданомъ.

Ю. Д.

Їзда на Іорданъ не була обнята анѣ нашою дневною програмою, анѣ не була вчислена въ кошта нашої подорожи, мимо того, вже на кораблі, на домаганѣ путниківъ нашъ комитетъ порозумѣвшись зъ драгоманомъ, (т. е. підприємцемъ подорожій — виправъ Каролемъ Вілльямсомъ, котрый по насъ выѣхавъ бувъ ажъ до Триесту), найшовъ и часъ водповѣдний до посѣщеня сеи св. рѣки, щобы мы черезъ ту чзду нѣчого не стратили зъ дневнои програмы въ Єрусалимѣ, а такожь обчисливъ и збравъ гроши на покрыте коштовъ чзды, нѣчлѣгу и проживленя въ Єрихонѣ. На день посѣщеня выбрано Недѣлю, а кошта обчислено и збрано по 25 франковъ водъ одной особы. Впреосв. Митрополитъ зовсѣмъ справедливо перестерѣгали и старшихъ и слабшихъ паломниковъ передъ тою виправою задля страшнои спеки, яка тамъ надъ Іорданомъ пануе и задля недогодъ въ подорожи, чздѣ и ночованю; та мимо тыхъ вѣтцѣвскихъ слѣвъ перестороги зголосилось бѣльше якъ половина паломниковъ до участи въ поклонови св. рѣцѣ. Запевнювано насъ, що такого громадного богомѣля, якъ теперъ Русины, не водбувало жадне паломництво, анѣ Нѣмцѣ, анѣ Французы, анѣ Італіяне! И що-жь дивного, жаденъ нарѣдъ не поднѣсь свято Богоявленія до такои лѣпоты, якъ Русины, жаденъ нарѣдъ не має тѣлько гарныхъ обрядѣвъ для звеличеня крещенія Іисусового и явленя св. Тройцы що Русины. Тутъ на родинѣ обходимо се свято торжественно на

своихъ рѣкахъ, потокахъ, ставахъ, крыницяхъ, щожъ дивного, що теперъ будучи такъ близько Іордану хотѣли Русины водбути водосвятіе надъ тою-жь рѣкою, зачерпнути и привезти домѣвъ правдивои »іорданскои«
воды.

Въ Суботу 15. вересня по полудни заѣхали замовлені повозки въ двоухъ партіяхъ, одна партія подъ австрійско-угорскій пріютъ, де перебувала Ш. група зъ нашимъ Впреосв. Архіереємъ; а друга партія передъ французскій пріютъ Ассумпціонистѣвъ (Вознесенцѣвъ) де всѣли въ повозки и тамъ помѣщені паломники IV. и V. группы и паломники зъ Casa nova ОО. Францішканѣвъ. Подъ Casa nova не могли повозки заѣхати задля крутыхъ, вузенькихъ дорѣжокъ Єрусалимскихъ. Повозки наші се були або

Каравана повозѣвъ по дорѣжѣ въ Єрихонѣ.

повозы, на чотыри сѣдженя, якї видимо у Львовѣ у фіякрѡвъ, або будки, подѡбнї до нашихъ вѡзкѡвъ, прикритї лише полотнами розпнатыми на чотырохъ желѣзныхъ дручкахъ, прикрѣпленыхъ на рогахъ вѡзка. Старшимъ паломникамъ-священникамъ пригадали тї вѡзки, давнѣйшї «балигулы» жидѡвскї, котрыми они ѣздили до шкѡлъ, коли то еще мало желѣзниц перетинало нашъ край. Каждый зъ насъ хотѣвъ допасти и лучшихъ коней и «повоза», тому окомъ знавця мѣривъ и одно и друге, а найшовши вѡдповѣдне, кликавъ другихъ знакомыхъ паломникѡвъ, абы заповнити чотыри мѣстця въ вегїкулѣ. Усадовлюване вѡдбувалось при страшномъ крику Арабѡвъ-фѣрманѡвъ, при чѣмъ они такожъ и зѡ свои стороны таксували путникѡвъ, вѡдъ котрыхъ сподѣвали ся дѡстати бѡльшїй бакчїшь, и помагали намъ накликувати путникѡвъ до своей повозки. Я собѣ засѣвъ зъ о. Малымъ, пар. зъ Ясеновецъ и зъ далека побачили мы о. Игнатїя Коссака ЧСВВ., котрый крутивъ ся помѣжь фѣры и шукавъ собѣ мѣстця. Але черезъ крикъ, накликуваня нашї были голосомъ вопїющего въ пустынѣ, ажъ арабиско кликнувъ своимъ тубальнымъ голосомъ: «Отче Игнатїй,» о. Коссакъ оглянувъ ся и поспѣшивъ до насъ. На «козелъ» сѣвъ селянинъ и мы зовсѣмъ не завидували ему гарныхъ видѡвъ, якї вѡнъ мавъ зъ высокаго своего сѣдженя, бо вѡнъ бѣдака все стогнавъ, що «сонце таки зѡшкварить мене, якъ старе сало!» Але руска натура тверда, привыкла до жару и спеки, привыкла до дощу и вѣтру, нашъ «высокїй» сопутникъ доѣхавъ щасливо до Єрихону, передъ котрымъ вже холодный вѣтерець холодивъ воздухъ.

Але «честь кому честь, слава кому слава,» такъ честь и славу треба вѡддати двомъ рѣчамъ, якї намъ вельми облегчили подорожь надъ Іорданъ. Се по перше: арабскї конѣ, запряженї до нашихъ повозокъ, котрї робили просто дива своею вытревалоствю, силою и скоростю, особливо при поворотѣ, де майже цѣла дорога иде все въ гору и гору. Другу пайку чести и славы мусимо вѡддати «мурованцѣ» — дорозѣ до Єрихону. Якъ на турецку дорогу — знаменита; правда що трошки зѡ своей чести и славы мусить она вѡдступити причинѣ, зъ якои она стала такою знаменитою, а тою причиною се цѣсаръ нѣмецкїй Вїльгельмъ II., котрый еъ р. 1898 посѣтивъ

св. Землю и заявивъ охоту побачити и Мертве море. Его то цѣкавости маемо завдячити и нынѣшну добру дорогу. Взагалѣ для sprawy Божої, для выгоды паломникѡвъ такї высокї вѡдвѣдины дуже пожаданї, бо тодѣ Єрусалимъ и св. Земля такожъ для приподобаня ся высокимъ гостямъ «нюхають трохи европейской культуры,» трохи цивїлізують ся.

Цѣла наша каравана рушила попри браму Стефана, попри гору Олирну, долиною Йосафата дорогою до Вифтанїи и за четверть годинки були мы вже въ тѡмъ такъ мило въ св. Письмѣ згадуванѡмъ мѣстци. «*Иисусъ вниде къ вѣсь нѣксю: жена же нѣкамъ именемъ Марїа прїятъ его къ домъ свой. И сестра ей кѣ, нарицаема Марїа, ѣже и сѣдши при ногѣ Иисусѣ, слышаше слово его. Марїа же моляше ѡ многѣхъ слыжѣхъ, ставши же рече: Гди, не врежиши ли, ѣкѡ сестра моя единосъ мѣхъ остави слыжити, рцы оубѡ ей, да мѣ поможетъ. Отвѣщавъ же Иисъ рече ей: Марїа, Марїа, печишиши и моляши ѡ многѣхъ: единосъ же есть на потребѣхъ. Марїа же блажю чѣсть ѣзбра, ѣже не ѡметсѣ ѡ неѣ.*» (Лука X. 38—42). Иисусъ Христосъ отже бажаючи выпочати трохи вѡдъ гамору мѣстового, бажаючи уникнути ненависти, злобы, недоволеня фарисеѡвъ спѣшивъ до сего колись гарного сельця, де прїимали Его зъ гостинностю и любовїю Его другъ Лазаръ зъ своими сестрами: запобѣгливою, господарною Мартою и заслуханою въ солодку науку, каяницею, Марїею Магдалиною. — Нема тамъ теперъ нѣ гарныхъ городѡвъ, въ тѣни котрыхъ Христосъ спочивавъ, не спѣвають тамъ мило пташенята якъ бывало, не цвѣтуть тамъ милї цвѣты, котрї колись грѡбъ Лазаря довокѡла украшали. Нынѣ належить се мѣстце, де стоявъ дѡмъ Марты и Марїи до Францїшканѡвъ, котрї оточили его муромъ и гадають о збудованю каплицѣ або костела. Теперъ тамъ нѣчого нема; решты мурѡвъ, долины и печера, а на однѡмъ мѣстци выросло и споре фігове дерево.

Та и въ те мѣстце щастя и спокою завитала люта смерть! Лазаръ, другъ Христовъ умеръ. Дали знати о тѡмъ божественному Спасителю и Той поспѣшивъ чимскорше у Вифтанїю и ставъ надъ грѡбомъ, вже чотыри дни спочивающого сномъ вѣчнымъ Лазаря. «*Иисъ прїиде ко грѡбѣ, кѣ же пещера, и камень лежаше на ней. Глагола Иисъ: «возмите камень» глагола емъ сестра*

оумѣршагѡ Шарда: Гди, оуже смердѣтъ: четвероднѣкѣнъ ко бѣтъ. Глагола еѣ Іисъ: не рѣхъ ли тѣ, ѣкѡ ѡце вѣрѣши, оузриши слакѣ Бжїю: Взѡша оубо кáмень, идѣже вѣ оумѣрѣи лежѡ. Іисъ же возкѣдъ оци горѣ, ѣ рече: Отче, хвалѣ тебѣ коздаю, ѣкѡ оуслáшалахъ бсѣ мѡ. Іисъ же вѣдѣхъ, ѣкѡ всегда мѡ послѣшаши: но нарѡда рáди стоáщагѡ окрестѣ рѣхъ, да вѣрѡ ѣмѡтъ, ѣкѡ тѣ мѡ послáлхъ бсѣ. И сѣѡ рече: гласомъ великимъ козва: Лázаре, градѣ вѡнъ. И ѣзѣде оумѣрѣи, ѡбáзанъ рѣкáма ѣ ногáма оукрѡемъ, ѣ лице егѡ оубрѣсомъ ѡбáзано, Глагола ѣмъ Іисъ: разрѣшите егѡ,

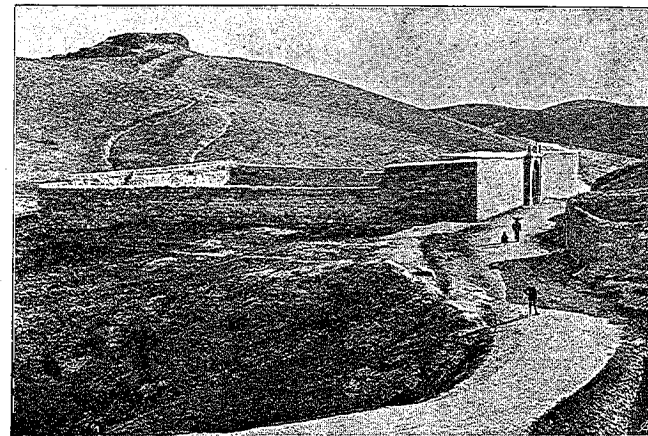

Грѡбъ Лазаря въ Вифтанїи.

ѣ ѡстáвите ѣтѣ.» (Іоанъ 11, 38—44). Такъ отже тутъ збулось одно зъ наибѡльшихъ чудъ, найкрасшїй доказъ божества Іисуса Христа. А якъ же теперъ выглядáетъ отсе мѣстце? По 27 сходахъ сходить ся у пѡдземну, темну и тѣсну пещеру, котра була призначена здаеть ся для бѡльше небѡщикѡвъ. Властивый вхѡдъ до неї заслонили Турки своею мошеєю, такъ шо нынѣшнїй отвѡръ мусѣли Францїшкане въ р. 1337 штучно дорѡбляти. Паломництво наше не вступило задля браку часу и палячого сонця въ тѣ оба высше описанї мѣстця, а понеже на паперѣ о много лекше се зрѡбити, то и лѣтописецъ не мѡгъ собѣ того вѡдмовити, щобы бодай духомъ не повести своихъ

сопутникѡвъ въ тѣ мѣстця спокою и шастя, въ то мѣстце наибѡльшого чуда Христоваго.

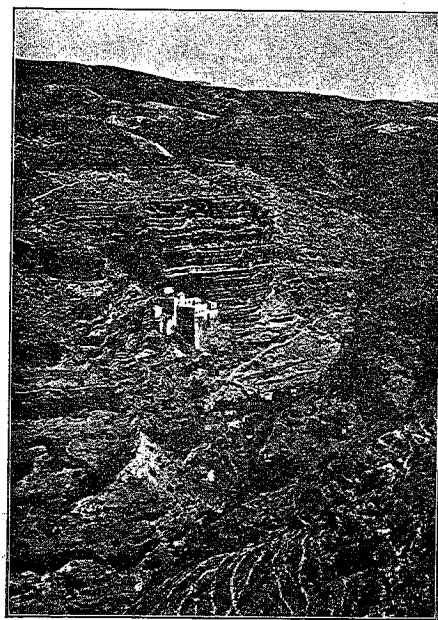
По дорозѣ въ Ерихонъ стрѣчаемо еще и иншї историчнї мѣстця. Перше, се »жерело Апостолѡвъ.« одиноке жерело воды на довгѡй дорозѣ вѡдъ Ерусалима до Ерихону,

Гостинница пѡдъ милосерднымъ Самаряниномъ.

а друге мѣстце, се гостинница »пѡдъ добрымъ Самаряниномъ,« шо то оденъ поратувавъ чоловѣка впавшого межѣ розбѡйники »ѣ пристѣпла ѡбѡвѣ стрѣпы егѡ, возликáл мѡсло ѣ вїно: всадѣвъ же егѡ на свѡй скѡтѣ, привѣдѣ егѡ въ гостѣнницѣ, ѣ прилѣжѡ емѣ. И настрѣѡ ѣзшѣдъ, ѣзѣмъ двѣ сребреника, дáдѣ гостѣнникѣ, ѣ рече емѣ: прилѣжѣ емѣ: ѣ еже ѡце прѣждивѣши, ѣзъ, егѡдѡ козвращѣса, коздалмъ тѣ.« (Лука 10, 34—35). Боже! Якъ часы змѣняются! Нынѣ той добрый гостѣнникъ самъ розбѡйникомъ нашихъ карманѡвъ ставъ, здираючи немѡжливо за фляшину пива або вина, або якоисъ паприкованѡи содовой воды, вѡдъ котрої пекло въ языкѣ, якъ вѡдъ мадарского гуляшу. Цѣкавый я такожь знати, шо нынѣшнїй наслѣдникъ гостѣнника зрѡбивъ бы, якъ бы ему за обслугу, нѡчлѣгъ и ѣду хорого подавъ Самарянинъ два сребреники? То-жь хочъ истѡрично було-бъ меньше правдиво, та бѡльше вѡдповѣдало бы дѣйствиному станови рѣчи, если-бъ ся гостинница называлась »Пѡдъ немилосерднымъ Самаряниномъ.«

Тутъ конѣ нашѣ трохи спочали, мы покрѣпились (?) и дальше погна́ли въ дорогу крутыми, карколомными дорогами понадъ вертепы, пропасти въ Ерихонѣ. Передъ самымъ Ерихономъ вже почалась дорога псувати, и́ була така партія дороги, що мы мусѣли ити добрый кусокъ дороги пѣшки, щобы не наразитись на вывернене ся на камѣне, котре лежало масами на страшно стрѣмкѣй дорозѣ. По дорозѣ стрѣчали мы численнѣ караваны бедуинѣвъ, що провадили свои верблюды або мулы и ослы зъ товарами до Єрусалиму. Околиця всюды нага, пуста и скалиста, а многѣ вертепы, печеры, якъ разъ надають ся добре для розбѣйникѣвъ яко сховки и чаты на подорожнихъ. Дорога за «Кганъ ель Гантура» якъ по арабски называютъ гостинницю «пѣдъ Самаряниномъ» называсть ся «Аданмѣнъ» по нашому «Гора крови» тому, що тутъ колись при розбояхъ много людской крови пролялось. Намъ слава Богу, нѣчого злого не сталося, але все таки численнѣ стрѣчи зъ бедуинами узброеными стрѣльбами черезъ плечи, неодному мимо спеки морозили спину...

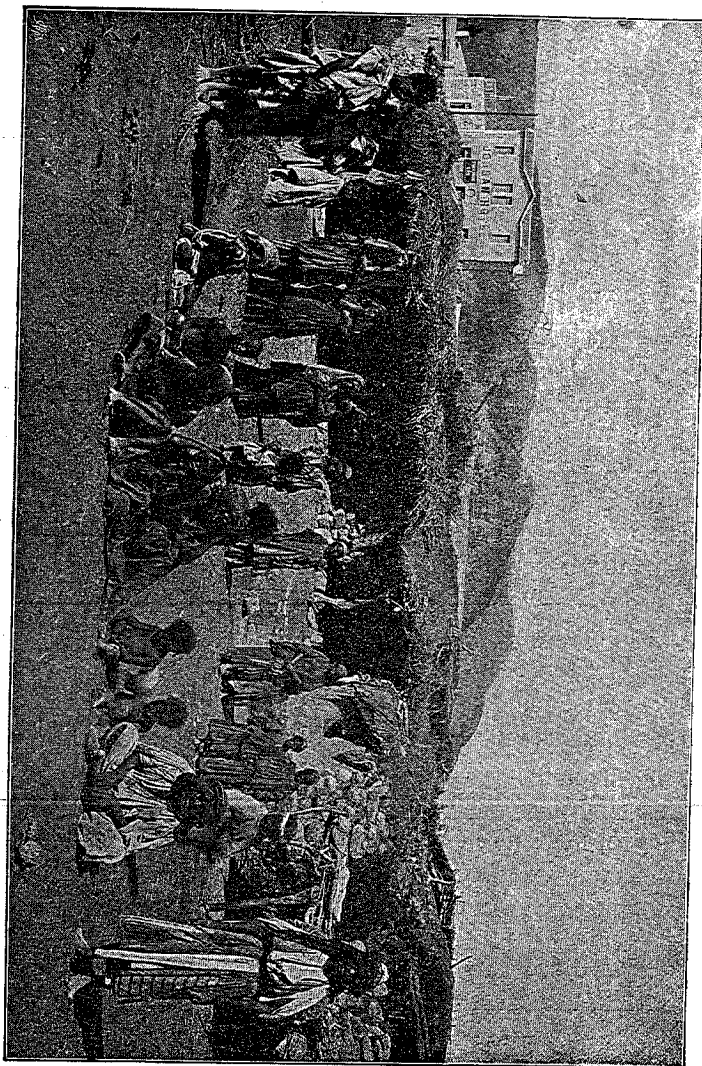
Монастырь св. Юрія въ Ваді Кельтъ.

По дорозѣ, вже близько Ерихону показують такожъ въ глубокихъ ярахъ потѣкъ Хоривъ, надъ котрымъ скрывъ ся Илія пѣдчасъ спеки, що высушила всѣ кирницѣ за кару въ Израили. **«И вѣсть гл҃з Гд҃нь къ Іліи: Іди wszѣдъ на востѣкъ, и скрѣйса въ потѣцѣ Хорада прѣмъ лицѣ Іордановѣ. И вѣдиши пѣти ѿ потока водѣ, и вранимъ заповѣдахъ препитати тѣ тамъ.»** (Ш. Царствѣ 17, 2). Въ тѣй самой долині висить немовъ орляче гнѣздо до высочезной горы

причеплений грецкѣй монастырь св. Юрія, до котрого веде крута, небезпечна стежка въ скалѣ.

Нагѣ, пустѣ скалы кѣнчатъ ся, мы вѣзджаемо на долину покpыту вже зеленію, деревами, корчами. Се вже долина Іорданова, въ котрѣй лежать оба Ерихоны. Першѣй Ерихонѣ се то мѣсто, що було немовъ ключемъ у св. Землю, се старозавѣтнѣй Ерихонѣ, се мѣсто Ханнаинитѣвъ, котре Іозуе бравъ приступомъ, обходячи его черезъ сѣмъ день зъ трубами, а въ семьѣй день сѣмъ разѣвъ. Муры сего мѣста розпались, побѣдоносне войско жидѣвске збурило мѣсто до тла, але поволи зачало мѣсто пѣдноситись, а за часѣвъ римскихъ цѣсарѣ Иродѣ Вел., зробивъ его своєю столицею на зиму, прикрашуючи его гарнымъ замкомъ, та величавымъ циркомъ. И нашъ Спаситель часто заходивъ до сего мѣста, тутъ навернувъ маленького ростомъ, але великого грѣхами мытаря Закхея, звѣдси вѣдбувъ Вѣнъ свою послѣдну подорожъ передпасхальну до Єрусалиму, де зѣставъ яко Агнець на жертву заколений. Надъ тымъ мѣстомъ на пѣвнѣчний всхѣдъ взноситъ ся гора покусы «Дшебель Каранталь» такъ названа тому, бо, пѣсля переданя, въ тѣй страшнѣй самѣтнѣй та пустыннѣй горѣ Іисусъ Христосъ приготавливъ ся черезъ молитву и сорокднєвнѣй пѣстѣ до свого выступу, яко Учителя. Пѣзнѣй вечерѣ не дозволивъ намъ доѣхати до сего мѣстця, котре собѣ побожнѣй душѣ, якъ прим. св. Харитонѣ выбирали на свое мешканѣ, и мы остановились всѣ въ новѣмъ Ерихонѣ, нужденнѣй мѣстинѣ, де кромѣ трехъ европейскихъ готелѣвъ, православного монастыря и пару нужденныхъ хатокъ радше шатеръ нѣчого бѣльше нема. Въ тыхъ то готеляхъ и монастырѣ насъ и на нѣчь примѣстили, а вечерю нужденну дѣстали мы въ готелю «Іорданъ». Въ страшеннѣй задусѣ лєдвѣ мы высидѣли, та все таки були вдоволенѣ, що ось Господь Богъ намъ позволивъ дожити сеи блаженнои хвилѣ видѣти небавомъ и мѣстце Его крещенія. Выразъ тымъ нашимъ чувствамъ давъ о. д-рѣ Дорожинскѣй, котрѣй пѣднѣсъ пѣдчасъ вечери здравницю за здореве нашого Впреосв. Архіерея-Провѣдника, котрого лише ревности и заходамъ маемо се завдячити, що можемъ сѣ всѣ св. мѣстця, дорогѣ христѣянскому серцю посѣтити, оглядати и помолитись на нихъ. Грѣмке «многолѣт-

ствіє» вѣдспѣване всѣми, було якъ неможъ красшимъ допов-
ненемъ слѣвъ о. бесѣдника. По »баранячѣй« вечери удались

Хаты бедуинѣвъ коло Єрихону.

путники до своихъ комнатъ, але ледво чи хто черезъ горячь
и задуху мѣгъ заснути.

Вже о 2-гѣй годинѣ въ ночи збудивъ насъ нашъ палом-
ничій трубачъ Иванъ Томковъ своєю »єрихонською« трубою,
и кождый бувъ вдоволенный, що его муки, его безконечне обер-
танє ся зъ боку на бѣкъ кѣнчить ся, та зачнетъ ся щось

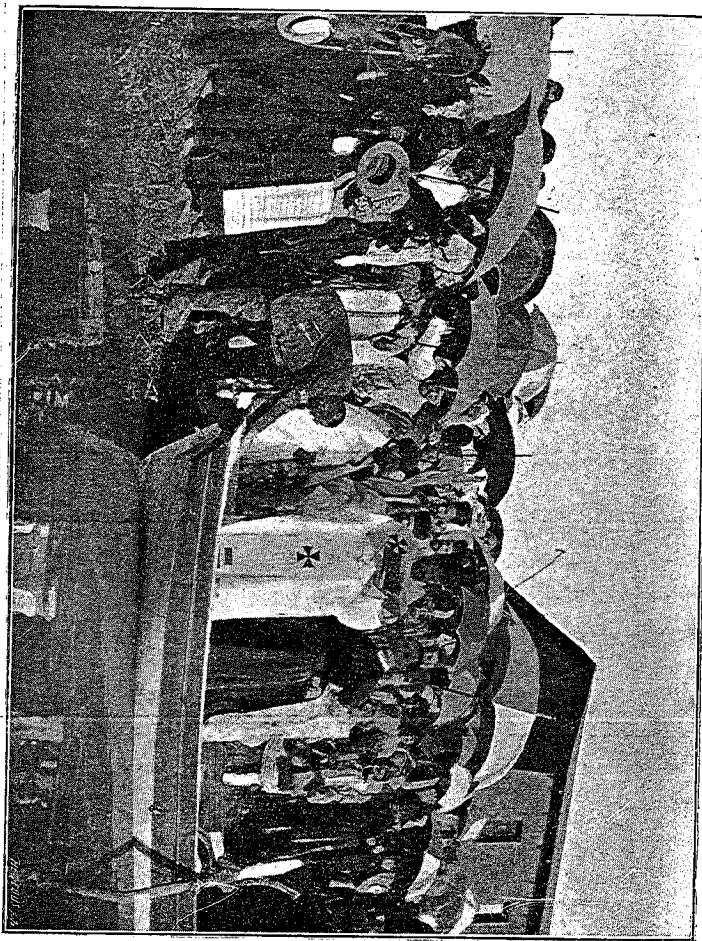

Наше паломництво надъ св. рѣкою.

нового. Паломники спѣшили теперъ, щобы вѣднайти свои по-
возки, котрыми прѣѣхали до Єрихону, бо такъ було для по-
рядку розпоряджено, що всѣ мають ѣхати тыми самими
фіякрами, якими мы до Єрихону прѣѣхали. Ага! »шукай вѣтра

въ полю» середь »египетской тьмы» неможна добачити не то араба зъ фіякромъ, але власного носа не видно. Але поусѣдали мы де хто мѡгъ, и якъ хто мѡгъ и ѣдемо. Ёдемо довго, далеко середь накликуваня арабѡвъ: »Ялла, ялла» т. зн. »скорше, скорше,« та наразъ цѣла каравана спиняеть ся, завертае.

Йорданське водосвятїе.

Мы зблудились. Завернули, ѣдемъ а тѡй ѣздѣ чогось нема кѡнца, десь Йордану анѣ видѣти, анѣ чути.

Наконецъ, десь надъ ранкомъ, коли еще навѣтъ не свитало прибули мы надъ Йорданъ, надъ мѣстце крещенїя Іису-

сового. Нема тутъ нѣякои церкви, нѣякого монастыря, та и черезъ выливы Йордану пѡдчасъ дощевой поры и не може нѣчого бути, бо тяжко-бы було до сеи обителѣ дѡстати ся хиба болотомъ або чайками. Стоить тамъ лише на високихъ деревяныхъ стовпахъ шатро, де арабскїй купецъ продае за соленї грошѣ рѡжнї памяткї зъ надъ Йордану, якъ фляшки на свячену воду, чѡтки зъ камѣчникѡвъ зъ Мертвого моря и т. и.

Прогулька по Йорданѣ.

Хто умѣвъ вылѣзти и злѣсти зъ тои карколомной драбинкї, що вела въ то шатро, той нынѣ мѡгъ дѡстати патентъ на учителя гїмнастики. Умученї путникї за потокомъ лягали въ мягонькѡмъ пѣсочку надъ берегомъ Йордану и засыпляли сномъ блаженныхъ, ажъ доки не розвиднить ся, та не зѣдуть ся всѣ паломникї въ цѣли вѡдправленя водосвятїа. Але ось вже надѣхали и Ексцеленцїя и небавомъ началась спѣвана торжественна Служба Божа межи шуваромъ и кипарысовыми корчами берегѡвъ Йордану, вѡдправлена всѣми священникими,

при чѣмъ и много мірянъ приступило до св. Причастія. *Незабутна се Служба Божя на мѣстци, де »вѣрзѡшася ѡмѡ нѣса, ѡ вѣдѣ Дѡха Бжїа сѡдѡща ѡкѡ гѡлѡва, ѡ градѣща на негѡ. И сѣ, гласъ сѡ нѣсѣ гласѡмъ: сїи бѣтъ Сїи мѡи возлюбленїи, ѡ немѡже вѡговѡлїхъ.« (Мат. 3, 16.)*

По Службѣ Божѡй, при котрѡй нашому паломничому хорѡви и пташата помагали спѣвати своимъ шебетанемъ у заросляхъ. Иордановыхъ, вѡдправили Ихъ Ексцеленція, нашъ Архіпастырѣ въ сослуженю духовенства торжественне Иорданске водосвятїе. Та яка рѡжниця въ темперетурѣ! У насъ на родинѣ звичайно вѡдправляемо Иорданъ при трѣскучѡмъ морозѣ, або при снѣжку, що трусить великими платами, залѣплюе очи и передвчасно ѡблїть чупрыну, а тутъ (хочъ се було що ино осьма година) припѣкало сонѣчко такъ немилосердно, що пѡтъ краплистый неначе горохъ котївъ ся на нашихъ лицахъ. Тутъ то и всѣ не мали слѡвъ подїву для вытревалости нашего Архіерея, котрый убранный въ свои всѣ тяжкїи архїерейскїи рїзы и тяжку митру не лишъ вѡдправївъ самъ цѣле се довге Богослужене, але для ужїтку вѣрныхъ посвятївъ не лише воду въ рѣцѣ але еще переварену въ котлахъ для ужїтку вѣрныхъ. Переварена бо вода нищить всѣ зарѡдки хорѡбъ, о якї тутъ не тяжко, та довше захуееть ся. Теперѣ кинулись декотрї путнїки купати ся, декотрї переѣхались трохи лѡдкою вздовжъ рѣки а аматоры-фѡтографы знимали самъ актъ освященя воды, якъ такожъ рѣку и околицѣ надъИорданскїи.

Пятнадцатый роздѣлъ.

Надъ Мертвымъ Моремъ.

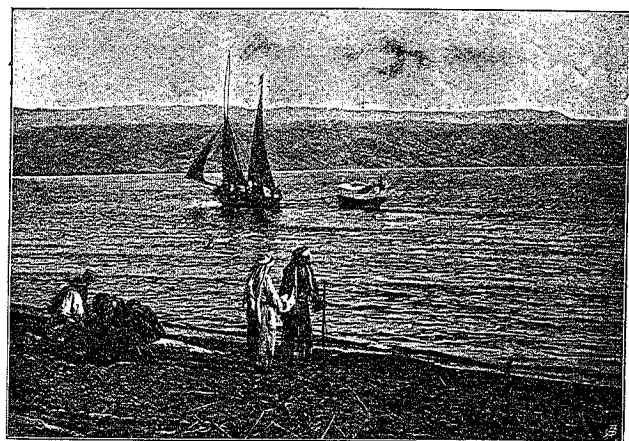
Ю. Д.

По скѡнченѡмъ водосвятїю дали ся чути накликуваня вѡзникѡвъ, мы повсѣдали до своихъ повозѡвъ и по мягкѡмъ пѣсочку спершу межї корчами а опѡсля по чїстѡмъ поли при страшнѡй спецѣ вѡдбулась ѣзданадъ Мертве Море. Якъ часто чули мы о тѡмъ Морю, кѡлько начїталось и говорїлось о нѣмъ, але мушу признатїсь, що всѣ нашї вѣдомостї розходились значно вѡдъ самої дѣїстности. Не мае се море виду нѣ страшного нѣ лячного; легкїи вѣтерець фїлювавъ яснымъ плесѡмъ, въ котрѡмъ купалось горяче сонце. Довкола моря розляглись пустїи и нагї скалы, береги безъ зарослѣвъ, нѣгде живучого сотворѣня а гадка, що се мѣстце страшнѡй кары Божїи тяжкїмъ сумѡмъ налягае на серцю. Море се, назване Арабами: »Баръ-Лютъ« е 76 км. довге а на найширшѡмъ мѣстци, на полудне вѡдъ Вадї-Мудшїбъ 15·7 км. широке, на найглубшѡмъ мѣстци 339 м. глубоке. Оно о 393·8 м. положене низше вѡдъ Середземного моря а 1154 м. низше вѡдъ Єрусалиму. Єго вода мае 24 до 26% твер-

Бедуинъ.

дыхъ складовыхъ частей, а mezi ними 7% соли кухонной. Той значный процентъ твердыхъ складовыхъ частей справляе що тамъ рыбки жити не могутъ; рыбы, що дѣстануть ся туды зъ Иордану гинуть по пару хвильяхъ, а навѣтъ пробы зарыбити мертве се озеро морскими рыбами не удались. Вода сего моря есть чиста, хочъ жовтавои водѣни; але скоштовати еи, чуемо що она солена зъ гѣркавымъ посмакомъ зъ причины минеральныхъ складовыхъ частей, якы тамъ находятъ ся. Купѣль въ Мертвѣмъ морю дуже пріятна. Нашы путники зъ початку

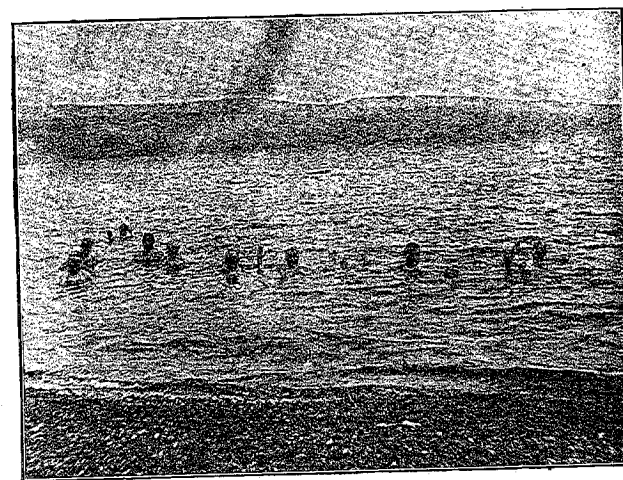
Судно на Мертвѣмъ морю.

не мали анѣ »довѣря,« анѣ »зауфанія« до тои купели, а що найбѣльше мочили собѣ розпалены ноги въ теплѣй водѣ сего дивного моря. Опѣсля розсмакувавшись, розбирались одинъ за другимъ и розкошувались, коли филѣ моря, разъ слабшій, другій разъ бѣльшій накрывали ихъ зъ головою. Вода ся есть така густа, що навѣтъ той що не умѣе плывати може спокѣйно повѣритисвое тѣло чемнымъ филямъ, а они все будутъ старатись, абы »наше (тѣло) було на верху.« На одно лишь треба уважати, абы вода ся не дѣсталась до усть, або що гѣрше до ока, бо грызуча вода могла бы спричинити навѣтъ запалене очей. Хто знае, чи зъ протягомъ часу се Мертве море не стане славною купелевою мѣстцевостію, особливо на романтизмъ и гостецъ бо вже въ послѣднихъ лѣтахъ уживали

многы хоры сей воды зъ добрымъ успѣхомъ. Выйшовши зъ купели треба добре вытиратись, инакше роблять ся на тѣлѣ кристалки и чоловѣкъ выглядаетъ тодѣ якъ солений рогаляокъ.

На морѣ тѣмъ колышетъ ся при берегу велика турецка лодка а надъ нимъ стоить обдерте шатро. Нашы паломники збирали на березѣ гарны, чорны асфальтовы камѣнчики на памятку и набирали собѣ воды въ фляшки. Вѣзники накликували до повороту а сонце щоразъ немилосерднѣйше пекло та такожъ принаглювало до законченя сей силоамской купели.

Природники старають ся рѣжными способами пояснити »науково« повстане сего дивного озера, та хочъ ихъ розвѣдки

Купѣль въ Мертвѣмъ морю.

зъ цѣкавостію читають ся, все таки християнинъ звертае зъ повнымъ довѣріемъ свою увагу на св. Письмо, де находить рѣшене сей загадки природы. Пѣсля свѣдоцтва библии були тутъ колись урожайны поля и огороды, богаты, многочелюдны мѣста Содомы, Гоморы. Богатство зродило розкошь, розпусту, грѣхи, беззаконія; грѣхъ сей содомскій кликавъ до неба о помсту, такъ сильно, що навѣтъ вставленя ся и просьбы Авраама не помогли, и небо услухало того голосу о помсту, »и Гдѣ ѡдеждѣ на Содѣмѣ и Гомѣрѣ жѣжель, и ѡгнь ѡ Гдѣ съ нѣси. И превратѣ грады сіѣ, и всю ѡкрѣстнѣю странѣ,

и всѣ живущія во градѣхъ, и всѣ прозвѣщанія ѿ землей.» (1. Быт. 19, 24—25). Надъ колись богатыми нивами гарными мѣстами котить теперъ Мертве море свои лѣннivy волны. О справедъ: »страшно ёсть ёже власти въ рѣцѣхъ Ёга живагw.» (Єр. 10, 21)

Група тубольцѣвъ въ Єрихонѣ.

На полудне заѣхали мы назадъ до Єрихону, зглядно до нашихъ готелѣвъ, а о першій годинѣ зѣшлись мы зновъ на обѣдъ, котрый лише зъ конечного мусу, абы не умлѣти зъ голоду треба було зѣсти. Передъ вѣдѣздомъ подивляли мы еще богату рослиннѣсть Єрихону, высочезнй лопуховатй листь бананѣвъ высочины малыхъ домкѣвъ, обладованй богатыми со-

чистыми овочами, дальше румяны гранатовй яблока, що поза твердою скорупою мѣстять массу квасковатыхъ зеренъ, розложистй короны олеандровй, великй корчй мясистыхъ кактусѣвъ и смуклы срѣбнй тополѣ.

По обѣдѣ поворотъ до Єрусалиму, котрый тревавъ однакъ довше, якъ ѣзда туда зъ сеи причины, що дорога веде все въ гору и гору, и конѣ вже були умученй ранѣшною ѣздою по розпаленѣмъ пѣску вѣдъ Мертвого моря до Єрихону, такъ що вѣдъ часу до часу пѣдъ бѣльшу гору треба було злѣзати и ити пѣшки, причѣмъ треба було уважати, щобы вѣзникъ не поѣхавъ дальше безъ свого гостя, якъ се случилось о. Іоанну Сѣркови, пароху Ищкова, котрый добрый кусень дороги ишовъ пѣшки ажъ до гостинницѣ Самарянина, де примѣстивъ ся на иншѣй фѣрѣ. При поворотѣ той самъ попалъ въ гостинницѣ пѣдъ »немил...« хочу сказати »милосерднымъ Самаряниномъ« а около пѣвъ до девятой вечеромъ зачали ся намъ показувати зъ далека свѣтла Єрусалимскихъ хатъ. Около девятой були мы вже въ своихъ пріютахъ споживаючи зъ великимъ апетитомъ смачну вечеру, та оповѣдаючи неѣздившимъ нашй пригоды и нашй вражѣня. Сонъ той ночи такожь удавъ ся.

Шѣстнадцатый роздѣлъ.

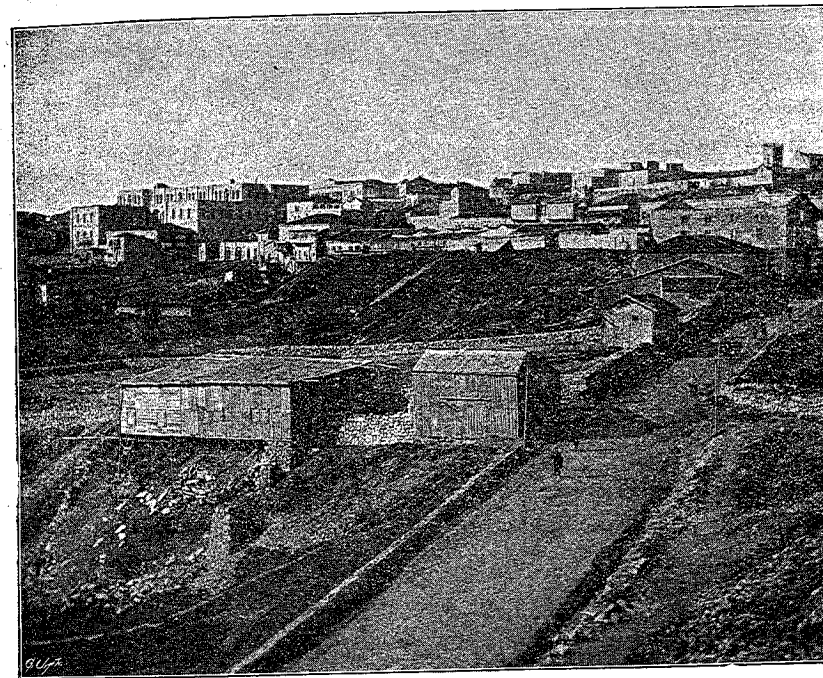
Долиною Гинномскою и Юсафата.

В. М.

Якъ звѣстно Єрусалимъ оточеный зъ трохъ сторѣнь горбами, лише на пѣвнѣчь розтягае ся рѣвнина. Горбки знижають ся и творять долинки. Зъ нихъ наибѣльша є долина Юсафата, черезъ котру переплывае потѣкъ Кедронъ. Коло ставу силоамского лучить ся долина Юсафата зъ долиною Гинномъ, котра на полудни зве ся Гегенною, а на заходѣ Гинонъ. Звидѣти єи належить ся, бо знаходять ся тамъ важнй мѣстця, о котрыхъ згадує історія библійна старого завѣта, а І. Христось прославивъ деякй зъ нихъ чудами и освятивъ своими стопами. Дорогу выберемо зъ заходу на всхѣдъ.

Черезъ браму яффаньску сходить ся найперше до «водопроводу Соломона» идучого зъ Вифлеему ажъ до мошеи Омара. Має вѣднъ сягати часѣвъ Соломона; Пилать улѣпшивъ его за храмовй грошѣ, що дало причину до скоро стлумленого бунту Жидѣвъ; пѣзнѣйше бувъ вѣднъ знова пѣдъупавъ, ажъ недавно зѣставъ вѣдновлений. До него припирає 180 м. довгй, а 80 м. широкой высхлый ставъ «Асуя» або «султаньскй». Троха дальше внозитъ ся «гора злои рады», де въ лѣтнѣмъ мешканю Каяфы зѣбранй Жиды урадили Христа убити. Дорогою ведучою черезъ мѣстъ входить ся въ долину Гегенну, въ котрѣй вказують пропастну яругу, давне «Тофетъ», де безбожнй королѣ жидѣвскй казали вкидати малй дѣти на жертву Молохови, а щобы не чути було плачу и вереску, грала музыка и бито въ бубны. Сего мѣстця бояли ся Жиды и назвали его пекломъ. Коротко пекли ся дѣти въ тѣмъ пеклѣ и кричали, а якйжь муки и зойкъ будуть у пеклѣ вѣчнѣмъ?

Уйшовши спорый кусень нерѣвнои и гористой дороги бачить ся пустый и неуправлений горбкованый просторъ, а на нѣмъ обмурованый грецкй монастырь. Є се «Гакельдама — поле крови». Коли Юда побачивъ, що Христа засудили на смерть, розкавявъ ся, 30 срѣбняковъ давъ до церкви, а самъ: **шѣдъ оудавіса.** (Мат. XXVII. 5). Жиды не приняли грошей до скарбонь церковной, бо походили зъ торгу за кровь, лишь по нарадѣ,

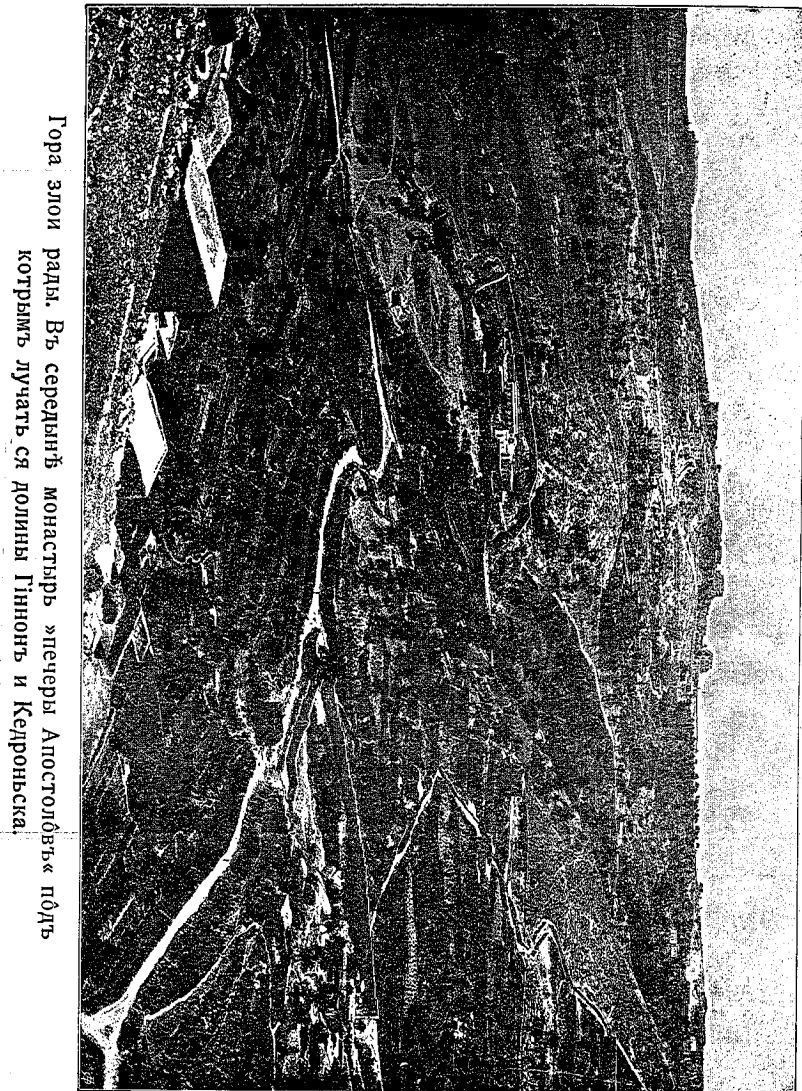

Яффске передмѣсте въ Єрусалимѣ.

купили за нихъ у одного гончара кусень поля на цвинтаръ для чужинцѣвъ. Хорони насъ Боже и нашй дѣти — просили мы — вѣдъ лакѣмства и пѣдлои Юдиной зрады!

Низше мурѣвъ знаходить ся печера, до котрѣи перестрашенй апостолы по спѣйманю Христа зѣгли на сховокъ, тому зве ся печерою «апостольскою». Ту перебувавъ пѣзнѣйше пустыножитель св. Онуфрй, въ котрого честь перемѣнено печеру въ каплицю, а Греки замкнули вхѣдъ до неи желѣзною брамою.

Коло турецкого мінарета въ лихѣмъ забудованю мѣстить ся »жерница Іова«. Тамъ мали Жиды передъ выходомъ въ не-

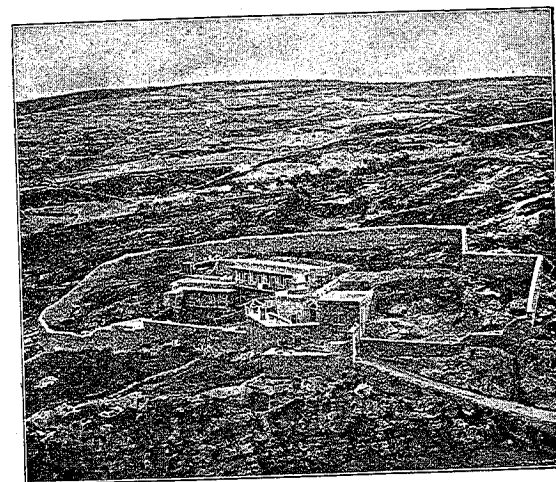
Гора злон радѣ. Въ серединѣ монастырь »пещеры Апостоловъ« пѣть котрымъ лучать ся долины Гиннонь и Кедроньска.

волю вавилоньску по приказу пророка Єремїа схвати вѣчный огонь зъ церкви. По поворотѣ знайшовъ тамъ Єремїа не огонь,

лишь каламутну воду, котрою поливали жертву, и тая-заразъ горѣла. Давнѣйше була она глубша, але крестоносцѣ засыпали ей були передъ Салядіномъ; теперъ глубина ей выносить 29 м. Властивого жерела здае ся ту нема, лише въ дощевыхъ мѣсяцяхъ наповняе ся керница водою солонавою, що вѣщусе на добрый рѣкъ. Ту кѣнчить ся долина Гинномска, а починае ся властива долина Іосафата.

Въ обмурованѣмъ грецкѣмъ огородѣ вказують на »ставъ Соломона«, а за нимъ троха дальше на горбку морвоуе дерево,

де на розказъ короля Манассы, мавъ бути пророкъ Ісаїа розрѣзанный пилою; другї зновъ кажутъ що на томъ деревѣ повѣсивъ ся зрадникъ Юда. Передъ нами дальше розкинуло ся по скалахъ село Сильванъ, а на стоцѣ горы Офель бачимо »Ставъ силоамскій« прославленный чудомъ Христа надъ слѣпородженымъ. Его здивавъ

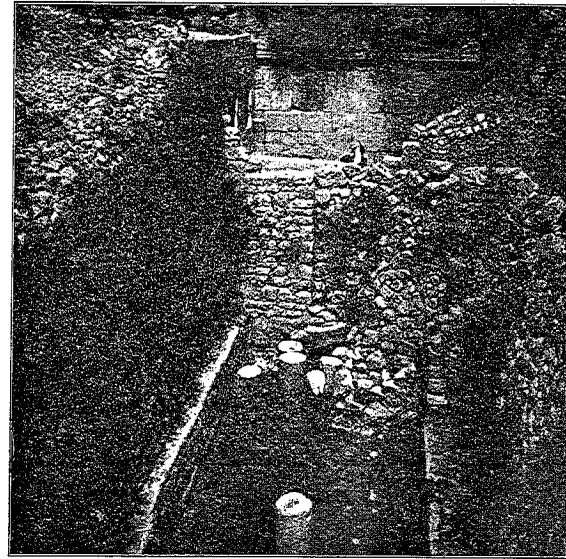

Новый монастырь »пещеры Апостоловъ« на право вѣдъ него Гакельдама.

разъ Ісусъ Христось за мѣстомъ, умилосердивъ ся надъ нимъ, сплюнувъ въ порошокъ на землю а помастивши тымъ болотомъ очи слѣпого, казавъ ему ити обмыти ся въ купѣль силоамску, почѣмъ сей заразъ провидѣвъ. Увѣривши въ Христа мавъ вѣдъ познѣйше удати ся до Франціи и тамъ яко епископъ Сидонїи умерти. Въ самыхъ початкахъ христїаньства побудована була ту церковь и лѣчнице купелеве заведење для мушнїнъ и женьщнїнъ; днесъ того не стало. Ставъ теперѣшний 15 м. довгїй а 4 широкїй стоить пѣдъ голымъ небомъ, а мінаретъ свѣдчить о турецкѣмъ посѣданю сего мѣстця. Вода ту не йде зъ влас-

ной норы, еи спроваджуе 639 м. довгий каналъ зъ иньшого жерела, до якого заразъ вступимо.

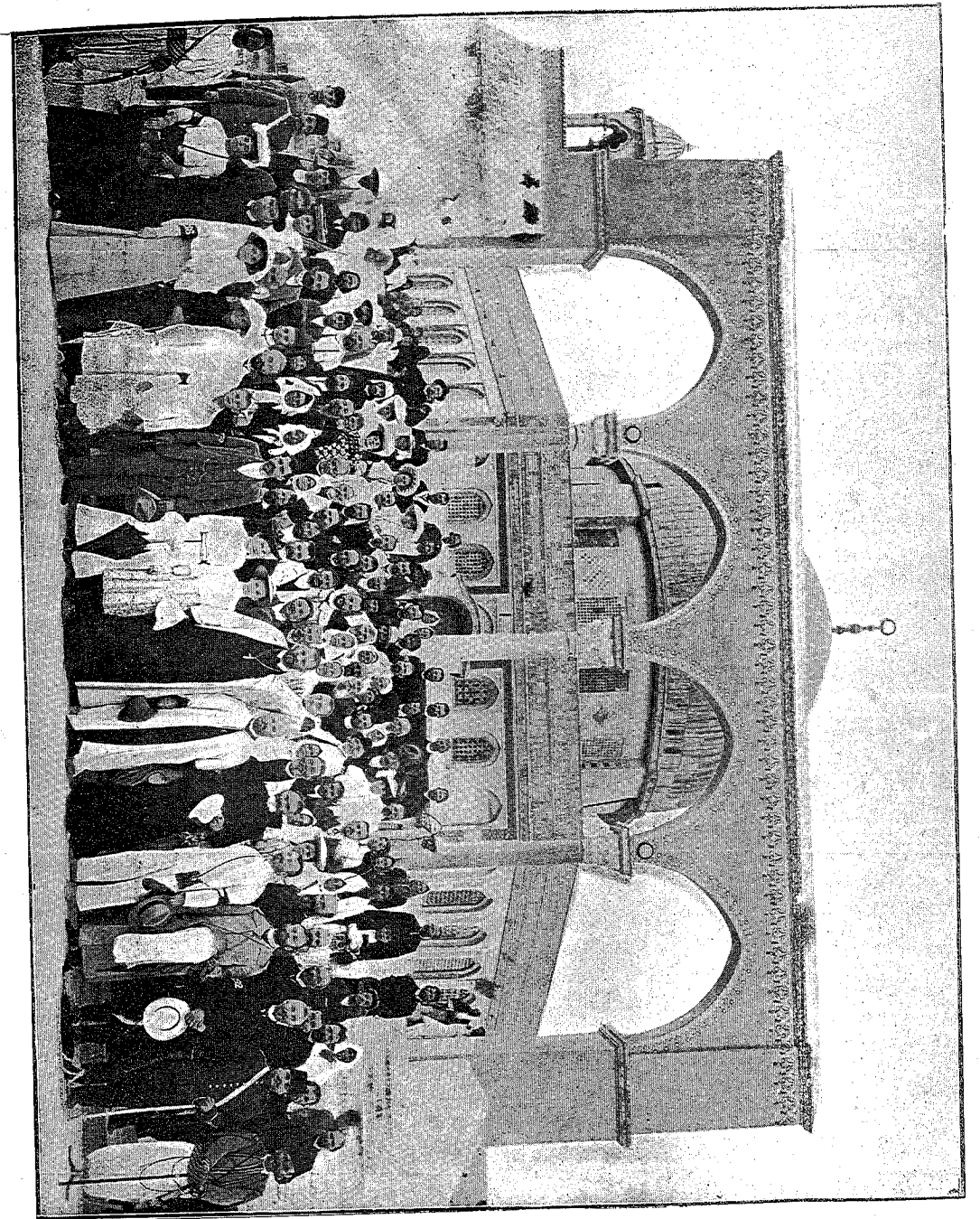
Черезъ города наводнювані вѣдпльваючою водою зъ ставу Сильое, приходимо надъ жерело, зъ котрого иде вода до попередного ставу. Зве ся оно »жереломъ Маріи«, бо пѣсля переданя приходила сюда Прч. Дѣва Марія и прала пеленки зъ маленького Іисуса, коли по своимъ выводѣ (стрѣтеню) перебувала якійсь часъ у старика Симеона. Вода ту разъ вказуе ся, то знова ховае ся, бо приходить способомъ сполученыхъ начинь, значить ся, збирае ся десь въ печерѣ, звѣдки мусять дѣставати ся до горы а звѣдтамъ доперва до жерела. Зъ того зложено байку о смоку: коли вѣнь спить, то вода тече, скоро ся збудить, воду

Ставъ Силоамъ въ Єрусалимѣ.

выпивае. Мае се бути жерело смоче, о котромъ згадуе такожъ Єзра II. 2. 2. До жерела входить ся по сходахъ, а вода е каламутна и солоната. О якихъ може 500 крокѣвъ вносить ся »гора згѣршеня«, де Соломонъ поставивъ бувъ бѣжницю для балванѣвъ своихъ поганьскихъ жѣнокъ, чимъ народъ дуже гѣршивъ ся. На долинѣ знова розлягло ся маленьке жидѣвске сѣльце, та турецкій дѣмъ прокаженихъ. Околиця ту вже не така гориста и вертеповата, якъ була доси, сходить въ низину. Ту подыбуе ся кѣлька памятникѣвъ заслугуючихъ на особлившу увагу. Найперше задержуемо ся передъ »гробомъ Захаріи,« котрый вѣдводивъ Жидѣвъ вѣдъ идолопоклонства и зѣставъ за

Грета група памятникѣвъ.

нои
жере

Силь
перед
реда
лены
якійс
рика
Вода
зуе
хова
ходи
бомъ
ныхъ
чить
ся де
рѣ,
силь
ся до
тамъ
жере
злож
о с
вонъ
вода
ся з
выпи
Єзра
ламу
»гора
балва
шивъ
це, т
горис
поды
увагу
трый

168

се на приказъ царя Іоаса закаменованый. Есть те шестигранникъ выкутый зъ одноцѣльного камня на 9 м. 20 см. широкій, обведеный пѣвостовами йоньского стилю, а законченый тупою чотиростѣнною пірамідю. Подѣбный гробѣвникъ выставила була св. Єлена надъ Б. гробомъ, але Гакимъ его знищивъ.

Недалеко вѣдти стоить гробѣвникъ св. Якова молодшого. Сюда забѣгъ бувъ вѣнъ по спѣйманю Христа и безъ поживы

Полудневй муры святынной площѣ.

перебувавъ, поки єму по воскресенію Христось тамъ не объявивъ ся. Св. Яковъ бувъ пѣзнѣйше першимъ єпископомъ єрусалимскимъ, а коли мученичою смертію умеръ, зѣставъ въ тѣмъ гробѣвнику похованый. Теперъ гробѣвница занедбана. Зъ передѣнка пѣдпертого 4 стовпами видно три отворы до гробѣвъ, де має спочивати такожъ Єзиръ, потомокъ Арона. Смѣте и гнѣй кажуть ся догадувати, що ту мусять въ затѣнку перебувати вѣвцѣ або козы.

Кѣльканайцять крокѣвъ дальше бачимо щось цѣкавого. Зъ одного камня выкутый въ гранкѣ надгробокъ, обставленный

169

зъ боковъ 16 стовпами, на котрыхъ опирае ся сильный квадратный наголовокъ, законченный стожковатымъ, на вальцеватой подставцѣ, дашкомъ. Ту має спочивати тѣло Авесалома. Хотяй его забито за Йорданомъ, то припускають, що пѣзнѣйше тайно спроваджепо его тѣло сюда, бо сей надгробокъ Авесаломъ, ще за жита для себе выставивъ. Жида були его замѣтали камѣнемъ въ серединѣ задля водразы до бунтовничого

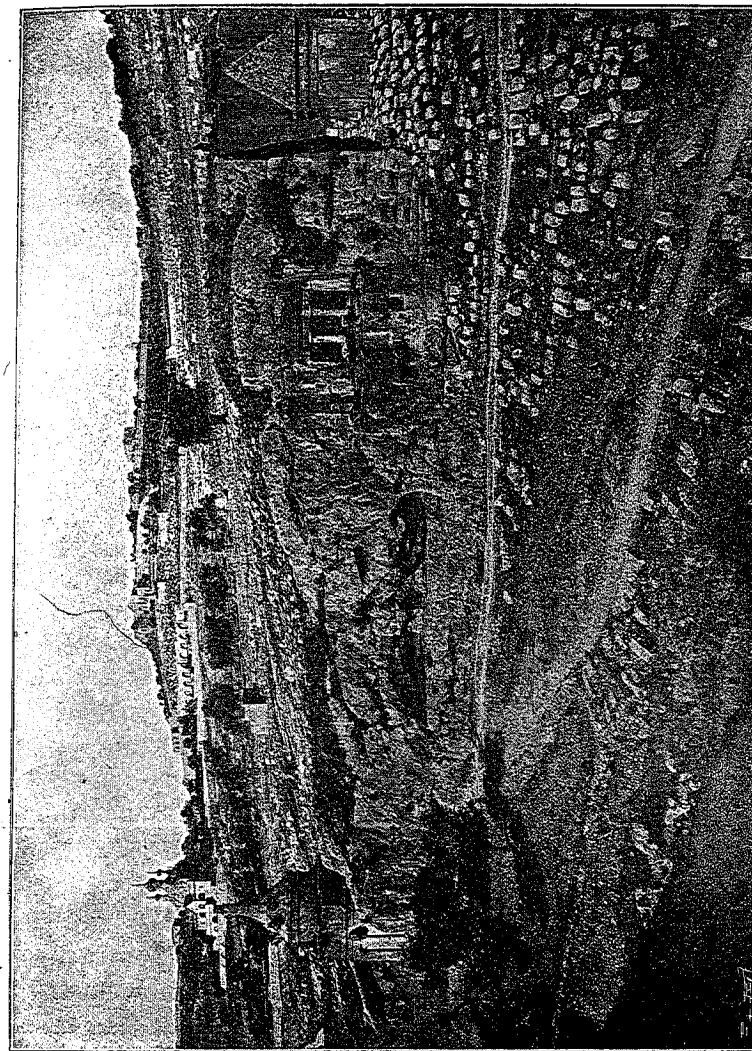

При жерелѣ Маріи.

Авесалома, ажъ въ недавныхъ часахъ знова его очищено. До сего надгробка припирае такожъ »гробовница Йосафата« здае ся, що не короля, бо сей лежить у Вифлеемѣ, але певно може дорадника Давидового. Выкутый въ скалѣ зъ трома отворами, теперъ недоступный. Подчасъ денной спеки, догодне ту затѣнене мѣстце на хвилевый водпочинокъ.

Недалеко вѣддаленый городъ гетсеманскій наповняе сердце жалемъ за пойманымъ и за муки веденымъ Христомъ, густы жидовскы та турецкы гробы, долина Йосафата наводять на душу сумъ. Неначебы смертельный духъ уносивъ ся надъ тыми мѣстцями, а середъ гробовой тишины здававъ ся чути голосъ: »и ты ту

прійдешъ«... Не оденъ, мусѣвъ згадати на сю хвилю и поважно застановити ся надъ собою... Тѣнь, гробы, надгробники,

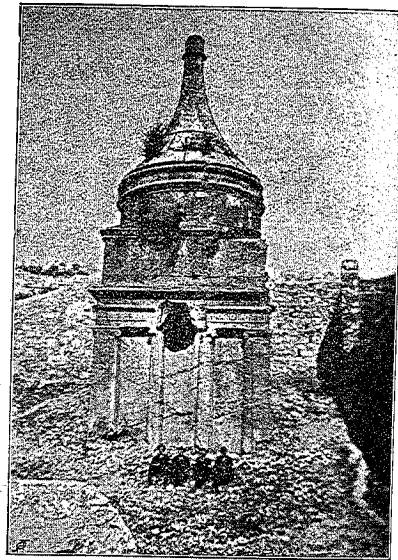
Долина Йосафата.

незвычайне мѣстце; потрясаючы вражѣня, а ще бѣльше згадка о смерти и страшномъ судѣ обнимають не лише душу страхомъ, але такожъ и тѣло холодомъ. Сухе русло потока Ке-

дроньского и его скалистый декуды вузонькій, але глубокий яръ та мѡстъ черезъ потѡкъ звертають око паломника на себе, а лучѣ сонця огрѣвають тѣло.

Крутою дорогою дѡстаемо ся до горы пѡдъ мѣйскій муры, въ котрыхъ замѣтнй суть величезнй вмурованй и дуже сильно спѡенй камѣня; они походять еще зъ часѡвъ Христа, и не улягли збуреню Римлянъ. Зъ вѡдти видно докладнѣйше жидѡвске кладовище, заложене густо гробами зъ лежачими мецайлами; до Єрусалима приѣздить богато Жидѡвъ умирати, а за мѣсце пѡдъ грѡбъ дуже часомъ дорого платять. Дальше переходимо коло магомеданьскихъ грѡбѡвъ зъ пірамідками. Мертвецъ, що бувъ въ Мекцѣ, або кого иньшого за себе посылавъ мае пірамідку зъ кулькою котрый не бувъ, надъ тымъ стоить тупа пірамідка. По магомеданьскихъ грѡбахъ ходити не можна, бо они се берутъ дуже за зло. Середъ сего кладовища майже въ половинѣ видно въ мурахъ выстаючу вежу замурувану подвѡйною брамою. На тѡмъ мѣсци пѡсля переданя звѣстивъ ангелъ св. Іоакимови, що его жена Анна породить доньку Марію, Матеръ Сына Божого, туды мавъ вѣздити І. Христосъ торжественно до Єрусалиму, черезъ сю браму внѣсь цѣсарь Гераклій св. Крестъ на своихъ плечахъ, вѡдбивши его вѡдъ Перзѡвъ, а крестоносцѣ по побѣдѣ надъ Турками увѡйшли туды до мѣста. Турки потому замурували тоту браму, боячи ся, щобы, пѡсля ихъ пророцтва не увѡйшовъ коли въ пятницу якій християнскій володарь и не занявъ мѣста. Брама сеся мае походити зъ часѡвъ Соломона и зве ся »Золотою«.

По дорозѣ вступѣмъ до королѣвскихъ грѡбѡвъ не задля святости мѣстцъ, а бѡльше зъ цѣкавости. Жиды въ четверакій

Гробница Авессалома.

способъ ховали мерцѣвъ: спускали ихъ до грѡбу, якъ теперъ дѣе ся у насъ и накрывали плытою, або всували лежачи, клали на выкуту лавку, або знова въ жолобину лавки вкладали трупа. Кожда родина мала свой грѡбѡвницѣ. Рухомый великий камѣнь замыкавъ входъ до грѡбѡвця, куда входжено до сѣней, де плачки оплакували мерця. По стѣнахъ були рѡжнй написы и пѡдписы. Зъ сѣней доперва ишло ся до грѡбѡвъ выкутыхъ въ скалѣ. Королѣвъ ту не хоронено жидѡвскихъ, лише Елена королева зъ Адябене въ Курдистанѣ зъ сыномъ Ізатомъ перейшовши на вѣру жидѡвску, коли умерла, зѡстала ту похована и тому звать ся грѡбы тй королѣвскими. Зъ свѣчкою

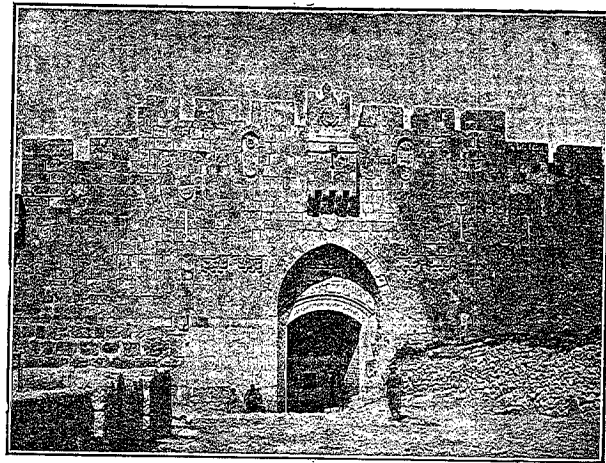

Турецкі грѡбы пѡдъ мурами Єрусалима.

въ рукахъ и за малымъ бакшшомъ, оглядали мы такй грѡбы недалеко церкви св. Стефана.

При тѡй способности не оминули мы такожъ и печеры Єреміи. Заходить ся до неи черезъ кладовище магомеданске. Надъ печерою мѣшкають дервішѣ зъ жѣнками и дѣтьми, котры стережуть памятниковъ своихъ деякихъ святыхъ, де не можъ заходити. Въ тѡй самѡй печерѣ нема нѣчого особлившого, вказують хиба на камѣнь, що мавъ служити за лѡжку и лавку пророкови, коли тамъ по неволи вавилонскѡй писавъ свои скорбнй пѣснѣ надъ збуренымъ Єрусалимомъ. Теперъ тамъ высвищуютъ лылики. Коло печеры видно камѣноломы, звѡдки брали величезнй граны до старынныхъ будѡвель.

Широкою улицею доходить ся до брамы св. Стефана, куда тягнуено его на укаменоване, и за короткій часъ находимо ся передъ брамою ведучою до церкви св. Анны. Пóсля старого переданя стоявъ ту дóмъ св. Иоакима, въ котрómъ пріймавъ переждныхъ и передержувавъ жертвенный вóвць. Ту одже мала прійти на свѣтъ и Прч. Д. Марія. Дóмъ пóзнѣйше замѣнено на капличку, а св. Елена на церковь, але Перзы здае ся еѣ знищили. Доперва Крестоносцѣ церковь вóдновили и утворили монастырь, котрый добре розвивавъ ся. Салядинъ однакъ заложивъ тамъ

Брама св. Стефана.

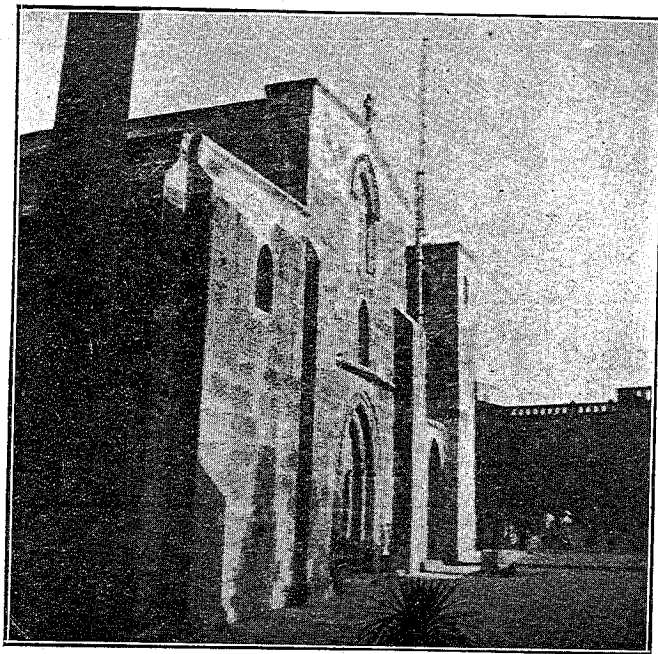
правничу школу, котра довго не тревала, мурь монастырскій розпали ся, а церковь такой зóстала. Турки хотѣли еи замѣнити на мошею зъ минаретомъ, але сего не доконали, бо церковь перейшла въ руки Французóвъ, а въ р. 1878 обняли еи »бѣлы Отцѣ«. Они то очистили подвóре зъ румовинъ, церковь вóдновили и при нѣй удержують семинарь для гр.-кат. хлопцѣвъ и богословѣвъ. Церковь 34 м. довга, а 18 м. широка у формѣ четверокутника стоить на ладнóмъ подвóрю. Трома брамами входить ся до середины, де два ряды стовпóвъ дѣлитъ церковь на три навы кóнчачй ся абсидою. Надъ середною навою взнозитъ ся баня, а въ головнóй абсидѣ престóль зó статуею св.

Анны. Малй закратованй вóкна впускають слабе свѣтло, а нерóвномѣрно вмурованй новѣйшй камѣннй граны свѣдчать о розширеню церкви. Зъ правого боку находить ся отвóръ обведеный камѣнною балюстрадаю, куда 21 сходами иде ся до пóдземной каплицѣ выкутой въ скалѣ. Головный престóль, де пóдъ бальдахимомъ уложена статуя маленькои дитины, вказуе мѣстце уродженя Прч. Д. Маріи. Памятаючи на важнóсть народженя ся Прч. Д. Маріи для нашего спасеня, зъ набожностію цѣлували мы се мѣстце и дякували Богу за Его ласку. Черезъ подвóре входить ся до противлежачого передсѣнка, де на стѣнахъ въ рóжныхъ языкахъ и въ нашóмъ народно - рускóмъ описане чудо, яке ту вóдбуло ся. Попри старй розвалины порослй зѣлемъ провадятъ лóманй сходы до ставу Вифтезда. Сюда сплывала вода вóдъ святынѣ спроваджувана зъ Вифлеему и служача до мытя звѣрятъ назначеныхъ на жертву. За часóвъ Христа було тамъ заведење водолѣчнице, складаюче ся зъ пяти кóмнатъ, де розслабленй, ревматики ждали на порушене Ангеломъ разъ въ роцѣ воды, въ котрóй, хто першій по порушеню скупавъ ся, заразъ выздоравливъ. Ту заставъ Христосъ безильного слабого, котрый черезъ 38 лѣтъ ждавъ нагоды, якабы его першого вкинула въ вóдповѣдну хвилю до воды, сего однакъ не мógъ дождати ся. Коли Ис. Христосъ о тóмъ вóдъ него довѣдавъ ся, сказавъ: »**возстани, возми бóдръ твоѣй и ходи**« (Иоанъ V., 9). На тй слова почувъ хорый сейчасъ въ собѣ силу, вставъ, забравъ постѣль и вóдйшовъ. Дѣяло ся се въ субботу, Жиды кричали за нимъ, що въ свято несе рѣчи, але сей вóдповѣвъ, що Той ему приказавъ се чинити, Котрый его уздоровивъ. Христосъ тымчасомъ усунувъ ся зъ товпы.

Вхóдъ до ставу Вифтезда.

Той ставъ засыпаний потому, але Крестоносцѣ его вѣд-
копали назадъ. За часѡвъ Салядіна, Турки его знова засыпали.
Доперва недавно по археологичнѡмъ пошукуваню, въ 1871 р.
вѣдкопано его, очищено и пѡсля теперѣшного стану улажено.
Якѣ въ иншихъ жерелахъ такѣ и ту скрѣпляли мы тѣло наше
водою въ цѣли охороненя его вѣдѣ слабостей, але не забува-
лисьмо и на душу, бо просилисьмо Бога о еи чистоту.

Церковь св. Анны въ Єрусалимѣ.

Помимо вертепѡвъ, скаль, стрѡмкихъ дорѡгъ та сонѣч-
ной спеки оглянули мы цѣлу долину Іосафата. Змученя майже
не чуло ся, або мало що, бо якѣ П. Т. Панѣ такѣ такожѣ
и старенкій Впр. о. Шамбелянѣ Кирилѣ Селецкій зѣ Жу-
желя додержували кроку. Набралисьмо памятокѣ зѣ рѡжныхъ
мѣстцѣ, цвѣтѡвъ, воды, камѣнцѣвъ зѣ потока Кедронского
и перейшли тремтячими ногами туземне пекло. Старай-
мо-жь ся теперѣ, щобы колись въ долинѣ Іосафата станути
по правѡй сторонѣ, а пекла бѡльше нѣколи не бачити.

Сѣмнайцятый роздѣль.

»Бкѣсть же пѡтъ єгѡ, ѣакѡ капли крѡве.«

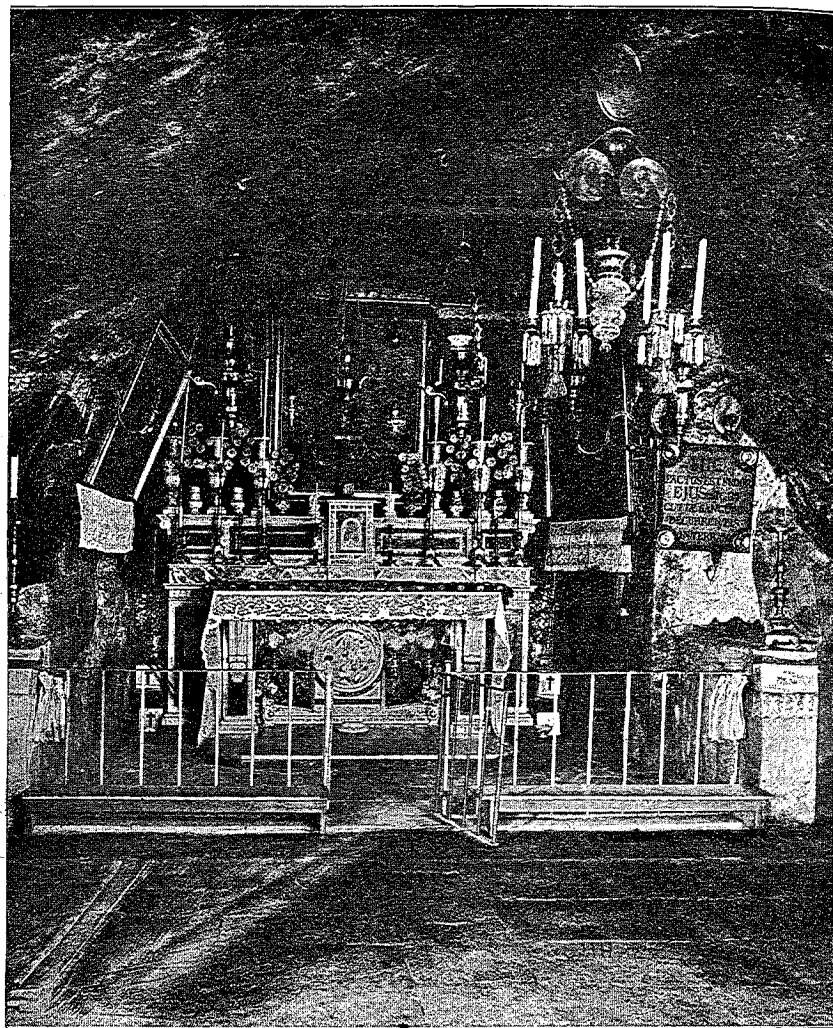
(Лука: 22, 44).

(Печера трѣвоги; Гефтсиманія).

Ю. Д.

Доси оглядали мы мѣстця хвалы, радости, славы Спаси-
теля нашего, духомѣ були мы въ Вифлеемѣ, надѣ Йорданомѣ,
на горѣ Морія, на мѣстцяхъ чудѣ Єго, надѣ ставами: Сілоамѣ,
Вифтездою, у Вифтаніи.... Теперѣ въ слѣдующихъ роздѣлахъ
полинѣмо гадкою на мѣстця терпѣнія, котрѣ начались вже
у Вечернику на горѣ Сіонѣ. Та про тѣ «сіонскій» хвилѣ на-
шого Спасителя пишемо вже тамѣ разомѣ описуючи святощѣ
той горы. Тутѣ ходѣмо гадкою за Христомѣ и то найко-
ротшою дорогою. Идѣмѣ отже назадѣ вѣдѣ вечерника до
брамы Сіонской попри полудневый мурѣ мѣста, а опѡсля схо-
дѣмѣ доволѣ стрѡмкою дорогою въ безводну долину Іосафата.
Идучи въ пѡвнѡчнѡмъ напрямѣ зновѣ трохи въ гору, станемо
передѣ трема дуже памятными мѣстцями: гробомѣ Маріи, пе-
черою трѣвоги и огородомѣ Гефтсиманскимѣ. Про перше па-
мятне мѣстце буде опѡсля бесѣда, при св. мѣстцяхъ Маріи.
А теперѣ вступѣмѣ до печери трѣвоги до огорода Гефтси-
манского. Тутѣ бо Христосѣ установивши найсв. Тайну Евха-
ристіи у вечернику на горѣ Сіонѣ зѡйшовѣ сумный помоли-
ти ся. Вузенькою стежиною межѣ мурами доходимо до две-
рей, а по пару сходахъ въ долину вступаємо до пов-
здовжной печеры, котра колись правдоподобно служила за
мѣстце до выдушуваня оливы зѣ сливокѣ оливныхъ. Не высока

печера, та єсть довга на 10—12 м., а широка на 7—8 м.;
підперта она 5 стовпами, по части природно выкованымъ

Печера трѣвоги.

каменемъ, по части вымуроваными стовпами. На всхѣдъ она
звужаєть ся и тамъ стоить мраморовый престѣлъ зъ обра-

зомъ Спасителя, Котрого Ангель въ Єго трѣвозѣ скрѣпляє.
Престѣлъ вѣдгороджений вѣдъ прочои печеры желѣзными шта-
хетками. Сѣмъ лампъ горить передъ престоломъ. Два иньшій
престѣлы, оденъ зъ образомъ сплячихъ Апостѣловъ, другій
зъ пойманемъ Исуса стоить близше головного престола по
обѣныхъ стѣнахъ. Четвертый престѣлъ майже по серединѣ
правои стороны печеры, украшений гарнымъ образомъ Матери
Божои зъ Дитятемъ, и многими подарками показує, що єсть
въ великомъ почитаню у вѣрныхъ. Довкола по стѣнахъ єсть
12 прикрѣплєныхъ лѣхтарѣвъ, зъ подписами, що се дарунки
Португаліи. Черезъ пробите вѣкно недалеко вѣдъ входу, у вер-
ху печеры падає снѣпъ свѣтла, котрый освѣчує ту печеру
кровавого поту Христа.

Помальованій звѣзды на повалѣ печеры и мозаїкова,
трѣхи зруйнована пѣдлога позволяють включати, що мѣстце,
се було Христїянами вѣдъ давна уважане за мѣстце особенно
святе. И таки такъ дѣйстно єсть, бо вже св. Іеронимъ свѣд-
чить, що тутъ стоїла церковь, Богу посвящена.

Округлый мраморовый камѣнь вложеный въ пѣдлогу
пѣдъ престоломъ головного вѣдтаря, а украшений пятирамен-
нымъ, червонымъ Єрусалимскимъ крестомъ зъ написомъ, якъ
такожь таблица на правої сторонѣ, на сивої мраморовѣй та-
блицѣ, коло головного престола всказує значѣне тои пѣдзем-
нои святынѣ. На обохъ стоить написано: »Nec factus est su-
dor eius, sicut gutta sanguinis« то значить: **»Бѣсть же потъ
єго, якъ капли кровѣ.«** Мы стоїмо на мѣстци, де Спаситель
въ ноци передъ своими страстями борѣвъ ся зѣ смертію, и мы
падаємъ передъ престоломъ на колѣна и цѣлуємо зъ набож-
ностію зимный камѣнь, котрый означає мѣстце, де кровь Єго
падала на землю. Але коли розважимо, що нынѣшний огородъ
Гефтсимањскій всего на метъ камня вѣддалєный, а въ ча-
сахъ Христа еще о много близше находивъ ся, бо нынѣшний
огородъ теперъ всего маленькимъ огородцемъ, такожь коли
и се нагадаємо, що Исусъ выбиравъ на молитву самій тихій
и уединєний мѣстця, то буде се зовсѣмъ зрозумѣлымъ, коли
вѣдъ вѣдъ в огородѣ Оливномъ власне ту печеру выбравъ на
мѣстце молитвы и передсмертнои борбы!...

«И бысть потъ єгѡ, ѡкѡ капли кровѣ» — есть се велика тайна, котру намъ слова тѣ на гадку наводятъ, тайна безконечной Божой любви. Ось припавъ Христось лицемъ до землѣ и молить ся. Краплистый потъ выступивъ на Его лице, бо Вѡнъ здрѡгаетъ ся передъ страшнымъ тягаромъ, якій мае понести. А тымъ тягаромъ то грѣхи людскїй вѡдъ 4000 лѣтъ, за котрї Вѡнъ мае задоситьчинити своею смертію на крестѣ. Се есть тайна Божой справедливости, котра объявляетъ ся въ кровавомъ потѣ Спасителя. Вѡнъ лякаеть ся. И якъ же Ему не лякаться, видячи всю погань грѣха, зъ якою мусить зѡткнутись, Вѡнъ чисте, непорочне, невинне ягня! Вѡнъ страхаеть ся и кличе: «**Отче, ѡще возмѡжно да мимоїдетъ ѡ менѣ чаша сіѡ.**» Але въ тѡй самѡй хвилѣ вѡдкрываеть ся и величезна тайна любви Божой, котру Вѡнъ носить въ серцю Своимъ до насъ. И огонь зъ Его божественного сердца пѡднимаеть ся до тыхъ геройскихъ слѡвъ любви: «**Не моѡ, но твоѡ вола да бѣдетъ!**» Вѡнъ бере крестъ нашихъ грѣховъ и несе ихъ на Голгофту, де умирае за нашї вины на крестѣ, але заразомъ нищить всяку вину грѣховну кождому, хто вѡддасть ему за се свое сердце.

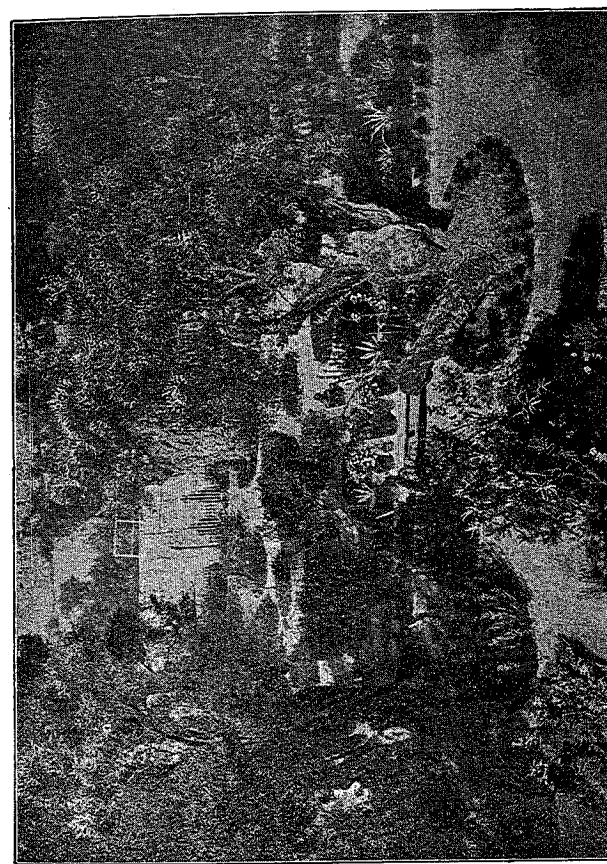
Нашї священники вѡдправляли тутъ Службы Божї и можна сказати зъ рукою на серцю, що хиба на однѡй Голгофтѣ есть въ Єрусалимѣ подобне мѣстце вѡдповѣдне для молитвы якъ тутъ. Та може хиба нѣгде, якъ на Голгофтѣ, пролялось тутъ тѡлько ширыхъ, рускихъ слезъ. Ахъ бо и нашъ народъ добрый, терпеливый, мае такожь неодну хвилю трѣвоги, неодну хвилю борьбы на жите або смерти. То-жь тутъ то нагадались менѣ слова поета:

Дай въ смутку стати пѡдъ хрестомъ при Тобѣ
И каючись будити душу мертву
Щобъ вѣчности жите знайти по гробѣ
Коли сповню вже жизни сеи жертву.

(В. Шурать: Із глубини возвах)

Вхѡдъ до пещеры трѣвоги есть вѡдъ пѡвночи, а городъ Гефтсеманскїй есть на полудне вѡдъ неи, тожь треба єи обїйти и пѡдїшовши 76 м. въ гору, бачимо гарный городецъ цвѣтовый, оточеный желѣзными штахетами, а въ нѣмъ межи

цвѣтами вѡсѣмъ прастарыхъ деревъ оливныхъ. Тѣ широчезнїе дерева, зъ котрыхъ найширше, четверо людей зъ трудомъ розпростертыми раменами обїме, походятъ по всей имовѣрности еще зъ часѡвъ Исуса, бо оливне дерево доходить до великой старости и дуже поволи росте. Коли-жь се не є тѣ самїе дерева, то напевно суть се паростки свѣдковъ мо-

Оливнїе дерева въ огородѣ Гефтсеманскѡмъ.

литвы Христовой, бо дерево оливне мае то до себе, що пускае зъ корѣня новї пнѣ, новїе дерева.

Коли мы входили до сего городу, просили насъ ОО. Францишкане, до котрыхъ сей огородъ належить, щобы мы не выривали анѣ цвѣтовъ зъ грядокъ, анѣ листья зъ деревъ, та мы

радо ихъ послушали, шануючи ихъ волю, бо мы знали, що се не лишь памятки для насъ Русинѡвъ, але и для цѣлого Христiянства, а если-бъ такъ всѣ бодай листокъ собѣ на памятку урвали, то настало-бъ спустошене огорода. Нашъ послухъ зѡставъ намъ гарно нагороджений, бо коли мы выходили зъ огороду, О. францiшканинъ на фѡртѣ подавъ намъ по двѣ цвѣточцѣ и оденъ образокъ зъ Иисусомъ въ Гефтсеманi та молитвами и налѣпленнымъ листочкомъ зъ тыхъ деревъ оливныхъ на памятку. Дорога, незабутна памяточка! Въ огородѣ суть такожъ на мурахъ въ капличкахъ уставленi чотырнацять станицъ страстей Иисуса Христа, а огородъ вельми чисто и гарно утриманий.

Выйшовши зъ огороду показали намъ ОО. провѡдники скалу Апостолѡвъ, зъ котроу вяжуть ся такi спомини, описанi въ св. Евангелiю: *»И поидѡша въ вѣсь, ѡйже йма Гефтсеманiа... и пойтъ Петра, и Іаква, и Іванна съ собѡю, и прiйде и оберѣте ихъ спящихъ, и глагола Петрови. Сiмне, спиши ли? не возмогла бѣи часа побдѣти? Бдите и молитесь, да не внидете въ напасть, духъ оубо бодръ, плоть же немощна«* (Марко 14, 32, 33, 37, 38). Се мѣстце нехай напѡмне насъ, любi читателѣ, на всѣхъ стежкахъ житя нашого на слова Иисуса Христа: *»Бдите и молитесь, да не внидете въ напасть.«*

Мѣстце, де спали три Апостолы. Попри сей камѣнь переходимо въ слѣпу, вузку уличку межи муромъ, де въ кутику стоить вмурованый камѣнь зрады Юды, де то сей *»зрадникъ прiшедъ, двѣ пристѣпль къ немъ, глагола емъ равкi, равкi: и ѡблѡвыдъ его.«* (Марко, 14, 45). И тутъ коло того камня прiйшовъ намъ паломникамъ на гадку сей антифонъ зъ святыхъ страстей Христовыхъ: *»Днѣсь Ісда притворѣеть благочѣстiе, и ѡчѣждѣетъ дарованiа, сѣи оученикъ вывѣдетъ предѣтель, во ѡбычномъ лѡбзанiи лѣсть покрывѣеть, и предпочи-*

тѣтъ Владычнiа любвѣ несмысленнѡ работати сребролюбiю, наставникъ бывъ соборица беззакѡннагъ; мы же имѣще спасѣнiе Хрѣта, Того прославимъ.« Страшна рѣчь, продати своего Господа, Спасителя, Учителя!... Не будьмо-жь мы Иудами, Христiяне!...

Повыше огороду Гефтсиманьского бачимо прекрасну церковь росiйску св. Магдалины зъ еи позолоченыи копулами, а еще выше Оливну Гору, зъ котрой вознѣсь ся Иисусъ на небо, та мы слѣдуючи за спѡйманымъ Иисусомъ идѣмъ перше на Гору Сионъ до домѡвъ Анны и Каяфы, а опѡсля удаймось за Иисусомъ на Замокъ Антонiа до Пилата и поможемъ Ему нести Его тяженькiй крестъ на страстнѡй дорогѣ.

Восемнадцатый роздѣлъ.

На горѣ Сіонѣ.

Ю. Д.

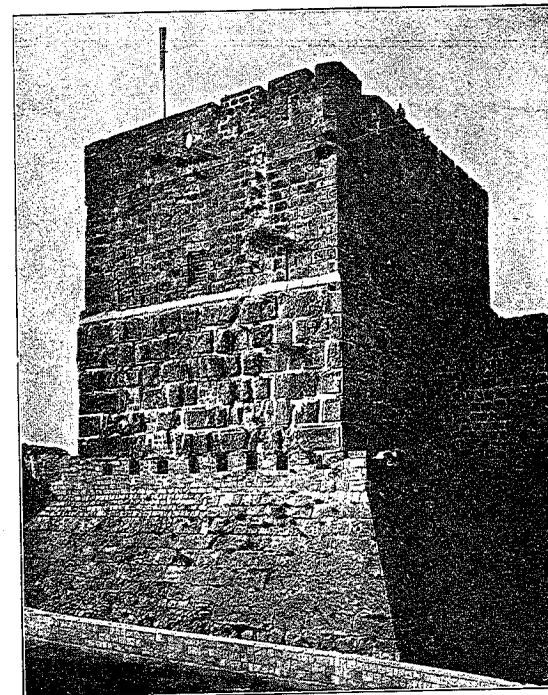
Найважнѣйшіе подѣѣ зъ житя Иисуса Христа вѣдбувають ся на горахъ — хотѣ-бы лише згадати: Морію, Таворъ, Оливну Гору, Голгофту, Сіонѣ. Ось ту послѣдну гору возьмо нинѣ за предметъ нашего опису, разѣ тому, що тамъ вѣдбувались подѣѣ великого значѣня для Християнства, якъ установлене Найсв. Евхаристіи, переслухане Иисуса у Анны и Каяфы, зѣслане св. Духа, а вѣ друге тому, бо гора Сіонѣ зъ всѣми тыми своими святощами була такожъ предметомъ нашего паломництва. Имя сеи горы намъ звѣстне вѣдъ дитинства, слава еѣ голосить ся постѣйно вѣ псалмахъ и иныхъ пѣсняхъ церковныхъ. Она есть синонимомъ збору вѣрныхъ, церкви Христовои на земли, а часомъ и торжествующои вѣ небѣ. Тутъ бувъ »городъ Давидовъ,« вѣнугре той горы крые певно мощѣ королѣвъ юдскихъ. Теперѣ бѣльша часть горы есть по за мурями мѣста, занята переважно цминтарями и яринными огородами.

Выйшовши отже зъ пріютѣвъ нашихъ ишли мы вѣ напрямѣ Яффской браны, при котрой недалеко стоитъ вежа Давидова. Есть се тяжка, чотырокутна будова, здаеть ся еще зъ часѣвъ Христа. Иродъ Вел. мавъ тутъ свою великолѣпну палату, на рогахъ котрой стояли вежѣ Гиппикусъ, Фазаель и Маріамне. Коли Титъ збуриль вѣ р. 70 по Христѣ Єрусалимъ, оставиль тѣ три вежѣ, щобы похвалитись передъ пѣзнѣйшими вѣсками, якъ сильно бувъ укрѣпленный Єрусалимъ

а вѣнѣ мимо того его здобувъ. Зъ трехъ вежъ до нинѣ лишь та одна осталась, здаеть ся вежа Фазаель, названа нинѣ вежою Давида задля того, що тутъ на Сіонѣ бувъ замокъ царя Давида, котрый и своимъ панованемъ и вѣ своихъ псалмахъ лишивъ собѣ красну памятку. На мѣстѣци давного замку стоитъ теперѣ цитаделя и касарня турецка.

Идучи дальше вѣльною площею вѣ полудневѣмъ напрямѣ приходимо попри австрійску почту до вѣрменской дѣльницѣ, вѣрменскихъ великанскихъ забудованъ, дестоить и катедральна схизматицка церковь, и мешкане патриарха, и пріютъ (якъ кажуть Вѣрмене на 2000 путникѣвъ) и вѣрменскій музей и печатня, семи-

нарѣ богословскій, школа для дѣвчатъ и хлопцѣвъ. Цѣлый той вѣнець будинкѣвъ есть оточеный высокимъ муромъ. Найцѣкваша для насъ тутъ церковь, тому вступимо до неи. Лежить она по лѣвѣй руцѣ при улицѣ, що лучить цитаделю зъ брамою Сіонскою. Церковь ся мае походити еще зъ 13 столѣтїа, выбудована правдоподобно королями Грузіи (Георгіи) вѣ спѣлцѣ зъ Вѣрменами; по упадку Грузинѣвъ, забудованя тѣ перейшли на выключну власнѣсть Вѣрменъ, котры колись були католиками, а опѣсля (не знати докладно коли) перейшли на схизму. Вѣ передсѣню передъ церквою бачимо велику ме-

Вежа Давида вѣ Єрусалимѣ.

талеву дошку завѣшену свободно у воздухѣ при стѣнѣ. Удары молотомъ въ ту дошку заступають Вѣрменамъ дзвоны. Внутре церкви есть выстелене плетеными зъ шувару матами, тому, що Вѣрмене подобно якъ Турки скидають обуве, входячи до свѣтынѣ, понеже не хочуть босою ногою ступати по зимномъ камѣню. Середина невеликой сей церкви представляеться гарно. Збудована она въ старо-бизантійскомъ стилю и чотыри стовпы дѣлять еи на три навы закончені абсидами (нижами). На стовпахъ тыхъ опираеться копула, котра выпускае свѣтло унутрь свѣтынѣ, а така одностайность освѣтленя есть дуже пріятна. Стѣны долиною суть покрыты старою порцеляною, мальованою въ голубы узору на бѣломъ тлѣ, а горою тягнутъ ся майже безъ перервы образы, котры не зробили бы конкуренціи нашимъ сѣльскимъ богомазамъ. Абсида (нижове закончене) головною навю становить пресбитерію и тамъ находить ся одинокій олтарь въ цѣлой церкви, переладованый золотомъ и срѣбломъ.

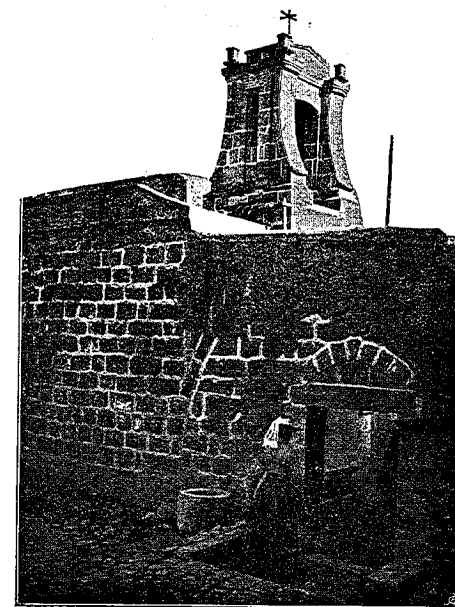
Въ стѣнѣ по лѣвой сторонѣ есть мала капличка, котра означае се мѣстце, де зъ розказу Ирода Агриппы здѣставъ стѣтый св. Ап. Яковъ; есть она покрыта мраморомъ и срѣбломъ; надъ тымъ св. мѣстцемъ возноситъ ся престолъ, а подъ нимъ свѣтятъ ся лампы. По правой сторонѣ церкви есть досить спора капличка чи закристия, а по правой сторонѣ тоиже стоять за кратками три природны камѣня оденъ надъ другимъ. Суть се камѣня, горѣшный зъ горы Синай, середный зъ Таворъ, долѣшний зъ Иордану; умѣщено ихъ тутъ для того, чтобы путники зъ Вѣрменіи, котры не мають спроможности бути на сихъ свѣтыхъ мѣстцахъ, могли собѣ бодай споглядаючи на сї камѣня представити, що они тамъ були. Помысль, треба признати, дотепный, экономичный и практичный.

Недалеко вѣдъ головного монастыря знаходитъ ся на мѣстци дому первосвященника Анны, монастырь и церковь вѣрменскихъ монахинь. Церковь, котра стоить тутъ надъ колишнимъ домомъ Анны есть чотырма поединчими стовпами подѣлена на тры навы. Муры и упомянуты стовпы суть до высочины трехъ метрѣвъ покрыты фаянсовыми плитами, що придае церкви чистоты и робить миле вражбѣ. Головный престолъ есть богато рѣзбленый и позолоченый. На

лѣво вѣдъ входу находить ся бочна капличка, наибольше на двоухъ людей, зъ престоломъ. Се мѣстце, якъ твердитъ передаче, есть мѣстцемъ переслуханя Иисуса, а знакъ въ престолѣ вказуе на мѣстце, де Христосъ при переслуханю стоявъ.

Внѣ церкви на полудневой сторонѣ тоиже показывают малы оливны деревця, котры выросли зъ паростковъ того дерева, до якого бувъ Христосъ подчасъ нарады жидовскихъ архіереѣвъ привязаный, и вѣдъ нихъ то и сей монастырь мае имя «монастыря оливного дерева.» Колька камѣнѣвъ въ пѣвночно-всходномъ кутѣ церкви мають бути еще зъ дому Анны.

Выходимъ теперъ зъ церкви надъ домомъ Каяфы и идемо прямо до брамы Сионской въ напрямѣ вечерника, де Христосъ споживавъ зъ своими учениками послѣдну вечеру, але по дорожѣ вступѣмъ еще и до дому Каяфы. Се недалеко, сейчасъ за брамою. Пару кроковъ и есьмо вже на подворю зновъ вѣрменского незъединеного монастыря. На подворю бачимо камѣнный гробѣвъ вѣрменскихъ патріарховъ и епископовъ. Минаемо ихъ и приходимо до невеликой церкви зъ однимъ престоломъ. Та престолъ сей крые въ собѣ скарбъ неабы якій. Въ нѣмъ есть половина округлого, гейбы млынського камѣня зъ червоного вапняка, котрый закрывавъ гробъ Спасителя и ангеломъ здѣставъ вѣдсуненый, коли Спаситель мавъ встати зъ гробу. Друга половина камня есть въ Ангельской капличѣ Божого гробу. На полудневой сторонѣ абсиды (заглубленя) находить ся маленька капличка зъ престоломъ и называеться вязницею Христа, бо тутъ

Церковь Анны въ Єрусалимѣ.

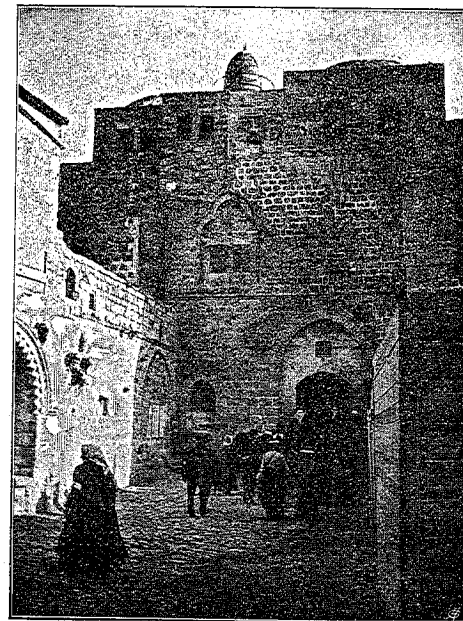
де перше стоявъ дѣмъ Каяфы, божественный Спаситель перебувъ нѣчь зъ четверга на пятницу. Ся обставина, дѣлала се мѣстце для Християнъ вельми дорогимъ, а св. Елена выставила була тутъ церковь, котру збуривъ перскій король Хозроесъ II., а котре есть, якъ выше сказано, въ посѣданю схизматицкихъ Вѣрменъ.

Дѣмъ Каяфы! Подвѣре того-жь дому! Вязница Христа! якїи святы, хочъ гѣркой спомини вяжуть ся зъ тыми словами. Св. Евангелистъ оповѣдае сїи подѣѣ такъ: *»Ѣѣ же Каїафа дѣвкый советъ їсдѣвмъ, їакъ ѡне ѣсть, ѣдиноиъ человекъ ѡумрѣти за люди... Архїерей же вопросї їиса ѡ ѡученицѣхъ ѣгѡ. ѡ ѡучениї ѣгѡ. ѡвѣща ѣмъ їисъ: їзъ не ѡвинѣса глѣблахъ мїрсъ: їзъ всегда ѡучахъ на сонмищахъ ѡ въ цркви, їдѣже всегда їсдѣе снѣмлютса, ѡ тѣи не глѣблахъ ничесѡже. Чтѡ ма вопрошаешї? вопросї слышавшихъ, чтѡ глѣблахъ їмъ: сѣ сїи вѣдѣтз, їаже рѣхъ їзъ. Гїа же рѣкшъ ѣмъ, ѣдинъ ѡ предстоїщихъ слыгъ ѡдари въ ланитѣ їиса, рѣкъ: такъ ли ѡвѣщавашї архїерейови.« (Іоанъ 18, 14, 29—22). Не конецъ на томъ ударѣ въ лице! »їи мѣже держашїи їиса, рсгѣхсѣ ѣмъ, вїоще: ѡ закрькшѣ ѣгѡ, влѣхъ ѣгѡ по лицѣ, ѡ вопрошахъ ѣгѡ, глѣблуще: прорцы: ктѡ ѣсть ѡдарей тѣ; ѡ їна мнѡга хѣлаще глѣблахъ нѣнъ.« (Лука 22, 63—65).*

Кровъ Авля кликала до неба о помсту, и небо учуло сю скаргу и вытиснуло братоубійцѣ знамя на чолѣ. Грѣхи людей кликали до неба о мечь и небо послало потопъ, щобы выгубити нечестивыхъ. Кликали и беззаконїя Содомы и Гоморы до неба и неба спалили ихъ огнемъ и сѣркою. И теперъ наруги и збиткованя надъ Сыномъ Божимъ кликали о помсту, а мимо того небо закрыте, замкнене. Чому? Чи-жь Іисусъ не есть тымъ возлюбленнымъ Сыномъ, въ Котрѡмъ небесный Отець мае уподобане? Нѣ! въ той хвилѣ нѣ! Бо Сынъ Божїй взявъ на себе грѣхи людскїи, а тї грѣхи кличуть о задоситьчинене и небесный Отець вкладае ихъ на рамена Іисуса. То-жь страшно мусить Вѡнъ терпѣти, доки нашъ довгъ грѣху не буде сплаченый. *»Ѡ глѣбина богѣтства ѡ премѣдрости ѡ рѣзсма Бжїа! їакъ неиспытани сѣдове ѣгѡ, ѡ низслѣдовани пѣтїї ѣгѡ. (Рим. 11, 33). Якъ неизслѣдуванї суть суды Ёго справедливости, котра за- для нашихъ грѣхѡвъ не пощадила власного Сына, але якъ не-*

затертыми суть и дороги Ёго любви, котра щобы выкупити невольника вѡддае судїямъ Свого Сына.

Коли вороги тяженькїи чоловѣка зневажаютъ, се прикро, та стократъ бѡльше болить сердце людске се, коли бачить, що найщирѣйшїи другъ, котрый клявъ ся вѣчно бути вѣрнымъ его вѡдрѣкаетъ ся! И сего мусѣвъ Спаситель въ сю нѣчь зазнати! Бачишь сего сивоволосого старця посередѣ воинѡвъ при огню? Чуешь его присяги и клятвы? Се Петро, ученикъ Христовъ, избранный Апостоль, котрого вѣру Христовъ зрѡнавѣ зѡ скалю. А теперъ вѡнъ вѡдрѣкаетъ ся Христа и присягае ся, що вѡнъ сего чоловѣка — сего Господа и Учителя не знае! Пїе когутъ! Христосъ глядитъ лагѡдно въ сторону Петра; сей поглядъ прошивае его душу и слезы каеня трискають ему зъ очей!... На склонѣ горы сїонской показуютъ пещеру каеня, де Апостоль по своимъ вѡдреченю ся *»плакася горко.«* Ажь до 12 столѣтїя стояла на томъ мѣстци церковь *»св. Петра отъ пѣнїа алектора«* (St. Petri de gallicantu.)

Вхѡдъ до вечерника.

Звернѣмъ ся теперъ въ сторону замкообразного забудованя, де бачимо безладну купу домѡвъ и будинкѡвъ, пороздѣлюваныхъ вузкими, крутыми и брудными улїчками, въ самѡй серединѣ, котрыхъ находятъ ся одна зъ найдорожшихъ серцю христїаньскому святынъ, Вечерникъ, де Христосъ установивъ найсв. Тайну Евхаристїи, Тайну священства, де по воскресенїю показавъ ся ученикамъ, де Духъ св. зѡйшовъ на Апосто-

ловъ. На жаль мѣстце се въ рукахъ невѣрныхъ! въ рукахъ Турковъ, котры называютъ его Неби-Даудъ т. е. гробъ Давида.

Звѣдки-жь знаемо, що се е мѣстце установленя найсв. Евхаристіи? Зъ прастарого переданя. Коли цѣсаръ Адрианъ

прійшовъ зъ Египту до Єрусалиму — такъ оповѣдає св.

Епіфаній — найшовъ мѣсто знищене въ выняткомъ кѣлькохъ домѣвъ,

межи иншими, остала незбурена и церковь, котранатѣмъ

мѣстци вносила. Коли цѣсаръ Константинъ по побѣдѣ

надъ Максентиємъ признавъ свободу церквѣ

Христовѣй, послѣшила его св. мати, Елена до Палести-

ны, чтобы мѣстца, звязанъ зъ тайною нашего вѣдкупленя, украсити всѣ церквами.

Тому и тутъ приказала она збудувати церковь о двохъ поверхахъ, понеже пѣсля переданя и вечерникъ (домъ послѣдней вечера), котрый належавъ до Іосифа зъ Ариматеи, бувъ двоповерховый.

Въ ту святню внесено такожъ св. стовпъ бичованя, якъ се можемо вносити зъ оповѣданя паломника зъ Бордо, котрый оповѣдає, що тутъ почитавъ той стовпъ бичованя.

Коли крестоносцѣ здобули Єрусалимъ называлась ся церковь, церквою сіонскою або церквою Маріи, при котрѣй стоявъ монастырь Августинѣвъ-хористѣвъ.

По знищеню христіяньского панованя въ Палестинѣ вѣдступили Августины свои права до той церкви оо. Францішканамъ.

Вѣдъ Францішканѣвъ має вечерникъ нынѣшну форму; коло святнѣ оснувала одна богата, побожна фльорентійска

Видъ вечерника зъ боку.

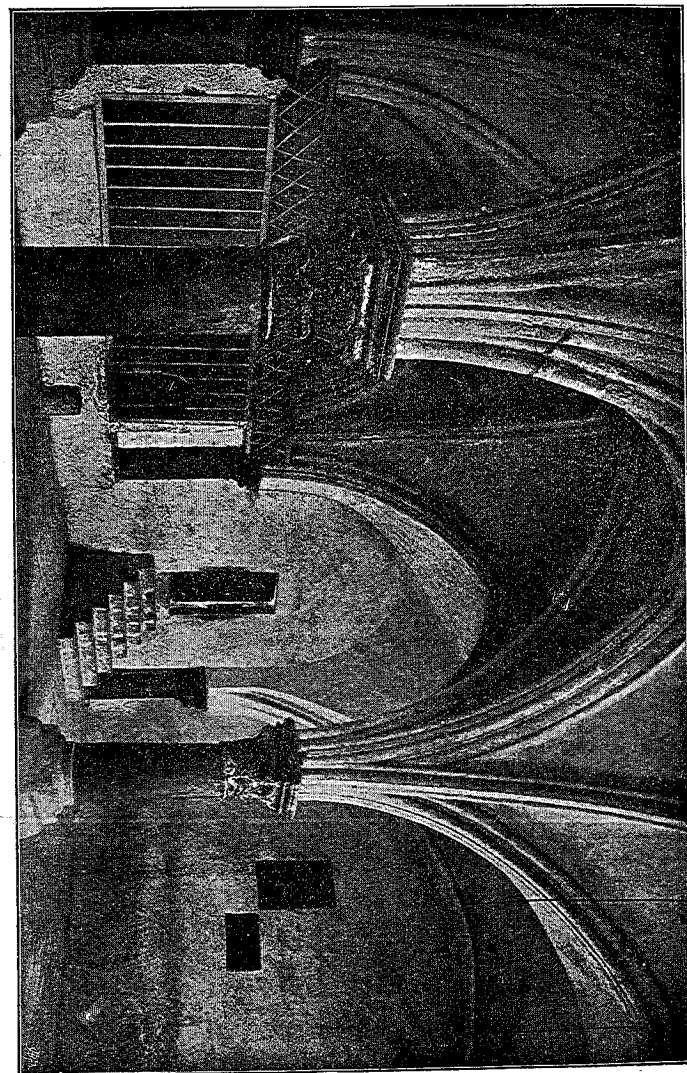
женщина шпиталь для слабыхъ и паломниковъ, котрымъ такожъ завѣдували сины св. Францішка. Але недовго тѣшились Францішкане симъ святилищемъ. Коли Могамедане собѣ увидили, що на томъ мѣстци есть гробъ Давида, котрого они такожъ почитаютъ яко пророка, то безъ нѣякихъ застережень забрала се мѣстце въ 1551 р. католикамъ, и перемѣнили ту нашу христіяньску церковь на мошею.

Пригляньмось тѣй теперъ турецкѣй мошеи близше. Есть се сая 14 м. довга, 9 м. широка, передѣлена на двѣ навы двома гарными стовпами, на якихъ опираеть ся лукове готичке склеплѣне. Въ полудневѣмъ мурѣ есть три вѣкна, а въ полуднево-всходнѣмъ кутѣ есть 6 сходѣвъ, по котрыхъ входитъ ся до иншой комнаты, въ котрѣмъ має стояти гробовець царя Давида, накрытый зеленымъ сукномъ. Въ полуднево-заходнѣмъ кутѣ суть зновъ сходы до долѣшней комнаты, де має Иисусъ умывати Апостоламъ ноги и де стоитъ властивый гробъ Давида. Та туда не пускають! Що-жь бо, коли и тутъ въ тѣй комнатѣ, де стоимо, и куды насъ впустили не смѣемо клякати и молитись голосно, чтобы не наразитись на неприятность зъ стороны Турковъ, котры стали въ дверехъ и зорко глядятъ за нами. Дивна рѣчь! тутъ въ томъ мѣстци, де Христось оказавъ тѣлько любви, Магомедъ оказуе тѣлько ненависти.

Не можна молитись, тожь кождый зъ насъ хочъ въ духу пересунувъ передъ свои очи всѣ тѣ подѣѣ, що тутъ збулись. »Прійде же дѣнь ѿпрѣснокувѣтъ, въ ѿньже подобаше жрѣти пасхѣ. И послѣ Петра и Іванна, рѣкъ: шѣдша ѡгѣтѣвайта намъ пасхѣ, да їмы. Она же рекѣста їмъ: гдѣ хѣщши, ѡгѣтѣваемъ. Онъ же рѣче їмъ: се восходѣщема вѣма ко градъ, срѣщеть вѣ человекъ въ скѣдѣлицѣ вѣдъ носѣ: по нѣмъ идѣта въ домъ, въ ѿньже вхѣдитъ. И рѣчѣта домъ вѣцѣ: гдѣлетъ текѣ Оуѣчѣлъ: гдѣ есть ѡбѣтель, идѣже пасхѣ со ѡченики мои си снѣмъ; И тѣй вѣма покажетъ горницѣ вѣлію пѣстланъ: тѣ ѡгѣтѣвайта.« (Лука 22, 7—12). Ученики прійшли до того дому, котрый еще лежавъ тодѣ внутрь мѣста, и въ томъ домѣ приготвили Ему послѣдну вечеру.

»И ѡгдѣ вѣсть чѣсть, возлежѣ, и ѡбанѣдѣсате и ѿтоли съ нѣмъ. И рѣчѣ къ нѣмъ: желѣнѣмъ возжелѣхъ сѣю пасхѣ їсти съ вѣми, прѣжде даже не прѣймѣ мѣкъ.« Що за нѣжнѣ слова, повнѣ любви: »Я дуже бажавъ сеи хвилѣ — каже Спаситель — їсти

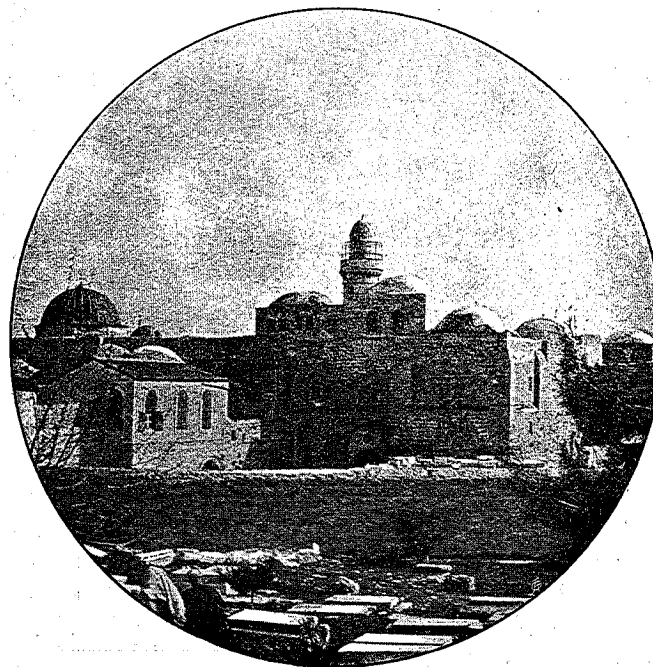
зъ вами послѣдного Агнца...» Боже! дай же Ты намъ такъ горяче желаніе въ серци за Твоимъ св. Причастіемъ!... А теперъ приходитъ наибольше чудо въ історіи всесвѣта, установлене

Комната Тайной Вечери въ Єрусалимѣ.

найсвятѣйшой Тайны Евхаристіи. »И пріймъ хлѣбъ, хвалѣ въздавъ преломи, и даде ѣмъ, глагола: сіе есть тѣло мое,

«же за вы даемо: сіе творите въ мое воспоминаніе.» (Лука 22, 19).
 »И пріймъ чашу, и хвалѣ въздавъ, даде ѣмъ, глагола: пійте ѿ неѣ вси: Сіа во есть кровь моя, новаго заветѣ, ѣже за многіа изливается, во ѡставленіе грѣхѣвъ.» (Мат. 26, 15). Що се за гарна, взнесла хвиля: нѣчь запала, Єрусалимъ вже сномъ сповитый, лишь тамъ на Сіонѣ свѣтитъ ся въ вѣкнахъ ѣдальнѣ. — нѣ! що я кажу — въ першой евхаристичной святинѣ. И Учитель отвирае свои св. уста, въ той хвилѣ замовкають хоры Ангельскі, котрі невидимо наповняють сей св. храмъ, ярко сіяють

Група забудованъ Небі-Даудъ.

тамъ на небѣ зорѣ, то »вѣчне свѣтло« передъ найсв. Тайнами, не чути дзвѣнкѣвъ, котрі-бы наминали до кляканя, та за те ударяють сильно серця першихъ Апостолѣвъ-священникѣвъ и зъ устѣ Христа выходитъ поволи св. слово: »Сіе есть тѣло мое!« и то слово звучитъ въ устахъ священникѣвъ и по нынѣ, вѣдь всходу сонця до заходу, вѣдь храму Божого гробу въ Єрусалимѣ до найдальшихъ закутокѣвъ нашої вѣтчины въ убогихъ

сельскихъ храмахъ нашихъ!.... Сею св. Тайною уможлививъ Спаситель и повернути до своего небесного Отца и mezi нами оставати тою св. Тайною, а кожда зъ нашихъ церковь стае ся св. Землею.

Назарета любый цвѣте!
Ты красовъ небесъ сіяешь,
Якъ могучій Ты въ сѣмъ свѣтѣ
Де видъ хлѣба принимаешь.

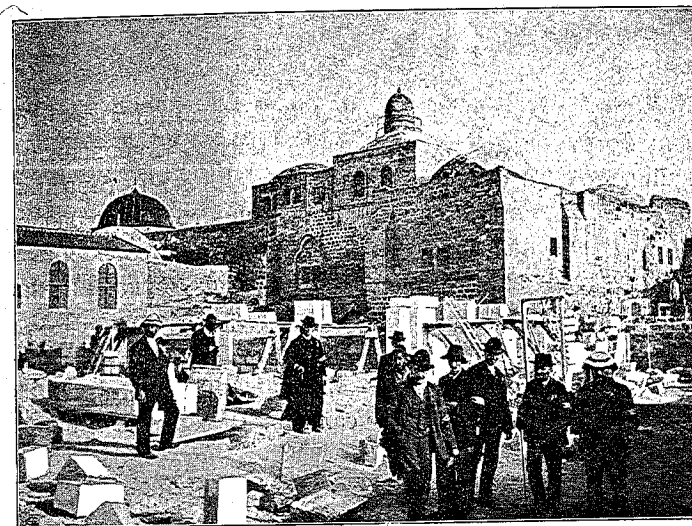
Вечерникъ се такожъ мѣстце установленя св. тайны священства. Тутъ еѣ Христось установивъ словами: **»сїе творїте въ мое воспоминанїе.«** Можешь собѣ представи любый читателю, якї чувства ворушили сердцемъ каждого священника-паломника.

Коли Христось установивъ безкровну жертву нового Завѣта, котрый хотѣвъ запечатувати своею кровїю на крестѣ, выступивъ Вонъ тутъ въ тѣй комнатѣ яко законодатель. Право нового Завѣта, право Его, мало бути правомъ любви, и словами безконечной любви були тї слова, якї Вонъ до Апостолѣвъ сказавъ: **»Чадца«** (дѣти мои любї) **»еще съ вами малъ есмь.... Заповѣдь новѣю даю вамъ, да любите другъ друга: ꙗкоже возлюбїхъ вы, да ꙗ вы любите себе. Се сѣмъ раздѣлють вси, ꙗкѡ мой оученицы есте, ꙗще любовь ꙗмате междѣ собѣю.«** (Іоанъ 13, 33). Вечерникъ есть отже мѣстцемъ, де Христось проголосивъ головный законъ нового Завѣта, своеи Церкви, законъ любви.

Тутъ на тѣмъ мѣстци зѣстала установлена и св. Тайна покаяня. Улюбленный ученикъ Христовъ оповѣдае: **»Сѣшъ же поздѣ, къ днѣ тѣй во єдинѣ ѿ сѣвѣитъ, ꙗ двѣремъ затворѣннымъ, ꙗдѣже вѣхъ оученицы єгѡ собрани, страха ради Іудейска, прїиде Іисъ, ꙗ ста посредѣ, ꙗ глагола ѡмъ: миръ вамъ. ꙗ сїе рѣкъ: показꙗ ѡмъ рѣцѣ ꙗ нозѣ ꙗ рѣбра сколѣ, возрадѡвашася оубо оученицы, видѣвшѣ Гѣа. Речѣ же ѡмъ Іисъ ꙗки: миръ вамъ: ꙗкоже посла ма Оцъ, ꙗ ѡзъ посылаю вы. ꙗ сїе рѣкъ, днѣ, ꙗ глагола ѡмъ: прїимїте Дѣхъ сѣгъ. ꙗмже ѡпѣстїте грѣхї, ѡпѣстатсѣ ѡмъ: ꙗ ꙗмже держїте, держатсѣ.«** (Іоанъ 20, 19—23). Въ тѣй самѣй комнатѣ по вѣсьмохъ дняхъ показавъ ся Христось Томѣ и другимъ Апостоламъ.

Тутъ то зѣйшовъ и Духъ св. на Апостолѣвъ: **»ꙗ єгда скончавшася днѣ пѣтдѣсѣтницы, вѣша вси ꙗпѣтолы єдинодѣшно**

»всклѣ: ꙗ вѣсть вездѣ съ нѣсѣ шѣмъ ꙗкѡ носїмъ дѣхнїю єгѡ, ꙗ ѡполнї вѣсь домъ, ꙗдѣже вѣхъ сѣдѣше. ꙗ ꙗвїшася ѡмъ раздѣленї ꙗзыцы ꙗкѡ ѡгнени, сѣде же на єдиногъ кобемъ-ждо ꙗхъ. ꙗ ѡполнїшсѣ всѣ Дѣхъ сѣгъ, ꙗ начѣша глаголати ѡными ꙗзыки, ꙗкоже Дѣхъ даше ѡмъ провѣщавати.« (Дѣян. 2, 1—3). Сїоньска церковь, св. вечерникъ уважаетъ ся тому справедливо яко матерна, яко основна Церковь Христїянства. Тутъ змовили мы широ молитвы для получѣня повного вѣдпущу, а жаль, що тутъ на тѣмъ мѣстци не застали мы Іисуса въ найсв. Тайнахъ утаеного въ Кивотѣ, нехай спонукае насъ, шукати

Площа будовы церкви Успенїя Пр. Дѣвы Марїи.

того Христа часто въ нашихъ христїянскихъ храмахъ и его часто вѣдвѣдувати. Се гарна постанова!

Недалеко вѣдъ вечерника, на горѣ Сїоньскѣй есть и мѣстце Успенїя Божої матери, котре мы путники при тѣй способности вѣдвѣдали, та опись сего мѣстця належить вже до роздѣлу: **»Святошѣ Марїи«**; тамъ ласкавый читателю зволь и поглянути, коли ты цѣкавый.

Девятнадцатый роздѣль.

Крестна дорога.

Ю. Д.

Въ програму всѣхъ католицкихъ паломництвъ входитъ посѣщене крестной дороги нашего Спасителя и розважане на чотырнацятьохъ станицяхъ той дороги болю и терпѣня Его страстей и мукъ, понесенныхъ для грѣшного роду людского. Такожъ и наше паломництво, бажаючи вѣднети якъ наибольше корыстей зъ посѣщеня св. Земли, бажаючи набути вѣдпустѣвъ зъ вѣдправленемъ той св. дороги злученыхъ, удалось групамъ, кожда въ иншій день въ слѣдъ за терпячимъ Исусомъ, та безъ сумнѣву можна сказати, бувъ се найкрасшій день побуту нашего въ Єрусалимѣ. Почавши вѣдъ першой станицѣ, на подвѣрью турецкой касарнѣ, а скѣнчивши на Божѣмъ гробѣ, кожда зъ тыхъ станицъ крестной дороги дала намъ путникамъ тѣльки нагоды до розважаня любви Божой до насъ, вытиснула тѣльки слезъ щирого каеня и жалю за грѣхи, що день сей нестертыми буквами запишетъ ся въ серцю каждого паломника. На кождѣй зѣ станицъ священники короткими словами пояснювали кожде мѣстце, опѣсля вѣдчитувавъ провѣдникъ въ голосъ молитву зъ »Провѣдника;« прочы молились по тихо, додаючи все »Отче нашъ« и »Богородице Дѣво.« Були хвилѣ такъ ревни, такъ трогаячы, що священники, перекрестившись не могли промовити до народа, бо жаль стискавъ горло, слезы заступали слова. Ся нѣма проповѣдь вымовнѣйша вѣдъ найвымовнѣйшихъ устъ, якъ не можна красше вѣддавала нашы чувства, якы переповняли серця въ тыхъ хви-

лѣхъ супроводу Исуса на крестну смерть. И добре, що тѣ слезы такъ обильно тодѣ лялись, бо справедливо примѣчае Торквато Тассо; »Не плачешь нынѣ — будешь плакати колѣсь вѣчно« (Увѣльненный Єрусалимъ). Годить ся тымъ горнымъ хвилямъ нашоу души присвятити теплый споминъ въ нашѣмъ памятнику.

I. Станиця.

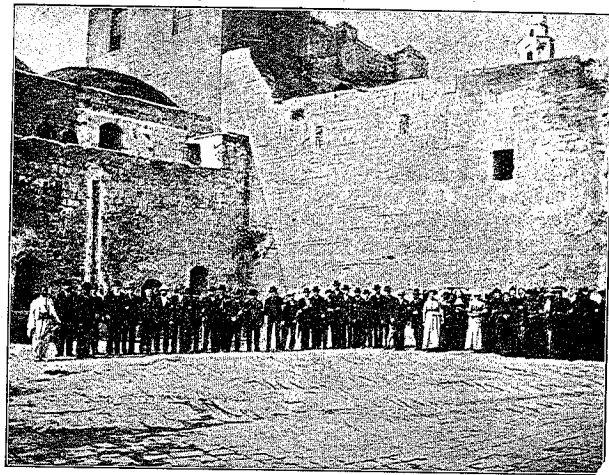
»Вѣдоша же Іиса ѿ Каіафы въ претѣрѣ, бѣ же ѡтро: ѿ тѣи не внидоша въ претѣрѣ, да не ѡсквернатса, но да іадатъ пасхъ.

Изыде же Пилатъ къ нимъ конъ, ѿ рече: къю рѣчь принѣсите на члѣкка сего? Ѡвѣщаша и рѣша емъ: иже не бы былъ сей сладкѣи, не быхомъ предали его тѣбѣ. Рече же имъ Пилатъ: понмите его вы, ѿ по законѣ вашемъ сдѣйте емъ, рѣша же емъ Ісдіе: намъ не достѣитъ ѡвѣити никогоже: Да слово Іисово сѣдѣтса, еже рече, назнѣменса, къю смѣр-

Минареть замку Антонія.

тію хотѣше оумрѣти. Бнѣде оубо пѣки Пилатъ въ претѣрѣ, и пригласи Іиса, и рече ѣмъ: ты ли еси црѣ Ісудейскъ? Отвѣща ѣмъ Іисъ: ѡ сѣбѣ ли ты сїе глаголаши, или инїи текѣ речеши ѡ мнѣ; отвѣща Пилатъ: ѣгда азъ жидовинъ есмь? рѣдъ твоѣй и архїеріе предаша тѣ мнѣ: что еси сотворїлъ? Отвѣща Іисъ: црѣтво мое нѣсть ѡ міра сєгѡ: аще ѡ міра сєгѡ было бы црѣтво мое, слсгн мой оубо подвїзалсѣ быша, да не преданъ быхъ быль Ісудеймъ: нынѣ же црѣтво мое нѣсть ѡсѡдѣ. Рече же ѣмъ Пилатъ: оубо црѣ

Наші паломники при першѣй станицѣ.

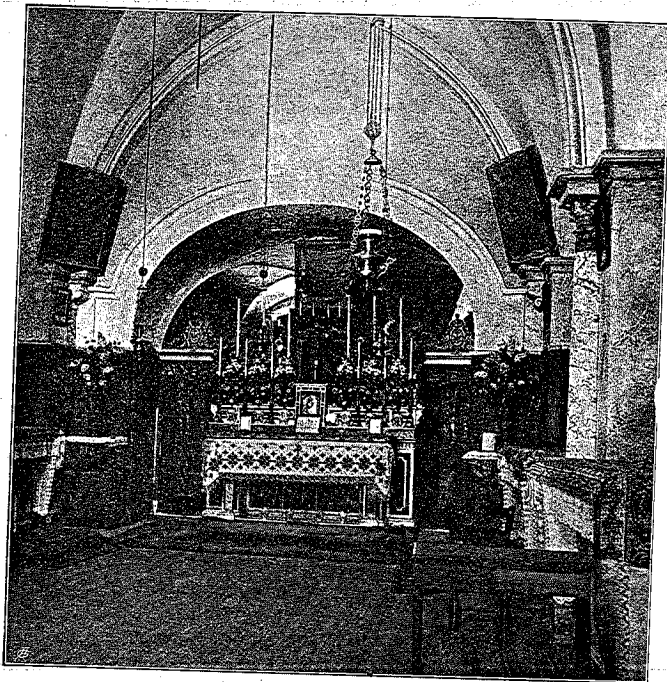
ли еси ты; ѡтвѣща Іисъ: ты глаголаши, аки црѣ есмь азъ, азъ на сїе родїхсѣ, и на сїе приндохъ въ міръ, да свидѣтельствєю истїнѣ, и всѣмъ, аже есть ѡ истїны, послѣшаєтѣ гласа моего. Глагола ѣмъ Пилатъ: что есть истїна? и сїе рече, пѣки ижеде ко Ісудеймъ, и глагола имъ: азъ нїе дїныя вїны ѡбрѣтаю въ немъ.» (Іоанъ 18, 28—38). «Сѣдѣще же ѣмъ на сѣдїиши, посла жени ѣгѡ гл҃голющи: нїчтоже текѣ и праведникъ томъ: многѡ бо пострадѣхъ днїсѣ во снѣ ѣгѡ рѣди.» (Мат. 27, 19). «Онї же коплѣхсѣм гл҃голюще, аки развращаетъ люди, оубо по всєй Ісудей, начїнъ ѡ Галїлеї до здѣ. Пилатъ же слышавъ Галїлею, вопросї, аще члѣкѣ Галїлеанинъ есть: и разсмѣкѣ, аки ѡ области Іродовї есть, посла ѣгѡ ко Іродѣ, сѣще и томъ во Іерлїмѣ въ тѣмъ днї. Іродъ же видѣкѣ Іиса радѣ бысть сѣмъ: вѣ ко желѣмъ ѡ многѣ врѣмене

видѣти ѣгѡ, занѣ слышаше многѣ ѡ немъ: и надѣшсѣ знаменїе нѣкое видѣти ѡ немѡ выкаемо. Вопросаше же ѣгѡ словесѣи многїми: онъ нїчесѡже ѡтвѣщаваше ѣмъ. Стоѣхъ же архїеріе и книжнїцы, прил҃жнѡ вѣдѣше нанѣ. Оуборїкѣ же ѣгѡ Іродъ съ вїннїскѡїми, и порсгавсѣ, ѡбѣкѣ ѣгѡ въ рїсѣ сѣкѣтѣс, возвратї ѣгѡ къ Пилатѣ. Бїста же дрѣга Іродъ же и Пилатъ въ тѣмъ днї съ собѡ: прѣжде бо вѣста вѣждѣ имѣща междѣ собѡ. Пилатъ же созвѣкѣ архїеріи и кнѣзи и люди. Рече къ нимъ: приведете мнѣ члѣкѣ сєгѡ, аки развращающа люди: и сї азъ предѣ вѣми истазѣкѣ, нї єдїныя же ѡбрѣтаю въ члѣкѣ сѣмъ вїны, аже нанѣ вѣдите; Но нї Іродъ: послѣхъ ко ѣгѡ къ немѣ, и сї нїчтоже достѡбно смрѣти сотворїно єсть ѡ немъ.» (Лука 23, 5—15). «Єсть же ѡбѣчай вѣмъ, да єдїнаго вѣмъ ѡпсѣмъ на пасѣхъ: хѡщете ли оубо, да ѡпсѣмъ вѣмъ црѣ Ісудейска? Возопїша же пѣки всї, гл҃голюще: не сєгѡ, но Барѣкѣ, вѣ же Барѣкѣ развѣйникъ.» (Іоанъ 18, 39).

Дивна рѣчь, якъ тутъ справедлївѡсть зѡ справедлївѡстію попадають зѡ собѡ въ суперечку. Первосвященїки обвиняють Іисуса о зраду стану, але Пилатъ, сї лїсѣ-крутїй не може дати переконатїсь о єгѡ вїнѣ. Наляканный пересторогою и просьбою своєї жены вѡдсылає цѣлый судъ надѣ Іисусомъ до Ирода. Але коли и той вѡдсылає Іисуса, бо не добачує въ Нѣмъ нѣякой вїны, стараєтѣ ся намѣстникъ бодай «ласкою» увѡльнїти Іисуса вѡдѣ кровожадныхъ Жидѡвѣ, звертаючи ихъ увагу на давнїй обычай, пускати на празнїкъ пасхи одного вїзня. Та Жидѡвѣ нѣ упросїти, нѣ переконати. За всяку цѣну, хочуть побачїти Іисуса разпѣтого на крестѣ. Глубоко вкорѣнене було у Римлянѣ почуте справедлївѡсти, навѣтъ намѣстникъ дає сему выразѣ: вѡнъ не добачує вїны на Іисусѣ. Та чѡго-жъ вѡнъ выдѣє єгѡ? Задля своєї боязни и труслївѡсти, — але власне ту єгѡ труслївѡсть выкорыстовує безконечно справедлївїй Отець въ небѣ, щѡбы радше умерѣ одєнъ чѡловѣкѣ, якъ щѡбы пропавѣ весь рѡдъ людскїй, якъ се высказавъ первосвященїкѣ, выражаючи нехотѣчи волю Божу. Дивно дивна любовь Бѡжа! щѡбы спасти раба — дає Отець Своєго Сына на жертву.

Все еще пробует Пилатъ штучокъ, чтобы не завдати страшного удару справедливости и находить средство страшне и болоче: »Наказанкѣ оубо его ѿпещѣ.« (Лука 23, 16). И велить жовнѣрамъ Его бити.

Выйдѣмъ же за жовнѣрами, котрѣ потягнули Иисуса на бичоване зъ касарнѣ и идѣмъ немного въ сторону брамы Стефана, тамъ побачимо въ мурѣ на лѣво дверѣ. Се дверѣ до церковцѣ, котра належить до оо. Францішкановѣ. Дивнѣ судь-

Каплиця бичованя въ Єрусалимѣ.

бы сеи каплицѣ бичованя. Въ 1618 р. вѣдѣбравъ Мустафа Бегъ, сынъ тодѣшного паши єрусалимского, Францішканамъ стару церковъ бичованя и зробивъ собѣ зъ неи стайню на конѣ. Однакъ стало диво: конѣ запровадженъ вечеромъ здо-довѣсенкѣ на се мѣстце, згинули. Запроваджено другѣ конѣ, але и тѣ погинули. Наляканы тымъ прикликавъ Мустафа Бегъ, наймудрѣйшихъ улемовъ (такъ называютъ ся магоме-

данскѣ ученѣ) и запитавъ о причину того нещастя. Тѣ вѣд-повѣли ему, що се мѣстце есть для Христѣянъ святе, бо тамъ Иисуса бичовано, а Богъ не хоче, чтобы такѣ мѣстце служило за стайню для коней. Мустафа отже опорожнивъ церковъ, котрой часть зъ часомъ завалилась. Ажъ Ібрагимъ Паша вѣдѣдавъ еи назадъ Францішканамъ, а архієпископъ Максъ Баварскѣй, отецъ нашой покойной цѣсаревы Єлисаветы еѣ своими щедрыми датками вѣдновивъ. Самъ стовпъ бичованя находить ся въ церковѣ Божого гробу. Теперъ та каплиця робить миле вражѣне. Она довга на 20 м., 9 м. широка а 11 м. высока, має 5 престолѣвъ, по два при бѣчныхъ стѣнахъ, а одинъ головный престѣлъ, пѣдъ котрымъ стоить означене се мѣстце, де Христа бичовано; богатѣ лампы прикрашуютъ се мѣстце освячене кровію Спасителя. Братчикомъ, закристианомъ тутъ є старенькѣй Полякъ, котрый нами дуже утѣшивъ ся. Въ ту церкову вступили мы, рускѣ паломники еще передъ розпочатемъ крестной дороги, а то въ тѣй цѣли, чтобы тутъ вѣдправить безкровну Жертву, а потѣмъ вже нѣчимъ не задержуватись въ звиджуваню дороги терпѣнь Спасителя.

Передъ 1900 лѣтами мѣстце се входило еще въ кругъ замку Антонія, де судивъ Пилатъ и тутъ бичовано Спасителя. Була се страшна мука, яку мѣгъ придумати обоятный поганинъ або кровожадный Жидовинъ. Обнаженный, припнятый до креста терпѣвъ Спаситель страшнѣй муки, котрыхъ Евангелисты навѣтъ не берутъ ся описувати. Але пророкъ предвидѣвъ ихъ и описавъ ихъ отсими короткими, але досадными словами: »Блѣ-нѣхомъ его вѣти въ трѣдѣ ѣ въ ѣзкѣ ѿ Бога, ѣ въ ѣзловѣнїи. Тѣй ѣзвенѣ вѣсть за грѣхѣй наша, ѣ мѣченѣ вѣсть за беззаконїа наша, наказанїе мїра нашегѣ на нѣмъ, ѣзкою его мѣ ѣзцѣлѣ-хомъ « (Ис. 53, 4—5).

»Око за око, зѣбъ за зѣбъ, рѣкъ за рѣкъ, ногѣ за ногѣ, жѣнїе за жѣнїе, ѣзкѣ за ѣзкѣ, вѣдѣ за вѣдѣ « (II. Мойс. 24, 25) такъ звучавъ законъ старого Завѣта. Тому и наша провина противъ Бога могла бути лише кровію погашена, кровію Богочоловѣка. Правдивый Богъ вѣдъ вѣчности, ставъ въ часѣ нашимъ братомъ по плоти и взявъ на себе язву нашихъ грѣ-ховъ. Покутує за нихъ теперъ на своимъ найсвятѣйшомъ тѣлѣ, змыває ихъ своею неоцѣненою кровію. Що за драма!

Немилосердно призволяє Богъ свого Сына бити рѣзгами, милосердно приймає Сынъ тѣ страшнѣе удары, щобы лише вѣдали вѣдъ насъ удары Божїи. При тѣмъ стовпѣ бичована спорять межи собою безконечна справедливѣсть и безмежна любовь!

»А та воля предвѣчного:
Спаси конче всѣхъ грѣшникѣвъ;
2. Ты же, Агнецъ покрѣпительный,
На всяку страсть — терпеливый!

(Пѣсня народна о страстяхъ Спасителя).

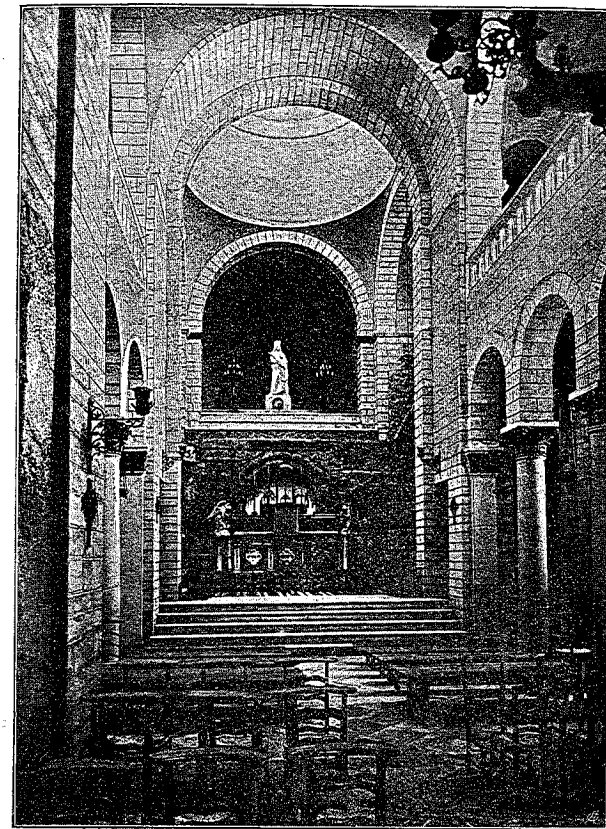
Коли жовнѣрѣ збили вже Иисуса, завели Его на подворѣ судебной палаты и зѣбрали довкола него цѣлу когорту. Они розодягнули Его, окрыли Его червонимъ плащемъ, вложили Ему терновый вѣнецъ на голову, а вѣ руку дали тростину. Потѣмъ приступили до Него и приклякаючи кликали зѣ насмѣшкою: *»Радѣйся царю Іудейскій.»* И плювали на Него, вѣдѣбрали тростину и били по головѣ и ударяли по лицю.

Христе, Царю справедливый,
Господи нашъ милостивый,
2. Тяжко битый, оплюванный,
Грѣшниками поруганный!

Все то терпишь Ты для насъ, нашихъ грѣхѣвъ рады! Але Пилать обманувъ ся вѣ своихъ рахубахъ. Христа казавъ бити, щобы збитого показати народови и тѣмъ збудити его милосердіе. Збитого отже казавъ вѣнъ вывести на высоке пѣдвышене, щобы Его всѣ бачили, на т. зв. лукъ *»Се чоловікъ«* (Ессе homo) при котрѣмъ и Магомедане молять ся, а котрый есть о 12 м. на заходѣ вѣдъ кѣнця нѣнѣшної касарнѣ розпятый надъ улицею.

Тутъ годить ся трохи близше приглянутись церквѣ *»Се чоловікъ«*, бо пѣзнѣйше не будемо мати нагоды до сего. Церковъ та мае дуже интересну історію свого заснованя. Отець Марія Теодоръ Ратисбонне, выхрещеный Жидъ принявъ ся зѣ великою ревностію новонаверненого до навертаня своихъ бувшихъ спѣвѣсповѣдникѣвъ и вѣ тѣй цѣли заложивъ вѣнъ конгрегацію сестеръ Маріи вѣдъ Сїона. Коли вѣ 1842 р. такожъ его братъ Альфонсъ вѣ чудесный спѣсбѣбъ навернувъ ся вѣ Римѣ до католицкой вѣры, прїйшовъ вѣнъ вѣ пару лѣтъ

пѣзнѣйше до Єрусалима. Зѣ початку наймивъ вѣнъ дѣмъ близько дамасценської брамы, зѣ маленькимъ огородцемъ и осадивъ тамъ вѣ р. 1856 сестры Сїонскїи. Але набуте на власнѣсть якогось дому, оказало ся великою конечностію, а хочъ кождый що иншого радивъ, небавомъ само купно, якъ то кажутъ, влѣзло вѣ руки. Одного дня стрѣтивъ о. Ратисбон-

Церковъ *»Се чоловікъ«* вѣ серединѣ.

не католицкого Араба на улицѣ Маріи и зачавъ зѣ нимъ розмову о своѣй улюбленѣй мрїи. *»Хочете купити дѣмъ, мѣй Отче?»* питавъ Матія — таке було имя Араба — ничъ легкого, потребуєте поступити лишь пару крокѣвъ.» Мы стояли, каже

о. Ратисбонне, подь лукомъ »се чоловікъ,« по котрого лѣвѣй сторонѣ лежали великій розвалины. »Якъ Матіе, ти руины можна бы купити?« — »Такъ« вѣдповѣвъ сей, »я знаю властителя, се суть два музулманьскій братя. Я ихъ вечеромъ вѣдшукаю, а завтра вамъ принесу вѣдповѣдь.« Такъ сталось; они готові были продати сю площу, але жадали першого дня 17.000 франкѣвъ; кѣлька день опѣсля 25.000 фр., а наконецъ 30.000 фр. Ратисбонне повернувъ до Европы, назбиравъ дорогою милостынѣ грошій въ Бельгій и пѣвнѣчнѣй Франціи. Тымчасомъ братя вже зажадали 60.000 фр., але треба було и на се пристати, що бы еще и на бѣльше цѣна купна не пѣдскочила. До того мусѣвъ вѣнъ докупити еще и два припираючі мѣстця за 45.000 фр. такъ, що цѣла ся площа вразъ зъ судовыми коштами стояла 120.000 фр. Скоро лишъ Росіяне почули о тѣмъ купнѣ, давали подвѣйну цѣну купна, але Ратисбонне вѣдповѣвъ, що католицкій священникъ не на то ѣздить до Єрусалиму, щобы домами шпекулювати.

На тыхъ руинахъ повстала въ протягу пару лѣтъ церковъ, монастырь и сирѣтскій дѣмъ — якій мы нынѣ подивляемъ. При розкопуваню фундаментѣвъ натрафлено на дуже интересній останки мурѣвъ склеплѣнъ, цистернъ и т. и. Особливо интереснымъ є пѣвнѣчне продовжене лука: »се чоловікъ« и старе подвѣре, вымощене великими, чотырокутными, дуже вытертыми, камѣнями, котре здаеть ся було мѣстцемъ судилица Пилата.

Церковъ вѣдзначаеть ся поединчостію, але заразомъ и красою. Єсть она довга а вузка и складаеть ся властиво зъ одной навы, бо двѣ бѣчнѣй радше переходами назвати можна. На значно пѣднесенѣй пресбитеріи находить ся вѣвтарь, опертый до того другого луку, котрый въ церквѣ находить ся. Образу нѣякого нема, але лукъ оточує грубый пѣвсумеркъ и тому тымъ выразнѣйше выступає бѣла марморова статуя Христа Спасителя въ терневѣй коронѣ зъ тростиною въ руцѣ, що стоить на верху аркады. Надъ склеплѣнемъ впрѣсть вносятся велика копула, вѣкна умѣщені десь високо, такъ, що свѣтло сплыває зъ горы. Старый муръ, що стоить за престоломъ а котрый повставъ зъ згаданыхъ камѣнѣвъ площѣ Пилатовой выкликуює мимохѣтъ важкій спомины у серцю чоловіка. Въ цер-

квѣ тѣй мы застали спокѣй и пустку. Не такъ тутъ було колись; понадъ народомъ, котрый тутъ верещавъ и шалѣвъ, перейшовъ мечъ кары Божой, упали муръ и сильнѣй замки, а теперъ тутъ, де гомонѣли оклики: »Разни, разни Єго« выхвываютъ ся бѣднѣй сироты жидѣвскій, щобы хоть мала часть того вѣдкиненого народа благословила и любила Того, котрого крови такъ сильно домагали ся его предки. Тутъ до ихъ молитовъ прилучивъ и свѣй голось рускій народъ, прійшовшій поклонитись Христу зъ далекихъ сторѣнъ, зъ поза моря!....

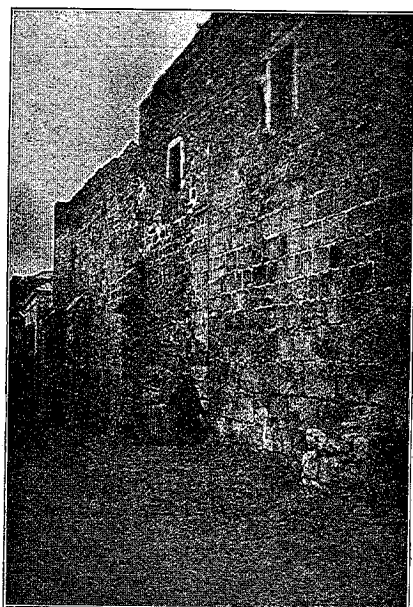
Та повернѣмъ до сумной історіи мукъ и терпѣнъ Іисуса Христа; приглядаймося злобѣ людскѣй — злобѣ нашѣй дальше. Народъ не даеть ся успокоитись видомъ скатованого Іисуса, лише конче жадає Єго смерти. Теперъ засѣдає Пилатъ на судилище Літостратонъ и проголошує засудъ на Іисуса, царя іудейского, умываючи свои руки на знакъ невинности. Вмывай руки, трусливый Римлянине! Кровь Христа впала на Жидѣвъ, впала и на тебе, та не дай Боже, щобы впала на насъ! **Претерпѣвый за насъ страсти Іисе Христѣ, Єдине Бѣжій помилуй насъ!....**

Се все розваживши на подвѣрю касарнѣ турецкой, куды вѣйшли мы, зѣоставивши лише нашъ паломничѣй, єрусалимскій крестъ у оо. Францішканѣвъ въ каплицѣ бичованя, (бо зъ крестомъ на касарняне подвѣре вступати не можна) помолились мы широ припавши на колѣна и зъ пѣснею: »Христе царю справедливый« на устахъ, пѣдѣйшли мы до недалекой другої станицѣ.

II. Станиця.

До сей станицѣ прійшли мы идучи на всхѣдъ въ напрямѣ брамы св. Стефана. На мурѣ каплицѣ бичованя стоить таблица зъ слѣдующимъ написомъ: »II. Statio in loco obiacenti« т. є. »друга станиця на противолежнѣмъ боцѣ.« Пѣдходимо пѣдъ касарню и бачимо въ мурѣ замураваній дверѣ, зъ котрыхъ можна вносити, що тутъ пѣсля переданя стояли колись »святій сходы, по котрыхъ Спаситель сходявъ, розпочинаючи свою смертну дорогу. Тутъ вложили Спасителеви крестъ на плечѣ. Набожно почитаемо се св. мѣстце, котре стопы

Иисуса освятили, мѣстце, де принявъ Вѣнъ въ крестѣ свое орудіе смерти, щобы его засадити на Голгофтѣ яко дерево жизни, якъ се его величае Церковь св. въ своихъ пѣсняхъ церковныхъ: *»Ты наше возваніе, кресте вселенный, древо когочла- жіннов, сѣде небесный: бгѣже плодѣ причастившеса, истлѣнне осл-*

Друга станиця.

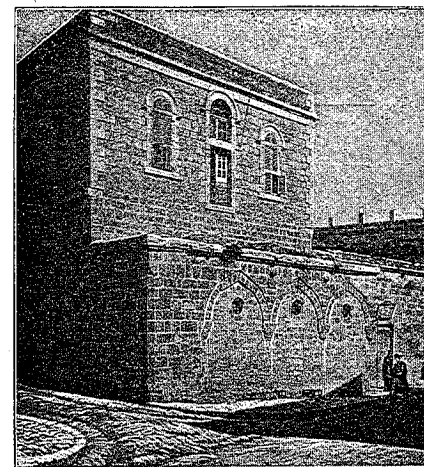
чѣхомъ ѣдема перваго, прѣемше и звѣстну и перевѣю милость.» (Стих. веч. крест. нед.) Сходы, котри давнѣйше були тутъ на мѣстци другои станицѣ суть теперъ въ церквѣ Латеранской въ Римѣ.

III. Станиця.

Трета станиця и четверта близько себе. Вернувшись тою самою дорогою т. е. улицею Маріи, попритурецку касарню ажъ до вылету тои улицѣ, будемо мати дорогу, котра веде вѣдъ брамы дамаской въ глубъ мѣста и называеться улицею Бабъ-ель-Амудъ. Идучи улицею Маріи на ту дорогу будемо ити попѣдъ

лукъ *»Се чоловікъ»* та про притикаючій до сего лука монастырь сестеръ Сіонскихъ, и коли станемъ лицемъ до новои дороги, будемъ мати по правѣй руцѣ на великаньскѣмъ пѣдмурованю австрійскій пріютъ, а по лѣвѣй сторонѣ дѣмъ, на котрѣмъ виднѣе написъ, що тутъ есть трета станиця: де Іисусъ Христосъ впавъ першій разъ пѣдъ крестомъ. Тутъ збудували католицкій Вѣрмены що ино укѣнчену церковь. Сходами сходимо въ долину въ каплицю т. зв. *»Марія Спазмось»* (Маріи омлѣне). Колись, давнѣйше не була она пѣдъ землею, лише стояла при улицѣ, котра сюды переходила. Грузъ неразь розваленого Єрусалима засыпавъ и ту каплицю, ажъ

доки послѣдними часами черезъ мозольнй розкопки еѣ не розкопали, причѣмъ великій камѣня вказували на границѣ сеи прастарои будовы. Поединчій вѣвтаръ зъ образомъ першого паденя Христа на престолѣ и образомъ Маріи, тримаючої бездушне тѣло Іисусове, пѣдъ престоломъ, украшають сю малу святыню. Цѣлуемъ зъ набожностію то св. мѣстце, щобы зѣ середины вѣрменско-католицкѣй церкви вѣйти зновъ до пѣдземнои, о много бѣольшои каплицѣ, де значиться:

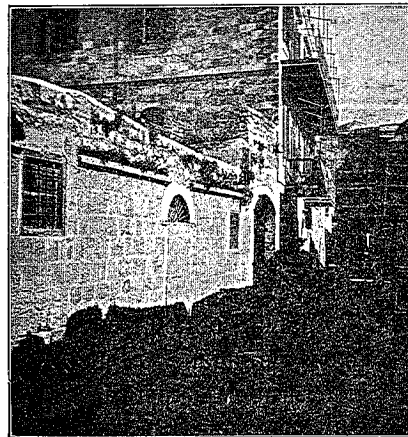

Трета станиця.

IV. Станиця.

Тутъ то стрѣтивъся Христосъ зѣ своею найсвятѣйшою

болѣзнуючою Матерію. Крестъ въ мурѣ вказуе се мѣстце зъ внѣ вѣдъ дороги *»долины (Бабъ-ель-Амудъ.)* Въ полуднево-всхѣднѣмъ кутику пѣдземнои каплицѣ знаходитъся заглублене зъ поединчимъ вѣвтаремъ, надъ котрымъ стоить велика статуя Іисуса Христа въ природнѣй величинѣ, якъ обнимае свою найсвятѣйшу Матѣрь. Пѣдлога того заглубленя выложена мозаікою, котрои частина гарнѣйшой роботы мае походити еше зъ часѣвъ св. царицѣ Єлены, а друга частина зъ часѣвъ крестоносцѣвъ. Хто опише ту болестну стрѣчу Маріи зъ Сынѣмъ. Коли перше чинивъ чуда, а

Четверта станиця.

наро́дъ на видѣ ихъ ликувавъ, Христа хваливъ, не стрѣчала Его Мати нѣгде. Але теперъ, коли вже выдано на него за- судъ, виходить цариця Мученико́въ Ему на стрѣчу, щобы при- няти участь въ терпѣніяхъ и смерти Свого Сына. Недармо-жь спѣваемъ въ нашой пѣсни церковной:

Коли злѣсть людска Христа убила
Въ смертельнѣмъ болю Ты насъ зродила.

Бронзова статуя четвертой станицѣ.

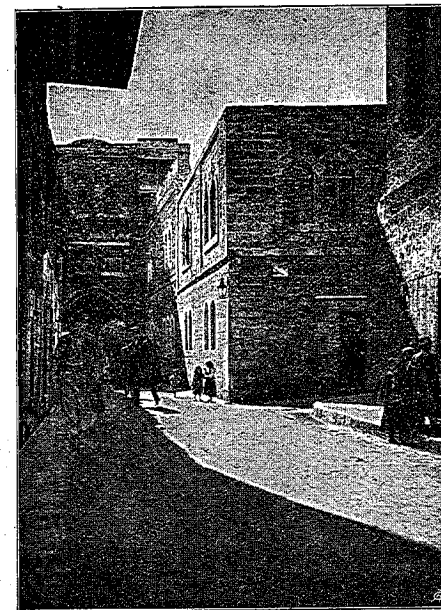
Що-жь се за сумна стрѣча! що за розди- раюче серце видовище. Зъ пять группъ нашего паломництва, одной вхо- дили въ забудованя Вѣр- менѣвъ и до обохъ ка- пиць, инши лише при написахъ на зовнѣш- нѣмъ мурѣ остановились, розпам'ятували тѣ хвилѣ, помолились, сплакались и поспѣшили дальше за Христомъ.

V. Станиця.

Страшнѣй, надлюдскѣй муки вытерпѣвъ Иисусъ Христосъ доси: стра- шеннѣй хвилѣ и боязни въ Гефтсиманѣ, котри вытиснули кровавий потъ на Его лица, на- ругу и збитковане пѣд- часъ ноци въ домѣ первосвященника, страшне бичоване, котре одно выстарчило, вычерпати Его силы, вѣнчане терневымъ вѣнцемъ. Уже разъ впавъ Вѣнъ пѣдъ тягаромъ креста, тому не можна дивуватись, що жовнѣры побоювались, що жертва, вѣддана ихъ твердымъ кулакамъ, упаде таки по дорозѣ на

мѣстце страченя. Тому змусили першого лучшего стрѣчного помочи Иисусови нести крестъ. Власне надѣйшовъ Симеонъ зъ Кириinei, отецъ Руфа и Александра. Зъ початку бере Си- меонъ сей крестъ нерадо, неохотно и не дивниця, коли роз- важимо, що пише св. Павло о крестѣ, що вѣнъ бувъ: *»Ісидіемъ соблазнь, Єлліномъ же вѣзміе«* (I. Кор. 23), та коли згадаемо, що стояло въ св. Письмѣ старого Завѣта написано: *»Проклатъ єсть ѿ Бога, всакъ вѣсай на дрѣвѣ,«* (V. Мойс. 21, 23) але освѣченнѣй ласкою Божою несе крестъ зъ любовію ажъ на Гол- гофту, яко примѣръ для насъ, котри не можемо бути учени- ками Христа, коли не понесемо за нимъ креста.

Коли мы ишли до сей станицѣ показували намъ наши провѣдники по пра- вой сторонѣ дѣмъ, еван- гельского богача. А на полуднево-всхѣднѣмъ углѣ улицѣ серайской, що веде вже пѣдъ гору стоить мала каплиця посвячена тѣй пѣдѣ. Мѣстце сей станицѣ, вѣддалене вѣдъ попередной всего на 23 м., закупили оо. Францішкане за великѣй грошѣ. Улиця въ гору єсть вже вузенька и страшно всхѣдно-брудна. Ей кобы такъ ся крестна дорога була въ рукахъ католико́въ! бувъ бы и порядокъ, бу- ло-бъ и чисто и мило. На теперъ хочъ Богу дякувати; що призовилъ намъ хочъ зъ чистымъ серцемъ по брудныхъ улицахъ ступати за собою.

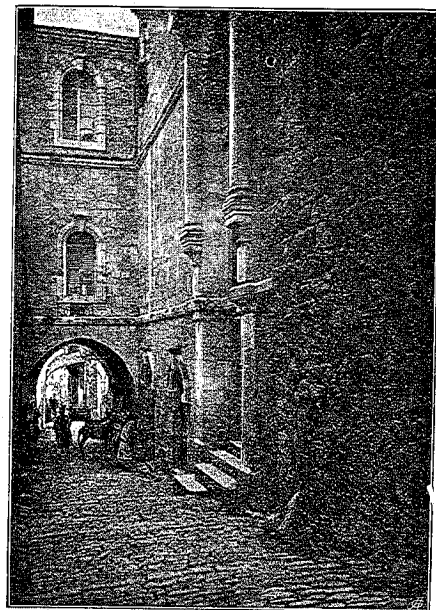

Пята станиця.

VI. станиця.

Идучи 86 м. по 110 слизкихъ камѣняхъ, вузенькою ули- цю пѣдъ гору останавлиемъ ся ажъ передъ монастыремъ ка-

толицкихъ Грековъ званыхъ Мельхитами, и входимо по кѣль-
кохъ сходахъ въ каплицю св. Вероники, де сцена, якъ св.

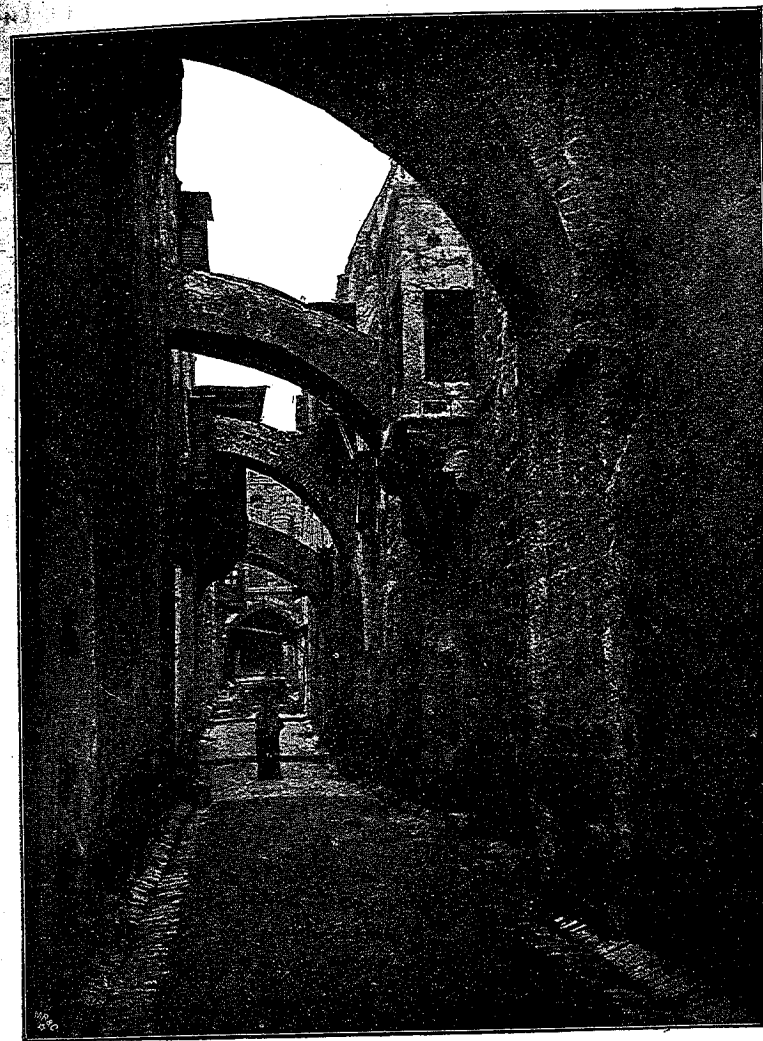
Шеста станиця.

Вероника отирае Иисусови Христови потъ и кровь зъ лица есть представлена въ рѣзбѣ стоячѣй на престолѣ. Мѣстце се закупивъ въ 1883 р. греко-кат. патриархъ отецъ Игнатій Мегакадецъ. Повыше стоить церковь и монастырь, та наше паломничество вступало лише до каплицѣ св. Вероники и широ тутъ водмовилимы свои молитвы за проводникомъ, доволенъ дуже зъ того, що нашъ греко-катол. обрядъ мае такожь въ посѣданю бодай одну станицю сеи св. дороги. Патриархъ Кирило, котрого мы споминали при Службѣ Божѣй, мешкае въ Дамаску; тутъ въ Єрусалимѣ перемешкуе лише архіепіскопъ.

VII. Станиця.

Мѣстце, де Иисусъ другій разъ впавъ пѣдъ крестомъ есть мѣстцемъ семои станицѣ. Она лежитъ на кѣнци той улицѣ, котрою мы доси пѣдъ гору ишли еще якихъ 90 м. Звѣдси на лѣво и на право, т. е. на пѣвнѣчь и полудне зачинаеть ся рухлива базарова улица и тутъ була границя старыхъ мурѣвъ єрусалимскихъ. Тутъ мали стояти судебнѣ ворота и тутъ при воротахъ еще разъ, нѣмъ злочинець опускавъ мѣсто, перечитувано его засудъ смерти. На нынѣшнѣмъ ба-

зарѣ, на мѣстци, де улицѣ ишли на перехрестъ и де зѣбрана товпа еще бѣльше тиснулась, впавъ Иисусъ по разъ другій пѣдъ

Дорога крестна въ Єрусалимѣ.

крестомъ. Тутъ то, при каплицѣ, котра належить до Францішканѣвъ, посередъ базару, посередъ овочѣвъ и иншихъ рѣ-

чей выставлены на купно, клякнули мы и вѣдмовляли голосно молитвы семой станицѣ, пѣдчасъ коли Турки, Арабы, Бедуины спинялись и на насъ зъ почестию и пошанованемъ глядѣли. Се хвилѣ, котры нѣколи не забувають ся.

Напротивъ капицѣ (на лѣво) есть вхѣдъ до нѣмецко-протестантского пріюта Іоаннитѣвъ.

VIII. станиця.

Еще зъ якихъ 50—60 кроковъ въ гору тою самою улицею (Ханкегг) вже за еи перекрестемъ зъ базаровою улицею вказуе намъ округлый камѣнь мѣстце, де Іисусъ потѣшае плачучи невѣсты словами: »Не плачте надѣмною радше плачте надъ дѣтьми вашими.« Муръ той належить до монастыря Харамбольсь, православныхъ Грековъ. Станиця ся вѣчну хвалу несе женьскому родоу, котрый въ лицѣ св. Вероники, въ лицѣ плачучихъ невѣсть нѣсь Христови потѣху въ тыхъ сумныхъ хвиляхъ походу на лобное мѣсто.

IX. станиця.

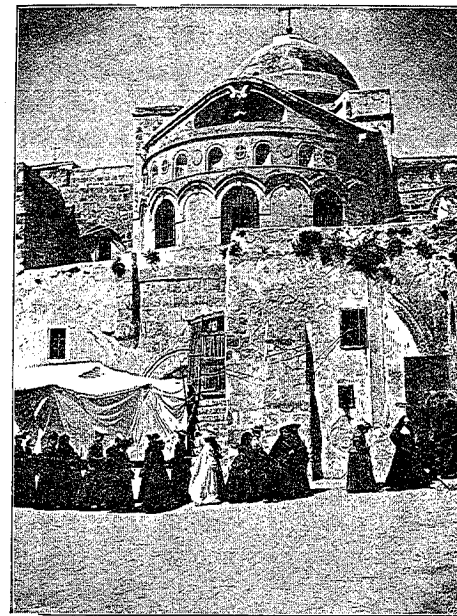
Коли-бъ мы були жили за часѣвъ Христа, були-бъ мы по виходѣ черезъ »судебныя ворота« семой станицѣ, вже найшлись поза мѣстомъ на вѣольной площѣ и наша дорога до девятой станицѣ выносила бы не бѣльше якъ 50 м. Але пѣзнѣйшия забудованя змушуютъ насъ вѣдъ осмой станицѣ вернути назадъ, войти на базарову улицу, и ити нею въ полудневѣмъ напрямѣ и рѣжными закрутами войти ажъ на всхѣдну сторону церкви Божого грѣбу, на подвѣре Абисинцѣвъ, де камѣнь коло входовыхъ дверей вказуе мѣстце девятой станицѣ, де то Іисусъ Христосъ по разъ третій пѣдъ крестомъ упавъ. Се подвѣре Абисинцѣвъ стоить вже надъ пѣдземною капицею св. Елены, котра притикае до церкви Божого грѣбу. На середынѣ подвѣря стоить мала будова, рѣдъ копулы, черезъ котру виходить свѣтло до той капицѣ. Мы стоимо вже близько Голгофты, але мусимо завернути назадъ на базаръ, потѣмъ

на право попри Мурістанъ (шпиталь) попри нову протестантскую кѣрху, докола на подвѣре церкви Божого грѣбу.

Прочы станицѣ лежать вже въ церквѣ Божого грѣбу, котрый мы на иншомъ мѣстци докладно описуемо. Тутъ лише значимо коротко мѣстце сихъ станицъ для повноты образу сеи крестной дороги, куды нашъ Спаситель ступавъ.

X. станиця.

Мѣстце, де зъ Іисуса здирали одежѣ есть на Голгофтѣ заразы за сходами католиковъ. На мѣстце се вказуе мозаикова (зъ камѣнчиковъ уложена) розета.

Видъ на церковь Божого грѣбу зъ заду.

XI. станиця.

Пару кроковъ напередъ и мы стали передъ престоломъ, котрый стоить на мѣстци, де Іисуса Христа прибивали на крестъ. Мозаика передъ престоломъ вказуе намъ се мѣстце, де людска злѣсть Христа до креста прибила.

XII. станиця.

Зъ розпятымъ вже Христомъ пѣднесено крестъ до горы и встролено его въ ямѣ выкутой въ скалѣ. Мѣстце се розпятія есть пѣдъ грецкимъ престоломъ, за-

крите сръбною бляхою, въ котрѣй есть отворъ, черезъ котрый можна сего мѣстця дѣткнути ся.

XIII. станиця.

Тѣло Ісуса здѣймають зъ креста и кладуть на лоно Его болѣзнуючи Матери. Мѣстце се находится межѣ обома престолами католицкимъ (прибиваня на крестъ) и грецкимъ (розпятія) межѣ обома каплицями. Тутъ есть меншій, до католикѣвъ належный престѣлъ зъ прекраснымъ образомъ, болѣзнуючи Матери Божои, котрой сердце прободено мечемъ. Декотри уважають камѣнь намащеня тѣла Христоваго при входѣ до церкви Божого гробу, яко XIII. станицю страстей.

XIV. станиця.

Чотырнацята станиця се Божій грѣбъ, де Христосъ плотю уснувъ, яко мертвъ на три дни, абы опѣсля преславно встати, смерть побѣдити и сущимъ въ грѣбѣхъ жите дарувати.

* * *

Ся крестна дорога, котру оо. Францишкане торжественно обходятъ вѣдъ якихъ 20 лѣтъ каждой Пятницѣ остане для насъ русскихъ паломникѣвъ дуже милою памяткую, незабутнымъ праздникомъ для душѣ нашої, а при томъ и вельми поучающею наукою для доповненя нашихъ библійныхъ вѣдомостей, бо хочъ такъ на волосъ, точнѣснѣнко не дасть ся означити мѣстця поодинокихъ станицъ, задля того, що грузъ покрывае давнѣйшій дороги и нынѣшній стежки о якихъ 3—26 метрѣвъ выше вѣдъ стежокъ и дорогъ за часѣвъ Христа. все-жъ таки есть то безперечно та сама дорога, котрою Вѣнъ ишовъ на вольную страсть, абы насъ грѣшныхъ вѣдкупити.

Претерпѣвый за насъ страсти, Ісусе Христе Сыне Божій помилуй насъ!

Двадцатый роздѣлъ.

Церковь Божого гробу.

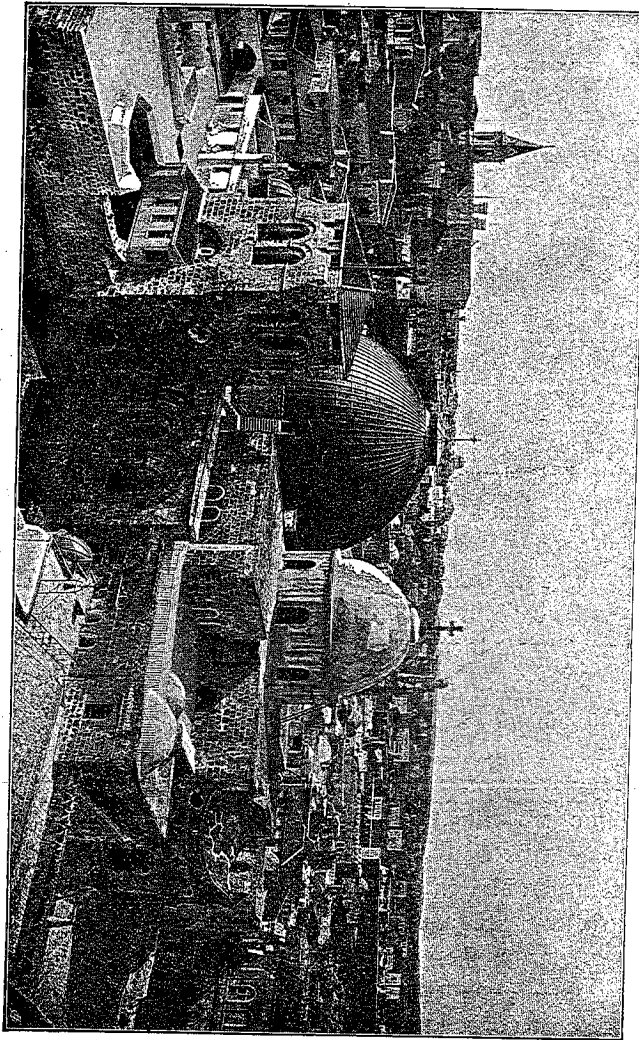
В. М.

И носѣ Крестъ свой, вѣдѣ на глаголемое лѣнное мѣсто же глаголется Еврейски Голгоѣда.
Іоанъ XIX. 17.

По засудѣ Ісуса Христа на смерть, поймаи Его Жиды, вложили на рамена крестъ и попровалили на розпятѣ. Мѣстцемъ тымъ була гора Голгоѣта. Збитый, окровавленный, умученый Христосъ паде ту въ третѣ подъ тягаромъ креста; ту здирають зъ Него одѣжъ, прибаваютъ на крестъ, на котромъ спускае духъ. Тутъ Іосифъ зъ Ариматеи знявъ зъ креста Его Пречисте Тѣло и зложивъ въ нововысѣченѣмъ грѣбѣ.

Пѣсля переданя праотець Адамъ по выгнаню зъ раю мавъ замешкувати въ Юдеѣ; въ околицѣ Ерусалима померъ, а голова его мае бути похована на Голгоѣтѣ, зъ чого пошла еи назва »лобное мѣстце«. Адамъ умеръ за свой грѣхъ, Ісусъ же Христосъ за грѣхи цѣлого свѣта понѣсъ смерть крестну такожь на Голгоѣтѣ! Вѣдъ того часу, мѣстце тое уважане деякими за середоточку свѣта, стало найсвятѣйшимъ и Християне горнули ся до него и держали его въ наибольшій почести. Щобы спинити розвѣдъ християнства и заперти слѣды мѣстця прославленя Сына Божого, казавъ заѣлый поганинъ цѣсарь Адрианъ мѣстця тѣ зрѣвнати зъ землею а на нихъ выставити поганьску божницю. Ревна покровителька християнска св. Елена поставила вѣднати св.мѣстця, до чого власне божища поганьскы были всказѣвкою. Розказала ихъ повалити, при чѣмъ неспо-

дѣвано знайдено Грѣбъ Господень. По выгладженю и усуненю скаль побудувала св. Елена надъ сѣв. Гробомъ величаву церковъ, котра мѣстила въ собѣ всѣ мѣстця прославлені, посвя-

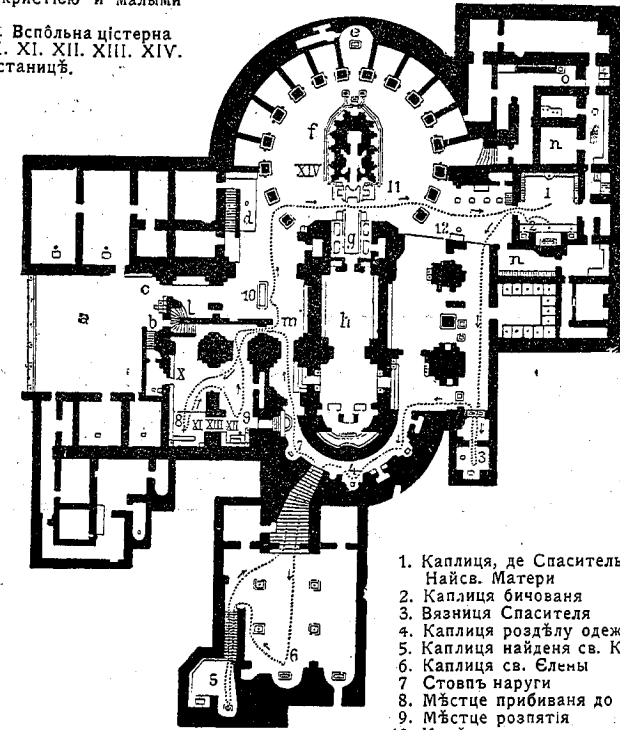
Зверхній видъ церкви Божого Гробу.

ченій подѣямъ зъ житя Іисуса Христа на Голгофтѣ. Була се чудова, пятинавна василіка, прикрашена золотомъ и дорогимъ мрамуромъ. Перестояла она однакъ лише неповныхъ 300 лѣтъ,

бо перскій король Хозроесъ II. дорогоцѣнности еи разомъ зъ св. крестомъ забравъ, а саму церковъ спаливъ. Удало ся вправдѣ

Плянъ церкви Божого Гробу въ Єрусалимѣ.

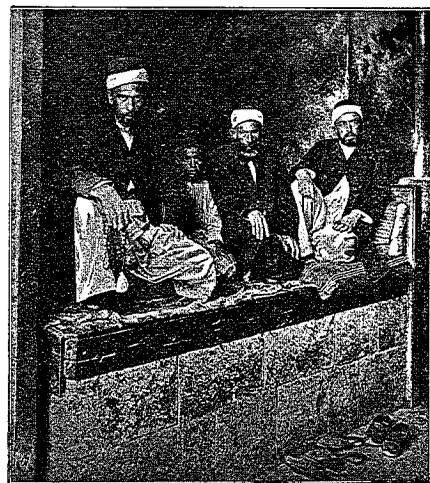
- а. Плоца оточена монастырями и капицями
- б. Входъ до капицѣ сѣмохъ болѣвъ або капицѣ франконьскои
- с. Брама Вазиліки (т. е. Церкви)
- д. Мѣстце, де стояли св. невѣсты
- е. Грѣбъ Іосифа зъ Ариматен и сирійска капиця
- ф. Капиця Божого Гробу зъ прибудовою коптійскои капицѣ зъ заду
- г. Хоръ Латинникѣвъ
- и. Хоръ Грековъ и середина свѣта
- і. Сходы Латинникѣвъ на Голгофту
- л. Сходы Грековъ на Голгофту
- п. Монастырь Францішканѣвъ зъ кухню, рефектаремъ, закристиєю и малыми келіями.
- о. Вспѣльна цистерна X. XI. XII. XIII. XIV. крестній станицѣ.

- 1. Капиця, де Спаситель явивъ ся Найсв. Матери
- 2. Капиця бичованя
- 3. Вязниця Спасителя
- 4. Капиця роздѣлу одежі
- 5. Капиця найдена св. Креста.
- 6. Капиця св. Елены
- 7. Стовпъ наруги
- 8. Мѣстце прибаваня до креста
- 9. Мѣстце розпятія
- 10. Камѣнь намащеня
- 11. Вожій Грѣбъ
- 12. Мѣстце, де явивъ ся Спаситель Маріи Магдалинѣ.

патріярхови Модестови побудувати нову церковъ, але она не рѣвняла ся вже давнѣйшій. Та перетревала часы Калифа Омара,

а знищивъ єѣ египетскій султанъ Гакимъ. Коли Крестоносцѣ здобули Єрусалимъ, здвигнули они знова хорошу церковь зъ високою дзвонницею. Пѣзнѣйше Турки дзвонницу знизили, щобы не перевышала ихъ минарету и въ такѣмъ видѣ єсть она до нынѣ. Въ р. 1808 знищивъ бувъ огонь баню надъ Божимъ Гробомъ; вѣдновлена Греками знова она завалила ся и Грѣбъ св. лишивъ ся пѣдъ голымъ небомъ, до перва 1860 р. выставлено баню нову.

Турецка сторожа при входѣ въ церквѣ Божого Гроба.

Теперѣшна церковь складає ся властиво зъ шѣстьохъ частей: 1) Ротунды надъ Божимъ Гробомъ вразъ зъ прилягаючими попри єи стѣны святощами. Єсть се немовъ шкатула-покривало пѣдъ котрою и попри котру примѣщенї єуть слѣдующї дальшї вичисленї тутъ части: 2. Каплиця Марїи, 3. Храмъ Грековъ, 4. Церковь вѣднайденя Честного Креста, 5. Каплиця Голгофты вразъ зъ припираючою до неї капицею сѣмохъ болѣвъ Марїи.

гофты вразъ зъ припираючою до неї капицею сѣмохъ болѣвъ Марїи.

Довкола василїки Божого Гробу.

Найважнѣйшою святощею на Голгофтѣ єсть безперечно Святїй Грѣбъ. Закимъ однакъ приступимо до єго докладного звидженя, обїдемо перше окружаючї єго святї и памятни мѣстця. Походъ сей вѣдбувають ОО. Францїшканы процесїонально що дня по полудни при свѣчкахъ и спѣвѣ до рыму уложєныхъ псалмѣвъ. (На нашѣмъ плянѣ на стр. 217 походъ сей зазначєный дробнѣйшими точками и стрѣлками бѣля нихъ. Починає ся вѣдъ вѣдъ »капицѣ Марїи,«¹ де Христось

по воскресєнїю явивъ ся своѣй засмучєнѣй Матери, котра въ огородѣ Іосифа Ариматєйского близько грѣба ждала на воскресєнїє. За се вѣдвдячивъ ся Єй Христось, бо першѣй Єѣ появивъ ся и ту отєрь Єи слєзы смутку. На тѣмъ мѣстци воскресъ такожъ мертвецъ приложєный до знайденого креста Іисусового Каплиця та належить до оо. Францїшканѣвъ и мѣс-

Каплиця Марїи, де Христось являєть ся Своѣй Найсв. Матери.

тїть въ собѣ три престола. Серєдний головний Матери Божой, другїй зъ лѣвого боку важный зъ перехованя якїсь часъ частини св. креста, доки єго не забрали Вѣрмены, третїй присвяченїй Страстному Стовпови. Єсть се кусникъ зъ того стовпа, до котрого бувъ привязанїй Христось и би-

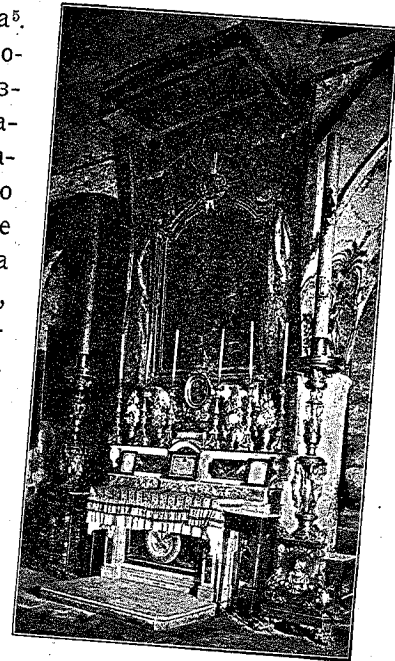
чованый. Зразу бувъ вѣнь цѣлый, але Магомадане его розбили, а та часть що ся лишила есть се 60 см. довгий а 30 см. шириной порфіровый валець, котрый въ страстну середу выймають зъ за кратъ и дають цѣлувати. Въ захристїи вказують мечъ и остроги Готфрида зъ Буйльону. Заразъ зъ капицъ стали мы коло престола »Марїи Магдалины,«¹² де Єѣ явивъ ся Христось яко огородникъ а Она Єго не пѣзнала, ажъ закликавъ до Неи: *Марїе!*

Столпъ бичованя въ капицѣ стрѣчи зъ Марїєю.

При тѣмъ престолѣ¹² водправлена була 13. вѣресня найперше воскресна утренняя, а потому архїерейска Служба Божа Ексц. Митрополитомъ Андреємъ гр. Шептицькимъ пѣсля всхѣдного обряду при прегарнѣмъ спѣвѣ питомцѣвъ, пѣдчасъ котрой всѣ паломники приступили до св. Причастїя. Немилого вражѣня дѣзнали мы въ теплоѣ и стухлоѣ печерѣ³, де вязнено І. Христа, закимъ приотовано все до розпятя. Дальше перейшли мы попри вѣрменьскїй вѣвтаръ св. Лѣонїна, що пробивъ ребро Христове, кровь однакъ мала брыснути ему въ слѣпе око, вѣнь провидѣвъ, що его такъ зворушило, що ставъ Христїяниномъ и мученикомъ. Копїе, губка и написъ крестна находятъ ся въ церквѣ св. Петра въ Римѣ. Кѣлька сходѣвъ до горы провадять до убогой вѣрменьской капицки Подѣлу ризъ⁴, де жовнѣры дѣлили ся здертою зъ Христа одежїю: *«раздѣлиша ризы мой собѣ и в одеждѣ моеѣ меташа жрѣвїю.»* (Іоа. XIX. 24). 26-ма сходами въ долину сходить ся до абисиньской церкви св. Елены⁶ въ скалѣ выкутой. Тую церковь побудувала св.

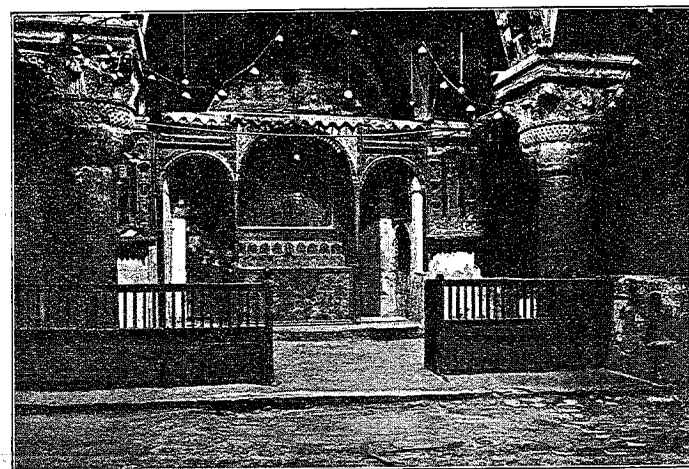
Елена въ честь воднайденя креста Господнього. По збуреню еи черезъ Перзѣвъ, водновлена зѣстала св. Модестомъ, а крестосцѣ побудували въ нынѣшнѣмъ видѣ баню, черезъ котру входить свѣтло до середины. Выглядъ має василїки. Коло головного престола видно мѣсце въ скалѣ, де св. Елена молила ся и придивляла валеню поганьскихъ божищъ. О 13 сходѣвъ низше умѣщена францїшканьска капиця воднайденя честного креста⁵. По зложеню Іисуса до гробу, покидали Жида всѣ приборы до розпинаня якъ и кресты до недалекой цїстерны зъ водою и закрили землю. Св. Еленѣ удало ся водкопати кресты; але понеже зъ правдивого креста водпала була написъ, не можъ було знати, на котрѣмъ висѣвъ Христось. Припроваджено хору невѣсту и та дотыкала двохъ першихъ крестѣвъ безъ успѣха, по дѣткненю третого сейчасъ выздоровѣла. Се було знакомъ, що се крестъ правдивый, бо того самого ще дня, воскресъ умерлець, котрого приложено до того креста. Народъ тѣшивъ ся, а св. Макарий пѣдносивъ его до горы при спѣвѣ »Господи помилуй«, а множество народа поклоняло ся. Сю памятную хвилю обходимъ и мы торжественно въ день »Воздвиженя честного и животворящего креста Господнього. Капиця та невеличка и слѣдно що перероблена зъ цїстерны. Вѣвтаръ есть дарункомъ покѣйного Максимїліяна, цѣсара мексиканьского. Завернувши въ задъ приходитъ ся до капицъ Камѣня наруги Христа⁷. Є се 50 см. высокой гранїтовый кусень скалы, на котрѣмъ сидѣвъ Христось въ терновѣмъ вѣнци и тростиною въ рукахъ на Пилатовѣмъ подвѣрїю, а жовнѣры и Жида насмѣ-

Престоль Марїи Магдалины въ церквѣ Божого Гробу.

вали ся зъ него и кликали: Радуйся царю юдейскій! Чи може не за людску гордѣсть зносивъ Христось таке понижене?

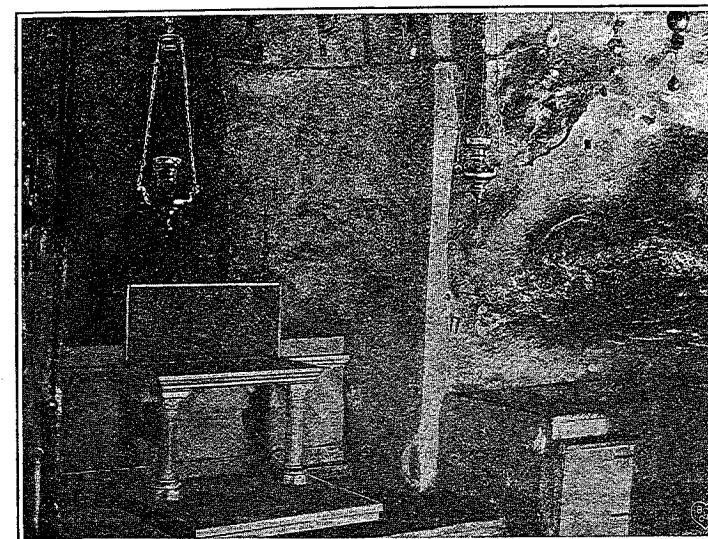
Попри грецку церковь входить ся 18. ступнями на горѣшну Голгофту въ захѣдну сторону до францішканьскои капицѣ Прибиваня⁸ Исуса на крестъ (XII. Стан. хрест. дороги) де передъ вѣвтаромъ гарный мозаиковый квадратъ вказуе се мѣсце. Зъ пѣвнѣчного знова боку естъ грецка капиця Розпятя Христоваго⁹. **Идѣже пропѣша єго.** (Іоанъ XIX. 18). Надъ престоломъ умѣщенный розпятый Христось, а зъ бокѣвъ креста Мати Исусова и сѣв. Іоанъ Евангелистѣ. Фігуры выконаніи вдатно и природнои величини. Пѣдъ престоломъ видно, сѣрѣбною бляхою обведеный отвѣръ, де бувъ вбитый Хрестъ. Се мѣсце на колѣнахъ и зъ жалемъ та покорою цѣлували мы, бо за насъ, за наші зліи

Середина церкви св. Єлены.

вчинки, за наші грѣхи давъ ся Сынъ Божій мучити и розпяти. О щобъ крестъ Господень хоронивъ насъ вѣдъ дальшого упадку! Зъ бокѣвъ престола два чорніи каменіи вказують на земли на мѣстця, де стояли крести розбѣйникѣвъ. Въ мурѣ знова вѣдъ пѣвнѣчи за сѣрѣбною высуваною плытою видна 1 м. 2 цм. довга а 15 цм. шырока пропуклина въ скалѣ повстала, коли Сынъ Божій вѣддавъ Свого духа въ руки Свого Отця на крестѣ, »и земля

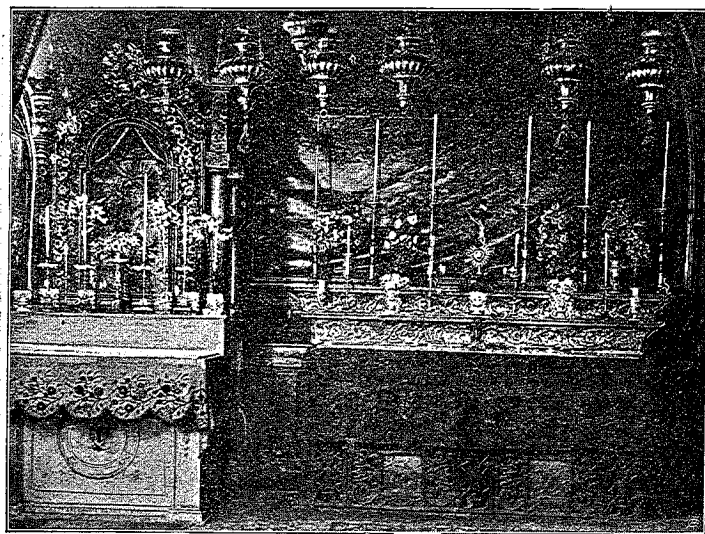
потресѣа ѿ каменіе расплѣса. (Мат. XXI. 51). Мѣжь обома престолами трошка низше естъ францішканьскій престѣлъ Страждучои Матери Божои — Mater dolorosa — зъ прекраснымъ образомъ, (стор. 225) поставлена на тѣмъ мѣстци, де Она пѣдчасъ розпятя свого Сына стояла, болѣла и терпѣла и де мертве Єго тѣло приняла на свое лоно (Стан. XIII. страст. дороги). Низше трома сходами коло розеты котра на пѣлястрѣ вказуе на мѣстце здертя жовнѣрами одежи Исуса Христа (Стан. XI. хрест. дор.) входить ся до капички, де Мати Божа зъ св. Іоаномъ еванг. мала стояти, якъ каты жидѣвскій прибывали Исуса на крестъ. Въ стѣнѣ черезъ закратоване вѣконце видно до капицѣ Розпятя Исуса.

Пѣдземна капиця найденя св. креста въ церквѣ Божого Гроба.

Зъ горѣшнои Голгофты вертаемо назадъ попри церковь Грекѣвъ до долѣшнои. Коло гробѣвъ ерусалимскихъ королѣвъ христіаньскихъ вказують грецку капицю Адама. Мае ту бути похована чашка Адамова, на котру черезъ малу шпару мала стечи кровь Исусова и въ той спѣсѣбъ змыти его грѣхъ — ддятого пѣдъ высачимъ Христомъ малюють звычайно голову трупа. Коло тои капицѣ вказують такожь на грѣбъ Мелхизе-

дека, котрый при заложено Єрусалима мавъ зложити Адамову чашку въ повыше згаданомъ мѣстци. Напротивъ зъ лѣвого боку помѣщеніи вартѣвнѣ: турецка, коптійска и вѣрменска. Кѣлька кроковъ дальше маемо передъ собою 2 м. 70 см. довгу, 1 м. 30 см. широку а 30 см. високу червону четвероуголну камѣнну плиту¹⁰, прикрашену на кѣнцяхъ золотою галкою, на котромъ помазавъ Христове тѣло передъ зложенемъ до гробу благообразный Іосифъ и обвивъ въ плащеницю. Памятка тота належить вѣспѣльно до Католикѣвъ, Грековъ, Коптѣвъ и Вѣрменъ. Камѣнь сей змывали мы горячими поцѣлунками, просячи о заховане чистоты нашихъ душъ и твердости вѣры.

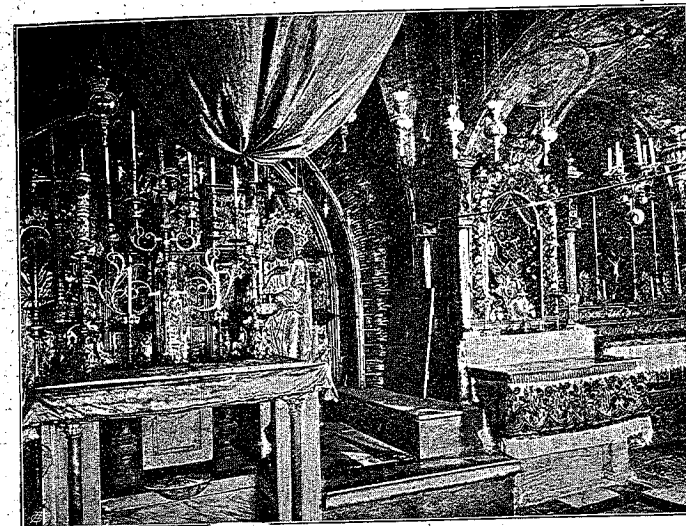

Престолы прибиваня до креста (на право) и болѣзнуючои Матери Божои (на лѣво) на Голгофтѣ.

Попри округлый камѣнь зъ лѣвого боку, де стояли побожнїи невѣсты, приглядаючи ся бальсамованю тѣла Христоваго, приходимо до каплицъ Божого Гробу.^f До неи припирае зѣ всходу маленька капличка Коптѣвъ, а противъ неи находить ся друга сирійска зъ гробомъ Іосифа зъ Ариматеи,^e котрый по вѣдступленю свого гробу Іисусови, сюда перенѣсь свою родинну гробѣвницю. Зъ заходу внозитъ ся грецка церковь Католи-

комъ, досить простора уладжена на способъ грецкїи зъ великою одною банею, мѣститъ недалеко при входѣ $\frac{1}{2}$ м. високу на бѣлой мрамурѣй пѣдставцѣ повкулю,^h котра мае означати середоточку землѣ.

Каплиця Божого Гробу поставлена въ серединѣ 19 м. 30 см. широкой »ротунды« зъ 18 массивными фїлярами двигающимися тѣлькожь само аркадѣ зъ галерїями. Склепѣне помальоване фрескомъ и закончене банею зъ шкляннимъ дахомъ. Заходну часть ротунды займають рѣжнїи келїи. Зъ полудня кромѣ вартѣвниці, внозитъ ся дзвѣнница зъ католицкимъ крестомъ а дальше грецкїи каплицѣ: 40 св. Мучениковъ, св. Іоана, св.

Престолы на Голгофтѣ: (на лѣво: Розпятїя — гр. прав.; въ серединѣ: болѣзн. М. Бож. — кат.; на право въ кутику: Прибиваня до креста — кат.)

Марїи Магдалины и св. Якова. Противъ дзвѣнницѣ зъ всхѣдной стороны подвѣря розтягае ся велике забудоване, де находятъ ся коптїйскїи каплицѣ св. Марїи Єгипецкой и св. Михаила, грецкїи монастырь св. Авраама. Зъ пѣвнѣчи граничить зъ ротундою монастырь ОО. Францїшканѣвъⁿ зъ огородомъ — жертвою цѣсаря Францъ Іосифа I, котрый се мѣсце пѣдъ огородемъ доставъ въ дарунку вѣдъ високой Порты 1869 р. пѣдчасъ побуту

свого въ Срусалимѣ. Мѣжь магазинами францішканьскими знаходить ся вспѣльный для всѣхъ збѣрникъ воды (цістерна).

Найвысшій однакъ вже часъ познакомити ся намъ докладно зъ тою каплицею, що обнимае наибѣльшу нашу дорогоцѣннѣсть — Божій Грѣбъ. Есть нею:

Каплица Божого Грѣбу.

Въ скалѣ, не въ капицѣ зложивъ Іосифъ зъ Ариматеи Тѣло Іисусове, котру Адрианъ зрѣвнавъ зъ землею, св. Елена доперва

Образъ страждующей Матери Божией на Голгофѣ.

выбудувала капицю у видѣ жидѣвскаго грѣбѣвца, надаючи еѣ форму шестистѣнника зъ пирамидою на верху. Пѣзнѣйше обставлено той грѣбѣвецъ 9 стовпами и обложено зъ верха мрамуромъ. За нападу Гакима улягла ся будова ушкодженю, а при еи вѣдновленю змѣнено давну форму. Крестосцѣ уважали се за невѣдповѣдне и побѣльшили будѣвлю; додали теперѣшну капицю ангельску, надъ грѣбѣмъ взнесли малу вежу зъ банею законченою срѣбнымъ, природной величины образомъ Спасителя, а въ головахъ грѣбу зладили подъ бальдахимомъ головный вѣвтарь, тамъ де теперъ капиця Коптѣвъ, грѣбу самого не украшали нѣчимъ. Такъ оповѣдае рускій паломникъ Данило. Доперва въ XII. в. выложено середину мрамуромъ, плиту однакъ, якою прикрыла св. Елена Божій Грѣбъ, знято, бо зчорнѣла вѣдъ дымѣ и Грѣбъ стоявъ отворомъ, ажъ Бонифатій зъ Рагузы положивъ нову. По огни 1808 р. заняли капицю Греки, давну плиту забрали, бѣлый мрамуръ зъ верха усунули, заступили его теперѣшнымъ муромъ, замѣсть цѣлои плиты дали роздвоену, а въ ангельской капицѣ вырѣзали

двоє вѣконѣ. Зъ давной красы стратила одже капиця дуже богато.

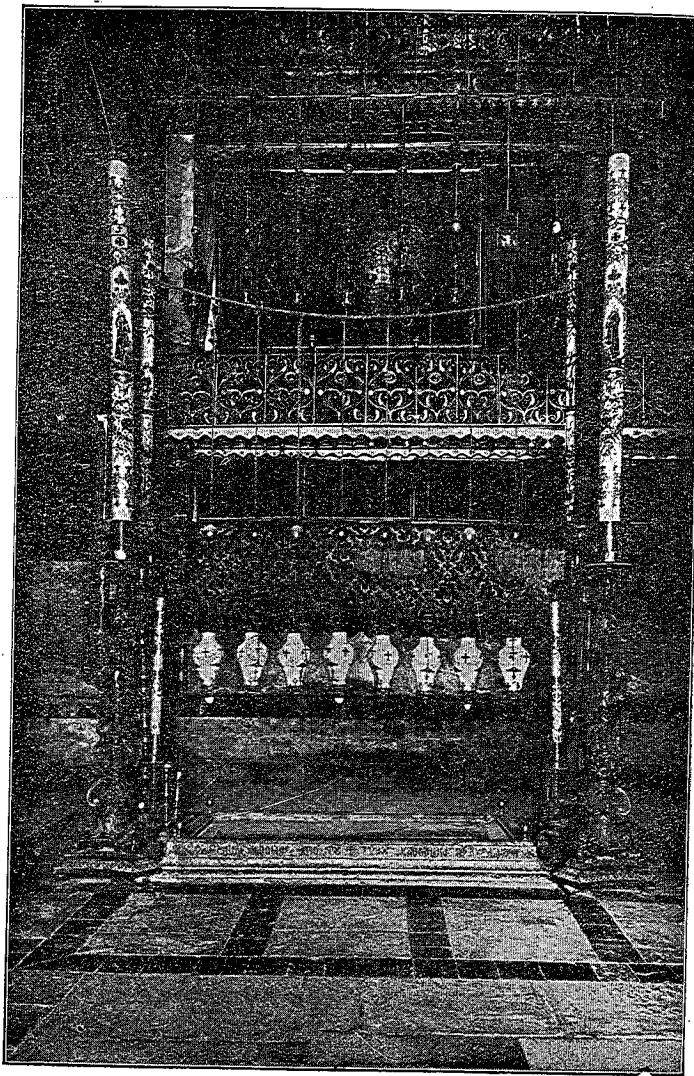
Якъ вже сказано, стоить она въ серединѣ ротунды на вѣдмурованю и тягне ся вѣдъ всходу на захѣдъ. Есть она

Престольный образъ въ Капицѣ франконьской (сѣмъ болѣзней) въ Церквѣ Божого Грѣбу.

8 $\frac{1}{4}$ м. довга, 5 $\frac{1}{2}$ широка, а 12 м. зъ банею висока и складае ся властиво зъ двоухъ частей: зъ квадратовой капицѣ ан-

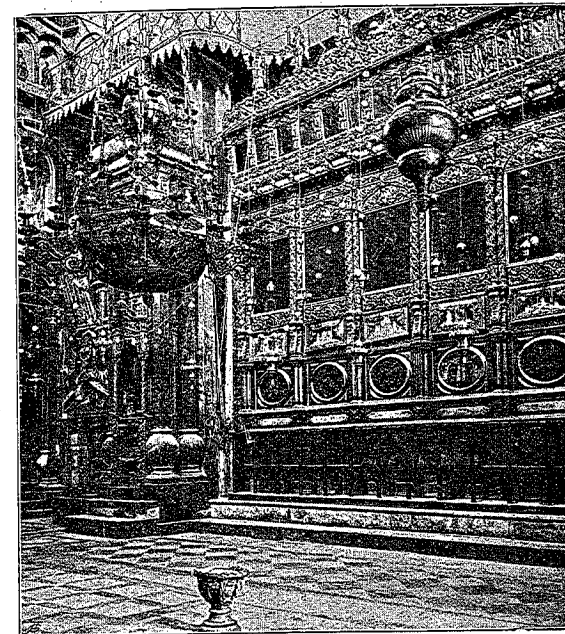
гельской и пятигранной пещеры св. Гробу. Стѣны ея прикра-
шуютъ 16 червоныхъ вапняковыхъ стовпѣвъ, а мѣдяну баню

Камень намащеня.

пѣдпирае 4 фiляры. Попри камѣннi лавки зъ обохъ сторѣнъ
на хорѣ латинникѣвъ черезъ луковату 80 цм. широко брामу,

надъ котрою передъ бѣлымъ релiфowymъ образомъ Воскрес-
шого горить три лампы, входить ся до »Ангельской каплицѣ«,
де женамъ мироносицямъ обвѣстивъ ангель воскресенiе Хри-
стове. Е: она 3 м. довга а 3½ широка, выложена бѣлымъ мар-
муромъ перепле-
тенымъ 24 стов-
пами и освѣтле-
на 15 лампами,
зъ котрыхъ по
5 належить до
Латинникѣвъ и
Грекѣвъ, 4 до
Вѣрменъ а 1 до
Коптѣвъ. На се-
редынѣ стоить
на пѣдставцѣ
въ мрамуровыхъ
рамахъ ангель-
ской стовпѣ. Есть
се частина ка-
меня, якимъ бувъ
закрытый вхѣдъ
до гробу Хри-
стове; его дов-
гота и ширина
выносить 30 цм.
Другачастъ бѣль-
ша знаходить ся въ престолѣ каплицѣ Розпяты Иисуса Христа
на Голгофтѣ. Уцѣлувавши сей памятникъ, упали мы на колѣна
и зъ невысказанымъ чувствомъ доступали мы вже до цѣли на-
шого паломництва до Божого Гробу.

Хоръ Грекѣвъ въ церквѣ Божого Гробу.

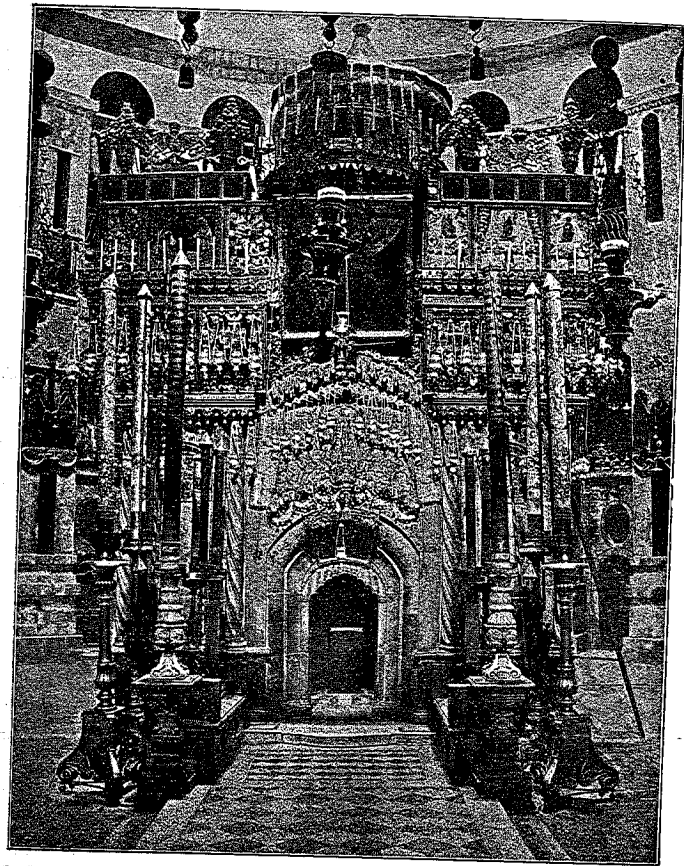
Божiй Грѣбъ.

вз грѣбъ нѣвѣ покрьвз полѣжи...
Канонъ тропара: В. Пятницѣ на Вечерни.

Само слово грѣбъ переймае вже страхомъ. Що-жь доперва
дѣе ся въ души правдивого христiянина на споминъ Гробу

Божого а тымъ больше при его побаченю? О томъ переконаемо
ся, коли припадемъ до него.

Зъ ангельской каплицѣ на заходъ, 1 м. 33 см. высокій
а 66 см. широкій отворъ провадитъ до каплички, а въ нѣй до
наибольшого скарбу: живоносного Гробу Христового. Каплич-

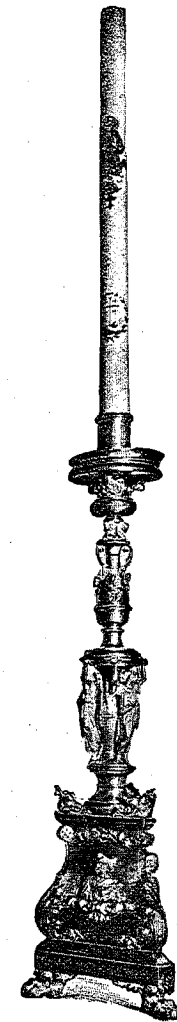
Зверхный видъ Божого Гробу.

ка сама невеличка, 2 м. 7. довга, а 1 м. 93 см. широка, оперта
на 4 стовпахъ и выложена бѣлымъ мрамуромъ, щобы стѣны
зъ первѣсної скалы не псували ся, бо паломники зъ певно-

стѣно лупали бы камѣнь на дорогу памятку. Зъ правого боку до
Гробу стѣнь каплички припирае Божій Грѣбъ, 1 м. 89 см.
довгий, 93 см. широкій а 65 см. высокій,
обложеный зъ переду одностайною а на
долинѣ роздвоеною бѣлою мрамуровою плы-
тою. Задну стѣну каплички украшаютъ
образы, при котрыхъ вырѣзняе ся срѣбный,
дорогими камѣнями обведеный реліѣфъ,
даръ неб. кардинала Антонелього, пред-
ставляющей Воскресеніе. Якъ нѣчь такъ
день горить надъ Божимъ Гробомъ «свя-
тый огонь» въ 43 закрашенныхъ лямпахъ,
зъ котрыхъ по 13 освѣчаютъ Латинни-
ки Греки и Вѣрмены, а 4 Копты. Написы
всюда грецкій, бо латинскій затерто. Ву-
зоньке се и маленьке мѣстце, а якъ силь-
но и зворушаючо дѣлае на душу чоло-
вѣка! Вже до ангельской каплицѣ входитъ
ся зъ певнымъ острахомъ — при самѣмъ
Божѣмъ грѣбѣ тратить ся майже вѣддыхъ,
душа здаеть ся на хвилию не жити, серця
ся сразу не чуе, тѣло деревѣе, колѣна
не вѣдчувають камѣня, а на чоло высту-
пае зимный рясный пѣтъ.

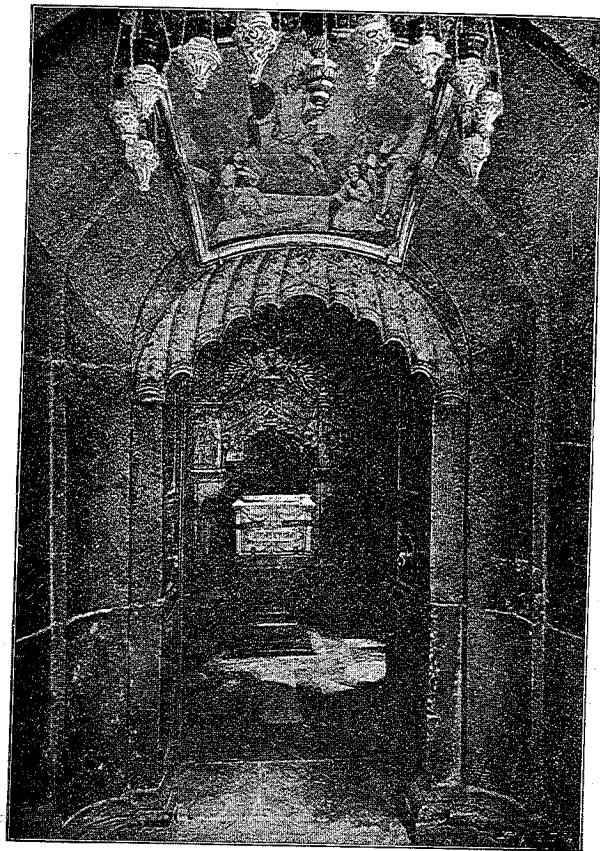
По першѣмъ вражѣню тулить ся чо-
ловѣкъ до Гробу, цѣлуе и цѣлуе его,
а якась невидима притягаюча сила не дае
вѣдъ него вѣдлучити ся, каждый кладе
на нѣмъ памятковыя предметы до посвяче-
ня, зновъ Грѣбъ цѣлуе и бючи ся жа-
лѣсно въ груди обѣцуюе Воскресшому по-
праву, щирою сердечною молитвою про-
ситъ о ласку, благословене и добро такъ
для себе якъ и своѣй рѣднѣ.

Довгимъ горячимъ поцѣлункомъ пра-
щае ся паломникъ зъ св. Гробомъ и кля-
чучо зъ молитвою на устахъ, слезою
въ оцѣ и зъ звуршенимъ серцемъ вертае

Дорогоцѣнный лѣхтаръ
передъ каплицею Бо-
жого Гроба.

на церковь. Ту неначе заслона спадае зъ очей, чловѣкови
зразу здаеть ся, що передъ хвилею сонъ мавъ, а не Божій Грѣбъ
бачивъ! Сейчасъ стае передъ очима смерть Христова и Его

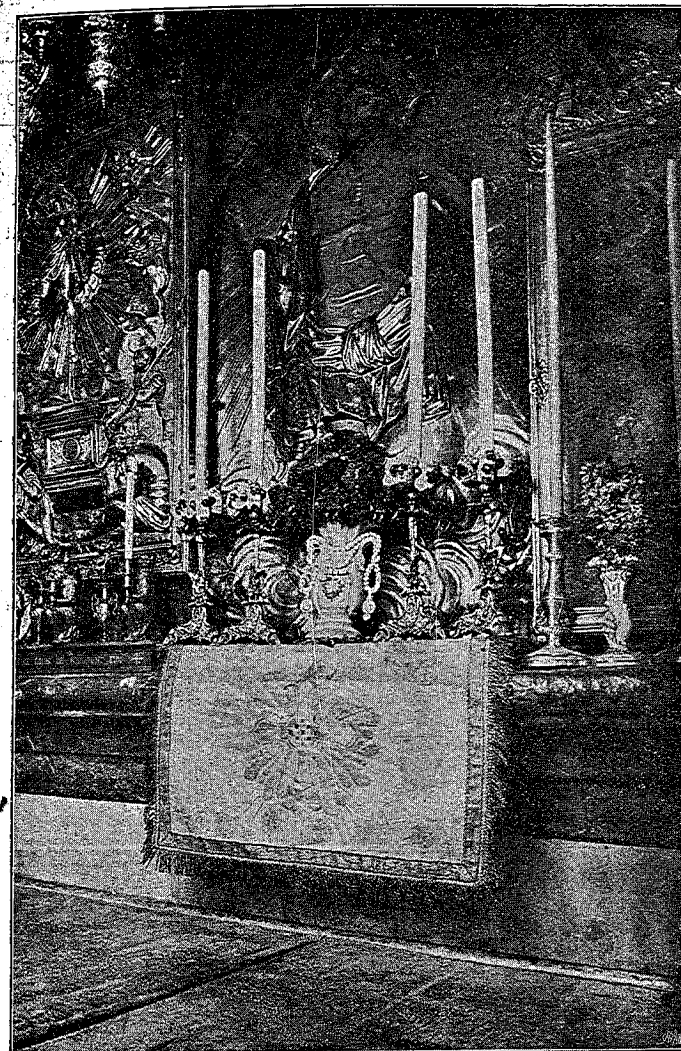

Ангельска каплица.

славне Воскресеніе, а на гадку приходять слова сотника:
»Бѣистиннѣ чловѣкъ сій Бѣгъ Бжій.« (Мар, XV. 30).

Ходѣть же сюда и вы всѣ вороги безбожники и не-
вѣрники, оглядайте своими заслѣплеными очима Голгофту
и Грѣбъ Христовый, огрѣвайте вѣчнымъ огнемъ свои застыгли
для Бога сердца и не будьте невѣрными, лишь вѣрными.

Найважнѣйше и найдорожше для цѣлого християньского
свѣта мѣстце повинно бути якъ найсвятѣйше и найповажнѣй-

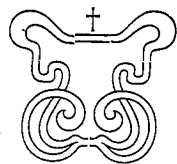
Иконы воскресшого Спасителя надъ Божимъ Грѣбомъ.

ше удержуване. Однакъ не есть то такъ въ дѣйности. Цер-
ковь Божого Грѣбу належить до многихъ господарѣвъ, для-

того нема ту належитого порядку чистоти и спокою вѣдповѣдного храмови Божому. Всюда видно занедбане и неладь, одни другихъ не допускають до поправки, щобы не стратити право до уживаня, католикамъ боронять православнѣ, тымъ знова противлять ся католики и такій станъ тревае дальше!

Не радо зносити ся и се, що ключѣ церковнѣ находятя ся въ рукахъ невѣрныхъ — одна турецка родина дѣдично ихъ передержуе и рано отвирае, а вечеромъ замыкае входу браму. Христїяне за се удержують вартѣвникѣвъ, котрѣ черезъ цѣлый день при брамѣ дармуючи розтягають ся на матахъ, покурюючи свои наргїлѣ або люлючку.

Не менше прикро було слухати въ часѣ Архїерейского богослуженя, якъ по галерїяхъ и иньшихъ закутинахъ вытрѣскувано и на голосъ говорено. Заховане ся таке въ домѣ Божомъ не лице ачей Христїянамъ. Щожъ дѣяти?.... Хїба словами: **«Оче ѿвѣстї ѿмх: не вѣдати бо что творять.»** (Лук. XXIII. 34) подякувати за гостиннѣсть.

Двадцять першїй роздѣлъ.

На гору Оливну.

Ю. Д.

Найкоротша дорога на гору Оливну веде черезъ браму св. Стефана, въ долину Іосафата попри грѣбъ Марїи, печеру трѣвоги и огородъ Гефтсимаанскїй. Тутъ звѣдси на гору 820 метрѣвъ высоко вѣдутъ три стежки. Зъ нихъ виберемъ собѣ полудневу и по десятиохъ хвїляхъ приходимо до т. зв. церкви Отче нашъ, зъ монастыремъ Кармелїтанокъ. Въ середнѣхъ вѣкахъ стояла тутъ церковь, котру выбудували скандинавскїи Христїяне. «Скандинавскїи паломничї книжки» оповѣдають, що епископъ Свеїнъ зъ Виборга и его братъ Ескїль выбудували тутъ на мѣстци давнѣйшой старой, гарну нову церковь и тамъ зѣстали похованї. Понеже зъ той церкви въ нашихъ часахъ анѣ слѣду не було, повзяла побожна княгиня французка Аврелїя де ля Туръ Овернь, кривна Наполеона III. гадку побудувати тутъ церковь и монастырь. И небавомъ повставъ на подмурованю, на яке по пару сходахъ вступаемъ въ гарнї чотырокутнї сѣны-коритарь, до котрого припирае церковь, а за нею монастырь Кармелїтанокъ. Подсѣне то (30 м. довге а 20 м. широке) крутить ся докола гарного цвѣтового огорода.

Маемо отже передъ собою святе мѣстце, освячене слѣдуючою подѣєю, о котрѣй намъ оповѣдае евангелистъ Лука. Исусъ прїйшовъ до села, де жили двѣ сестры Марта и Марїя, котрѣ Его гостинно въ дѣмъ прїняли; Марта угощаючи Его а Марїя слушаючи Его божественныхъ слѣвъ. Мѣстцевѣсть ся

то була Вифтанія на Вскхднѣмъ склонѣ горы Оливной. Потѣмъ пише Лука: »И вѣсть внигда вѣти ѣмъ на мѣстѣ нѣкъсемъ мо-
лѣщиса, и ѣкѣ преста, рече нѣкѣи ѿ оученикъ его къ нѣмъ: Гб-
споди, нашѣ ны моли ти са, ѣкоже и Іоанчъ нашѣ оученики своѣ.
Рече же ѣмъ: ѣгда моли теса глаголи те: Оче нашъ, ѣже на небесѣхъ,
да свѣтитъса ѣма Твое; та прѣидетъ царствіе твое, да вѣдетъ
волѣ Твоѣ, ѣкѣ на небесѣ, и на землѣ; Хлѣбъ нашъ насѣщный
подавай намъ на всѣкъ дѣнь. И остави намъ грѣхѣ нашѣ, ѣкѣ
и самѣ оставляемъ всѣкомъ должникѣ нашомъ. И не введи насъ
въ искушеніе, но избави насъ ѿ лѣкаваго. (Лука 11. 2—4).

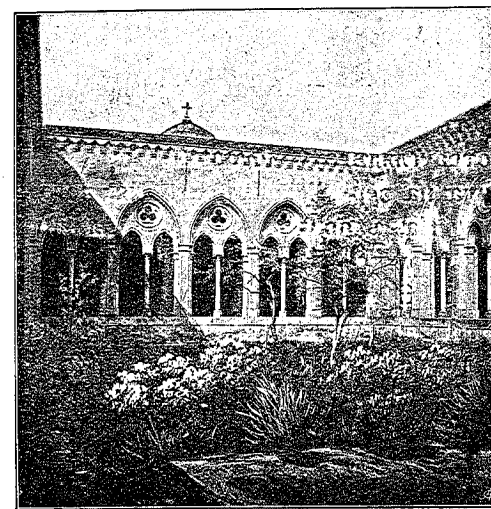
Передане всказуе се мѣсце власне, яко мѣсце, де Христось
своихъ учениковъ, хочъ може и не першій разъ, все таки зновъ
учивъ тои прекрасной молитвы, котра хочъ недовга словами,
але богата змѣстомъ. То-жь була се знаменита гадка, ту моли-
тву въ коритарѣ передъ церквою въ 32 мовахъ умѣстити на
фаянсовыхъ плитахъ, именно на лѣво вѣдъ входу идучи по:
арабски, вѣрменски, еврейски, курдѣйски, чески, египетски,
етіопски, хиньски, санскритски, провансальски, флямандски,
угорски, бретаньски, шведски, самаританьски, французки, ита-
лійски, грузиньски, португальски, ишпаньски, польски, латиньски,
халдейски, сирійски, грецки, норвежски, церковнославяньски,
дуньски, російски, англійски, нѣмецки и турецки. На жаль наше
церковно-славянське мае пару разячихъ блудѣвъ.

Видъ тѣлькохъ таблицъ, котрѣ хочъ рѣжными звуками
говорятъ одну и ту саму бесѣду, и тыми самими гадками
и просьбами зближаютъ ся до нашего »Отця, иже на небесѣхъ«
есть щось такъ гарного, такъ взнеслого и такъ намъ пригадуе
ту гадку, що Церковь Христова не знае анѣ Жида, анѣ Рим-
лянь, анѣ Грека, анѣ Варвара, що отже она не естъ выключно
власностію того або иншого народа, лише матерію всѣхъ, ко-
трѣ визнають ту саму вѣру Іисуса Христа, приймають тѣ самѣ
Тайны, повинують ся тому самому намѣстникови Христо-
вому. Хочъ говоримо рѣжными языками все-жь таки мы есьмо
дѣтьми того самого небесного Отця, братьями и сестрами одного
Христа, котрый за насъ на крестѣ умеръ, членами одной и тои
самои невѣсты Христовой »ѣдинѣи, свѣтѣи, собѣрѣи и апѣстоль-
скѣи Церкви«. То-жь зъ щырымъ сердцемъ клякнули и рускѣ па-

ломники передъ своею церковно-славянською таблицею, змо-
вили своѣи »Отченашъ« дякуючи Богу, що и они належать до ве-
ликой католицкой ро-
дини. Трета група
вступала до церкви,
де п. Мишуга своимъ
звѣнкимъ голосомъ
вѣдспѣвавъ »Отче-
нашъ«.

Передане всказуе
намъ тутъ еще одно
святе мѣсце, именно:
»Печеру Вѣрую«
(Credo). Була се дав-
нѣйше цистерна. Свою
назву мае она вѣдъ
того, що тутъ мали
зѣйти Апостолы по
вознесенію Іисуса
Христа и уложити
»символь вѣры«. Цер-
ковный писатель Евзевій пише, що Константинъ Великій надъ
тою печерою поставивъ гарну василику, о котрѣи потѣмъ по
збуреню еѣ всѣ призабули. Копаючи основы пѣдъ церковь
»Отченашъ« вѣдкопано случайно и ту печеру, а княгиня Ля
Туръ, перемѣнила еѣ на каплицю, посвячену авторамъ »Вѣрую«.
Есть то корытаръ досить довгій а вузкій; бѣчний стѣны пере-
дѣленѣи 12 пѣвколюмнами, на котрыхъ опираетъ ся невысоке скле-
плѣне. Престоль освѣтлений отворомъ-вѣкномъ зъ горы, пое-
динчѣи; передъ нимъ родъ иконостасу зъ 12 апостолами, кож-
дый зъ ныхъ тримае стяжку, зъ приписанымъ ему членомъ
символа вѣры. Рускѣ паломники вступивши до Церкви, повѣли
слово за словомъ проголосили Символь вѣры.

Звѣдси вже недалеко на гору Оливну, зъ котрою вяжуть
ся многѣ спомини, такъ зъ житя Спасителя, якъ и всесвѣтної
історіи. На тѣи горѣ розложилась таборомъ десята римска
легію, коли Титъ бомбардувавъ мѣсто. Зъ тои горы розвѣдувавъ
въ роцѣ 1099 вѣдважный Танкредъ положене Єрусалиму и тамъ

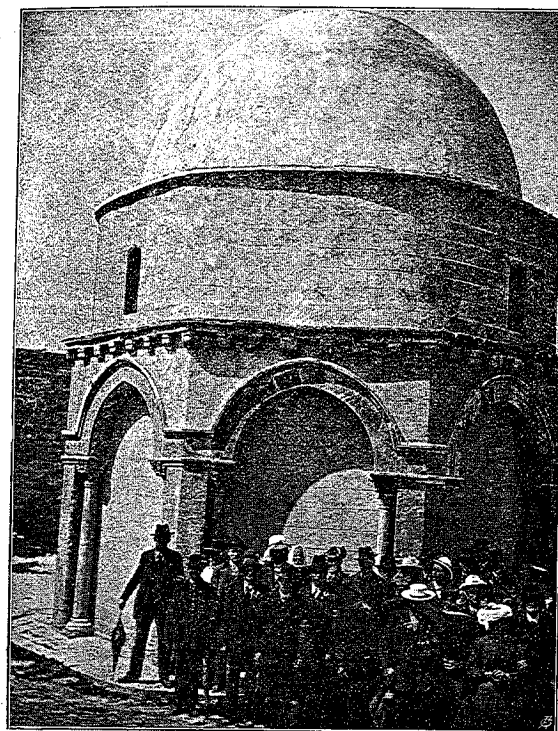
Пѣдсѣне при церквѣ »Отченашъ«

заохочувавъ пустельникъ Петро крестоноснй войска своєю пламенною мовою до здобутя Єрусалиму. На той горѣ осѣдали протягомъ вѣкѣвъ побожнй монахи: святий Руфинъ; свята Меланія, покутница Пелягія и иньшй. Але що становить найбільшу хвалу горы Оливной и еѣ дѣлае однимъ зъ найсвятѣйшихъ мѣстцъ християнскому серцю се та обставина, що зъ еи высоты Христось взнѣсь ся на небо. Та сама гора, котра глядѣла у подошвы своєї на Іисуса въ Его безсилю, бачила на верху своимъ Его сіяючого въ славѣ Сына Божого.

Нашъ приходъ на гору Оливну звабивъ сейчасъ могамеданського сторожа, котрый за »бакчйшъ« водчинивъ намъ гарну, до Єрусалиму лицемъ звернену браму. Яке-жъ розчароване, коли мы вмѣсто гарной християнскои церкви побачили тутъ малу, осмикутну мошею турецку. Надъ осмикутникомъ взноситъ ся округлый барабанъ а надъ нимъ округла мурована купула. Свята Елена, котра всѣ мѣстця Христовй чудовыми храмами прикрасила, выбудувала и тутъ прекрасну святиню, о котрой св. Еронимъ споминае. Та на жаль пала она 614. р. жертвою жорстокости Перза Хозроеса II. Єрусалимскій епископъ Модестъ водбудувавъ еѣ на ново, але въ XI. столѣтїю зѣстала она зновъ збурена, ажъ доки за панованя крестоносцѣвъ зновъ не повстала. Въ 16. столѣтїю зновъ зѣстала збурена. Зъ цѣлои еи красы не позѣстало нѣчого, лише пусте подворе, а въ серединѣ стоить въ роцѣ 1834 збудована мошея. Середына мошеи еще пустѣйша якъ верхъ. Лише въ подлѣзѣ камѣнной бачимо трохи на право мале квадратове заглиблене, обведене мраморовыми рамами. Се выстарчае для нашої побожности, бо мы тутъ бачимо дуже выразный слѣдъ стопы Спасителя, котрый Христось лишивъ въ скалѣ, коли взносивъ ся на небо. Есть се водтискъ лѣвои ноги; слѣдъ правои ноги затеръ ся, може и ревностїю самыхъ паломникѣвъ.

Такъ отже есьмо на мѣстци, де закончилось туземне жите Спасителя, жите повне любви и ласки. **»Такъ возлюбй Бгъ мїръ, йкоже Сына своего Единородного Далъ есть.«** Всевышній давъ свого Сына за насъ, коли Сына свого положивъ въ ясла, коли скривъ Его въ самоту, въ домѣ въ Назаретѣ, коли выславъ Его проповѣдати св. Евангелїе, коли вложивъ на плечѣ Его тяженькїй крестъ и наконецъ зложивъ Его въ скалистѣмъ

крестѣ. Цѣла та любовь Отця, Котрый жертвувавъ свого Сына, и любовь Сына, котрый Своє тѣло давъ Небесному Отцю въ жертву, не мае иншои цѣли, якъ насъ, до теперъ выдѣдиченымъ дѣтямъ Отця привернути назадъ дѣдичтво наше въ небѣ и отворити »обители многи« у небесного Отця. **»Восхѣждъ ко Отцѣ моєму и Отцѣ вашему, и Богъ моєму и Богъ вашему.«**

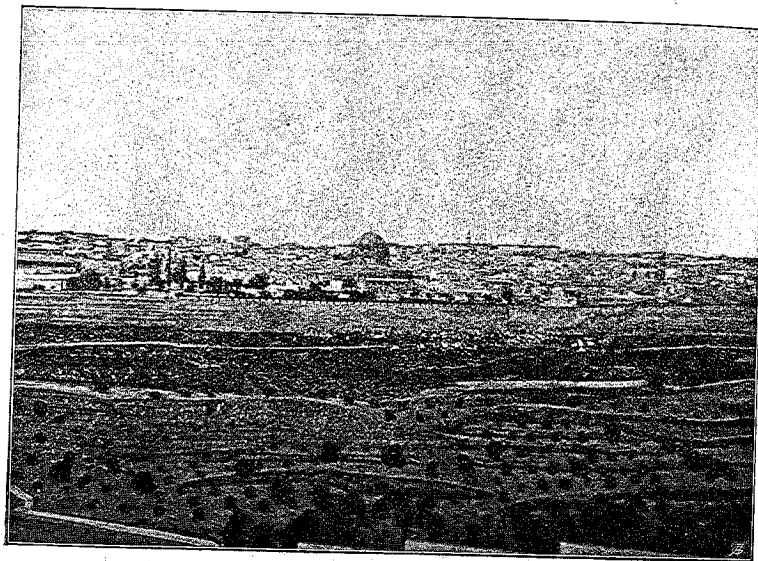

Нашй паломники при мошеи вознесенїя.

(Іоанъ 20. 17) сказавъ Христось. Его Отець есть нашимъ Отцемъ; мы есьмо дѣтьми Того-жъ и такожъ наслѣдниками Его. Якъ Христось воскресъ изъ мертвыхъ такъ и мы воскреснемъ. Тамъ на долинѣ у нѣгъ нашихъ, въ долинѣ Іосафата зберемось на судъ Божїй, де явить ся нашъ Судїя. Зъ горы Оливной, на котрой стоимо, взнесемось такожъ на небо, если вытреваемо зъ Нимъ въ любви и вѣрѣ. **»Прїйдїте, созыдемъ вѣрнїи на**

высокою гора Сіонскія, якоже Апостоли сокоуходяще, и на
 высотѣ взѣмши сердца и мѣслы, взрѣмъ Господа нынѣ носима
 тѣмже и мы благодарно радѣющимъ возопимъ: Слава вознесѣнію
 Твоему многомилостиве.» (Ст. веч. Вознес.).

Правити богослуженя тутъ не можна, лише на само Возне-
 сеніе призволяють на се Турки внутрь мечету католикама а подѣ
 стѣнами иньшимъ вѣроисповѣданямъ. Та по великихъ торгахъ,

Муры мѣста Єрусалима вѣдъ горы Оливной.

просьбахъ, инстанціяхъ, удалось о. Гавріилу Гнатишаку провѣд-
 никови пятой группы дѣстати призолене на вѣдправлене тутъ
 безкровной жертвы.

Выйшовши зъ прибитымъ сердцемъ зъ мошеи, мы пошли
 дальше вѣ гору на площу, де стоить російска церковъ Возне-
 сенія зъ величавою 60 м. високою дзвѣдницею. Зъ площѣ той
 розлягаеть ся прекрасный видъ на всѣ стороны.

Наибольше манить наше око захѣдъ, бо передъ нами
 лежитъ величавый, старый, многодосвѣдченый, але сумный Єру-
 салимъ. Опасаный вѣднъ доккола сильными, грубыми мурами,
 украшеный вежами и гарными входовыми брамами. Вѣдъ гѣрѣ
 юдскихъ высуаеть ся вѣдъ пѣвночи высокорѣвня вѣ долину

Іосафатову и Кедроньску, на всхѣдъ, полудне и захѣдъ
 остро и стрѣмко спадаюча. Высокорѣвня ся, була ко-
 лѣсе долиною Тиропеонъ и рѣжными вертепами подѣлена на
 горѣки вѣдъ себе вѣддалені; але грузъ тѣлькоразовыхъ збу-
 рень Єрусалима выповнивъ бѣльшій прогалины и теперъ бачимо
 майже одностайну площу. На пѣвнѣчний всхѣдъ бачимо на
 горѣку Безета нове мѣсто, котре доперва Иродъ Агрѣппа
 включивъ вѣ оборонну лінію Єрусалима. Его гору занимае те-
 перъ монастырь выучихъ дервѣшѣвъ, якъ и взагалѣ та частина
 мѣста по бѣльшой части замешкана Магомеданами. На полудне
 вѣдъ Безета подносить ся низша гора Морія, колись укра-
 шена красою Жидѣвъ, красою Єрусалима, Соломоновымъ хра-
 момъ; нынѣ ту святу Гору называе гордо Музулманинъ Га-
 рамъ-ель-Шерѣфъ то е »благородною святостію« Ісламу. Мас-
 статично взноситъ ся отже на тѣй благородной святости мо-
 шея Куббетъ есъ Сахра, т. зн. »святѣня надъ скалою« звычайно
 называна мошеєю Омара, гарна, стрѣйна немѣвъ зъ байки ты-
 сячь и одной ночи, подчасъ коли мошея »Ель Акса« т. зн.
 »найдалша« выгледае зъ горы о много скромнѣйше. Морію
 оточують зъ пѣвнѣчи Безета, на всхѣдъ долина Ваді Ситті Ма-
 ріямъ або Іосафатова долина, на полудне часть мѣста Офель
 а на всхѣдъ горѣкъ Акра и колишна долина Тиропеонъ або
 долина Сыродѣльникѣвъ (молочарѣвъ); ще и теперъ маемо
 то вражѣне, що гора святѣнна навѣтъ на пѣвнѣчний всхѣдъ,
 де на найменше природою укрѣпленѣмъ мѣсци стоявъ замокъ
 Антонія, була немѣвъ на се сотворена, бути сильною твер-
 дынею. До Моріи на полудневый всхѣдъ Єрусалима припирае
 Офель, котрый на полудневый захѣдъ спадае до долины
 Іосафата, сходячи на всхѣдъ вѣ долину Тиропеонъ. На еи за-
 хѣднѣй сторонѣ бачимо вѣ пѣвнѣчнѣмъ кѣнци мѣста горѣкъ
 Гарѣбъ, котрый за часѣвъ Христа лежавъ еше за мурами
 мѣста, на высочинѣ его бачимо церковъ и монастырь Спаси-
 теля (Санъ Сальваторъ), подчасъ коли трохи на полудневый
 всхѣдъ, величава копула церкви Гробу Господнього всказують
 се мѣстце, де стоить Голгофта и Грѣбъ Господень. На полудне-
 вый всхѣдъ вѣдъ Гореба, майже вѣ серединѣ мѣста лежитъ
 Акра, де Антіохъ, котрый свое имя записавъ кровавыми бук-
 вами вѣ історіи израильского народа, побудувавъ сильну обо-

ронну вежу, котру опосля Махавейцѣ зничили. Наибольше на полудне высунену часть Єрусалима займає Сіонъ, на котромъ въ найдавнѣйшихъ часахъ розсѣлась твердыня Ебузитовъ, ажъ доки ихъ Давидъ побѣдоносною рукою звѣдси не прогнавъ и свѣй замокъ тамъ не побудувавъ.

Шарі домы мѣста, шарі и стѣны горбковъ на котрыхъ Єрусалимъ розсѣвъ ся. Немовъ розвалины виглядають черезъ бракъ даховъ многі домы, а грузъ покрыває природнй, высокй стѣны вѣдъ всходу, полудня и заходу. А мимо того, Єрусалимъ зъ горы Оливной огляданий, представляє величавый, майже маестатичный видъ.

Єрусалимъ, се перлина зарѣвно дорога Християнинови, Туркови и Жидови. Та и оправа сеи перлины се такожь чисте золото; на пѣвнѣчь горы Єфраимъ ажъ до горы Галицинъ и Ебаль. На захѣдъ выстають оденъ горбъ за другимъ, ажъ до береговъ Середземного моря. На пѣвнѣчний захѣдъ вѣдъ стороны Вифлеему переплѣтають дикй мужескй хоръ Єрусалимлянь: »Распнй распнй Єгѣ«¹, милй, нѣжнй, ангельскй мелодіи: »Глѣка вѣ къшннхъ Гѣгѣ«. Глянувши на всхѣдъ бачимо якъ дорога въ Єрихонъ губить ся въ высокйхъ камѣннхъ масахъ скаль и гѣрь, та лишъ въ далекѣй далечинѣ, немовъ мертвецъ своимъ зашкленымъ окомъ глядитъ непривѣтно Мертве море...

Дѣйстно, дивный образъ, що незатертыми споминами записавъ ся въ памяти нашѣй.

Та сонце вже високо пѣднялось и зачало немилосердно палити своими золотыми промѣнями. Пора сходити зъ великой стрѣмкой горы, та Богъ посилає силу и найслабшому. Бѣля мене ступає старенькй о. Єффиновичъ. »Якъ отецъ деканъ мають ся? пытаю. »Добре«, вѣдповѣдає о. деканъ, »въ дома то и въ головѣ шумить, и въ крижахъ ломить, и ноги болятъ, а тутъ ничъ зъ того всего.« Справдѣ справджують ся слова святого Письма: »возвеселихъ ся о рекшихъ мнѣ: въ домъ Господень поидемъ«, — Всевышнй має радѣсть, коли хто навѣджує домъ Єго, Вѣдъ додає силы всѣ труды перенести.

Але нѣмъ ще зѣйдемо зъ горы Оливной, довѣдаймосъ, де Апостолы подѣлись по Вознесенію свого Господа и Учителя. Апостолы *взырающе вѣхъ на небо, идѣщи ємѣ, и се мѣжа двѣ стѣста прѣдъ ними кз ѣдѣжкѣ бѣлѣ, иже ѣ рѣкоста: »Мѣжѣ Гали-*

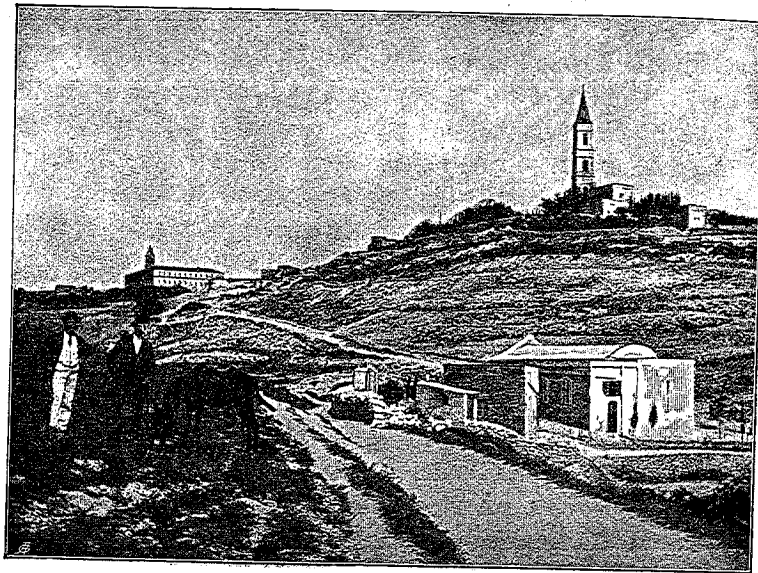
лейскй, что стоитѣ зраци на небо? Сйй Іисъ, вознесыйсѣ ѿ вѣсѣ на небо, такожь прѣйдѣтъ, иже ѣ образомъ видѣте єгѣ идѣща на небо. Тогда возвратишасѣ во Іерусалимъ ѿ горы нарицаемыя Єлѣонъ, иже єсть близъ Іерусалима. (Дѣян. 1. 11, 12.). Мѣстце де послѣ переданя, се мало статись, єсть кѣлькасотъ метрѣвъ вѣдъ церкви Вознесения и называєтъ ся Viri Galilei (Мужѣ галилейскй) якъ Апостолѣвъ назвавъ Ангель. Греки присвоили собѣ се мѣстце на власнѣсть.

Але Письмо святе згадує еще про одно мѣстце въ близости горы Оливной*). Се Витсфагя, куды то Спаситель идучи зъ Вифтани, пѣславъ двоухъ учениковъ глагола ѣма: *идѣте вѣ вѣсѣ иже прѣмо кѣма ѣ ѣвѣе ѣвѣрѣта ѣсла прѣвѣзано ѣ жрѣвѣ съ нимъ; ѣвѣрѣвѣ прѣвѣдѣте мѣ. И ѣше кѣма ктѣ рѣчѣтъ что, рѣчѣта, ѣко Господъ єгѣ трѣвѣтъ, ѣвѣе же послѣтъ ѣ... Шѣдше же ѣвѣченика ѣ ѣвѣбрѣша ѣвѣже повѣлѣ ѣма Іисѣсѣ. Прѣвѣдѣша ѣсла ѣ жрѣвѣ, ѣ возложѣша вѣрѣхъ єгѣ рѣзы євомъ ѣ вѣвѣде вѣрѣхъ ѣхъ. (Мат. 21. 1—3, 6).* Звѣдси отже вѣдѣбувъ ся торжественный вѣвѣздъ Іисуса до Єрусалиму въ цѣвѣтну Недѣлю, що то збудивъ таку завистъ у фарисѣвѣвъ, що то донагромадженого матерялу фарисейской злобы, докинувъ горячу искру, котра запалала опѣсля великимъ полумѣнемъ: »Распнй распнй єгѣ.« Въ кѣнци сѣмдесятыхъ рокѣвъ минувшого вѣку выкопано на тѣмъ мѣстци муры и престолѣ зъ латиньскимъ написомъ и малюнками, котрй стверджують правдивѣсть сего мѣстця. Францишкане закупили въ р. 1880 се мѣстце и поставили тутъ каплицю.

Зъ горы Оливной вертаємо середною стежкой въ долину Іосафата. Власне задля стрѣмкости тои стежки, видѣ звѣдси дуже гарный, такъ що навѣтъ Апостолы звертали увагу Іисуса на красу мѣста, на що Спаситель заплакавъ гѣркими слезами. »Dominus flevit — Господъ заплакавъ« называєтъ ся се мѣстце, де теперъ розвалена мошея стоитъ. На противнѣй сторонѣ дороги мають оо. Францишкане хорошу каплицю зъ огородомъ, понеже розвалинъ не хотѣли Магомедане продати. Святе Евангеліє о тѣмъ такъ оповѣдає: »Прѣближающѣ же сѣ ємѣ ѣвѣрѣ ѣвѣе кз нисхождѣнію горѣ Єлѣонѣтѣй, начѣша вѣє мнѣжество ѣвѣченикѣ

*) (Мат. 21. Лука 19. Марко 11).

рѣдѣюща хвалити Бога гласомъ вѣлѣмъ ѿ всѣхъ силъ, ѿже видѣша, глаголюще: благословѣнъ грядый царь въ имя Господне, мѣръ на небеси ѿ слава въ вышнихъ. И нѣцыи Фарисеи ѿ народа рѣша къ нему: Оучителю, запрети оученикомъ твоимъ. И ѿвѣщавъ рече имъ: глаголю вамъ, ѿкъ, ѿще сѣи оумолчатъ, камени возопіятъ. И ѿкъ приложиса, видѣвъ градъ, плакаса ѿ него, гла-

Бетфаге (на лѣво церковь Отче нашъ, на право на горѣ дзвонница російска).

гол: ѿкъ ѿще вы разсмѣлѣи и ты, въ день сей тебѣ, еже къ смиренію твоєму, нынѣ же скрѣса ѿ очю твою: ѿкъ прийдѣтъ день на тѣ, и ѿложатъ врази твои ѿстрогъ ѿ тебѣ, и ѿбѣдѣтъ тѣ ѿвсюдѣ. И розвѣютъ тѣ и чѣда твоѣ въ тебѣ, и не ѿставятъ камень на камени въ тебѣ: понеже не разсмѣлѣи еси въ время посѣщенія твоєго. (Лука 19. 37—39, 42—44).

Коли дитина або женщина плаче — ничь дивного; але коли слеза заблеститъ въ оку мужчины, то вже певно рѣдка, важна причина сю перлину на верхъ вытиснула, бо слеза се мова сердца. А тутъ бачимо Спаситель плаче!... Довкола него все радуется ся, веселитъ ся, кидае Ему одежи, вѣтвы подъ ноги, а зъ Его очей плывутъ струѣ слезъ. И чому? — Причиною слезъ

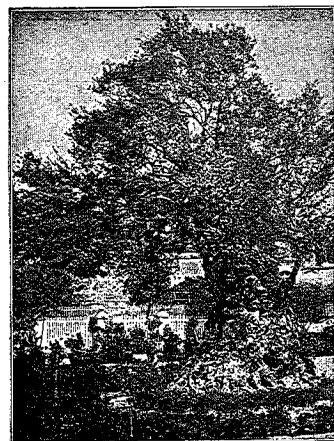
Спасителя бувъ власне той чудовый видъ, який зводси представляеть ся нашимъ очамъ. Передъ нами лежитъ царскій городъ, зъ переду величава святинна площа, котрой подмуроване выростае зъ долины Юсафата. Тамъ бачитъ Спаситель браму, котроу ввійде теперъ при той пальмовой процесіи, а тодѣ бачивъ Христось и гордость и славу Жидовъ: величавый храмъ въ прекрасной лѣпотѣ; а коли згадавъ на страшну невдячнѣсть того народа, котрый теперъ кличе «Осанна» и кидае пальмовы вѣтвы а въ пять день по томъ зъ заблостью буде кричати ненавистны слова: «На крестъ зъ нимъ,» коли згадавъ на страшну кару, яка спаде на заслѣпленный Єрусалимъ, та що зъ храму, славы и гордости Израиля не остане камень на камени; коли-коли наконецъ згадавъ на страшны днѣ страшного суда, котрый тутъ вѣдбудеть ся на долину Юсафата для тыхъ, що не вгадали «дней посѣщеня»... то сердце Спасителя розриваетъ ся вѣдъ превеликого болю и боль сей объявляетъ ся горячою слезою на святѣмъ лиціи...

Теперъ дѣлится ся дорога на три стежки, а понеже мы туда на гору выходили полудневою, будемо теперъ сходити пѣвнѣчною стежкою, и небавомъ станемо на мѣстци, де Архангелъ Гаврииль звѣстивъ Матери Божой день Еи смерти. Пѣсля переданя, о котромъ споминае св. Епифаній, зъявивъ ся на томъ мѣстци Архангелъ Гаврииль Пречистой Дѣвѣ и звѣстивъ Еѣ, що по трехъ дняхъ злучитъ ся черезъ, смерть зѣ своимъ Найсвятѣйшимъ Сыномъ, та передавъ Еѣ, на знакъ Еи входу въ небо, пальмову галузку. Колись въ давныхъ вѣкахъ стояла на томъ мѣстци каплица Матери Божой, зъ котрой нынѣ и слѣду нема.

Тамъ, де пѣвнѣчна улица вѣдгалужуеть ся вѣдъ середной, заразъ видимо зъ краю бѣлу скалу пояса Пречистой Дѣвы. Передане подае, що тутъ на томъ мѣстци мавъ св. Тома, котрый не бувъ при Успенію Матери Божой, видѣти Матерь Божу взносячу ся на небо. Мати Божа покинула поясъ, котрый пѣзнавъ св. Тома, а котрый теперъ есть въ Прато въ Итали.

День сей, коли пугники рускы звидѣли въ одно передъ, або пополудне и огородъ Гефтсеманскій зъ печероу трѣвоги, мѣстцемъ сну трехъ Апостоловъ, мѣстцемъ зрады Юды

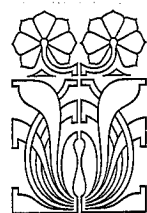
а опосля гору Оливну зъ ей святощами: церквою »Отче нашъ«, капицею »Вѣрую« капицею »Господь плакавъ« мѣстцемъ Звѣщеня смерти Богоматери и мѣстцемъ Еи вознесенія на небо, а такожъ бачили тутъ на лѣво мѣсце: »Мужѣ Галилейскіи« и на право Витсѣагію та цѣлу околицю довкола записавъ ся

Дерево оливне въ Гефтсиманіи.

Ты Христе, вознѣсь ся, якъ се бачили »мужіе галилейскіи« и куда вознеслась Мати Найсвятѣйша, якъ о томъ дѣставъ вѣдомѣсть св. Тома, якъ о томъ звѣстивъ Еѣ Архангелъ Гавріиль.

незатертыми золотыми споминами въ нашой памяти. Много мы тутъ научились, много тутъ розважали, та наші бажаня укладались на тыхъ мѣстцяхъ въ ось яку гарну побожну мозаіку. Дай Боже, щобы Твой пѣтъ кровавый не пльвъ даромъ Христе для насъ. Не дай уснути душѣ нашой, якъ уснули три Апостолы Твои, не дай намъ давати Тебѣ лобзанія яко Юда, а дай намъ Боже крѣпкимъ исповѣданемъ вѣры Твоеи (капиця Вѣрую) молитвою (церковь Отченашъ) жалемъ, (Господь плакавъ) плачемъ за наші грѣхи, заслужити собѣ на ласку вознесенія на небо, куда

Двадцять другій роздѣль.

Мѣстця Маріи.

Ю. Д.

Побѣчь мѣстце святыхъ освященныхъ стопами, потомъ, кровію Иисуса Христа есть въ Єрусалимѣ много святощѣвъ, котрі вѣдносять ся до Прч. Дѣвы Маріи. Они порозкидані по цѣломъ Єрусалимѣ, та задачею нашею буде зѣбрати ихъ всѣхъ въ оденъ роздѣль, щобы мати тымъ лучшій переглядъ тыхъ памятокъ, котрі нагадують намъ найсвятѣйшу Матерь Спасителя.

И такъ идучи зъ мѣста въ напрямѣ брамы св. Стефана впадае намъ въ око двоповерхова, гарна камениця. По другой сторонѣ есть майже засыпаний, давный »ставъ поколѣнь Израилевыхъ« (Біркеть Ісраимъ). По правой сторонѣ великой входовой брамы находимо мраморову таблицю зъ написомъ:

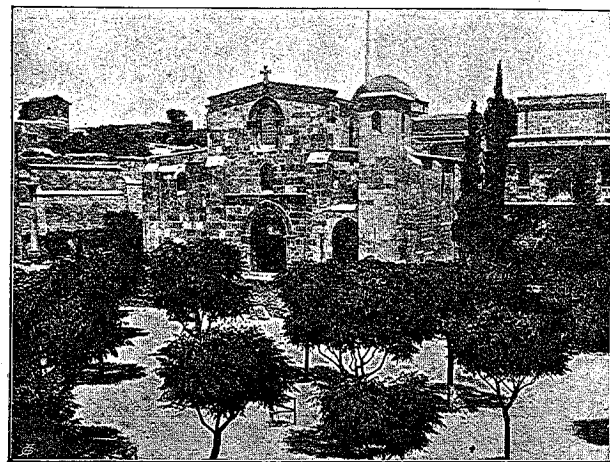
Nativité de la B. V. Maria
†
Piscine Bethesda
(Probatique)

А мраморова таблиця лѣворучь має слѣдуючій написъ;*)

Sainte Anne
— — —
Peres Blancs
Seminaire Grec. Catolique

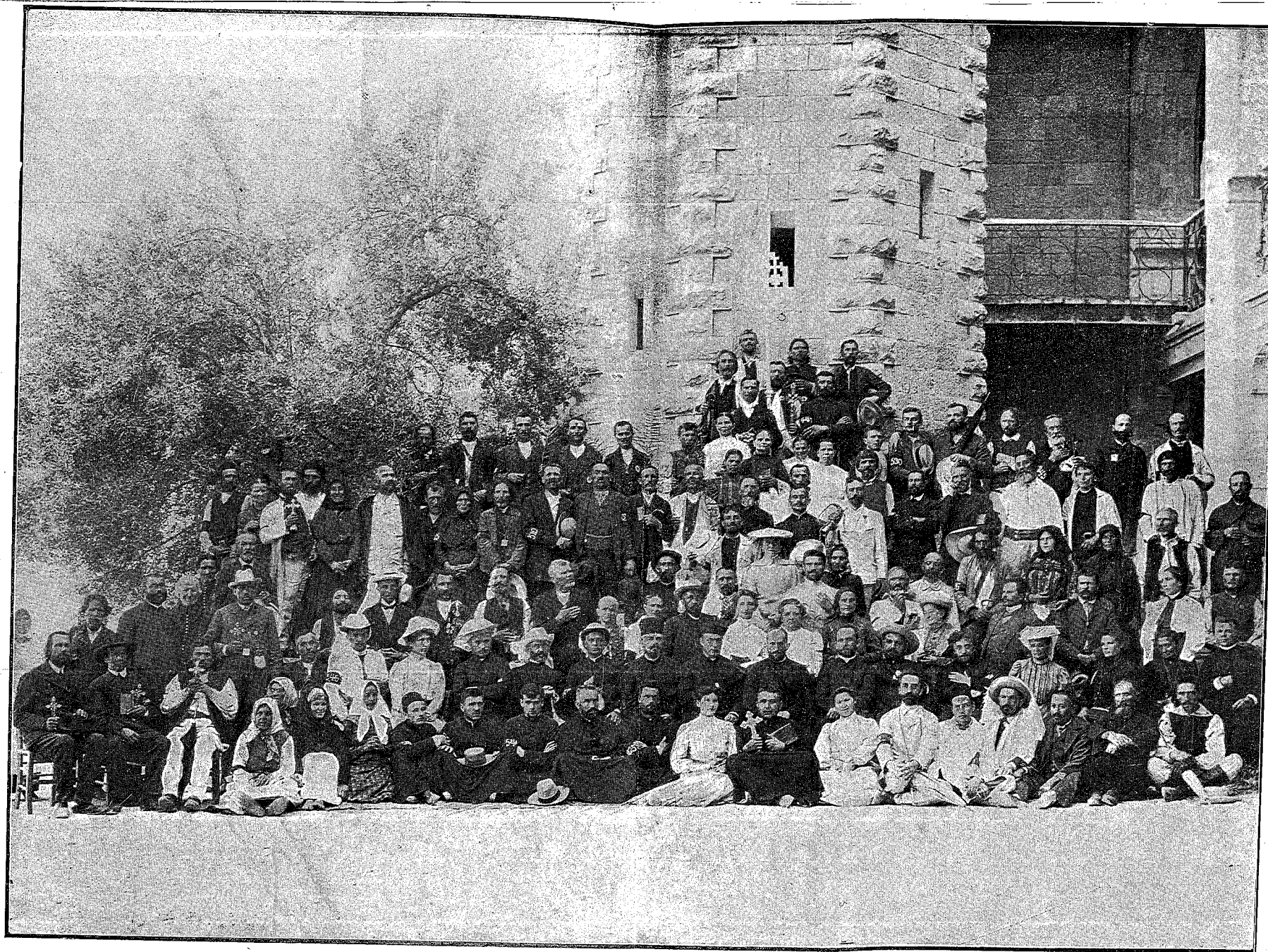
*) Перетолковані тѣ написы значать: Перша таблиця: Мѣстце уродженя Прч. Дѣвы Маріи; Ставъ Виезда (Probatica). — Друга таблиця: Св. Анна. Бѣлы Отцѣ. Греко-кат. Семинарь.

Обѣ тѣ мраморовѣ таблицѣ говорятъ намъ, що мы тутъ побачимо. Переходимо черезъ передсѣне до гарно утрыманого огороду, въ котромъ на серединѣ середь деревъ стоить памятникъ кардинала Лявіжері'ого, основателя монашого чина »бѣлыхъ Отцѣвъ« названыхъ пѣсля того, що ходять въ бѣлыхъ одеждахъ монашихъ. Праворучъ стоить передъ нами гарна церковь св. Анны, безъ вежи, о майже пласкомъ даху.

Городъ передъ церквою св. Анны въ Єрусалимѣ.

Тамъ, де стоить церковь, мала стояти, пѣсля загально принятого переданя хата Іоакима и Анны, родичей Маріи и тутъ мала народитись Прч. Дѣва Марія. Вправдѣ и Вифлеемъ, и Сефорисъ (коло Назарету) и Назаретъ добивають ся о ту честь бути мѣстцями уродженя Прч. Дѣвы, однакъ найдавнѣйшій свѣдоцтва въ корысть Єрусалима суть такъ переконуючы, що навѣтъ Назаретъ, еще наибѣльше правдоподобный, не може входить въ рахубу. Пѣсля всхѣдного переданя, мали родичѣ Маріи Іоакимъ и Анна, тутъ въ Єрусалимѣ дѣмъ, котрый ставъ мѣстцемъ уродженя Прч. Дѣвы. Свѣдоцтва за правдивостію того переданя сягають четвертого столѣтія, пѣдчасъ коли за Назаретомъ свѣдчать доперва середній вѣки. Отже за Єрусалимомъ свѣдчить зъ IV. в. Синезій, епископъ Птольомаіды; въ VI. св. Теодозій зъ св. Землѣ; въ VII. в. Со-

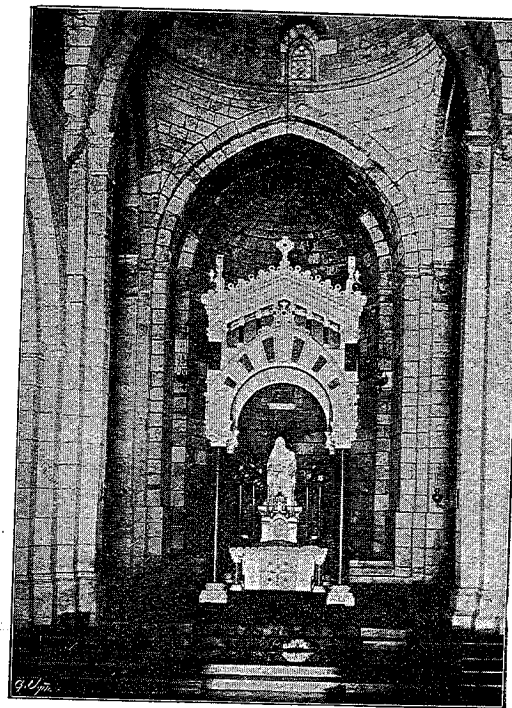

Четверта група паломникѡвъ.

фроній, патріархъ Єрусалимскій, въ VIII. св. Іоанъ Дамаскинъ; въ XII. в. Іоанъ Фокасъ; въ XIII. в. кардиналъ Яковъ де Вітрі и мн. ин. Впрочѣмъ не малымъ доводомъ, а хто знае чи и не рѣшаючимъ суть розкопки, які тутъ найдено при розкопуваню фундаментѡвъ. Старій мальовила, які тутъ найдено, мають пѡсля гадки ученого археолога проф. Марукки походити зъ I. або II. столѣтїя. Се такожъ певна рѣчь, що тутъ въ IV. в. св. Єлена поправила каплицю, котра на тѡмъ мѣстци стояла.

Пѡзнѣйшими лѣтами заложили тутъ крестоносцѣ монастирь женскій, въ котрый вступило много високо уродженихъ женщинъ, якъ Арда, жена короля Бальдуїна I. и Юдита, донька Бальдуїна II. Въ 1187 р. монахинѣ самі собѣ пообрѣзували носы, щобы лишъ уйти збещеню черезъ побѣдоносныхъ Музулманѡвъ, котрі заняли Єрусалимъ. Салядїнъ замѣнивъ монастирь и церковь на школу мудрцѣвъ магомеданскихъ. Академія та называлась Ель-Салягіегъ и такъ до теперъ еще называють Турки се мѣстце.

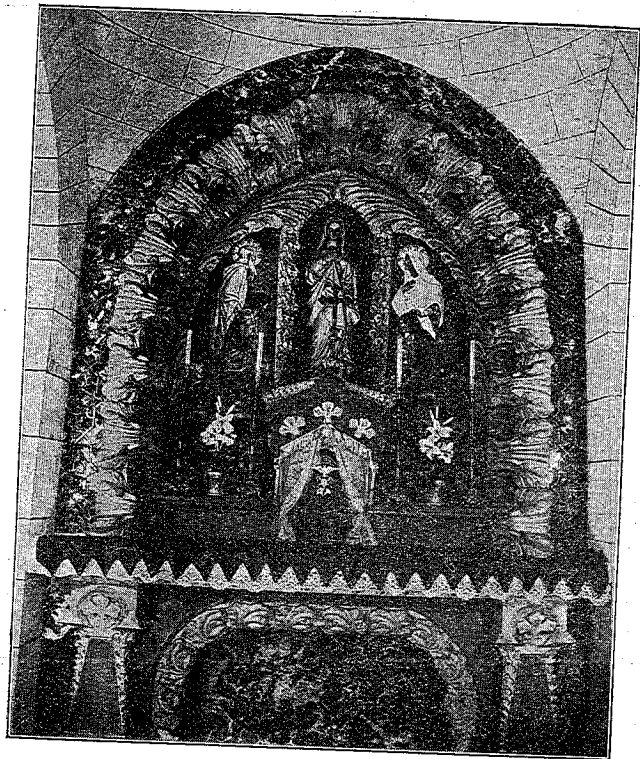
Въ XV. в. школа зѡстала опушеною, муры монастиря пѡшли въ розвалины, лише церковь опиралась зубови часу, хочъ була въ дуже сумнѡмъ станѣ. Було такъ ажъ до кѡнця войны кримскої, коли Абдуль-Меджїдъ подарувавъ церковь и се мѣстце Наполеонові III. (въ 1856 р.) Въ пару лѣтъ розпочало ся вѡдновлене церкви и поступало дуже по-

Головний престѡлъ въ церквѣ св. Анны въ Єрусалимѣ.

воли; теперъ все скончено и упорядковано и можна лише тѣшити ся, що такій дорогій розвалины, по тѣльки сумныхъ переходахъ дочекали ся зновъ щасливыхъ часѣвъ.

Посередъ обширнаго подвѣря вносить ся поважна свѣтыня зъ камѣня потемнѣлого вѣдъ часу. Середина въ стилу візантійско-романськомъ, подѣлена шѣстьма стовпами на три навы; надъ середною навою вносить ся невеличка, копула котра робить презвычайно пріятне и поважне вражѣне. Всюды видно

Престоль на мѣстци рождества Прч. Дѣвы Маріи въ церквѣ св. Анны.

сирый камѣнь, безъ тынкѣвъ и мальовиль. На камѣняхъ слѣдні неразъ слѣды давной минувшины, бо архітектъ захувавъ всѣ слѣды давныхъ бурь и нещасныхъ часѣвъ. Зъ правою навою по 21 сходахъ сходить ся въ пѣдземну печеру, по бѣльшой части

выкуту въ скалѣ; тутъ стоять два престолы; а головный престоль на мѣстци, де передане голосить яко мѣстце уродження Маріи. Вѣдчували мы въ тѣмъ тихѣмъ, милѣмъ кутику велике вдоволене и якусь тиху радѣсть зъ того здобутку выдертого музулманьскому фанатизмови, недбальству и перевазѣ. То-жъ теплою молитвою; та вѣдспѣванемъ тропаря рождеству Богородицѣ: **»Рождество твоѣ Богородице Дѣво, радость возвеститъ всей вселеннѣй; ѿзъ Тебѣ бо возсѣла солнце правды Христосъ Богъ нашъ и разрѣшивъ клятвѣ даде благословеніе: и оупраздникъ смѣртъ дарова намъ животъ вѣчный.»** дали мы выразъ тымъ вѣзбранымъ чувствамъ нашої душѣ и здавало ся намъ, що и Провидѣніе вынагородило католикѣвъ, котрыхъ Греки и Вѣрмене выперли зъ гробу Прч. Дѣвы, вѣддаючи имъ за то Си колибель.

Въ ту саму церковь зайшли еще многі путники въ четверъ пополудни передъ самымъ выѣздомъ зъ Єрусалиму, а то тому, бо въ Пятницу припадало власне свято Рождества Матери Божой, котре мы вже мали обходити на кораблі. Въ глубокой покорѣ укланули мы тутъ зъ сердечною подякою для Всевышнього, на устахъ, бо тутъ то въ певной мѣрѣ зачалось дѣло вѣдкупленя роду людского, длятого що тутъ давъ Богъ узрѣти денне свѣтло Матерѣ Спасителя, котру величаемо яко зорю, котра приходъ Спасителя предвѣщае.

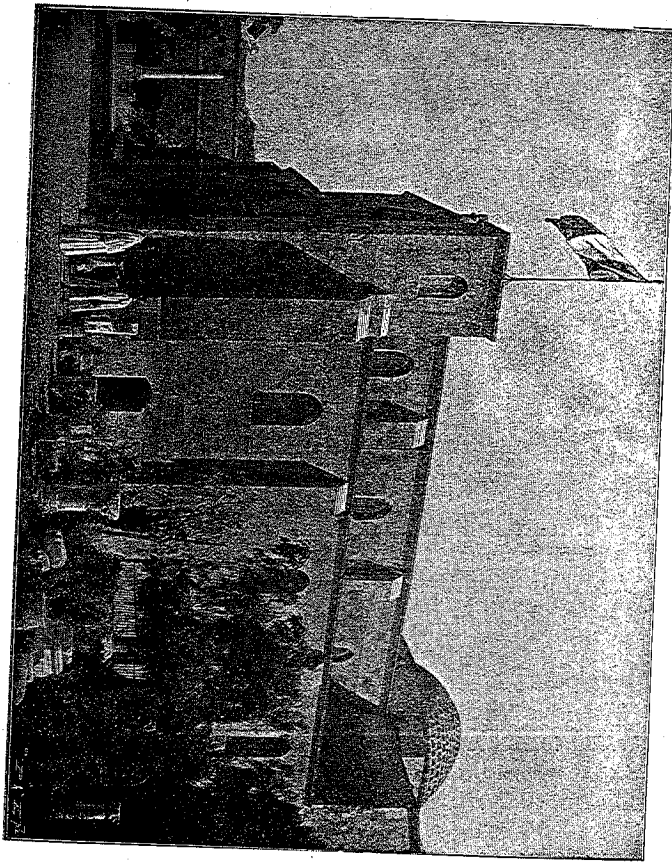

Кардиналь Лявѣжері, Основатель «бѣлыхъ Отцѣвъ.»

Еще словце о «бѣлыхъ Отцяхъ,» котри мають въ посѣданю сю церковь, якъ рѣвножь и ставъ Вифтезду, про котрый вже була бесѣда. Монашій чинъ заложивъ о. кардиналь Лявѣжері, а «бѣлі отцѣ» тутъ заложили малый а опѣсля великій семинарь, въ котромъ виховуесть ся греко-кат. духовенство. Талановиті молодцѣ греко-уніятскихъ родичѣвъ находятъ тутъ примѣщене, отрымують певного рода гимназіяльне пѣдготовлене

и добре-вхованє, а коли мають зване до стану священного вступають въ великій богословскій семинарь. Зъ тыхъ богословѣвъ выходятъ по чотырохъ рокахъ священники, котри опѣсля межи своими краями працюють въ душпастырствѣ и старають ся о зъединенє своихъ розъединеныхъ братьей въ одно Христове стадо. Теперъ есть тамъ 17 священникѣвъ,

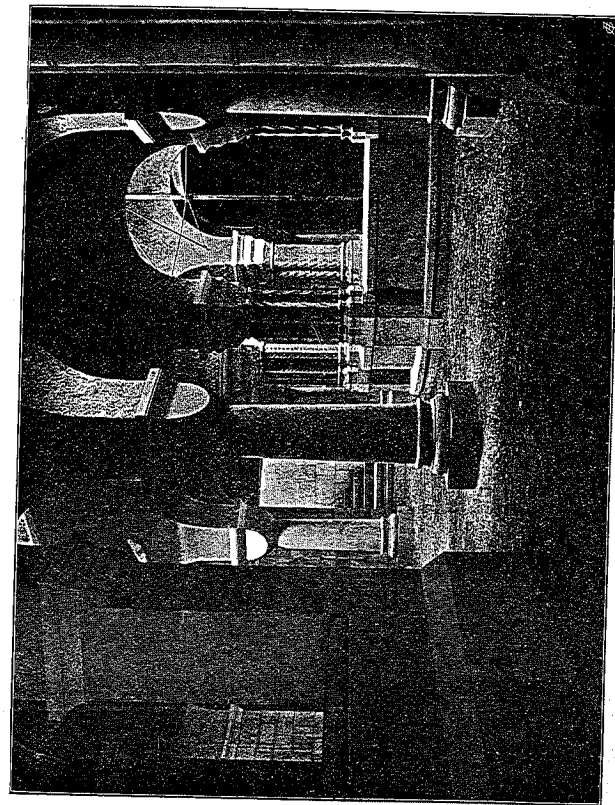
Церковь св. Анны въ Єрусалимѣ.

7 братчикѣвъ и 130 богословѣвъ. Церковь Анны есть заразомъ французкою національною церквою.

Недалеко вѣдъ сеи церкви, за брамою Стефана есть грѣбъ Маріи, та идучи по порядку житєписи Маріи згадаймо перше нынѣшну Мошею Ель-Акса, (зри стр. 139) де Прч. Дѣва перебувала яко мала дитина упражняючись въ молитвѣ и працѣ;

згадаймо дальше жерело Маріи (зри стр. 169), де Мати Божа черпала воду для Исусенька и прала Єго пелены; згадаймо мѣстце де стоить нынѣшна Мошея Омара, (зри стр. 127) де Мати Божа принесла маленького сорокднєвного Исуса въ жертву Господу Богу, и Єго тутъ стрѣтивъ старєнкій Симеонъ. Згадаймо четверту станицю крестной дороги, (зри стр. 207) де

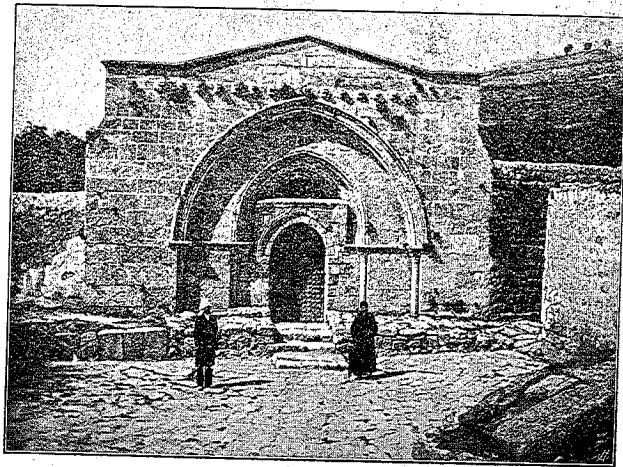

Крипта въ церквѣ Успенія Прч. Дѣвы на горѣ Сіонь.

Мати Божа стрѣнула идучого на Страсти Исуса. Згадаймо гору Голгофту, (зри стр. 224) де Мати Божа стоячи пѣдъ крестомъ зѣстала вѣддана съ опѣку св. Іоаннови а опѣсля приняла бездушне тѣло Исуса на свое лоно (зри стр. 227). Згадаймо на каплицю Маріи въ церквѣ Божого грѣбу, де воскресшій Исусъ явивъ ся своѣй утѣшенѣй Матери (зри стр. 219). Згадаймо наконецъ Вечерникъ, де Апостолы вразѣ зъ Марією

ожидали зблання св. Духа (зри стр. 189). Та про се все була вже бесѣда на згаданих мѣстцяхъ.

Та прийшовъ часъ, коли и Мати Божа мала розпрацати ся зъ тымъ свѣтомъ, уснути блаженнымъ сномъ. Дѣмъ сей св. Іоанна стоявъ на горѣ Сіонъ, поза нынѣшними мурами мѣста, (близько Вечерника Небі-Даудъ). Мѣстце се закупивъ вѣдъ султана въ 1898 р. нѣмецкій цѣсарь Вильгельмъ II. и дарувавъ его нѣмецкимъ католикамъ. Тѣ поставили собѣ, яко точку народнои чести збудувати тутъ гарный храмъ, котрый вже стоить нынѣ пѣдъ дахомъ и заповѣдае бути найкрасшимъ храмомъ въ Єрусалимѣ. Гарна, пѣдземна крипта, до якои мы

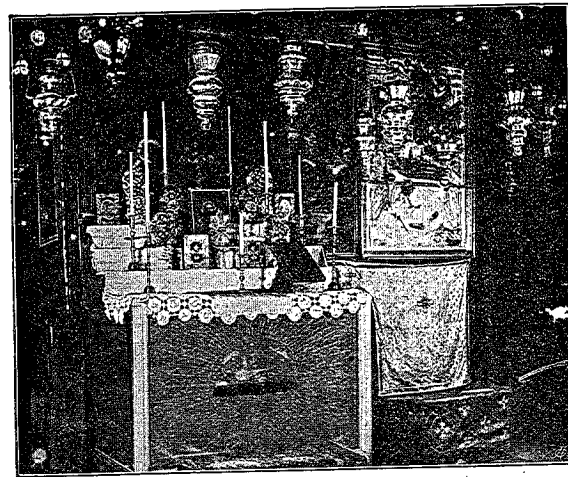
Грѣбъ Маріи у стѣпъ горы Оливнои.

паломники зѣйшли, вже готова. Въ одной зъ комнатъ монастыря, котрый такожъ тутъ мурують, давали намъ паломникамъ пропаятну книгу до пѣдпису. По укѣнченю будовы обѣимуть монастырь и церковь Бенедиктини зъ Бейрону, въ свое посѣданѣ. Еще близше брамы Сіоньскои показують мѣстце, де Жиды напали на похоронъ Прч. Дѣвы, супроводжуючій Єи тлѣннїи останки до грѣбу, але въ чудесный спѣсѣбъ укаранїи наворачнулись до Христа.

Грѣбъ Маріи стоить въ долинѣ Іосафата, у стѣпъ огорода Гефтсиманьского и есть въ посѣданю Грековъ. Черезъ гарну входову браму еще зъ часѣвъ крестноносцѣвъ, входить

ся по 48 широкихъ выгѣдныхъ сходахъ въ долину. При самѣмъ сходѣ по правѣй сторонѣ бачимо замуrowанїи дверѣ, котри мабуть провадили до печеры трѣвоги. Въ половинѣ сходовъ показують въ низахъ по обохъ сторонахъ грѣбы родичѣвъ Маріи, Іоакима и Анны и св. Іосифа. Сама церковь грѣбу, лежить пѣдъ прямимъ кутомъ до сходовъ и есть 29 м. довга а 6 м. широка. У всхѣднѣй сторонѣ есть грѣбъ Маріи, свѣбѣдно стояча капличка, украшена марморомъ и престоломъ, освѣчена 18 лямпами.

Грѣбъ сей есть дуже пѣдѣбный до грѣбу Спасителя. Якъ той, такъ и грѣбъ Маріи есть въ скалѣ выкутый и тому приписувано будову его першѣй христїаньскої царицѣ Єленѣ. Ин-

Грѣбъ Прч. Дѣвы Маріи.

шїи историки приписують єѣ цѣсареву Теодозіеву I. († 395). Св. Єронімъ згадує про сю церковь и каже, що она лежить въ долинѣ Іосафата межи Сіономъ а горою Оливною. Въ 451 р. просила цѣсарєва Пульхерїя єпископа Ювеналья зъ Єрусалима, гадаючи що тѣло Маріи лежить въ грѣбѣ въ Гефтсиманїи о якусь частину мощей Прч. Дѣвы. Хѣчь єпископъ бувъ свято переконанный о вознесенїю Матери Божої на небо, мимо того казавъ грѣбъ вѣдкрити, де лише найдено полотно, котрыми Мати Божа була обвинена. Ювеналь переславъ частину ихъ

цѣсаревой, выражаючи зарозомъ здивоване, що цариця не знає о томъ, що Марія, якъ голосить се и наша лѣсна церковна:

»Ты бо въ грѣсѣ первородномъ еси незачата

Въ небо зъ тѣломъ и душею чрезъ Ангелы взята, а тому нема ніякихъ Еи тлѣнныхъ мощей. Перзы здобули церковь, але вже Калифъ Омаръ найшовъ при буреню Єрусалима въ долинѣ Іосафата церковь, въ котрій такожъ помилувъ ся, задля чого она була причислена межи святі мѣстця

Сходы на подвірє Церкви Божого гробу.

Ісляму. Султанъ Гакемъ казавъ еѣ збудити, такъ що крестоносцѣ застали лише розвалины. Мелізенда († 1161) жена Фулька зъ Анжу, короля Єрусалимского, казала еѣ вѣдбудувати, и правдоподобнѣйше що то еи мощѣ спочивають тамъ въ половинѣ сходѣвъ. Нынѣшня церковь власне естъ церквою Мелізены. Въ р. 1303 оо. Францішкане обняли ту церковь въ посѣдане, та въ 1757 р. вытиснули ихъ звѣдти Греки и Вѣрмене и теперъ католики смѣють лишь 15. Серпня, въ день Успенія Матери Божой посѣщати се святе мѣстце процесіонально.

Коло самого гробу Маріи мы не могли молитись довго, бо мѣстце естъ маленьке, ледве для трехъ, чотырохъ особъ; то-жь ледво вѣйшовши отворомъ зъ полудневои стороны, мусѣли мы виходити зъ пѣвнѣчнои, щобы зробити другимъ мѣстце. Але зато церковь сама естъ досить велика, щобы найти тишеньке мѣстце и зѣбрати свои гадки до розважана.

«Обрѣцы грѣхѣ смѣрть,» каже св. Ап. (Римл. 6, 23). Смѣрть наша се кара за грѣхъ, унаслѣдованый по нашихъ прародичахъ. »Иже Богъ созда чловека въ нестѣннѣ, и въ образъ подобїа своего сотвори его. Завистію же дѣволю смѣрть вниде въ мїръ, вкшѣаютъ же ю, иже ѿ еѣ части естъ.» (Прем. 2, 23). Марія же задля заслугъ Исуса Христа, котрій небесный Отець предвидѣвъ була непорочно зачата, и непорочнымъ остало еи сердце на все. Отже и не повинна була умерти! А чому-жь

умерла? Вѣдповѣдь легка. Смѣрть лежить въ природѣ чловека, въ натурѣ его тлѣнного тѣла. Безсмѣртность, яку мавъ Богъ подати першому чловекови, була-бъ даромъ, який мавъ Богъ подати зъ своеи ласки, яко нагороду за вѣрность. Безсмѣртность не була еще дана першому чловекови и задля своего грѣха вѣнъ еѣ не одержавъ. Такъ само умерла Мати Божя не задля грѣха, лише задля смѣртности своего тѣла. Але Еи смѣрть, се бувъ радѣстный переходъ вѣдъ смѣрного житя у безсмѣртне, у вѣчность, радѣстне увѣльнене Еи найчистѣйшой души зъ земной поволоки до повороту на лоно небесного Отця въ небѣ, куды Еи Сынъ вѣйшовъ и куды и Еѣ покликавъ. Але Богъ не хотѣвъ, щобы найчистѣйше Еи тѣло, вѣдъ котрого Исусъ Христосъ принявъ свою природу людску чрезъ дѣйство св. Духа стало жертвою гнилизны, лишь щобы оно злучившись зъ душею въ три дни по успенію взнеслось разомъ на небо. Христосъ умеръ зъ любви до насъ кровавою смѣртію на крестѣ; Маріи жите закончилось горячимъ бажанемъ, зъ горячои любви до вознесшого ся Сына. Христосъ по трехъ дняхъ вставъ преславно зъ гробу; Марію воскресивъ Вѣнъ по тридневномъ Еи перебуваню въ гробѣ. Вѣнъ взнѣсь ся на небо и сидитъ »одесную Отца.« Марію взявъ Вѣнъ на небо и коронувавъ яко Царицю небесъ. Мы тѣшимо ся тымъ надзвычайнымъ вѣдзначенемъ Божой Матери, котра естъ заромъ и Матерію нашою. Тутъ то зъ слезами въ очахъ клала колісь перша громада христїаньска Еѣ до гробу, зъ вѣдти то Она преславно взнеслась на небо.

Тожъ и рускій дѣти Маріи зѣбравшись у гроба своеи Матери Руского краю, спѣвали Еѣ пѣсни преславногo Успенія: »О дѣвное чѣдо! источникъ жизни во гробѣ полагається, и лѣствица къ небесі гробѣ вывѣдетъ. Веселїса Гефсиманїе, Богородиченъ Склатїй домѣ; возопїемъ вѣрнїи, Гавріїла имѣше чиноначальника: Благодѣтнамъ радѣйса, съ Тобѣю Гдѣ, подай мїроки Тобѣю кѣлію мїлость.« По вѣдспѣваню сеи стихиры народъ за колишними дяками семинарицкими оо. Николаемъ Малымъ зъ Ясеновецъ, Іоанномъ Алискевичемъ зъ Ярославичъ и Іоанномъ Илевичемъ зъ Карабовець еще вѣдспѣвавъ сердечно и громогласно тропарь Успенію: »Езъ рождѣствѣ дѣвство сохранила еси, во успенїи мїра не оставила еси Богородице. Прїстѣвилася еси къ животѣ.

Мати сѣщи живота, ѿ молитвами ѿзбавлѣши ѿ смерти дѣши
наша.»

При входѣ въ церковь, Грецкїи монахи давали намъ малїи свѣчки, щобы освѣчувати собѣ сходы ведучїи въ глубь церкви. Многїи сховали собѣ тїи свѣчки на годину смерти. Дай Боже щобы и наша смерть була така щаслива, якъ Матери нашої, Марїи!

Для повноты житєписи и памятокъ, вѣдносячихъ ся еще до Прч. Дѣвы, згадаемо тутъ про камѣнь пояса Матери Божїи (зри стр. 241) и мѣстце благовѣщеня Еїи смерти (зри стр. 241) та о томъ близше говорили мы вже на згаданныхъ сторонахъ нашої книги.

Роздѣлъ двадцать третїи.

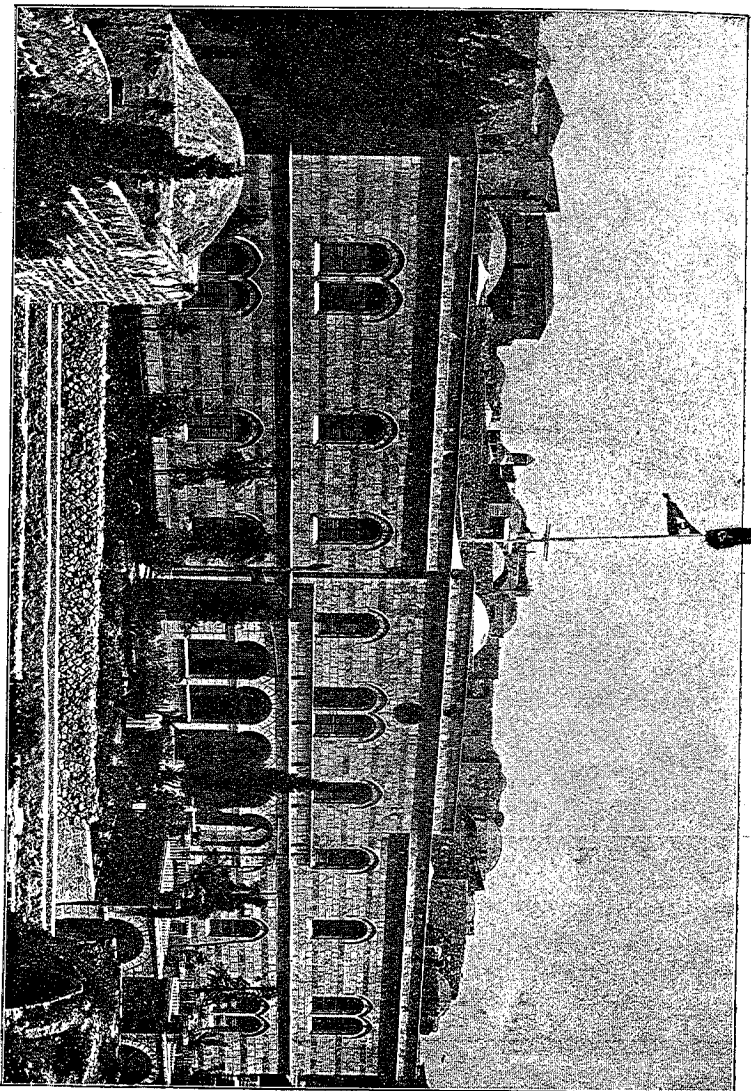
Нашїи прїюты.

В. М.

Палестина, земля Богомъ избраного народа жидѣвского, край зневѣря а Єрусалимъ осѣдокъ розпинателѣвъ Христа, мѣстце вѣдкупленя рода людского и осередокъ цѣлого христїаньского свѣта, стягали до себе вѣдъ найдавнѣйшихъ часѣвъ побожныхъ паломникѣвъ рѣжноракою народности. Зъ уваги на далеку дорогу и попереднїи трудности подорожи, якъ такожь и на не досыть вѣдраднїи вѣдносины въ самѣмъ Єрусалимѣ, роздумували головно Европейцѣ, о якѣй такѣй пѣдмозѣ и выгодѣ путникѣвъ пѣдчасъ ихъ побуту въ Єрусалимѣ. Добровѣльными датками поодинокихъ осѣбъ якъ и жертвами загалу позакладано дома пѣдъ духовнымъ зарядомъ, въ котрыхъ паломники мають примѣщенє, пораду, помѣчь и провѣдъ по св. мѣстцяхъ незнаной краины. Дома тотїи звать ся прїютами або паломничими домами, а такихъ въ Єрусалимѣ досыть находить ся.

Намъ выпадає познакомити ся близше зъ нашими трома католицкими прїютами, въ котрыхъ цѣлый тыждень перебувалисьмо. Зачнемо вѣдъ австрїйского намъ найблизшого, де була примѣщена група III-а зъ Ексц. Митрополитомъ и управительствомъ нашего паломництва. Австрїйскимъ зве ся сей прїютъ тому, бо самїи Австрїйцѣ дали починъ до его заложєня и своимъ коштомъ и трудомъ его побудували. Вѣдєнскїи архїєпископъ Винкентїи Едвардъ Мильде побудивъ Австрїйцѣвъ до складаня даткѣвъ на паломничїи дѣмъ въ Єрусалимѣ, щобы путники мали де примѣстити ся. Въ томъ часѣ подарувавъ

бувъ турецкій Султанъ цѣсарви австрійскому Францови І. кусень земли въ Єрусалимѣ, котру архієпископъ кардиналъ Отмаръ фонъ Равшеръ, наслѣдникъ попередного назначивъ подѣ

Австро-угорскій паломничій домъ въ Єрусалимѣ.

будову пріюта. Терень бувъ зпершу нерѣвный и закиданий румовискомъ. Єго очищено, зрѣвнано а въ р. 1857 положено

основный камѣнь, а въ р. 1858 коштомъ 250.000 зр. ав. докѣнчено будову теперѣшного, принадного пріюта.

Двоповерховый будынокъ, мурованый жовтыми на перемѣну зъ червонявыми гранами представляеть ся займаючо и належить до найкрасшихъ въ Єрусалимѣ. Въ сутеренахъ мѣстять ся кухня, проваджена монахинями, їдальнѣ и спальнѣ III-ои класы; на поверхахъ зновъ знаходять ся їдальнѣ I-ои и II-ои класы, такожь спальнѣ, велика саля рецепційна (гостинна), помешкане ректора и мѣсторектора, резервовані комнаты для высокихъ достойникѣвъ цѣсарского дому, якъ такожь комната для хорыхъ. Въ пріютѣ може ся помѣстити бѣльше якъ 100 особѣ. Мѣстце ректора займае теперъ Впр. О. Д-ръ Мартинъ Ерліхъ, котрый вразъ зъ о. віцеректоромъ докладавъ, всѣхъ силъ, щобы лише своимъ краянамъ якъ найлѣпше догодити.

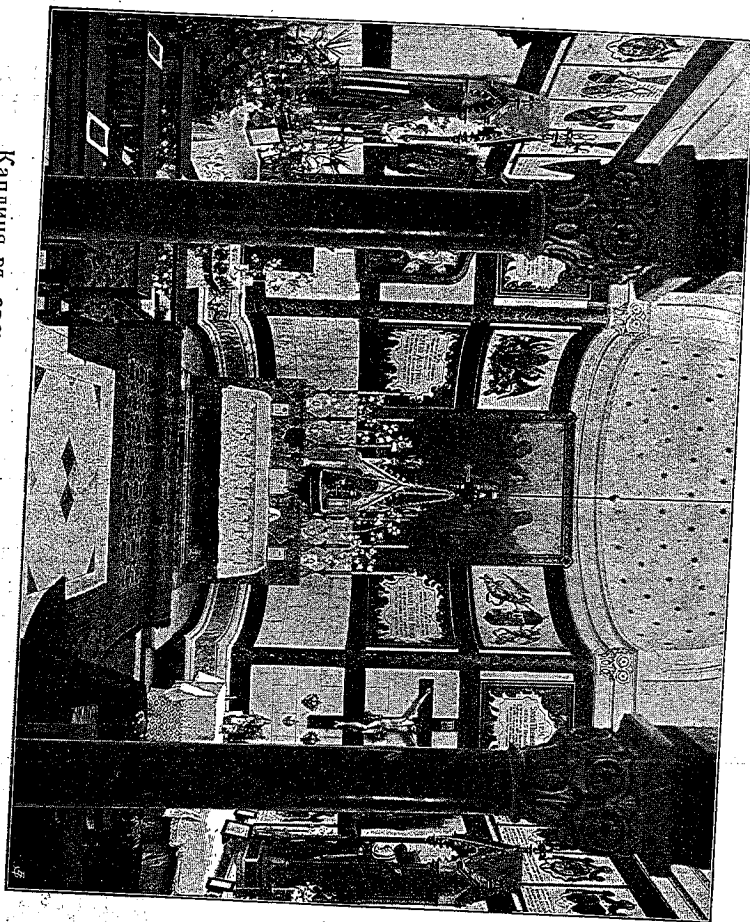
На особлившу увагу въ пріютѣ заслугоуе каплиця зъ трома престолами посвячена св. Родинѣ. Два краснѣ, на шклѣ мальованѣ образы св. Франца и св. Іосифа суть дарункомъ Єго Величества Цѣсаря Францъ Іосифа І. зъ р. 1868. Стѣны украшае реліѣова страстна дорога а три малюнками пристроенѣ вѣкна впускають свѣтло до каплицѣ.

При тѣмъ не можна поминути и почетной галеріи австро-угорскихъ паломникѣвъ, до якои давъ засновокъ ц. и к. надполковникъ Генрихъ фонъ Гиммель, щобы увѣковѣчнити памятку австрійскихъ паломництвѣ. Галерія тота посѣдае значный збѣръ гербѣвъ цѣсарского дому и рѣжнѣ почетнѣ таблицѣ. Въ сѣняхъ знова умѣщенѣ суть гербы високои шляхты та достойникѣвъ духовныхъ, а кромѣ сего почеснѣ таблицѣ всѣхъ дотеперѣшныхъ австрійскихъ паломництвѣ. Тамъ такожь зѣстала умѣщена и пропамятна таблица нашого першого руско-народного паломництва. Пріютъ стоить на перехрестю дороги страстной и улицѣ дамаскинської, ослоненый гарнымъ огородомъ и означеный нѣмецкою написею: Kath. Österr. Pilgerhaus zur hl. Familie. Осѣбна кураторія у Вѣдни мае старане о пріютѣ, а кромѣ сего причиняють ся ще добровѣльнѣ жертвы паломникѣвъ якъ такожь легаты богослужебнѣ до удержаня сеи такъ важной для насъ інституціи.

Другій пріютъ, де гостили I-а и II-а група зве ся Casa nuova (нова хата) и знаходить ся въ монастыри ОО. Францішканѣвъ

північно-західній часті мѣста. Давнѣйше мешкали оо. Францішкане на горѣ Сіонь, а коли ихъ въ р. 1551 звѣдтамъ Турки прогнали, перенесли ся они до теперѣшного монастыря, котрый купили вѣдь георгійцѣвъ. Въ розляглыхъ забудованяхъ монастырскихъ мѣстить ся кустодія св. Земли и Місія палестиньска,

Каплиця въ австро-угорскѣмъ паломничѣмъ Дюмѣ.

ремѣсничя школа, дѣмъ для сирѣтъ, друкарня и переплетня. До того приходить еще и обширный въ 1876 р. уладжѣный пріють, де пріймають кожного безъ рѣжницѣ народности и вѣроисповѣданя, а мѣстця е понадъ 200 осѣбъ. Для домашнього

ужитку паровый млынъ меле денно 15 кѣрцѣвъ пшеницѣ, а фабрика выпѣкае печево и рѣжнїй лакѣтки.

На першѣмъ поверсѣ монастыря вносятся ся ладна церковь св. Сальватора (Спасителя) зъ високою дзвѣнницею. До побудованя сеи въ ренесансовѣмъ стилу, зъ трома навами и девятьма престолами ерусалимскои парохїяльной церкви причинивъ ся значно нашъ милостивый цѣсарь Франць Іосифъ І. а посвячене вѣдбуло ся 1885 р. Головный престоль »Зѣсланя св. Духа« и два найбільшїй бѣчнїй: Тайнои Вечеры и Апостола Томы надѣленїи суть всѣма вѣдпустами давной сіоньскои церкви.

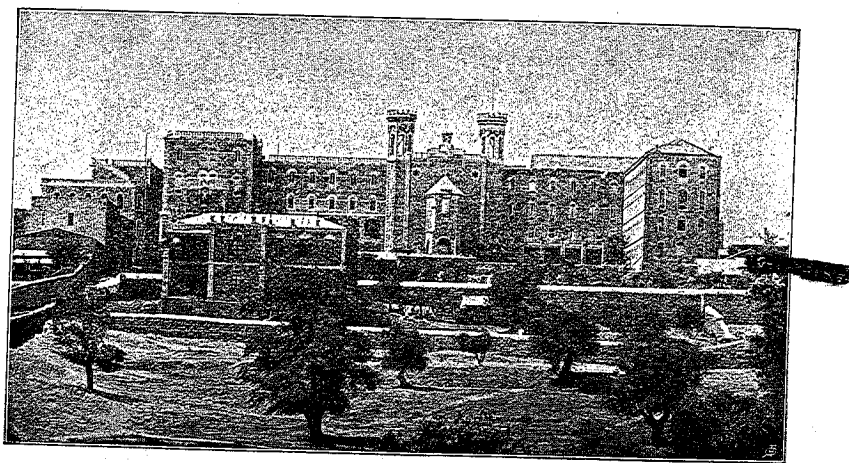
Гвардіяномъ монастыря а заразомъ ректоромъ пріюта е теперъ Впр. О. Люїзі Міхаелі, італянець а паломникѣвъ обводили, першу групу о. Гермесь Кѣгоутъ, родомъ Чехъ, парохъ мѣста Єрусалима и братъ Винкентій Австерманъ зъ рудою бороною, дуже грѣчный, симпатичный мужчина, а II. групу о. Лука Теннесень (Tölpesen) зъ ренскихъ провинцій и братъ Харитонъ Регъ, баварчикъ.

Пріють удержуе ся зъ місїйныхъ фондѣвъ, а кромѣ сего кожде паломничество складае въ его хосенъ добровѣльну лепту. Третий пріють, у ОО. Ассумпціоністѣвъ. До его побудованя причинили ся французкїи паломництва, а найбільше Впр. о. Пікардъ, генеральный суперіоръ ОО. Августинѣвъ, коли то въ 1882 р. припровадивъ тысячу Французѣвъ до св. Землѣ.

Середина церкви Спасителя (Сальватора) въ Єрусалимѣ.

Тогда то пріють Casa nuova не выстарчавъ а и Австрійскій не мѡгъ помѣстити такого числа великого путникѡвъ, була отже невыгода. Щобы тому на пѡзнѣйше зарадити, постановили Французы побудувати для себе особный пріють. Зарядили складки по цѣлѡй Франціи, а выслѣдокъ того бувъ такій, що вже въ 1886 р. стало одно крыло пріюта пѡдтягнене до II-ого поверха. Въ два роки пѡзнѣйше закончено чотыроповерховый будинокъ пріюта пѡдъ назвою »Notre Dame de France«. Письмо Султанське (ферманъ) позволило на уладжене публичной каплицѣ, котру въ 1894 р. посвячено въ честь Успенія Прч. Д. Маріи. Пріють есть такъ-уладженный, що майже кожда

Пріють Notre Dame de France Ассумпціоністѡвъ въ Єрусалимѣ.

комната має свого фундатора (основателя), пѡдъ опѣкою певного Святого и може помѣстити понадъ 500 особъ. Зъ одного боку припирає до пріюта шпиталь, обслуговуваний монахинями а зъ другого гарный огородъ. Удержане пріюта становлять фундаціи добродѣвъ, якъ такожъ паломничі жертвы.

* * *

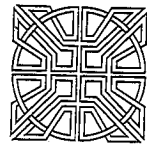
Куда и чимъ мы ѣхали, що переѣхали, а якъ мы жили, що ѣли и пили, що оглядали, що спамятали, о тѡмъ вже знаємъ и повѣдаємъ, але згадаймо и о гостинѣ въ пріютахъ въ Єрусалимѣ!

Богато паломникѡвъ журило ся може и побоювало зъ початку, що не будуть мати вѡдповѣдного примѣщеня, нѡчлѣгу, та поживы. Тимчасомъ показало ся инакше, а ихъ обава перемѣнила ся въ заспокоєне. У всѣхъ бо трехъ пріютахъ знайшли паломники таку выгоду, достатокъ и гостиннѡсть, якои певно и не сподѣвали ся. Комнаты, хатне уряджене, постѣль такъ були догѡдно уладжені, що не оденъ въ дома того не має. Кава, булки, росѡль, мясиво, легуminy, виноградъ дорѡдний, всхѡдній овочѣ, гербата, знамените природне вино було такъ достаткомъ подаване, що ачейже нѣхто не може жалувати ся на голодоване, несмачнѡсть або недостатокъ. Доказомъ вдоволеня було се, що всѣ радо до стола спѣшили, а по ѣдженю веселі та ситі назадъ вѡдходили. Если кому не смакували печені неквашені огѡрки, або зелені фіги, та не ставало нашої бульбы або капусты мусить выбачити, бо за се мѡгъ доложити собѣ знаменитою сочевицею та дорѡдливимъ виноградомъ, а на журу запити здоровимъ правдивимъ виномъ. Правда, що сене на нашъ спѡсѡбъ була страва приправлена, але памятаймо на се, що мы не були въ дома, лише въ далекой чужинѣ, де нашого ладу и смаку не знають. Тымъ потѣшаймо ся, що нѣкому тамошна пожива не пошкодила, що въ дорозѣ дуже богато значить.

Для того то памятаймо и не забуваймо, на сердечныхъ господарѡвъ нашихъ въ єрусалимскихъ пріютахъ и милою гадкою, горячимъ сердцемъ та вдячнымъ, рускимъ словомъ Спаси-Бѡгъ, вѡдплатѣмъ ся имъ за оказану намъ прислугу, помѡчь и щирю гостиннѡсть.

Рѣдко такъ буває, що всѣ дѣти одного батька разомъ зъ нимъ въ одной хатѣ мешкають, та проживають. И наша паломнича сѣмя вѡддѣлена була по части вѡдъ свого Батька-проводира Ексц. Митрополита. Батькѡвска однакъ вдача и сердце вже таке, що вѡдвиджує свои дѣти и довѣдує ся о ихъ повожденю та заходѣ. Не инакше поступивъ и нашъ батько, Высокодостойный Митрополить. Вѡнъ прибувавъ до нашихъ пріютѡвъ зъ вѡдвидженемъ и то не самъ лише, але зъ нашою опѣкою и охороною въ чужѡмъ краю, зъ ц. к. конзульомъ Вп. П. Сафаровичомъ. Мы, комѡрники витали его щиро по синѡвски вѡдданымъ сердцемъ та многолѣтною пѣснею, а гос-

подари нашй держачи ся засады »Гѣсть въ дѣмъ — Богъ зѣ нимъ« гостили Его «чимъ хата богата, тымъ рада». Пѣдчасъ той милои гостины выявляли ся взаємнй чувства въ пѣдношенихъ тоастахъ. Господарй пріютѣвъ висказували свою радѣсть зѣ взгляду на католицке братство загощене та звиджене нами св. мѣстцѣ, Ексц. Митрополитѣ вказувавъ на головне звено католицкои лучности въ особѣ намѣстника Христоваго, цѣсарскій конзуль пригадувавъ на вѣрнѣсть монарсѣ при плеканю народныхъ идеалѣвъ, паломники дякували за щасливо проваджене ся руского паломництва, а кождый тоастъ кѣнчило незрѣвнане въ свѣтѣ наше »многая лѣта«. Посередѣ того спѣванй влучно рускй пѣснѣ, котрй выдавали ся начебы ангельскй голосы звѣщаючй намъ веселу бажану церковно-народну руску пѣдѣю!...

Двадцать четвертый роздѣлъ. Політичнй и релігійнй вѣдносины въ Єрусалимѣ.

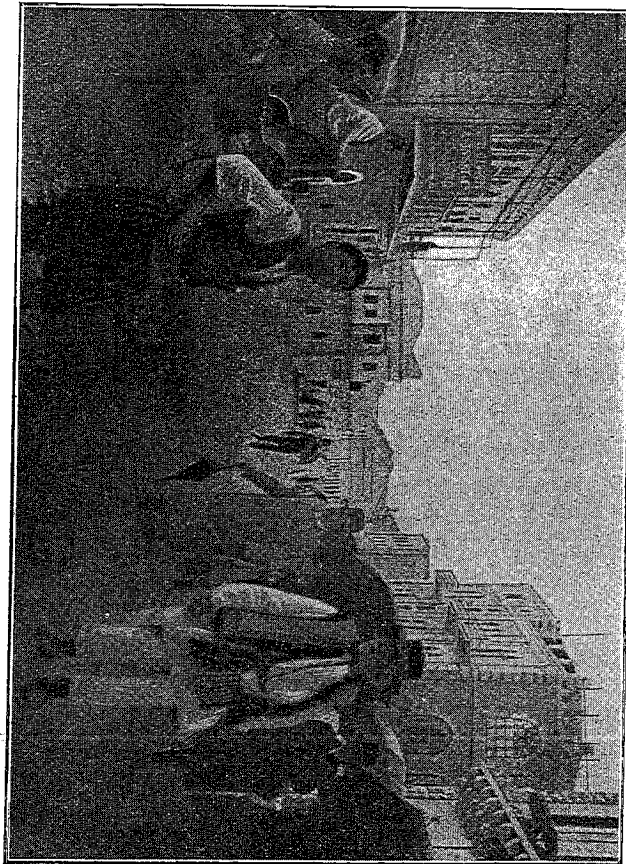
В. М.

Вѣдъ 1841 р. зѣстає Палестина пѣдъ турецкимъ султаномъ и роздѣлена на два пашалики, на єрусалимскій и акканьскій. Пашаликъ єрусалимскій пѣдлягає непосредно центральной управѣ въ Константинополи. Найвысшу власть цивильну и вѣйскову выконує въ нѣмъ Паша, мешкаючй въ Сераю, въ будынку стоячѣмъ на тѣмъ мѣстци, де Пилатъ судивъ І. Христа. Перша власть адміністраційна зве ся »діванъ« судъ мѣйскій носить имя »мехкеметъ« (справедливѣсть) а найвысшій судія имя »Каді«.

Стаціоноване турецке вѣйско робить зѣ разу дивне вражінє. Вояки лиху умундурованй, пѣдтрымуютъ старй гверы безъ ременѣвъ на рамени рукою, и уставленй въ двѣйку при пискливѣй музицѣ (бандѣ) пѣдъ командою гейбы капітана на кони переходять що дня рано головными улицями мѣста. Дивлячи ся на сей похѣдъ, можъ заразъ Турка пѣзнати по єго минѣ, що вѣнъ хотяй въ такѣй збруѣ, готовъ бити ся на жите и смерть. Для полагоджуваня рѣжныхъ справъ дипломатичныхъ та для охороны своихъ пѣдданныхъ заступленй суть майже всѣ державы європейскй своими конзулятами, а почта и телеграфъ лучить Єрусалимъ зѣ рештою свѣта.

Хто бувъ въ Єрусалимѣ бачивъ тамъ всѣлякихъ людей бѣлыхъ и чорныхъ и смаглявыхъ; однй зѣ нихъ стало мешкають

въ мѣстѣ, други лише доходятъ на торгъ. Точного числа всѣхъ мешканцѣвъ Єрусалима годѣ подати, бо на всходѣ не радо займае ся тымъ и рядъ, а люди сего не люблять. Въ приближеню подають 50.000 мешканцѣвъ, хотяй се число въ теперѣшныхъ часахъ черезъ наплывъ Жидовъ значно збольшаетъ ся. Мешканцѣ

Нашъ паломникъ на улицѣ Єрусалимской.

посля походженя складають ся зъ Жидовъ, котрыхъ е наибольше, Арабовъ, Вѣрменъ, Турковъ, Бедуиновъ и Европейцевъ, званыхъ Левантійцами, если приняли тамошнй всходнй звычаѣ. Мѣшана тота народнѣсть визнае трояку вѣру: жидовску, християнску и магомеданску.

Жидовъ буде до якихъ 30.000 и они дѣлять ся на Сефардимовъ або Спаніолѣвъ, що зайшли сюда по выгнаню ихъ зъ Еспаніѣ и тотй не признають ся до вины засудженя І. Христа на смерть. Ашкеназімы знова (гейбы тrefняки) позаходили зъ Польшѣ, Россіи и Австріи. Караіты зновъ вѣдкнули Тальмудъ. Жиды мають своего надрабина, и раду зложену зъ троухъ рабинѣвъ и троухъ радныхъ. Громадою жидовскою управляє кагалъ.

Християне дѣлять ся на католикѣвъ и схизматикѣвъ.

Духовну обслугу католикѣвъ сповняе духовенство монаше и свѣтске. Монахи Францішкане мають зверхникомъ своимъ Кустоса св. Землѣ, а клиръ свѣтскій стоить подѣ управою латиньского кат. патріярха. Патріярхатъ Єрусалимскій устанвлено ще на соборѣ Халкедоньскомъ 451 р.; коли однакъ Турки заняли св. Землю 1190 р. и послѣднего патріярха утопили въ морю, була столиця патріярша опорожнена. Доперва Папѣ Піеві ІХ. удало ся зъ великимъ трудомъ и при значныхъ перепонахъ вѣдновити назадъ 1847 р. єрусалимскій Патріярхатъ а въ р. 1872 посвящено гарну патріярхальну церковь. Побудована она въ стилу італійско-готицкомъ, середной величины зъ трома навами и чотирма галеріями и есть посвячена Найсвят. Имени І. Христа и въ серединѣ украшають еѣ золотй медальоны, а головнй вѣвтаръ зъ позолоченого бронзу есть дарункомъ єго Величества, австрійского цѣсаря Францъ Іосифа І. Церковь тота есть такожъ прокатедрою св. Гробу и стоить при пѣвнѣчно-заходнѣй части муру. Кромѣ церкви знаходять ся еще забудованя семинарскй, помешканя патріярха и єго капітулы, а головнй семинарь є въ селѣ Бетшала коло Вифлеема. Патріярхатови подлягае ще 24 мисіѣ свѣтскихъ духовныхъ. Кустодія св. Земли зъ своими институціями стараеть ся такожъ о ширене правдивой вѣры. Розтягае ся она на Палестину Сирію, Вѣрменію, Кипръ и долѣшний Египтъ и посѣдае 55 св. мѣстць, 28 приходствъ, 18 мисіѣ, 34 каплицѣ, 52 школы, 1 коллегію, 2 сирѣтскй дома, 10 промысловыхъ школъ и 9 паломничихъ пріютѣвъ. Черезъ се свѣтло правдивой вѣры зачинае прибавати ся чимъ разъ бѣльше черезъ хмары невѣрного та схибленого въ вѣрѣ населеня и кобы скоро настала ся хвиля, въ котрѣй бы всѣ тамошнй люде прійшли на Голгофту и по-

клонити ся Тому, Котрый на крестѣ вѣдавъ духа за всѣхъ и воскресеніемъ зъ живоносного Гроба доказавъ правдивѣсть Свого Божого Сынѣства.

Схизматики розпадають ся на двѣ головнї секты.

Першу становлять Евтїхіяне, котрї не вѣрять въ подвѣйну природу Христа, перечать походжене св. Духа вѣдъ Сына и не узнають первенства Папы римского. До нихъ зачисляють ся

Вѣрменско-схизматицкїй епископъ.

ще Абисинцѣ, що заховали ще обрѣзане и некатолицкї Вѣрмены. До другої секты належать Фотїяне, що перечать походжене св. Духа вѣдъ Сына Божого, не вѣрять въ чистилище и не узнають поваги Папы римского. Самї Єрусалимляне стали доперва по соборѣ тридентїйскѣмъ схизматиками.

Въ послѣднихъ часахъ появили си вже и протестанты, котрыхъ разомъ зъ кольонїями буде понадъ 1.000.

Схизматики стоять пѣдъ управою двохъ патріархѣвъ: грецкого и вѣрменского.

Державною релїгією є магомеданска, заложена Магомедомъ, уродженымъ 569 р. въ Мецѣ. Якихъ 10.000 Єрусалимлянъ

признає ся до еї визнаваня. Наука Ісляму списана по смерти Магомеда въ 5-охъ книгахъ. Перша Коранъ, т.е. мѣшанина науки жидѣвско-христїанской зъ додаткомъ всхѣдныхъ переказѣвъ мѣстить рѣжнї приписы соціалнї и полїтичнї. Мимо того Магомедане не можуть ся розвивати, бо имъ шкодить дуже многоженство (polygamia) нетерпимѣсть релїгїйна и фанатизмъ. Друга книжка зве ся Сунна и подає устнї порады, правила якъ такожъ житєпись Магомеда. Въ третѣй Омернешъ мѣстить ся 58 артикулѣвъ вѣры, а основна рѣчь тої-жъ є: La illah il Allah, wa Mohamed' passul Allah — є лише оденъ Богъ, а Магомедъ его Пророкъ.

Церковь Божого гробу и протестантска церковь Спасителя.

Дѣйства релїгїйнї сповняють Имамы, котрї вѣнчають и ховають, Улемы проповѣдають, Катїбы, що публично молять ся, Муецїны разъ денно зъ минаретѣвъ выкликають годину молитвы. Мѣсцемъ молитвы є мошея (джамїя) де входить ся босо и до еї услуги суть Каїмы. Рѣдъ монахѣвъ становлять Дервїшѣ, котрї пѣдчасъ молитовъ своихъ переразливо спѣвають, або танцюють.

Понеже Єрусалимъ замешкують рожній народности и рож-
норакою вѣры, длытого то и святощѣ та св. мѣстця не въ од-
ныхъ находятъ ся рукахъ и не належать до того, до кого
властиво належати повиннй.

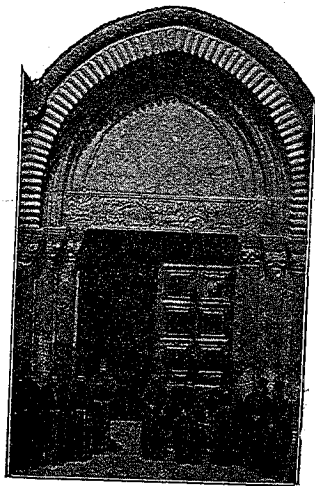
Магомеданинъ на
молитвѣ.

Богато мѣстць св. а въ нихъ святошей
заняли Турки. Такъ найперше церковь Б.
Гробу находить ся властиво въ ихъ по-
сѣданю, бо ключѣ водѣ ней въ рукахъ ту-
рецкихъ. Перша станиця стр. дороги є теперь
резиденцію Паши, и до церкви Успенія Пр.
Д. Марии мають право, а на горѣ Оливной
намѣстци Вознесенія Христова выставили
свою мошею. Дѣмъ Тайной Вечеры, грѣбъ
Давида, цѣлу гору Морія зѣ єи святощами
перемѣнили на свѣй ужитокъ.

Схизматики Греки заняли св. Грѣбъ,
вязницю Христа, часть церкви св. Елены
на Голгофтѣ, каплицю Наруги Христа, ка-
плицю Розпяты, каплицю Адама, церковь
Католиконъ, грѣбъ Пр. Дѣвы. Церковь
Рождества въ Вифлеемѣ и Печеру Рѣзда Христова якъ
и поле Пастырѣвъ.

Кромѣ нихъ ще Абисинцѣ позай-
мали деякй святощѣ, а схизматицкй
Вѣрмены мають въ посѣданю каплицю
Льонгина, подѣлу Ризъ, часть церкви
св. Елены, якъ такожъ церковь св. Яко-
ва на Сионѣ, де умѣщенный ихъ па-
триархатъ.

Сумно правда, що такй станъ рѣ-
чи треває въ томѣ мѣстѣ, де Хри-
стосъ Спаситель для закона любви,
згоды давъ ся замучити. Вѣдѣ Бо-
жого Провидѣнія залежить, коли
въ Єрусалимѣ настане «єдино ста-
до и єдинъ Пастырѣ».

Грецкй и Вѣрменьскй Монахи
у входа церкви Божого Гробу.

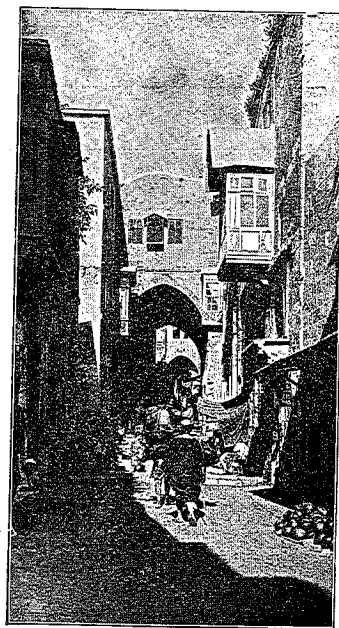
Двайцять пятый роздѣль.

Жите на улицахъ Єрусалима.

В. М.

До незвычайного вида, якй першй разъ представивъ ся
намъ въ Яффѣ и на его улицахъ, привыкали мы поволи
въ Єрусалимѣ. Не разили насъ вже такъ дуже вузкй и не-
чистй улицѣ, скручуючй ся нагло въ противну сторону, де то
на скрутахъ бувала часомъ така глота, що треба було довшй
часъ ждати на проминене ся. Хѣдникѣвъ ту осѣбныхъ нема,
улицѣ выложенй камѣнными кѣстками, котрй пѣдчасъ дошу
суть такъ ховзкй, мовбы були ожеледою вкрытй. Туда пере-
ходить всѣо загаломъ, люде, звѣрята, наладованй камѣнемъ
верблюды, ослы зѣ пачками, та стада овецъ, отже можъ собѣ
представити приемнѣсть, заки на скрутѣ на улицѣ пѣдчасъ
сонѣчной спеки розмине ся зѣ тымъ група паломникѣвъ. Ха-
рактеристичною ознакою кожного всхѣдного мѣста є нехар-
нѣсть. И Єрусалимъ не грѣшитъ чистостію, особливо въ жи-
дѣвскѣй дѣльницѣ коло Сиона. Приписѣвъ санітарныхъ не вы-
конуєть ся ту жадныхъ, бо тыхъ не знають и не заводять. Улицѣ
служать на складъ всякого смѣтя, гною, стерва, яке му вымѣ-
туютъ, а о спрятаню не журить ся нѣхто. Цѣльй день па-
рить ся все тото на сонцю, а якъ мило на се дивити ся и якъ
радо вѣддыхати заповѣтренымъ воздухомъ, найлѣпше переко-
нане мають тй, що тамтуда ходили. Єще якбы не псы, якихъ
ту велика скѣлькѣсть, то булобы дуже зле пѣдъ взглядомъ
здоровнымъ; зѣждаючи въ ночи бодай якусь часть вѣдпадкѣвъ
пастерва не допускають черезъ се до цѣлковитого занечи-

щеня улицъ, а тымъ самымъ до затрутя воздуха, особливо по закуткахъ. Мимо того все еще зъ позбсталыхъ нечистостей вытворюють ся заразливй розсадники рѣжныхъ хорѣбъ, до чого причиняють ся еще нѣколи нечищенй збѣрники воды (цистерны). Длѣтого не дивниця, що тамошнй мешканцѣ по найбільшѣй части калѣки, хоруючы на очи, червѣнку, ба навѣтъ на проказу. За товаръ чотиры разѣвъ тѣлько цѣнять, що рѣчь вартуе. Найнизша цѣна за що небудь: гальбе крона, и довго треба торгувати ся, заки дещо купить ся.

Улиця въ Єрусалимѣ.

Далеко влѣзлившими суть тамошнй жебраки, якихъ повно всюда, бо жебранина майже въ модѣ у тамошнихъ жителѣвъ; не лише правдивй жебраки, але и дѣти видячи ихъ собѣ кричать: бакшішь гаваджа. Оденъ зъ такихъ жебракѣвъ, властитель двохъ домѣвъ мавъ свою туру вѣдъ пріюта Ассумпціонистѣвъ ажъ до Casa puova и на кули все то випереджувавъ переходячы группы и переразливимъ голосомъ просивъ о бакшішь, то лишавъ ся троха, то знова прискакувавъ и провадивъ довшій кусень дороги паломникѣвъ, поки вѣдчепного не отримавъ. Наколи було дати що одному, то другй жебраки обступали чоловѣка доокола зъ крикомъ, що годѣ було зъ ними розвязати ся, причѣмъ добре треба уважати на кишеню, бо могла скоро полотномъ стати. Наибѣльше жебракѣвъ спотыкае ся коло церкви Божого гробу, а найвѣдразливѣйшй суть коло огорода Гефтсиманьского, се нещасливй рѣжнораки калѣки и прокаженй, по котрыхъ ранахъ сидить множество мухъ. Безъ рукъ, безъ пальцѣвъ, носа, очей кричать тотй нещасливй рѣжными голосами и просятъ милостынѣ. Говорячи о дѣльницяхъ єрусалимскихъ не можемо полишити сторони жидѣвской вѣдзначаючої ся наибѣльшею нехарностію, але за

се найважнѣйшимъ рухомъ и житемъ. Область жидѣвская розтягае ся пѣдъ Сіономъ и припирае до оселѣ магомеданьской пѣдъ горою Морія и вѣдъ разу можна пѣзнати, що се правдива жидѣвская «ехтъ ѣдѣшь» посѣлѣсть. Знайдемо тамъ всѣ прикметы галицкихъ, борыславскихъ та брѣдскихъ Жидѣвъ. Тѣснй, малй, нехлюйнй норы, обмазанй, обѣдранй численнй жидинята, пейсатй халатники, та нехарнй жидѣвки представляють на око велику нужду, котра въ шабасъ або свято никне передъ сино-аксамитными бекешами и дорогими штрамелами Жидѣвъ, а не менше передъ шовковыми намѣтками бѣлыми, золотыми обручками на перукахъ та шнуромъ доро-

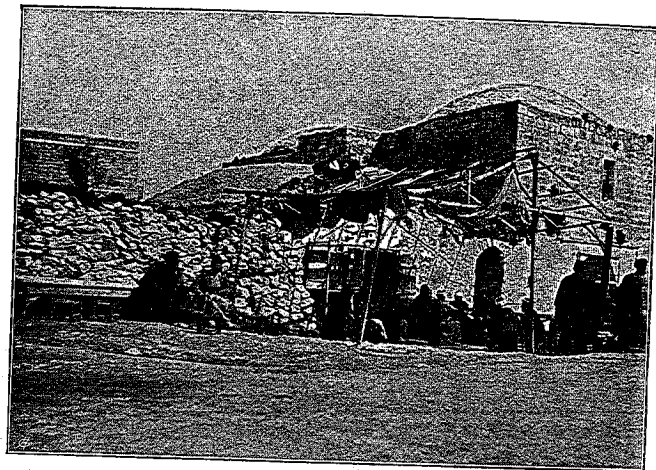
Арабске село.

гоцѣнныхъ монетъ около шиѣ жидѣвокъ. За неодного жида зъ поверхновности нѣхтобы и сотика зразу не давъ, а тымъ часомъ вѣдъ тысячами трясе, бо у него засада:

»райнѣ индѣ шайнѣ, гурѣ нѣштѣ дуесь,
вѣнѣ ерѣ готѣ но сахъ муесь.«

»Чистѣсть и краса нѣчого,
кобы лише грошей много!«

Того держать ся и ерусалимски Жиды. Въ ихъ рукахъ выключно спочивае торговля збжемъ, всякою яриною, якъ такожь и бижутерію. Длѣтого то дѣльница жидовска естъ наибольше оживлена зѣ всѣхъ, а площа коло розвалинъ давного шпиталѣ Іоанітовъ е властивымъ базаромъ, де шо дня товпить ся богато народа. Въ той сторонѣ стрѣчаемо ся такожь зѣ бубликами на лавкахъ та розвѣшенимъ по мурахъ мясомъ, облѣпленнымъ роями мухъ, котре при спецѣ сонця заносить неприемно лойомъ.

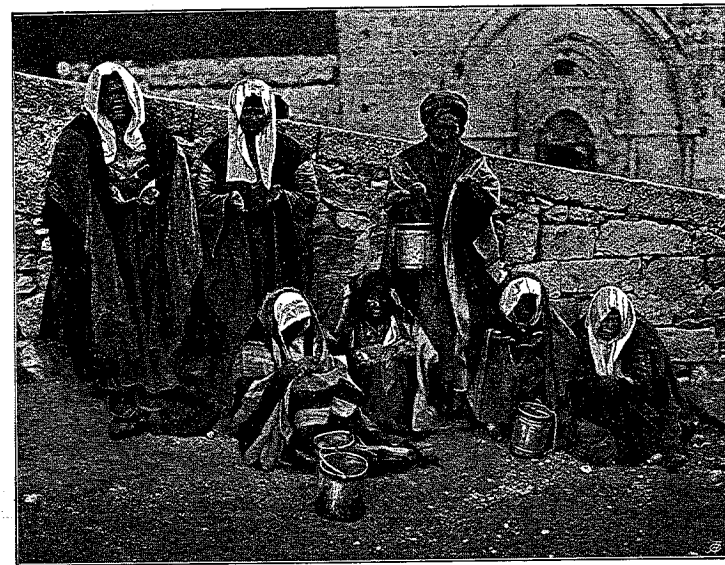
Каварня въ Ерусалимѣ.

Не всьо вже такъ ту погане та немиле. Зѣ горѣшной стороны вѣрменского Сіона заносить здоровымъ воздухомъ, а сильный запахъ кадила, бальсаму, олѣйковъ та иншихъ всхѣдныхъ пахучихъ корѣнныхъ плодѣвъ переймае затухлый воздухъ. Око знова не глядитъ на гниюче паскудство, але тѣшитъ ся та забавляе красою яринъ и овочѣвъ, якихъ ту превеликій выбѣръ. Мельоны, огѣрки, горохъ, фасоля, сочевиця, цибуля, редковъ, фѣги, помаранчѣ, виноградъ, ба навѣтъ бульба, все тото такъ займае чоловѣка, шо хотѣй не купуе, але все такой дивить ся на се зѣ задивованемъ и зѣ певною приемностію. Тотѣ рѣчи становлять ту головну галузь торгу,

бо Турки, Арабы ярину найрадше споживають; мясо мають на додатокъ.

По дорозѣ подибали мы людей зѣ голыми грудьми зѣ позавиваными головами на всхѣдный спосѣбъ грубыми завоями, бачили мы такожь рѣжнѣ звѣрѣта; невѣдступнѣ се товаришѣ тамошного населенѣя.

Наибольше цѣкавити насъ мусить верблюдъ, корабель пустынѣ, якъ его тамъ называють. Звѣрѣ се лагѣдне и покѣрне, двигае тягарѣ и возить ѣздцѣвъ на своимъ горбѣ, годуе людей мясомъ и молокомъ, на ѣду не перебирчивый, задоволяе ся лупиною, сѣчкою та бобомъ, а бодаки та осетъ се

Прокаженѣ въ Ерусалимѣ.

его присмаки, воду пе рѣдко але досить, оденъ напѣй выстарчае ему на 8 днѣвъ, а шо вытревалый на спеку, е длѣтого у тамошнихъ людей правдивымъ добродѣемъ. Правдивый Арабы цѣнять верблюда дуже высоко, яко свое богатство и гордѣсть. Аллагъ (Богъ) мавъ сотворити верблюда и дактилеве дерево зѣ той самой землѣ шо Адама, зѣ верблюда оголошувавъ Ма-

гомедъ свою науку, зъ его горба вступивъ до неба, въ Мецѣ промавляє проповѣдникъ зъ верблюда, а у всѣхъ важнѣйшихъ магомеданскихъ обходахъ та торжествахъ бере верблюдъ все участь. Коли мале верблюда прійде на свѣтъ, тѣшатъ ся нимъ якъ малою дитиною, а до 1000 похвальныхъ именъ та прозвискъ голосають славу верблюда.

На поминаймо/ такожь у насъ пониженого и знеславленого, а въ Єрусалимѣ улюбленого осла. Царѣ жидѣвскій ѣздили на ослахъ. Царь-царѣвъ Исусъ Христосъ вѣхавъ торжественно до Єрусалима на ослѣ, по наибольшой части ѣздыть ослѣмъ и теперъ тамошній жителѣ, а и нашій паломницѣ та паломники уживали сеи приемности. Яка була ѣзда така була, се залежало

Жѣнки и дѣти шкѣльнїй въ Вифлєемѣ.

вѣдъ осячого гумору, але такой була. Коло купецкихъ лавокъ бачили мы ще и вѣвцѣ, що своими товстими хвостами дуже насъ цѣкавили. Такій хвѣстъ важить неразъ и до 5 кл. и служить за улюблений присмакъ. Якій се смакъ не знаємо, здає ся жаденъ, босьмо сего не коштували, може такій въ нѣмъ смакъ, якъ въ солодкѣмъ, смаженѣмъ огѣрку?... Говоримо про всѣхъ, не забудьмо ще и на водноносѣвъ. Не въ коновкахъ, але въ шкѣрянныхъ коблагахъ брали они въ збѣрникахъ (цїстернахъ) воду и розносили помѣжь дома, подѣбно якъ декуда у насъ по селахъ носять доготь. Чи зъ густомъ пивъ бы бувъ котрый зъ нашихъ паломникѣвъ тоту воду вѣдгати не-дасть ся....

Вѣдповѣдно до значного числа мушинъ, якихъ спотикає ся на улицахъ Єрусалима дає ся вѣдчувати бракъ турецкихъ

женщинъ, котрыхъ Турки мають богато. Се пояснює ся тымъ, що женщина на Выходѣу Магомеданъ особливо, не має значеня, и безъ за-слоны на улицу вы-ходити єѣ не вѣльно. Она є домашно невѣльницею свого мужа и поза домомъ не займає ся жад-ными справами, по тѣй причинѣ и вѣкна въ домахъ выходять на подвѣре а сутъ закратованїй.

Одяги жѣнокъ въ Єрусалимѣ.

Цѣлый день вѣдъ всходу сонця панує на улицахъ гамѣръ, лоскѣтъ, музыка, торгъ, люде кричатъ, звѣрята рычатъ, однїй вѣдходять, другїй приходять, але пѣдъ вечеръ всѣо тихне, люде ховають ся по домахъ, брамы замыкають и въ мѣстѣ стає пусто, начебъ вымѣвъ.

За се на плоскихъ дахахъ домѣвъ, выглядаючихъ въ день до сонця якъ бы по пожарѣ и безъ житя въ серединѣ, розпо-чинає ся теперъ рухъ. Тамъ вѣдмовляють мушины свою мо-литву, выходять женщины при холоднѣйшимъ воздухѣ на роз-говоръ, такожь вѣдбуває ся тамъ часто-густо вечера.

Нѣчь на Выходѣ має свое право, на улицахъ тогды нѣкого не видко. Длѣтого и чужинцеви не є порадно нѣчею ходити по Єрусалимѣ. По перше тому, що безпеченьства публичного нема ту майже жадного, а по друге може ся стрѣтити зъ гур-

мою псовъ, котри повыходили повнити свою санітарну службу и не люблять, щобы имъ перешкаджати въ заѣданю ихъ ласощѣвъ.

По нашихъ мѣстахъ, особливо бѣльшихъ, въ ночи рухъ, по улицяхъ годѣ перепхати ся, въ реставраціяхъ, каварняхъ

Фелляхъ зъ волами.

музыки, спѣвы, всюда видно мовъ въ день — въ Єрусалимѣ десь-не-десь блищить лѣхтарня, всюда пануе глубока тишина, хиба псы гавканемъ та вытемъ будять чужинця зъ бажаного сну.

Хотяй звычай се азіятицкій, але здае ся у насъ бы вѣнъ не завадивъ?

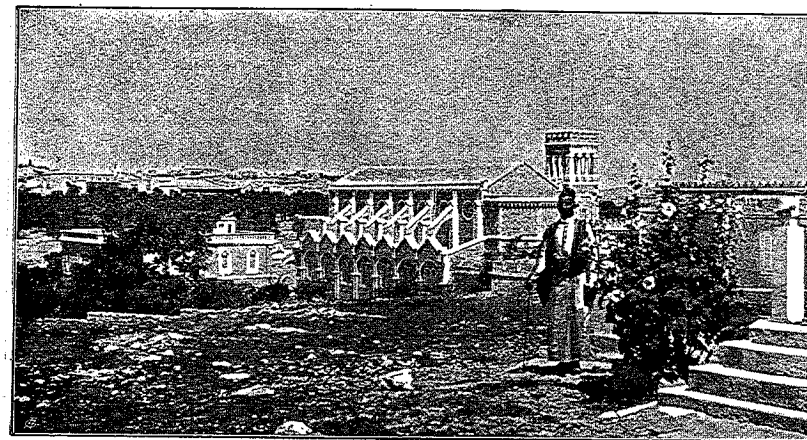

Двадцять шестый роздѣлъ.

Въ церквѣ св. Стефана.

Ю. Д.*) и В. М,

Противъ дамасценской брамы, давнѣйшой брамы св. Стефана понадъ пѣдземными королѣвскими гробами звертае

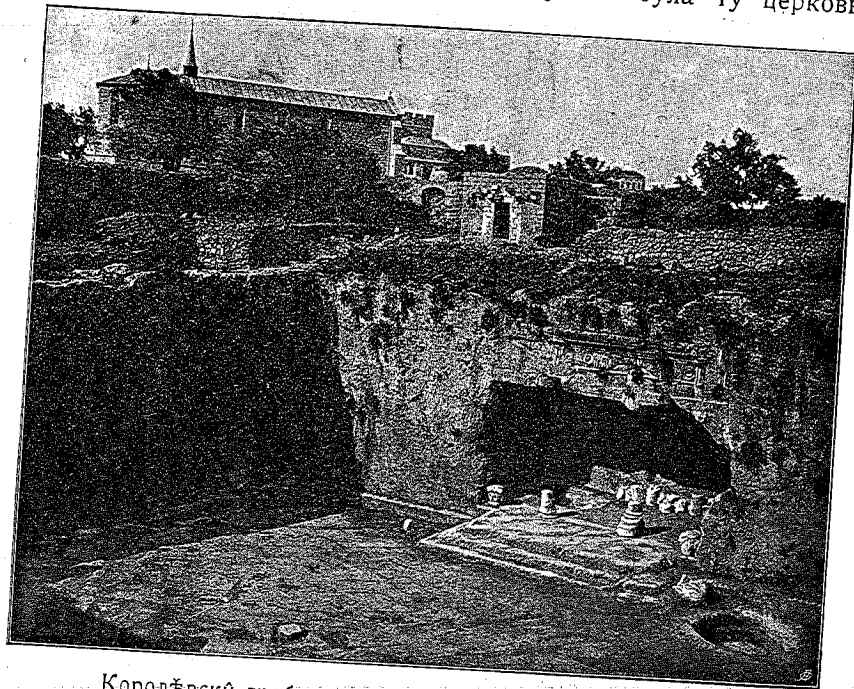

Церковь св. Стефана въ Єрусалимѣ.

теперь на себе увагу велике забудоване обведене свѣжимъ еще муромъ. Мѣстце тото удало ся набути вѣдъ турецкого ряду французкимъ оо. Домініканамъ, на котромъ побудували они свѣй монастырь и церковь гервомученика св. Стефана.

*) Проповѣдь о. Зарицкого подана пѣсля записокъ о. Дзеровича.

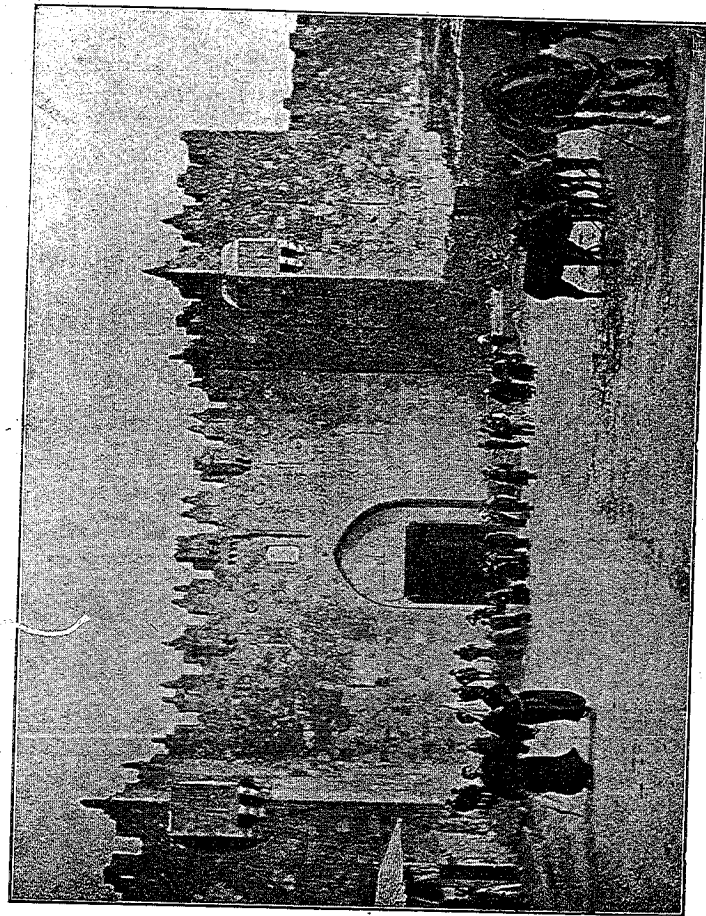
Діаконъ и первомученикъ св. Стефанъ за визнаванє и голошенє Христа зоставъ Жидами зъ мѣста вытягнений и за мурами укаменованый. Однї кажуть: що тымъ мѣстцемъ є гола скала на землї въ кутѣ пѣдъ муромъ, якъ иде ся до гробу Прч. Дѣвы Марїи, другї знова доказують, що каменованє вѣдбуло ся недалеко дамасценської брамы, де теперъ стоить церковь св. Стефана. За тымъ промовляє ся обставина, що въ 460 р. цѣсарєва Евдокїя выбудувала була ту церковь

Королѣвскї гробы, надъ ними англїканська церковь.

въ честь св. первомученика, котру Перзы знищили. Крестовосцѣ були єѣ вѣдновили, але незадовго самї збурили, чтобы турецкї войска не мали ся де хоронити. Дперва въ 1882 р. удало ся оо. Домїніканамъ вѣднати старї основы (фундаменты) и въ 1900 р. за позволенемъ Султана теперѣшного выкѣнчити величаву василїку. Есть она трїнавна и чудно украшена. Кромѣ головного престола, есть еще по 5 бѣчнхъ. Найбѣльше однакъ звертає на себе увагу грѣбъ св. Сте-

фана (Confessio) умѣщенный въ долинѣ передъ великимъ престоломъ. На подвѣрїю находить ся ще статуя св. Стефана, пѣдъ муромъ коло брамы два куснѣ $1\frac{1}{2}$ м. широкихъ стѣпѣвъ, що були въ давнѣй церквѣ дають понятє о єї величинѣ. Побуть въ церквѣ св. Стефана для насъ и тымъ па-

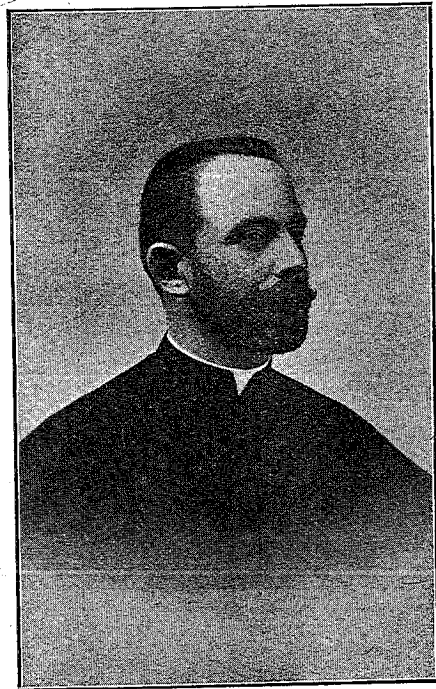

Дамаскинська брама въ Єрусалимѣ.

мятнѣй, бо ту въ четверъ дня 20. Вересня 1906 р. вѣдправивъ Ексц. Митрополитъ благодарственну соборну Службу Божу пѣсля восточного обряду, пѣдчасъ котрой майже всѣ паломники приступили до св. Причастїа, а Впр. о. Людомиръ

Зарицкій, деканъ Николаевскій и парохъ зъ Устя выголосивъ зъ жаромъ слѣдуючу проповѣдь:

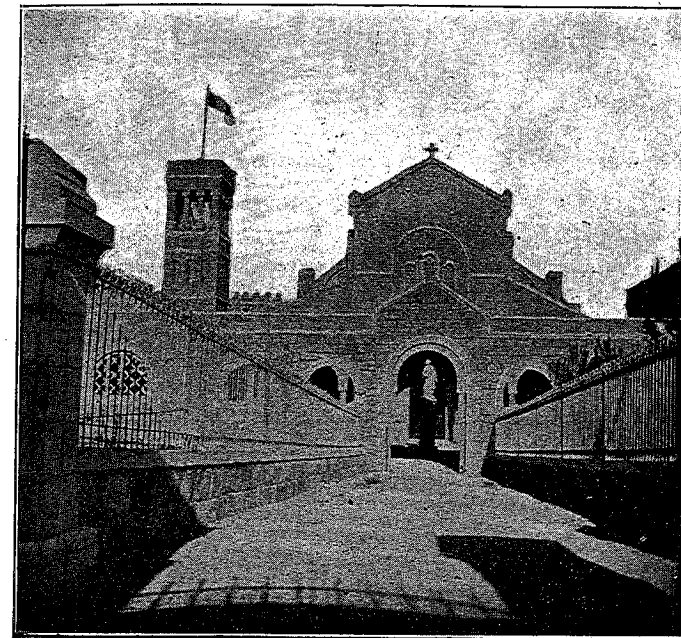
О. проповѣдникъ взявъ за тему слова св. Стефана: **«Єи виджє нєвєсє ѿкєрстє, ꙗ Єѡна чєлєкѣчє ѡдєснѣю стѡлцє Бѡгє.»** На вступѣ свои зъ жаромъ проголошенои проповѣди вказавъ о. Зарицкій, на се, що мы прійшли тутъ до сеи святинѣ, шобы на остатокъ вспѣльно помолити ся въ тѣмъ святѣмъ мѣстѣ. Мы зѡйшли ся въ церквѣ, въ котрѣй суть мощѣ св. первомученика Стефана. Потѣмъ короткими словами згадавъ о. деканъ о смерти святого діакона пѣсля

О. Людомиръ Зарицкій.

Апостола и о его видѣню въ хвилѣ смерти. Вѡнъ видѣвъ отворене небо. Отворене небо мати въ годинѣ смерти, се найвысша цѣль чолѡвѣка, и того просити, прибули мы до сихъ св. мѣстцъ, благати неба, собѣ и нашимъ родинамъ и нашѡй вѡтчинѣ. До тои вѡтчины мы теперъ вертаємо, и що-жъ веземо тамъ зъ собою? Веземо посвяченїй рѣчи, закупленї тутъ, веземъ зъ собою ласку Божу въ серцю, набуту тутъ черезъ св. ласку покаянїя, — але того еще за мало. Привезѣмъ зъ собою гарнї постановы, зробленї тутъ у гроба Христоваго, котрї, коли мы ихъ свято будемъ выповняти на рѡднѡй землѣ, причинять ся до освяченїя єѣ, отворенїя неба, зъ котрого бы сплынула ласка благословенїя Божого, шобы наша краина стала зновъ святою, вѣрною Богу и засїяла давною славою и красою. Длєтого постановѣмъ собѣ мы; Впрп. и Всеч. Отцѣ, бути все мужами

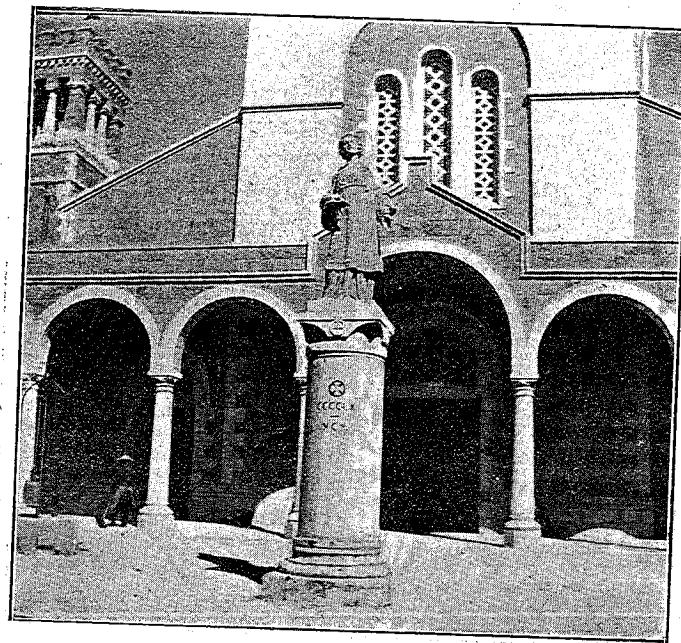
молитвы, примѣромъ святости для вѣрныхъ. Будѣмо тѣмъ горѣющимъ огнемъ, котрый бы другихъ запаливъ и потягнувъ за собою, працюймо всѣми силами надъ спасенѣмъ душъ намъ повѣренныхъ а кровїю Христовою тутъ на Голгофтѣ вѡдкупленныхъ. Вѡдтакъ звернувъ ся о. проповѣдникъ до нашої интелїгенци и зазначивши зъ жалемъ, що она тамъ на родинѣ, по бѡльшїй части, байдужна для Бога, рѡвнодушна для Церкви, просивъ тутъ збранныхъ, шобы по поворотѣ у вѡтчину

Вхѡдъ передъ церквою св. Стефана.

стали практикуючими христїянами и потягали за собою всю нашу интелїгенцю, шобы доказати єй, що вся єи слава, краса и сила лишь въ тѣмъ, если буде крѣпко тримати ся Бога и Церкви, буде Богу и Церквѣ послушною, буде интересувати ся житѣмъ Церкви, читати посланїя пастырей своихъ и учити дѣти свои своимъ примѣромъ, якъ молити ся и якъ жити. Опѣсля звернувъ ся о. Зарицкій до нашего простонарода

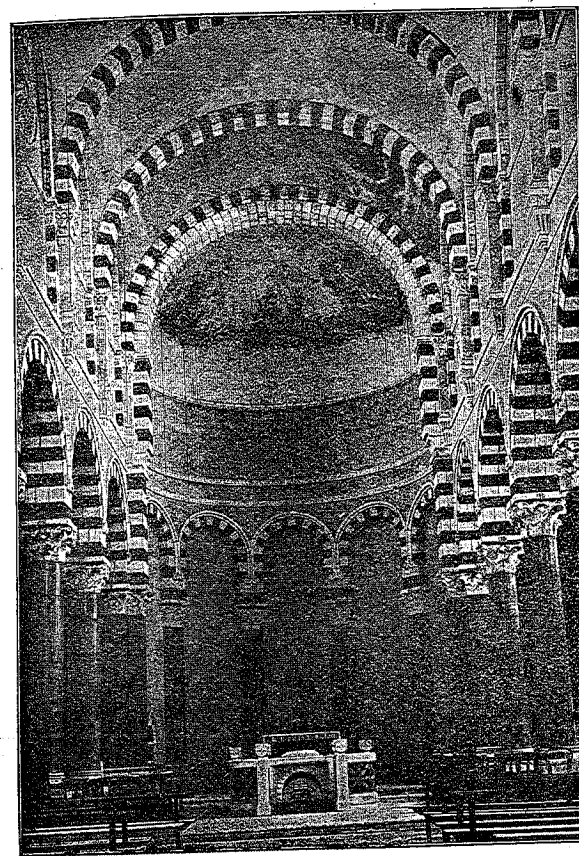
и заохочував їх, щоби пішли за зазывомъ и всказовками свого архіпастыря и запровадили по домахъ по поворотѣ вспольнїи молитвы и строго тверезе жите. Нехай добре памятають о томъ, що тамъ на родинѣ є много такихъ, котрї мимо що до Єрусалиму не їздили и на св. мѣстцяхъ не молили ся, жиють побожно, свято. Якже сумно було бы, если бы паломники були гѣршими вѣдъ добрыхъ христїянъ непаломникѣвъ. Наконецъ подякувавъ о. витїя всѣмъ тымъ, котрї насъ

Передсѣне Церкви св. Стефана.

тутъ въ Єрусалимѣ приняли и помогли намъ святїи мѣстця звидѣти и на нихъ помолити ся. Теперъ слѣдували слова прощаня зъ св. градомъ и его святыми мѣстцями, котрї у многихъ вытиснули слезы горячої любви, а заразомъ жалю за святыми мѣстцями. Свою проповѣдь закончивъ о. Зарицкїи молитвою до Всевышнього, щоби намъ давъ шасливо вернути на родину, крѣпивъ на силахъ нашего провѣдника Архіпастыря,

зъ котрого ініціативы зѣстало паломництво пѣднате. Въ посланїю завзываючѣмъ до паломництва писавъ нашъ Архіпастырь, що тамъ въ Єрусалимѣ вѣдчуває чоловѣкъ що єсть блїзше Бога. Правду сихъ слѣвъ кождый на собѣ вѣдчувъ вѣдчуває, но »Ты о Боже не вѣддаляй ся вѣдъ насъ зъ на-

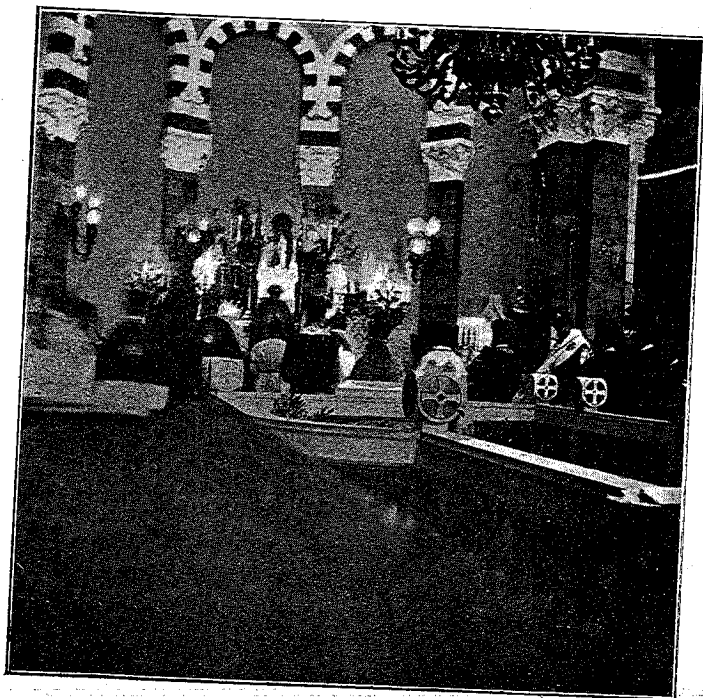

Середына церкви св. Стефана въ Єрусалимѣ.

шимъ вѣдѣздомъ зъ мѣстця сего, мы Тебе не лишаємъ, лишъ повеземъ въ сердцахъ нашихъ зѣ собою на родину и Ты будешъ зъ нами въ дорозѣ и поворотѣ до вѣтчины нашої, а мы будемо Тобѣ вѣрно служити и надъ все любити а Ты намъ

за вѣрну службу, якъ святому Стефанови отворишь небо, щобы зъ Тобою, о Боже вѣдтакъ нерозривно мы були цѣлу вѣчнѣсть. Аминь.»

Кромѣ всѣхъ паломникѣвъ були присутнїи на Службѣ Божїй такожъ австро-угорскїй конзуль Вп. п. Зефаровичъ,

Наше Богослужене въ церквѣ св. Стефана.

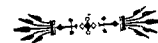
ректоръ австрїйского паломничого прїюта Впр. о. Мартинъ Ерлїхъ, богато католицкихъ монаховъ и свѣтскихъ людей, множество православныхъ духовныхъ та свѣтскихъ, якъ такожъ троха Туркѣвъ. Першихъ стягнула сюда побожнѣсть, другихъ цѣкавѣсть. Чорна довга ряса, великїй зъ чорною заслоною колпакъ, поважна статъ Ексц. Митрополита звертала увагу всѣхъ. Чисто восточный обрядъ дуже сподобавъ, ся а хоръ питомцѣвъ змѣцненїй артистомъ, спѣвакомъ Вп. п. Александромъ Мишугою и секретаромъ судовымъ Вп. п. Воло-

миромъ Іойкомъ пѣдъ енергїчною батудою Всч. о. Евгенїя Турулы, такъ концертово спѣвавъ, що чарувавъ участникѣвъ. По Службѣ Божїй просили оо. Домїнікане Ексц. Митрополита, якъ такожъ священникѣвъ на снѣдане, по котрѣмъ всѣ паломники зъ Ексц. Митрополитомъ, конзулемъ, ректоромъ австро-угор. прїюта и провѣдниками Францїшканами, групами фотографовали ся на подвѣрїю передъ церквою, що протягло ся ажъ до полудня. По знятїю фотографїчнѣмъ верталисьмо до прїютовъ на обѣдъ, бо люде вже добре поголоднѣли. Хто хотѣвъ сѣдавъ на ослы, щобы скорше бути въ хатѣ, мимо того Впр. о. Гнатышакъ Гаврїиль, провѣдникъ V. группы и Всч. о. Мацюракъ Василїй майже послѣднїи надтягнули, бо ихъ вѣслоуки не розумѣли якось руской коменды и замѣсть бѣчи напередъ

Осель зъ зббжемъ на долинѣ Гинномъ.

крутили ся, вертали ся, оденъ на другого пхали ся — не могла навѣтъ и жидѣвска лайка, ажъ доперва патыкъ обдертого малого арабика промовивъ вѣслоукамъ до розуму, що якось рушили напередъ и своихъ ѣздцѣвъ довели пѣдъ браму прїюта, де пѣшаки вже смачно заѣдали добрый обѣдъ.

Двадцять сьмой роздѣль.

Працаёмось зъ тобою св. Земле...

В. М.

Цѣлотыжневый нашъ побуть въ Єрусалимѣ такъ скоро проминувъ начебы одень день. Не чуло ся майже утомленя, сердца нашъ наповнені були жадобою баченя и звидженя якъ

Дѣвчатка зъ Вифлеему.

найбольше святошей и дорогихъ памятокъ. Каждый день приносивъ намъ що иншого, вражѣня сумні затирали ся радостными, душѣ нашъ жили вѣдмѣннымъ житемъ, мы звыкли ся зъ Єрусалимомъ, мы чули ся неначе у самого Бога! То-жь якось немовъ несподѣвано скоро наспѣвъ намъ день 20. Вересня 1906 р. назначеный на пращане ся зъ Єрусалимомъ а тымсамымъ и св. Землею.

Того то дня зъ рана зѣбрали ся мы всѣ въ церквѣ св. Стефана, щобы на соборнѣй архіерейскѣй благодарственной Службѣ Божѣй подякувати Г. Богу за особлившу ласку щасливого перебутя подорожи и звидженя св. мѣстць, а вечеромъ о 6 год. удалисьмо ся до Божого Гробу, щобы ему поклонити ся и розпращати ся.

Якъ дѣти розстають ся зъ гробомъ вѣтця на чужинѣ, такъ пращали ся мы и зъ св. Гробомъ. Пращане се було сердечно-жалѣсне. Не одна и не двѣ, але тысячѣ слѣзъ упало на Гробъ Господень при горячихъ поцѣлункахъ и ширѣй молитвѣ, не одна и не двѣ душѣ, але сотки паломникѣвъ выйшли зъ каплицѣ покрѣплені животворящою силою живоносного Христова Гробу.

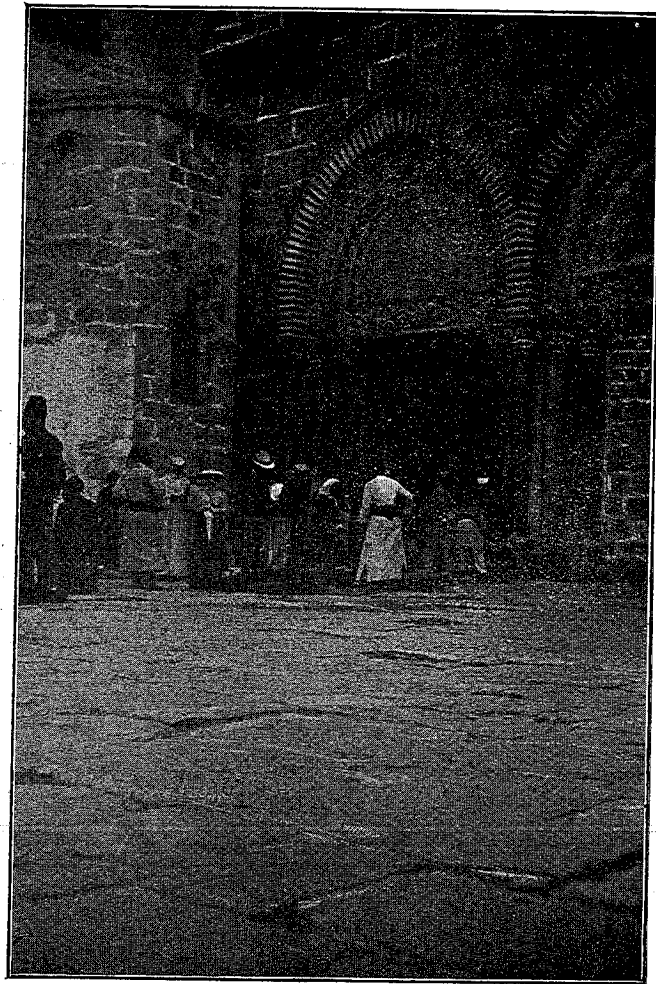
Поклонивши ся еще Страстному Столпови Христовому въ каплиці оо. Францішканѣвъ и уцѣлувавши его, вѣдвжнѣйше якось споглядали мы на нашъ щоденнй злиднѣ, а лѣпша будучнѣсть неначе почала ся до насъ усмѣхати.

Выразъ тымъ нашимъ чувствамъ дали пращальнй слова Ексц. Митрополита нашего Киръ Андрея, выголошені взнеслымъ голосомъ, зъ зворушеного сердца.

Якъ колись рускій паломникъ Данило — говоривъ Ексц. Митрополитъ — взявъ огонь зъ св. Гроба и нѣсь его до своєї вѣтчины, такъ и мы берѣмъ днесъ огонь вѣры и любви зъ неба та просѣмъ Бога, щобы вѣнъ рознѣсь ся по цѣломъ свѣтѣ. Мы рускій паломники несѣмъ сей огонь любви Божой у нашй родины, у нашй села у нашъ народъ и розпалѣмъ его въ рускихъ сердцахъ, бо вѣнъ несе жите воскресеніемъ, вѣнъ увѣляняе вѣдъ грѣха, вѣдъ пристрастей, вѣдъ бѣды и нужды, а веде до лѣпшого житя. Просѣмъ отже св. Гроба, щобы намъ давъ щасливо донести огонь любви въ народъ рускій и его сердца и въ нашй родины! Просѣмъ щиро, просѣмъ горячо, а Богъ выслушае нашу молитву. Мы радо будемо нести, а Ты Христе дай огонь зъ неба, дай, нехай сердца горять, бо рускій паломники припадають зъ сердцемъ жалю и любви до Твого св. Гробу. Поглянь зъ неба на насъ ту просячихъ, дай намъ всѣмъ вѣнецъ небесной хвалы и дай Тебе оглядати: **ИДѢЖЕ НѢСТЬ БОЛѢЗНИ, НИ ПЕЧАЛИ, НИ ВОЗДУХАНІА, НО ЖИЗНЬ ВІСКОНѢЧНАА. ІМІНЬ.**

По сихъ словахъ припали мы на колѣна и горячо помолити ся та просили о щасливый поворотъ. Хто мѣгъ тиснувъ ся ще разъ до св. Гроба, щобы бодай на хвилинку притулити ся до сеи дорогоценности и вѣддати ся въ опѣку Воскрешому Спасителеви. Вже добре смеркло ся, коли мы группами выходили зъ церкви Б. Гробу и зъ слезою въ оцѣ оглядали ся неначебы що мали зѣ собою забрати. Зѣ смуткомъ якимсь вернули мы

до пріютѣвъ, де наши господарѣ ожидали насъ зъ вечерою на котрой однакъ не доставало такого настрою, якъ бувъ попередними днями.

На подвѣрѣ передъ церквою Божого гробу.

И послѣдна нѣчь наша въ Єрусалимѣ не перейшла такъ спокѣйно якъ попереднѣй. Цѣлый Єрусалимъ спавъ сномъ глубокимъ, лишь въ нашихъ пріютахъ мало хто клавъ ся, бо »ко-

му въ дорогу, тому часъ». Каждый поряdkувавъ свои рѣчи, одинъ замыкавъ до куферкѣвъ, щобы ихъ выставити на корытарѣ, звѣдки ихъ доставлено на желѣзницю, другі паковано въ ручнѣ клунки, щобы забрати ихъ зъ собою. Такимъ чиномъ часъ збѣгавъ скоро. По пѣвночи декотрѣ священники вѣдправляли ще Службы Божѣ въ каплицяхъ пріютѣвъ, а декотрѣ въ церквѣ Б. Гробу.

Передъ Яффскою брамою.

Скоро якось выбивъ годинникъ 4-ту годину, а дзвѣнокъ закликавъ до снѣданя, котре мы скоро споживали, бо за пѣвъ години бувъ назначеный вѣхѣдъ.

Сердечно прашали ся мы зъ господарями пріютѣвъ, мовбы зъ давными добре знакомыми и зъ вдячностію опускали мы ихъ гостиннѣй пороги.

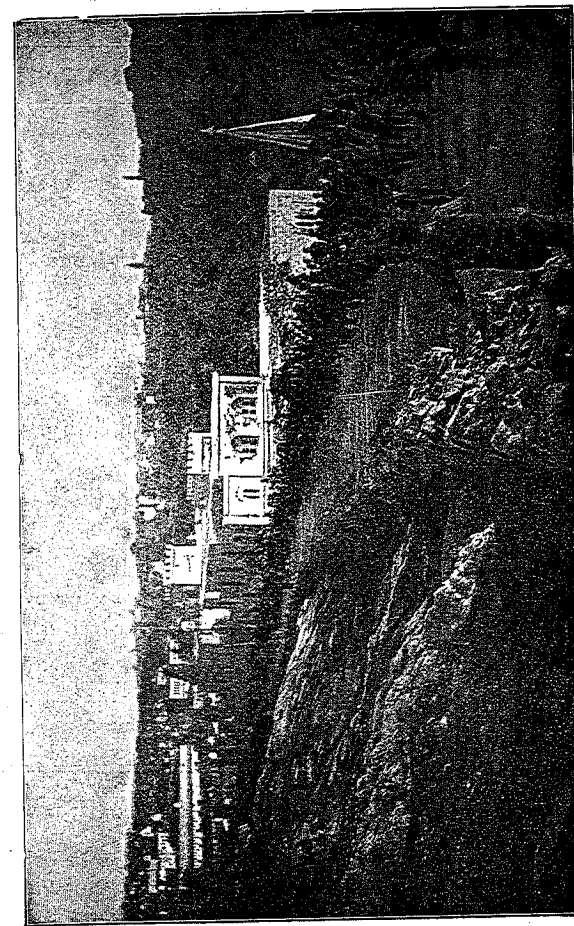
Темно ще було, якъ на улицяхъ спячого Єрусалима розносила ся набожна пѣсня рускихъ паломникѣвъ идучихъ Яффскою брамою на желѣзничѣй дворець.

Розвидняло ся, коли мы заповнили цѣлу площу двѣрца и почали всѣдати до вагонѣвъ. Ту прибули такожъ настоятелѣ пріютѣвъ, богато монахѣвъ, ц. к. австрѣйскѣй конзуль, щобы насъ попрашати. И такъ трома поѣздами рушили мы около

б-ои години рано зъ ерусалимского двѳрця, лишаючи поволи дрѳмаючій ще Ерусалимъ, на котрый нашй очи такъ довго були зверненй, поки на скрутѳ желѳзницѳ его видѳ цѳлкомъ не зникъ. Пращай Ерусалиме! пращайте св. мѳстця!

Холодно було, поки не вказали ся першй лучѳ сонця. Заразъ зникла срѳбна перлиста роса зъ рослинъ и они зновъ выглядали мовъ мертвй. Дикй горы юдейскй не манили насъ вже своимъ видомъ, бо въ вагонахъ зачало бути душно и мало хто звертавъ увагу на се, що вже перше бачивъ. Череды товстохвостыхъ овецъ, якъ такожъ худй волю, якими гонено по розстеленѳмъ збѳжу, щобы его въ той способъ вымолотити не були вже такою рѳдкостю. Чимъ высше сонце пѳдходило, тымъ и намъ було горячѳйше, а по нѳчнѳмъ невыспаню, ранѳшнѳмъ холодѳ наступило теперъ утомлене и рясный пѳтъ капавъ зъ чола. На стацяяхъ радъ бувъ кождый высѳсти, щобы троха свѳжѳйшого воздуха въ себе вдыхнути, такъ що-жъ, коли поѳздъ не стоявъ довго. Спека, переповнене въ малыхъ турецкихъ вагонахъ и утомлене, були причиною, що и ладна околиця коло Рамлегъ и Лидды, буйнй оливнй огороды, та всхѳднй овочевй дерева и рослины не робили вже такого вражѳня, якого дѳзнавали мы ѳдучи перше въ сторону Ерусалима. Де-хто зъ цѳкавѳйшихъ та молодшихъ хиба рвавъ на памятку сѳхе колюче зѳле, та кактусове листе, якого ту повно, мѳсто нашихъ плотѳвъ. За Фата моргана такожъ нѳхто не слѳдивъ, бо очи мимохѳтъ змикали ся до сну и не дивниця, що на окликъ Яѳѳа! Яѳѳа! богато паломникѳвъ збудило ся зъ невыгѳдного, але солодкого спаня. Само собою розумѳе ся, що на двѳрци зѳбрало ся богато Яѳѳанцѳвъ, котрй своимъ крикомъ заглушили майже свистъ лѳокомотивы. Скоро высѳдали мы зъ вагонѳвъ, бо по переѳханю землѳ »медомъ и молокомъ текучои« забавло ся дуже воды. Дятого то, хто перше закоштувавъ морской купели, продиравъ ся чимъ скорше помѳжъ всѳдаючихъ французскихъ паломникѳвъ ѳдучихъ до Ерусалима, та спѳшивъ до моря, щобы ся погойдати на его филяхъ и сказати потому: »я купавъ ся въ Яѳѳѳ у мори, а вода пѳдкидала мною, такъ, якъ пилкою«. Хто не ишовъ ся купати, сей за провѳдникомъ тягнувъ знаными вже зъ непорядкѳвъ улицями старои Яѳѳы до пристани, де крикливй Арабы ждали вже на

лодкахъ, щобы заробити бакшйшъ и перевести попрѳблыхъ паломникѳвъ до недалеко стоячого »ковчега« Тироль. Цѳлу майже годину тревало всѳдане на корабель, а шо було клопоту зъ бакшйшомъ, то страхъ; лодки гойдають ся, женьщины кричать побоюють ся, до кешенѳ за грѳшми зле сягнути, бо

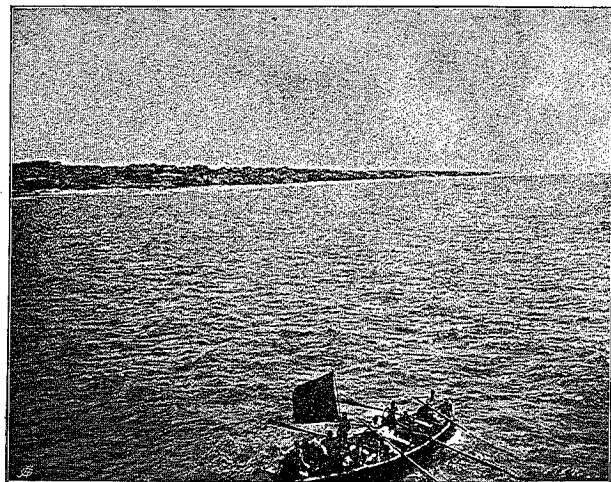

Походъ паломникѳвъ на желѳзницю.

въ рукахъ суть деякй рѳчи, перевѳзники напираютъ конче на бѳлй грошѳ, а малй арабята скачутъ поза плечѳ и все пищать »бакшйшъ«, але ось и се скѳнчило ся. Спущена зъ корабля линва причепила лодку и мы пѳддержуванй на око страшными

Арабами вступали на корабельну драбинку и ишли до горы до «нашої хаты», де насъ обслуга радо витала а церковцю нашу пристроила зелеными пальмами.

На особнѣй лодцѣ зъ австрійскою флягою уносила ся на гойдаючихъ філяхъ люба стать нашего улюбленого Архіерея въ супроводѣ Впр. Ректора австрійского пріюта, за нами перевезено нашѣ пакунки, на котры мы нетерпеливо зъ обавою ожидали, бо-жь они мѣстили въ собѣ дорогѣ памятки, якѣ мы везли у родину — у вѣтчину. Зъ Божою помощію такъ мы, якъ

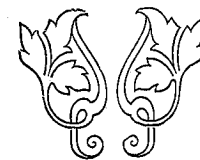

О. Ректоръ Ерліхъ вертає лодкою въ Яффу назадъ.

и нашѣ рѣчи дѣстали ся щасливо на корабель, зъ которого о 11^{3/4} год. рознѣсь ся по широкихъ водахъ першій выстрѣль. Тымъ часомъ лодка а на нѣй о. ректоръ австрійского пріюта, розпращавшисъ щиро зъ нашимъ Найдостойнѣйшимъ Архіереємъ, и пожелавши намъ всѣмъ щасливои дороги, досягали берегѣвъ сухои землѣ. По другѣмъ выстрѣлѣ корабель на добре почавъ пороти глубѣнь Середземного моря и бѣльше якъ пѣвтысячка паломникѣвъ зъ пѣснею »Пречистая Дѣво Мати« пустила ся зъ поворотомъ на широке море до своєи вѣтчины.

Єрусалима давно вже не видко, св. Земля далеко за нами, червонѣють ся ще дома Яффы и блищить крестъ на костелѣ

оо. Францішканѣвъ. За якѣйсь часъ и они ховають ся за недоглядну окомъ синяву. Пращай Земный Єрусалиме, пращайте св. мѣстця, пращай св. Земле — а Ты милосердный Іисусе допровадь насъ щасливо до нашої рѣднои землѣ, а звѣдтамъ позовь колисъ оглядати Єрусалимъ небесный! Зъ тыми гадками плыли мы самотно, а чувствами побожности наповненѣ души и серця нашѣ, линули духомъ до всемогучого Бога вѣддаючи ся Єму въ опѣку.

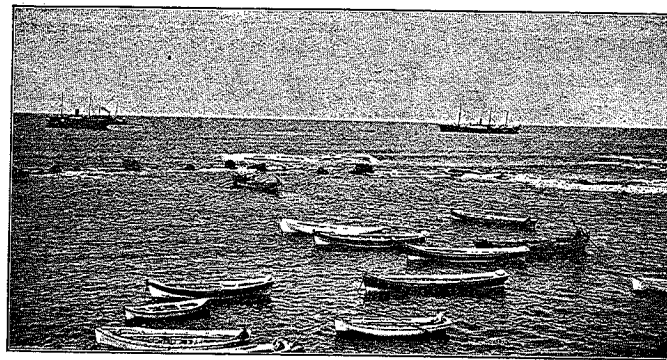

Двадцять осмый роздѣль.

На корабли зъ поворотомъ.

В. М.

Полудне вже було, коли на корабли гойдаючѣмъ ся легонько по безкрайнѣй синявѣ слухали нашѣ паломники Службы Божой правленои Всч. о. Людомиромъ Зарицкимъ, паромомъ и деканомъ зъ Устя. По скѣнченю, голосный дзвѣнокъ скликавъ насъ на обѣдъ, пѣдчасъ котрого не було якось того

Скалы и лодки передъ Яффою.

оживленя и веселого настрою, якій звичайно панувавъ перше. Каждый радъ бувъ чимъ скорше посилити ся и допасти лѣжка, щобы вѣдпочати, бо утомлене почало перемагати. Ще якійсь часъ було насъ повно на помостѣ коло пакункѣвъ, котрѣ забирали мы до каютъ а пѣзнѣйше такъ зрѣдло, що хиба селяне въ отѣненныхъ закуткахъ смачно храпѣли, другѣ спали по

каютахъ и до пѣдвѣчѣрка не вѣѣмъ було спѣшно, бо сонъ смачный и пожаданий протягавъ ся дальше. На вечеру за се постягало ся вже насъ бѣльше и хотяй богато зъ насъ переспало ся и вѣдпочило, мимо того, якъ говорить ся, були мы якійсь не свои.

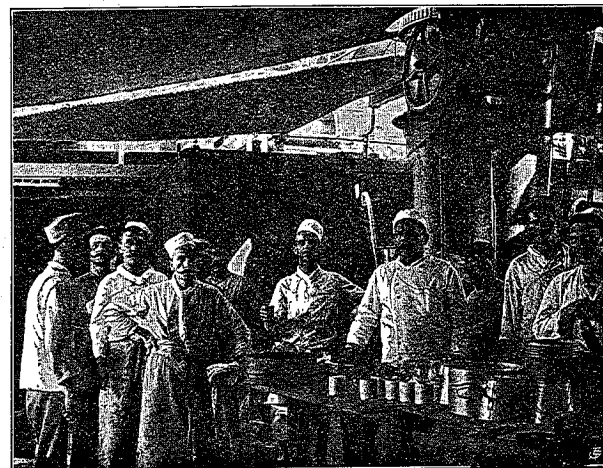
Параклисомъ вѣдправленнымъ Впр. и Всв. О. Иоаномъ Редкевичомъ, станиславѣвскимъ крылошаниномъ закончили мы першѣй день плавбы.

Сонце давно сховало ся десь пѣдъ сину воду, нѣчь розтягла свою заслону, а лише ясны зѣрки мигкотѣли на небосклонѣ; утихло и на корабли, путники забрали ся на сонъ, не вѣдпочивала лише машина и обслуга корабельна, котра повнила нѣчну службу.

На спочинокъ нѣчний забиравъ ся кождый въ тѣй надѣѣ, що рано встане черствѣйшѣй, свѣжѣйшѣй и мѣцнѣйшѣй, тымчасомъ не такъ ся стало, якъ ся гадало. Спокойный сонъ коротко тревавъ, кождый майже мимоволѣ ковтавъ головою то въ оденъ то другѣй бѣкъ лѣжка и почувъ небажану гойданку. Море розбграло ся, кораблемъ почало сильнѣйше колысати, нарѣдъ ще не добре вивчасованѣй. Все то улѣкшило прихѣдъ непожаданѣй «панѣ» що то называе ся «морска хороба», котра загостила мѣжъ нашихъ паломникѣвъ. Русины уходять за дуже гостинный нарѣдъ, але тѣй «пани» на корабли не були они зовсѣмъ радѣ, бо «панѣ хороба» въ своихъ выбагахъ дуже перебирчива и зайшла власне до тыхъ, котрѣ не мали найменшой охоты зъ нею познакомити ся. Въ ноци не було ще такъ видно слабости, за те въ субботу рано 22. Вересня на помостахъ зрѣдло, а въ каютахъ лежало вже богато хорыхъ. Такъ отже зачала ся дивна въ своимъ родѣ морска хороба. Кто еѣ перебувъ, той мае и поняте о нѣй, а хто нѣ, той певно не цѣкавый знати, якъ крутитъ ся голова, недобре робить ся, та...

Другѣй день плавбы замѣтный ще бувъ и зъ того, що Ексц. Митрополитъ розпорядивъ святковане «Вознесенѣя Честного Креста» обходити въ недѣлю на корабли, позаякъ на желѣзници сего не можъ було здѣлати. Передъ вечернею пѣдписували мы у Ексц. Митрополита адресу до Вп. П. ц. к. надпѣлковника Гиммля. Торжество завтрѣшного дня попередила

вечерня зъ Литією правлена Всч. О. Иваномъ Волянскимъ парохомъ и деканомъ Островця, на котрой вже було менше священикѣвъ, богато зъ нихъ вже розхорувало ся. Черезъ цѣлый день не видно було нѣчого бѣльше якъ лише море и море, кораблемъ все гойдало, слабыхъ бѣвшало, а пригноблене обѣдало. Задля горяча въ каютахъ, велика часть паломникѣвъ хорыхъ, особливо селянъ розложили ся були на помостахъ, але ту знова задувавъ вѣтеръ.

Кухарѣ зъ нашего корабля.

Раненько въ недѣлю 23. Вересня обходивъ лѣкаръ хорыхъ, а сестры служебницѣ обносили лѣки, але и они небоги не довго обслуговали хорыхъ, бо такожъ похорували ся.

О 6-й год. рано почала ся утренья, на котрой самъ Ексц. Митрополитъ воздвигавъ пальмою умаеный крестъ. Польску суму вѣдправивъ Всвл. о. Д-ръ Блажей Яшовскій и выголосивъ проповѣдь о »семи ранахъ Матери Божои.« Около години 9-ои ставъ на спѣвану Службу Божу Впр. О. Емилианъ Мизъ парохъ зѣ Зборова, а по нѣй Пр. о. Василь Мацюракъ парохъ зъ Рыбника выголосивъ проповѣдь на основѣ патріотично-народной, о крестахъ, якъ двигае народъ рускій пѣдъ теперѣшну пору Три ихъ е. Оденъ завдають намъ вороги, два иньши вкладаемо

самъ на себе. Рады Христа и людскости нехай вороги нашъ покинуть наше гноблене, а мы самъ не драгуймо сердце нашои неньки Руси роздорами, лише згѣдно працуймо надъ добромъ народа, а тодѣ усмѣхнеть ся заплакана Мати.

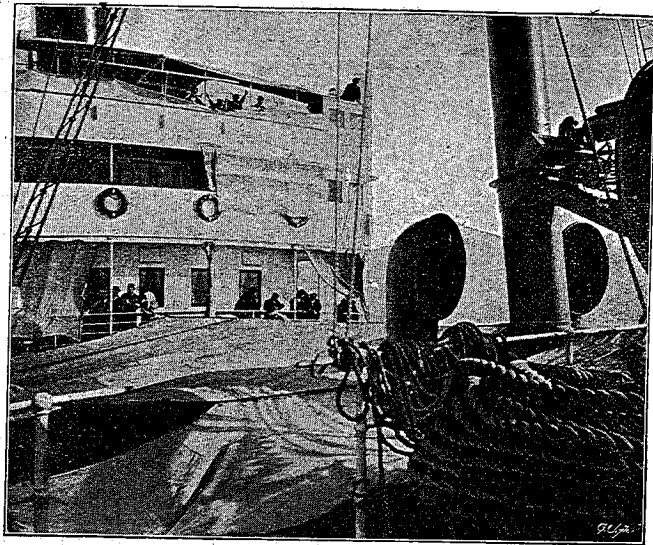
Вѣтеръ, що зъ рана бувъ притихъ троха, зачавъ змагати ся зновъ, за те око цѣкавыхъ мало вже видъ на островъ Кресту и вѣдъ теперъ вже якось веселѣйше було и гойдати ся на корабля. Того дня вѣдбувъ ся такожъ обѣдъ у капітана корабля въ честь Ексц. Митрополита, на котрый прошенъ были всѣ проводники групъ, якъ такожъ другій значнѣйшій паломники. Вечерню вѣдправивъ Пр. О. Романъ Яр. Березовскій парохъ Протесъ а Всч. о. Юліанъ Зубрицкій въ проповѣди бажавъ пояснити слова: Кресту Твоему поклоняемъ ся Владико...

Милого дуже вражѣня дѣзнае ся въ ночи, коли якій корабель освѣтлений переплыне въ близькомъ вѣддаленю. На хвильку забувае чоловѣкъ, що вѣдъ на морю, ему здае ся, що есть десь вечеромъ на мѣйской улици передъ освѣтленою каменницею. Сей образъ скоро минае, а лишае ся самотне море. Якъ разъ сеи ночи переплыло попри насъ богато бѣльшихъ и меншихъ кораблѣвъ, и хто ихъ побачивъ, мавъ троха любви розривки.

Четвертый день плавбы розпочавъ ся густою мракою, черезъ котру высокій пусті альбанскій горы здавали ся бути вкрыты дробненькимъ снѣжкомъ — не снѣгъ се, але вапьяна земля гѣръ альданскихъ. При спокою и запѣнена вода выглядала начебы примерзла, бо фильованя майже на було слѣдно. Такъ десь, коло 6-ои год. зъ рана похмарило ся троха и трусивъ дощикъ, незадовго однакъ выпогодило ся, але о 9-той годинѣ почавъ дуги вѣтеръ. Середъ того и непрошеный гѣсть »морска хороба« вѣдкланювала ся декотрымъ паломникамъ, и они хотяй блѣдъ и заганяючы ся повыходили на помѣсть, а тотѣ, що на помѣсть лежали, вставали поволи такожъ, та проходжували ся.

Коло головного престола нашои церкви на корабля стануло чотырохъ священикѣвъ въ червоныхъ шовковыхъ ризахъ до спѣванои Службы Божои. Впр. оо. Войнаровскій Титъ, па-

рохъ Балинець, Гнатышакъ Гаврилъ, парохъ Крыницѣ, Полянскій Амврозій, деканъ и парохъ Конюхова и Малый Николай, парохъ Ясеновецъ приносили безкровну Жертву въ намѣреню Екск. Митрополита, а Пр. О. Николай Садовскій, парохъ Шибалина проповѣдавъ. Напровадивши слова Екск. Митрополита »Розпалѣмъ огонь любви въ сердцахъ нашихъ, та рознесѣмъ сей

Видъ зъ верхного покладу корабля Тиролу на їдальню и мѣстокъ капітанскій.

огонь Божій по нашихъ хатахъ, родинахъ и цѣлѣй вѣтчине, высказаніи при пращаню Божого Гроба, роздѣливъ О. проповѣдникъ свою науку на двѣ части, и въ першѣй говоривъ о безмѣрнѣй любви І. Христа до насъ, а въ другѣй загрѣвавъ насъ до любви взглядомъ Христа, бо щоби огонь розпалити, треба найперше самому огнемъ палати. Христось такою любовію горѣвъ до насъ, що ему не були страшніи анѣ муки анѣ сама крестна смерть, тому-жь и мы не повинніи страхати ся прикростей, крестикѣвъ и бѣдъ поношенихъ для имени Христоваго; для Іисуса Христа смѣло такожъ и смерть годить ся перенести, а тоє наше тлѣніє перемѣнить ся колись въ нетлѣніє.

По обѣдѣ оглядали мы зъ цѣкавостію островъ Корфу, котрый перше задля нѣчної пори видѣти не моглисьмо. Около год. 2-ои сповнило ся наше бажане, бо очамъ нашимъ указавъ ся красный видъ. Зъ одного боку красує ся мѣсто и портъ, а водѣ виллѣ, »Ахиллеонъ«, яку збудувала для себе неб. наша цѣсарева Єлисавета не можъ водѣрвати ся. Зъ другого боку стояли англійскій кораблѣ панцирники, а зъ одного перевозового заграла музика. Не знати що було робити, чи славити око чуднымъ мѣстомъ зъ виллею и портомъ, чи слухати музики та подивляти бодай зъ далека военній кораблѣ. Подчасъ переѣзду нашъ Тироль посувавъ ся дуже поволи, а капітанъ трубою здавъ вѣстку о щасливѣй подорожи зъ Яффы ажъ досы. Якъ мы утѣшили ся, такъ знова небо посмутнѣло и захмарило ся, а попередну спеку заступивъ холодъ. Вѣтеръ, що до теперъ сильно дмухавъ, змѣгъ ся ще бѣльше, надтягли чорні хмары, кѣлька разѣвъ блысло и о 4-тѣй год. зъ полудня люнувъ густый, грубый дощъ — наразъ зъ теплого лѣта, зробила ся наша холодна осѣнь! Всьо, що було на верха на корабля поховало ся до середины и не було часу навѣтъ захопити рѣчей, якій повиносили мы зъ каютъ, щоби на нихъ полежати на свѣжѣмъ воздухѣ, якій ту на причудѣ хорошій. Слота не тревала довго, хиба до год. 6-ои, але вѣтеръ дувъ дальше, а зимно не уставало, такъ, що кождый затягавъ теплу одѣжь, та ховавъ ся до »хаты«. Вечеромъ на стѣлько ся утихомирило, що Впр. О. Иванъ Волянскій парохъ и деканъ зъ Острѣвца мѣгъ выголосити проповѣдь о уемныхъ сторонахъ паломництва, якихъ належить стеречи ся. Не треба бути гордымъ и зарозумѣлымъ на се, що мы яко паломники бѣльше вартуємо може — и высше стоимо якъ непаломники, а по друге не упевняти ся тымъ, що мы черезъ паломництво зробили вже все и для нашего спасенія бѣльше нѣчого старати ся не маємо и не потребуємо.

Слѣдуючого дня у вѣвторокъ 25. Вересня шибавъ дальше сильный вѣтеръ вже водѣ 4-ои години зъ рана, а море на добре розколисало ся, корабель такъ у боки гонило, що зъ трудомъ можъ було правити Службу Божу. Филъ морскій пѣдносили ся досить высоко, на водѣ вказала ся густѣйша пѣна, а на додатокъ пущено поголоску, що буде буря! По морскѣй хо-

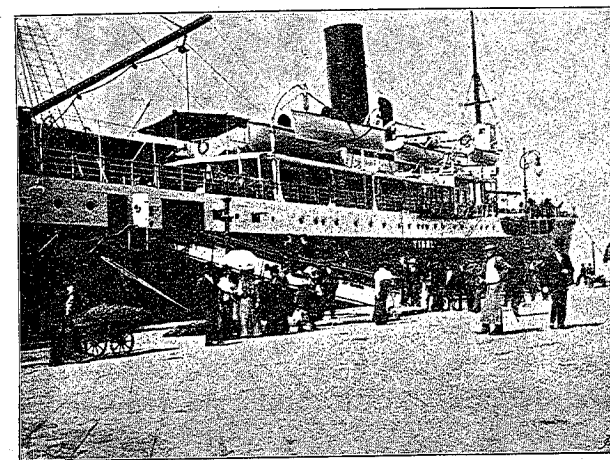
робѣ не всѣ мы еще поприходили цѣлкомъ до себе, троха померзли, а до того ще оденъ зъ другого набиравъ страху передъ бурею. Не дивница отже, що декотрымъ ставали слезы въ очахъ, коли побачили, що служба корабельна почала стягати полотна, якими були заслонені боки, чтобы вѣтеръ не мавъ о що опирати ся и не гойдавъ такъ кораблемъ. На вечеръ десь коло 9-ои год. заповѣдали вже на голосъ бурю. Однако Богъ милосердный не допустивъ бурѣ, а скѣнчило ся лише на сильномъ вѣтрѣ, котрый валивъ майже зъ ногъ. Страхъ перемѣнивъ ся въ радѣсть, бо замѣсть бурѣ розпочавъ ся о 9-ой год. оваційный вечерокъ въ честь нашего найдостойнѣйшого Проводира Ексц. Митрополита! А такъ якъ сей концертъ бувъ щирою сердечною манифестаціею вдячныхъ сердець, то-жъ описови его посвячуемо цѣлый слѣдуючій роздѣлъ.

По скѣнченѣмъ концертѣ, всѣ мы зъ тихою, благальною молитвою о щасливу спокойну послѣдну нѣчь на корабли клали ся на спочинокъ, чтобы рано дожидати прибутя до берега. Скоро зазорѣло, богато насъ вже було на ногахъ и готовыхъ до высѣданя. И вѣтеръ успокоивъ ся и холодъ якось зменшивъ ся и не чувъ нѣхто слабѣсти. О 6-той год. рано въ среду 26. Вересня вѣдчитавъ Ексц. Митрополитъ еще Службу Божу, по котрой удали ся мы на снѣдане. Пѣдчасъ того обдаровували мы чемну та услужну обслугу корабельну памятками зъ св. Землѣ, якъ медаликами та крестиками, за котри они дуже дякували.

Якже легко зробило ся намъ на серци, коли середъ мраки еще, побачили мы лѣтаючй мевы та вершки триѣстенскихъ будѣвель. Страхъ давно вже вѣдйшовъ, кровь инакше якось заграла въ жилахъ, а задоволене вѣдбывало ся усмѣхненихъ лицяхъ. И нашъ корабель зъ певною якоюсь гордостію и повагою вѣжджавъ до порту, даючи ся чути трубою зъ далека. На томъ самѣмъ мѣстци причалили мы, звѣдки мы передъ двома тижнями выплынули. Спущено заразъ корабельну драбину, котрою увѣйшла контрольна комісія санитарна, чтобы переконати ся, чи нема хорого якого на пѣдозрѣлу яку слабѣсть. Дятого

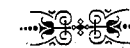
выходити зъ корабля не було еще вѣльно, ажъ поки комісія не скѣнчить свого урядованя. Алежь и той часъ бувъ упримненный присланою почтою, бо сюда зъ родины надѣйшло много листѣвъ та переписныхъ картокъ, котри выкликали велику радѣсть. Комісія не знайшла нѣчого, чтобы могло стати причиною квантанты и мы могли выходить на сушу.

Слава Тобѣ Господи! рознесло ся зъ сотокъ грудей, теперь вже и пѣшки можъ дѣйти домѣвъ.

Корабель Тироль на пристани Molo S-to Carlo.

Справдѣ ноги нашй и головы все еще колибали ся, але-жь мы стояли вже на твердой земли. Поглянувши прашальнымъ окомъ на корабель розсыпали ся мы по Триѣстѣ, якбы по добре знакомѣмъ намъ мѣстѣ. До години 3-ои зъ полудня було досыть часу вѣдъ 8¹/₂ рано оглядати ладне портове мѣсто, подивляти его будѣвлѣ и придивляти ся здоровымъ Триѣстенцямъ. Ласка Божя и опѣка Прч. Дѣвы, до котрой удали ся были нашй паломники, сѣвши першій разъ на корабель допровадили насъ щасливо зъ поворотомъ на суху землю, дятого спомини о св. Землѣ повиннй все бути полученй зъ подякою для нашого Спасителя и Его Пресвятой Матери!

Двадцять дев'ятий роздѣль.

Концертъ въ честь Ихъ Ексцеленціи на кораблі и благодарственна адреса.

Ю. Д.

Чимъ бѣльше зближавъ ся часъ прощаня, чимъ ближе наше паломництво клонилось къ своему кѣнцю, тѣмъ бѣльше каждый путникъ вѣдчувавъ потребу свого серця сплатити довгъ вдячности за тѣлько милыхъ, незабутныхъ хвиль въ swoimъ житю Тому, що першій кинувъ гадку того богомѣля, що зъ цѣлою енергією взявъ ся переведене того дѣла, Ихъ Ексцеленціи, Высокопреосвященному Архіереєви Андрею. Лежить то вже въ природѣ нашего народа, що свои чувства чи веселі чи сумніи любить вѣддати пѣснею, пѣснею рускою, а та:

»Руска пѣсня гармонійна, превесела, мила
Пестить, любить и голубить наче сонні крыла
Пригортає, обнимає, и пестить серденько
Що гадавбысь що ты въ раю, такъ серцю миленько!«

То-жъ зъ великою радостію прийняли всѣ паломники вѣстку, що спѣваки готовлять ся до імпровізованого музикально-вокального концерту въ честь Ихъ Ексцеленціи. Зачались теперъ нарады; проводники групъ зъ осѣбна, хоръ зъ дїрігентомъ зъ осѣбна, а наше жѣноцтво пѣдъ проводомъ симпатичной Вп. Панѣ Михайлины Гмитриковой, жены катихита гімназіи зъ Самбора, зъ осѣбна. Каждый зъ участникѣвъ тѣшивъ ся, що устами бесѣдникѣвъ, звуками пѣснѣ щирои, теплои буде высказана честь кому честь, слава кому слава.

Концертъ мавъ вѣдбутись на покладѣ корабля, чтобы всѣ паломники могли бути на нѣмъ присутніи. Такъ що-жъ? И студѣнь и зимный дощъ позганяли всѣхъ зъ покладу, а каждый спѣшивъ натягнути на себе що теплѣйшого. Та все-жъ таки жаль було ту свѣтлу гадку концерту покинути, прикро було не вѣддати сего, чимъ грудь каждого була переповнена. Але при доброй волѣ найдеть ся на все рада. Такъ и нашіи проводники пѣддали гадку устроити концертъ бодай при інтелігенціи въ салонѣ першої каюзы. Учинный камерієре по вечерѣ повѣдшривували столы и фотелѣ, прикрѣпленіи шрубами до пѣдлоги, великий стѣлъ середный пѣдсунули пѣдъ вѣкно, на нѣмъ выставили софу, яко »горное сѣдалище,« и такъ повстала імпровізована саля концертова. На тѣмъ горнѣмъ сѣдалищи засѣли капітанъ Гильгуберъ, о. Кирило Селецкій и о. Емилианъ Мизь. Ихъ Ексцеленція, для котрыхъ властиво се мѣстце було призначене, по першій промовѣ о. Мизя зѣйшли на долину и тутъ прислухувались концертowi. Гостѣ всѣ святочно прибраніи, Впр. оо. Яшовскій, Мизь и о. дек. Порфирій Ступницкій зъ Товмача зъ золотыми, прочіи зъ срѣбными паломничими крестами.

Концертъ розпочавъ псаломъ Боршнянського: »Вскую при-скорбна еси,« вѣдспѣванный чудово нашимъ паломничимъ хоромъ пѣдъ дїрігентурою о. Евгения Турулы. Въ хорѣ взяли участь Теноры I. оперовый спѣвакъ Александръ Мишуга; пп. Тео-

о. Порфирій Ступницкій, деканъ Товмачкій, отл. золот. паломн. крестомъ.

доръ Пасѣчинскій и Іосифъ Яворскій богословы, п. Волод. Іойко, секр. суду; Теноры II: Фединскій Іоанъ и Іосифъ Кочыловскій богословы и о. Савчинъ Антонъ сотрудникъ зъ Бирчи. Басъ I. о. Абрисовскій Левъ, Турула Евгений; Басъ II. Шпилька Осипъ, Давидовичъ Евгений, богословы и о. Яворскій Стефанъ, завѣдатель зъ Рудникъ.

Першій промовивъ о. Емиліянъ Мизъ въ имени духовенства. »Повъ року — казавъ Впр. о. бесѣдникъ — якъ Ваша Ексцеленція до народа вѣдзвались: »Бѣмо до Святой Землѣ« и на голосъ Вашъ Ексцеленціе поспѣшило выше 500 особъ въ подорожъ. Богъ самъ благословивъ нашому богомѣлю. Мы щасливо заѣхали до святой Землѣ, зросили еѣ слезами, доступили вѣдпустѣвъ, а теперъ скрѣпленіи на духу вертаемо домѣвъ. Скрѣпленіи Вашими науками мы понесемъ теперъ огонь въ нашъ край, мы зачнемо тамъ нову еру, а паломництво наше запишетъ ся золотыми буквами въ історіи нашего народа. Якъ колись Мойсей для народа жидѣвского жертвувавъ себе цѣлого, такъ теперъ Вы Ексцеленціе жертвовали себе цѣлого: умъ, майно, силу, здорове, жите!... Отже вѣдъ духовенства Вамъ пѣдчиненого прошу покѣрно приняти вмѣсто сердечной подяки скромный вѣнецъ нашихъ чувствъ почитаня, преданности и любви. Най Всевышній за всѣ Ваши труды вложить колись на Васъ неувядаемый вѣнецъ славы, а теперъ най сотворишь Вамъ многая и благая лѣта!»

Другій промовивъ Всв. о. Дръ Блажей Яшовскій по польски: Ексцеленціе! Найдостойнѣйшій Отче Протекторе! Вже мавъ я разъ нагоду промовляти до Ексцеленціи въ пріютѣ, де въ невышуканыхъ простыхъ словахъ высказувавъ я чувства вдячности и любви нашои. Позволять Ваша Ексцеленція що я и сегодня промовлю до Васъ въ имени Полякѣвъ нашого богомѣля рѣвножъ простыми словами, бо я дипломатою не есмь, політики не учивъ ся. Пригадую собѣ одинъ епізодъ, якого я бувъ свѣдкомъ въ пріютѣ, де мы були примѣщеніи. Тамъ одна зъ паломницъ, дякуючи Вамъ Ексцеленціе, ледви черезъ слезы промовити могла. Она то найкрасше вѣдала нашѣ чувства, лучше якъ найвымовнѣйшіи слова, бо она сердцемъ за сердце Вамъ платила!

Неразъ мы умученіи упадали на силахъ. каждый шукавъ собѣ кутика абы выпочати, лишь Вы Ексцеленціе не знали спочинку, Вы вѣдшукували людей, чтобы ихъ покрѣпити, змѣцнити, потѣшити. Тому то каждый теперъ зъ глубины сердца несе Вамъ подяку. Священики при безкровной жертвѣ просити-мутъ Всевышнього, чтобы Вы найдовшій лѣта служили проводомъ еще вѣвцямъ своимъ и тымъ, котры мати-мутъ се щасте, стрѣтити ся зъ Вами, та чтобы сповнились Вашѣ бажаня: »да будутъ вси єдино, яко Ты мнѣ ихъ далъ еси.« И свѣтскій особы вдячній Вамъ за се, що повели ихъ туда, де каждый мрявъ бути вѣдъ молодости.

Позволять Ексцеленція, що при тѣй нагодѣ я подякую тутъ и братьямъ Русинамъ, вѣспѣпаломникамъ за ихъ сердечность и гостинность. Може мы ихъ чимъ и образили, нехай ласкаво дарують, не помянуть лихимъ словамъ, нехай толкують се фѣзичнымъ умученемъ а не умысною злосливостію.

Честь и вдячність для всѣхъ! Передовсѣмъ Владыцѣ! Ad multos annos! На многая лѣта!

Четверту точку програмы становивъ зновъ мужескій хоръ: Да исправить ся молитва Моя...

Опѣсля выступивъ зъ промовою, въ имени свѣтской інтелігенціи, судовый секретарь п. Володимиръ Іойко зъ Глинянъ. Осъ хѣдъ гадѣкъ его промовы: »Менѣ припала та честь въ имени свѣтскихъ Русинѣвъ подякувати Тобѣ добрый князю Церкви за добре зьорганізоване паломництва, пѣднятого для добра Церкви и народа. Задача се легка, бо и камѣнь мѣгбы тутъ проговорити, я однакъ чую, що заведу надѣѣ, бо де-жъ я годенъ отрястись зъ тыхъ вражѣнь, якы переповняють сердце де-жъ годенъ змѣрити, кѣлько труда Ты положивъ, кѣлько здоровья пѣдорвавъ, кѣлько грошей стративъ. Але що я хочу? Грѣшми мѣряти доброту — пуста гадка. Мы не симъ мѣриломъ мѣрмо доброту, хиба зрѣвнаймо еѣ зъ моремъ. Але море змѣрити дастъ ся, доброта нѣ; море має скелѣ, въ Тебе ихъ нема. Якъ-же дякувати? Хиба цѣле море слѣвъ вылляти...

Згадаю тутъ деякі історичній даты. Передъ 20 роками заложивъ звѣстный отецъ Валеріянъ Калінка законъ Воскресенцѣвъ, котрый мавъ выховувати рускій дѣти, бо вѣнъ выходивъ зъ того становиска, що колись батьки нынѣшнихъ По-

лякѡвъ робили кривду Русинамъ, вынародовлюючи братный народъ. Та затѣяне его дѣло не удалось; натрафивъ на трудности. Та Провидѣне само ту кривду направило. Ось Ты, добрый князю кидаешъ высокій графскій дѡмъ, покидаешъ свѣтъ зъ всѣми его принадами, вступаешъ въ Чинъ Василянъ, де обѣтуешъ вѣчне убожество и поповнаешъ кривды нанесені Твоими земляками часѡвъ давныхъ. Ты пѡдносишь лѣпоту нашого обряду, до Гуцулѡвъ промовляешъ ихъ языкомъ, розтрясаешъ совѣсть інтелігента, організуешъ и образуешъ духовенство, закладаешъ бурсу... та взагалѣ хто годенъ вычислити всѣ Твои працѣ, пѡднати для добра вѡтчины.

О, Евгений Турула диригентъ паломничого хору.

слова подяки для Архіерея. »Ось зближаеться пора, прощати того, що справивъ намъ такий пиръ души, що помѡгъ сповни-

Минулись князѣ, королѣ, бояры, оставъ ся лишь 30-миліонный народъ самъ, котрого хоронить Церковь передъ погибелію, якъ се говоривъ нашъ безсмертный Маркіанъ: »И сердце ми вырвешъ и душу мы вырвешъ а вѣры не вырвешъ, бо сердце мы руске и вѣра ми руска.« Заопѣкуй ся тому добрый пастырю, князю тымъ народомъ, веди нашій сердца, а тодѣ Русь воскресне!»

Яко шеста точка слѣдувала зновъ пѣсня вѡдспѣвана прекрасно мужескимъ хоромъ; а опѡсля промовила въ имени жѣноцтва панна Наталія Окуневска. Може бы я и змѡгъ переповѣсти слова бесѣднички, та нѣякъ не вѡддасть того тепла и чувства, зъ якими были проголошені

ти намъ одну зъ нашихъ найкрасшихъ мрій! Сестры подруги, чимъ намъ вѡдвдячитись Ему за все добро? Женамъ мирносицямъ, що накупили за дорогой грошѣ дорогѡцѣнныхъ мастей, абы помазати Іисуса, намъ не въ слѣдъ ходити. Мы убогі. Та зате даруймо Ему скарбы души нашой: вѣру, надѣю и любовь. Але вѣру таку твердо, щобы скалы переставляла, надѣю таку сильну, крѣпку, щобы уподобилась надѣѣ женъ мирносиць, та любовь чисту святу, таку, якої бажае св. Іоанъ, що безъ неи тамтї два перші дары були бы лишъ пустымъ звукомъ. Отсї скарбы несѣмъ у дарѣ Архіпастыреви а въ небо несѣмъ молитву, щобы крѣпивъ намъ нашого Архіерея на славу Руси, на корысть народа.»

По промовѣ панны Окуневской приступила молоденька Мартуся Поповичѣвна, донька священника зъ Городницѣ до пянїна и вправною рукою заграла миленько Гайдна третю Сонатїну.

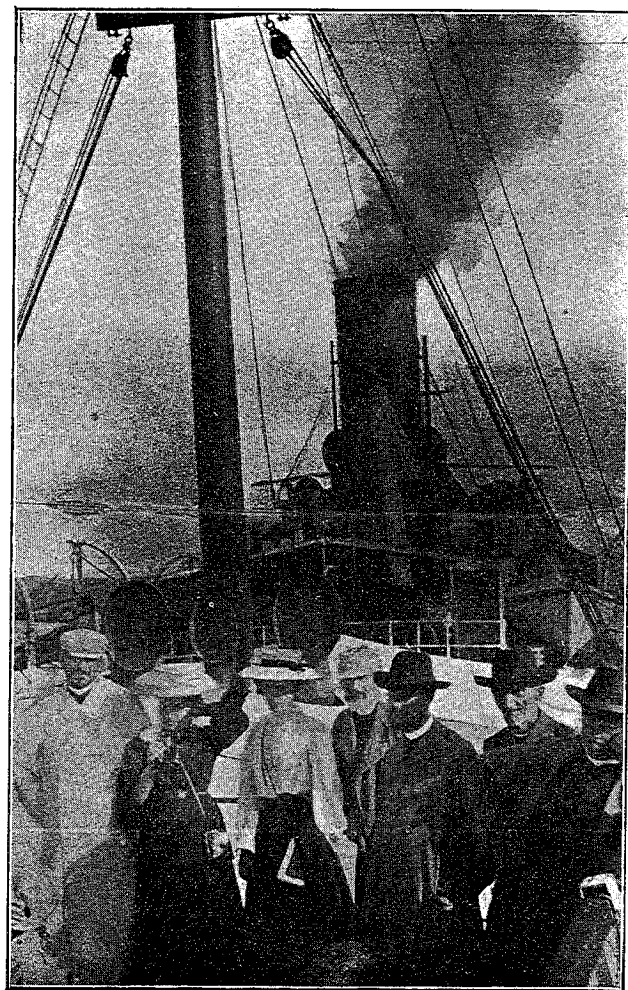
Теперь выступивъ заступникъ селянства, рослый, барчистый, довговусый селянинъ Якѡвъ Трачь зъ Соботова и певнымъ голосомъ не безъ ораторской вымовы высказавъ въ имени селянства подяку за труды понесені Ексцеленцією для руского народа взагалѣ и для сего паломництва въ особенности. Свою промову закончивъ п. Трачь горячою просьбою до Ексцеленціи, щобы занялись судьбою поневоленныхъ нашихъ братїй на Украинѣ и ихъ пригорнули до католицкой Церкви. Такожъ и угорскї Русины потребують братной помочи, батьковской опѣки. »Подбайте о насъ всѣхъ и благословѣть насъ«.

Сею промовою закончились бесѣды, та панъ Мишуга при акомпанїяментѣ панѣ Катрѣ Гумецкой вѡдспѣвавъ чудово Матюка: »Цвѣтка дробная« а опѡсля, Вахнянина: »Помарнѣла наша доля«. Не въ силѣ я тутъ описати той краси, того чару, якимъ неначе гіпнотизувавъ насъ нашъ чудноголосый соловейко, та всежъ таки годѣ не пѡднести тутъ того чувства, яке зворушило грудь всѣхъ присутныхъ, коли спѣвакъ зъ Божой ласки, артистъ, влявши всю силу въ слова:

»А настане чейже и часъ
Лучшой долѣ и для насъ«

заставивъ насъ повѣрити, що той часъ справдѣ вже недалекїй, вже таки близенько вѡдъ насъ!.....

Закончили той гарный вечеръ двѣ пѣснѣ вѣдспѣвані мѣшанимъ хоромъ нашего паломництва. Въ жѣночѣмъ хорѣ взяли

Повною парю по морю.

участъ: въ сопранѣ: п-ны: Назаревичъ Юлія, учителька зѣ Стѣбна, Борысевичъ Ольга, учителька зѣ Бѣлки, Боронѣвна Кази-

міра, учителька зѣ Щавного. Та надѣ всѣхъ выбивавъ ся миленькій голосъ панѣ Туруловои Теодоры, жены дѣрѣнта. Въ альтѣ спѣвали: Панѣ Катря Гумецка и панна Лысякъ Лукія изъ Львова. Спѣвано двѣ пѣснѣ: »Туманъ хвилями лягае« зѣ оперы Лысенка: »Утоплена« и »Пѣснь вечѣрна ся розходить.«

Ексцеленція кождому бесѣдникови дякували сердечно; рѣвно-жь пану Мишузѣ Архіерей дякувавъ ширѣ за его прекрасно вѣдспѣвані пѣснѣ.

Пѣдчасъ концерту дощѣ бивъ въ шибы, а колебане корабля нагадувало намъ, що находимось на повнѣмъ морю. Капітанъ часто заглядавъ крѣзь вѣкно, та пѣдъ конецъ концерту таки выйшовъ, щѣбы особисто кермувати кораблемъ, що вже небавомъ мавъ вплынути въ затоку Триѣстенську.

По концертѣ всѣ розбѣшлись до своихъ каютъ, щѣбы спакувати свои рѣчи, та бути готовымъ на завтра рано до высѣданя на сушу.

Благодарственный адресъ.

Подѣбно якъ концертъ, такъ само и благодарственный адресъ зредатованый оо. проф. Д-ромъ Д. Дорожинскимъ и катехитомъ Юліяномъ Дзеровичемъ а апробованый провѣдниками групп мавъ дати выразъ вдячности для Его Ексцеленціи за устроене паломництва. Адресъ сей уложеный при поворотѣ на кораблі, а артистично выконаный Всч. о. Михаиломъ Туписемъ, викаріемъ архикатедральнымъ зѣставъ дорученый президією паломництва дня 2-го липня 1907, Его Ексцеленціи. На жаль, лѣтописецъ, хочъ самъ бувъ спѣбавторомъ адреса, не бувъ при врученю тогожь присутный, та тому нѣ самой церемоніи, нѣ промовъ при вѣддачи тогожь, подати не може. Адресъ мае бути оправленийъ въ оливне дерево вразѣ зѣ альбомомъ зѣ видами св. мѣстць, всѣми группами, цвѣттами зѣ святой землѣ, выконаный въ Єрусалимѣ. А звучитъ вѣднѣ такъ:

**ВАШЕ ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВО!
ВЫСОКОПРЕОСВЯЩЕННЫЙ АРХІЕРЕЮ!**

Якъ давнымъ есть христiянство, такъ давною есть туга христiянскаго сердца, звидѣти св. Землю, котра скрываетъ нашъ наибольшій сокровища: мѣстце рожества, страданiй и Гроба Господа нашего Іисуса Христа въ часѣ Его земной жизни. Перенятi такими святыми чувствами любви до своего Спасителя, удавались народы всѣхъ временъ въ далекій путь, щобы поклонитись и уцѣлувати мѣстця, освяченi Божественнымъ житемъ Богочоловѣка.

Въ рядѣ тыхъ такъ многочисленныхъ паломникѣвъ неоставало однако-на жаль-нашого народа, не було того, народа, въ котрого сердцю може наибольше горитъ глубока, щира и сердечна любовь до Спасителя всего рода людскаго. Вправдѣ и межи нами, ѳтъ найдавнѣйшихъ часѣвъ, бували одиницѣ, котри ходили въ св. Землю, якъ: около р. 1062 першiй рускiй паломникъ, игумень кiевско-печерскаго монастыря Варлаамъ, а за великаго князя Святослава Изъяславича »зъ дружиною своею а сынами рускими« игумень Даниилъ, котрый поставивъ **кандилъ свое надъ гробомъ Господнимъ за вса княза наша и за всю рускоюю землю, за вса христiане рускыа земля**, — но самъ нашъ галицко-рускiй народъ не являвъ ся — хотяи вѣки минали, — у Гроба Господнього, а не являвъ ся тому, що не мавъ мужа, котрый бы его до того загрѣвъ, одушевивъ и гадку паломництва въ св. Землю перевѣвъ. Доперва Ваше Высокопреосвященство, всѣми возлюбленый нашъ Архипастырь, котрого Боже Провидѣнiе поставило настоятелемъ галицкои Митрополи, ѳтчули якъ той отецъ своихъ дѣтей святы чувства, якими горѣли сердца ихъ, и попровадили свою паству **въ сватый градъ Іерусалимъ**, освященный Найсвятѣйшою Кровiю Божественнаго Спасителя.

Такъ отже совершилось въ исторiи нашої греко-каѳолицкои Церкви незатертыми буквами записане событiе, що нашъ народъ станувъ подъ свѣтлымъ проводомъ Вашего Превосходительства по разъ першiй въ городъ Давидовѣмъ, **где іакіса блгодать Бжiа спасительнаа вскма члвквма**, поклонився въ Іеру-

салимѣ Гробу Господньому, зъ котрого **воста іакв спл Гдъ и воскрес спаслй насъ**, явивъ ся надъ берегами святои рѣки, де **Трчское іакіса поклонііе** и зѣѳтки нынѣ той народъ вертае въ свою ѳтчину зъ іорданскою водою, освященою святительскими руками Вашего Высокопреосвященства.

Слава тому и честь Тобѣ, золотоустый нашъ Владыко! най память того апостольскаго подвига Твого переходить у насъ **ѿ рѣда къ рѣдъ**.

Извольте, Ваше Высокопреосвященство, зъ заявленiями сынѣвскои преданности приняти ѳтъ насъ, представителѣвъ

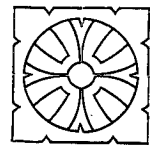

Оливне дерево въ Гефсиманi.

галицко-рускаго народа и участникѣвъ паломництва, зъ глубины душѣ походячi чувства благодарности. Най плоды сего паломництва въ св. Землю: торжественне исповѣдане вѣры, поднесене и роспросторонене христiянскаго житя, вѣрующаго пересвѣдченя, щирои и глубокои любви до **Гда нашего Іиса Хрста, всѣхъ Зиждителя и Бга** — будутъ для Вашего Превосходительства нагородою за великiй труды, понесенi около першого, рускаго, католицкаго паломництва въ св. Землю. А мы,

вѣрно и непоколебимо при Вашѣмъ Высокопреосвященствѣ стоячи дѣти, благи будемъ Всевышняго, щобы далекосягаючи святы намѣреня, задушевны желаня и труды, якы Ваше Превосходительство предприняли для сповненя заповѣта Христоваго: **да бѣдетъ единое стадо и единый пастырь**, могли якъ найскорше сповнитись; молити будемъ **Отца свѣтлыхъ**, щобы Ваше Высокопреосвященство були тымъ орудіемъ, черезъ котре бы сповнились вѣщии слова Урбана VIII. П. Р.: *per vos, mei Rutheni, orientem convertendum spero.*

На пароходѣ Tirol 12 (25) вересня 1906.

Трийцатый роздѣлъ.

Приѣздъ на родину.

В. М.

Понадъ пѣтысяча паломникѣвъ скоро згубило ся въ широкихъ та людныхъ улицахъ хорошого Триесту, тымъ бѣльше, що зеленыхъ перепасокъ на раменахъ майже у нѣкого не було вже видко. Купками порозходили мы ся по гостинницяхъ, щобы вже не морскимъ, але вже по троха такой нашимъ даромъ Божиимъ посилити ся. Не дармо говорить пословица »всюда добре, а дома найлѣпше« и мы въ Триестѣ чули ся вже майже въ дома, ту каждый выступавъ смѣло и безпечно яко горожанинъ въ своѣй державѣ. Змѣна харчу вплынула на се, що страва смакувала намъ незвычайно и выйшла на здорове. По перекусцѣ радъ бувъ каждый ужити вольного часу до огляненя мѣста. Амфітеатральне (до горы вносяче ся) положене, особливый рухъ, величавы будѣвлѣ, пребогаты склеповы выставки, здоровый воздухъ, чистѣсть и порядокъ по улицахъ, жвавѣсть населеня, черствый выглядъ лица, се все знамена наибѣльшого портового австрійского мѣста — Триесту. Якы знова подивъ огортавъ деякихъ нашихъ путникѣвъ въ докахъ (фабрика кораблѣвъ) австрійского товариства Льюйда, о томъ знаютъ они самы найлѣпше! Селянамъ подобали ся дуже рослы волы, котры запряжены въ шлю зъ каблукомъ на шифъ, а подганяны зъ воза вѣзникомъ поважно ступали по брукованыхъ улицахъ зъ рѣжнимъ тягаромъ. Не оденъ погадавъ собѣ: гей-гей милый Боже, кобы таку пару воликѣвъ загнати на обору! Часъ обѣдовый пролетѣвъ скоро, а ту належало такожъ дещо купити

на памятку, бо найменша рѣчь зъ такой дороги мае велику вартѣсть. Перемышляки загадали були дати ся вѣдфотографувати и фотографію передати опѣсля свому Владыцѣ. На жаль однакъ не всѣ мали до того шастя, бо фотографъ не мавъ у себе на стѣлько мѣстця, щобы помѣстити цѣлу групу и назначивъ инше мѣсце на знимку, до котрого не всѣ могли трафити. До того и фотографія не зовсѣмъ якось добре випала, такъ що трудъ и захѣдъ Впр. о. Гавріила Гнатышака, провѣдника Перемышляковъ не цѣлкомъ оплативъ ся.

Около год. 3-ои зъ полудня приглядали ся Триестенцѣ осмаленымъ та оброслымъ, за те усмѣхненымъ и вдоволенымъ нашимъ паломникамъ, якъ тоті купками зѣ всѣхъ сторѣнь гарного ихъ мѣста стягали ся на желѣзничій дворець, де трубачь п. Михайло Томковъ дававъ ся голосно чути «абмаршомъ».

На перонѣ забирали мы свои пакунки и всѣдали до вагонѣвъ. Мы всѣдали, але нашъ Найдостойнѣйшій Провѣдникъ — сердце паломництва, Екс. Митрополитъ не всѣдавъ, лишъ зъ кождымъ майже сердечно прашавъ ся и благословивъ на дорогу — розстававъ ся зъ нами, бо Ему випала була дорога до Риму.

Кромѣ Ексц. Митрополита зѣстало еще бѣльше паломниковъ, котрі будьто до Риму, будь до иншихъ удали ся мѣстцевостей, а мы пѣдъ опѣкою Всевышнього, рушили о 3¹/₂ год. желѣзницею зъ Триесту, прашані позѣсталими.

При захѣдѣ сонця выдало ся намъ зелене море ажъ теперъ якимсь страшнымъ, мы однакъ вѣдъ него вѣддаляли ся, а очи наші оперли ся на чуднѣмъ цѣсарскѣмъ замку Мірамаре. Давнѣйше стояла тамъ проста сѣльска хатина. Тую закупивъ неб. Архікнязь, пѣзнѣйшій нещасливый цѣсаръ Мексика Максиміліанъ и на тѣмъ мѣстци побудувавъ замокъ и окруживъ его прекраснымъ паркомъ. Звѣдтамъ вѣдплывъ вѣнъ въ р. 1864 до Мексика и вже его бѣльше не бачивъ, бо бунтѣвничій Мексиканцѣ въ три лѣта пѣзнѣйше шѣстьма кулями розвязали его зъ тымъ свѣтомъ...

Чимъ дальше вѣддаляли мы ся вѣдъ теплого Триесту, тымъ бѣльше ставало холодно. Намъ, котрі вертали зъ вирею не було се до смаку и зъ надходячимъ вечеромъ якось мы посоло-

вѣли. По чотырогодинной ѣздѣ вступивъ въ насъ духъ въ Люблянѣ, де комитетъ паломничій зафундувавъ вечеру. Радо засѣдали мы до столѣвъ, а ще радше заѣдали теплу, смачну страву. При вечерѣ пѣднѣсь Впр. О. Мизъ заслуги и трудъ техничного управителя Впр. О. Льва Сембратовича. Въ сали реставраційной було кѣлькохъ цивільныхъ гостей и офіцирѣвъ и нашъ спѣвавъ имъ дуже подобавъ ся. Хоръ видячи ихъ задоволене, за спѣвавъ еще «Гуляли», «Де срѣбнолентый», «Чи се тая керниченька» «На прей», а при пѣсни «Гей Славяне» видно було якъ кѣлкомъ офіцирамъ слезы въ очахъ засвѣтились, вѣдай славянскій живчикъ вдаривъ на ихъ сердце, а оно дало ся знати... Пѣснею «Шумі Маріца» закѣнчивъ хоръ свой вдатній продукціѣ, за котрый учасники, а особливо офіциры сердечно дякували а свое задоволене и радѣсть оказували неустаючими гучными оплесками. Година перестанку злетѣла скоренько — дано знакъ до вѣдѣзду. По дружнѣмъ прашаню зъ братьми Словѣнцями веселі, сыті и огрѣті заняли мы свои мѣстця у вагонахъ и пѣздъ рушивъ дальше.

Якъ перше такъ и зъ поворотомъ не дала намъ нѣчь забавляти ся хорошою околицею, яка при мѣсяци чаруе своимъ видомъ — пѣднесені бѣлі шпилѣ гѣръ, рѣка Сава начебы срѣбна китайка, вюча ся попри желѣзницю, глубокий яругы, вузкій прогалины, куда пѣздъ мчавъ ся, все тото въ день цѣлкомъ инакше выглядалобы и бавило!

Паровѣзъ якбы по выдыханю зъ бѣлшою силою перъ напередъ, нѣчь почала выконувати свое право, то-жь очи клали ся до сну. У Прагергофѣ, де пѣздъ довше задержавъ ся, огрѣвавъ ся хто хотѣвъ теплою гербатою, бо холодъ переймавъ, бѣлша однакъ часть паломниковъ, якъ могла, такъ вже спала.

Надъ раномъ 27. Вер. побудили ся майже всѣ, бо невыгода, а по друге зимно перервали солодкій потрѣбный сонъ. Неперпеливо ожидали мы хвилѣ, коли пѣздъ стане, щобы чимъ скорше огрѣти ся теплымъ снѣданемъ, що остаточно сталось въ Шекесфегерварі. Якъ перше спочені и пѣвялі, такъ теперъ покулені и дрожачі скакали мы зъ вагонѣвъ и спѣшили до реставраціѣ, одні на каву, другі на чай. По пѣвгодиннѣмъ

перестанку покотивъ ся поѣздъ дальше, а мы поховали ся по вагоновыхъ передѣлкахъ, та хйба часомъ глянули черезъ вѣкно на монотонну угорску низину зъ тымъ бажанемъ, щобы она якъ найборше скѣнчила ся. На 9-ту год. прибули мы до Пешту, де пѣдчасъ короткого задержаня наповнилисьмо бляшанки виномъ и заосмотрили ся въ деяку перекуску.

Хотяй спѣшно ѣхало ся, стаци мигали одна за другою, намъ видавало ся, начебы мы стояли на мѣстци и нѣчого не уѣхали. Въ полудне станули мы на годину въ Fuses Abopu, де въ желѣзничѣй реставраци зѣѣли мы обѣдъ.

Нудно вправдѣ и неохочо посували ся мы дальше ажъ на четверь-годинный пѣдвечѣрокъ въ Мискольчи. По нѣмъ перервали мы ѣзду о 7¹/₂

год. въ Батию, де була наша вечера. Мала реставрацийна сая не могла помѣстити большого числа, ддятого вечера протягла ся троха довше, бо мы ѣли партяями.

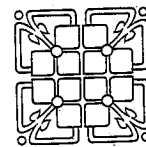
Передъ 9-ою год. опутивъ поѣздъ Вату-ю, а нѣчь вже на добре розпустила свои крыла. Того дня кѣлькохъ паломникѣвъ лишило ся въ Уграхъ, а то въ Шекесфе-

герварѣ, потому въ Пештѣ, а деяки зъ Лемкѣвщины висѣли въ Мискольчу.

Бедуинъ на кони.

По вечерѣ чувъ ся чоловѣкъ сытый, але утомленный, при тѣмъ хотѣло ся спати, а ту зимно не попускало. Сонъ такой перемѣгъ и мы послули. Здавбы ся ту бувъ фотографъ, щобы бувъ взявъ знимку зъ того, якъ мы оденъ на другѣмъ лежали, ноги на головѣ оденъ другому клали, мимоволѣ намѣтки зъ себе стягали, оденъ пѣдъ другого ся пхали, ба навѣтъ по полицяхъ лягали. Тота нѣчь дала намъ ся добре въ знаки за всѣ часы. Само собою розумѣе ся, що таке спане не могло довго тревати и кождый будивъ ся, а зѣ студени ажъ цокотавъ. Очамъ нашимъ не хотѣло ся вѣрити, щобы въ Уграхъ въ тѣмъ часѣ бѣлѣвъ ся на горахъ снѣгъ, але коли мы стали въ Лавочнѣмъ, переконали ся мы, що не лише снѣгъ але и морозъ потискавъ. Бувъ се власне той часъ, коли у насъ бувъ вправъ снѣгъ и морозомъ взяло. На нашъ клопѣтъ и поѣздъ якось опѣзвивъ ся, а намъ такъ пыльно вже було до дому. Половину ноци перепхали мы яко тако, въ другѣй дожидали мы дня, а зъ нимъ своѣ хаты. Путники-Верховинцѣ вже були у себе, другѣ дотягли до Стрыя, де вагоны выпорожнили ся майже до половины, паломники роздѣлили ся на три части. Однѣ удали ся въ напрямѣ Станиславова, другѣ Дрогобыча, а решту паломничѣй поѣздъ вѣзъ дальше въ сторону Львова. Хвилю перестанку выхѣснували мы, щобы попрашати ся зѣ знакомыми, а кому ставало часу, той спѣшивъ до реставраци чимъ небудь огрѣти ся. Якъ Львовянамъ такъ и намъ повыходила родина, знакомѣ, прѣятелѣ напротивъ зъ процесяями, а по сердечнѣмъ привитаню впрываджували насъ у нашѣ церкви, а потому у свои хаты мѣжъ дорогу рѣдно. Невыгода, зимно, умучене заразъ уступили, наколи мы знайшли ся мѣжъ своими, разомъ отже дякували мы Богу за щасливый поворотъ. Вѣдъ теперъ почало ся розповѣдане о ерусалимскихъ чудахъ-дивахъ, о котрыхъ доси розповѣдае ся и дальше радо зъ одушевленемъ розповѣдати ся буде...

Трийцять першій роздѣлъ. Корысти зъ паломництва.

Ю. Д.

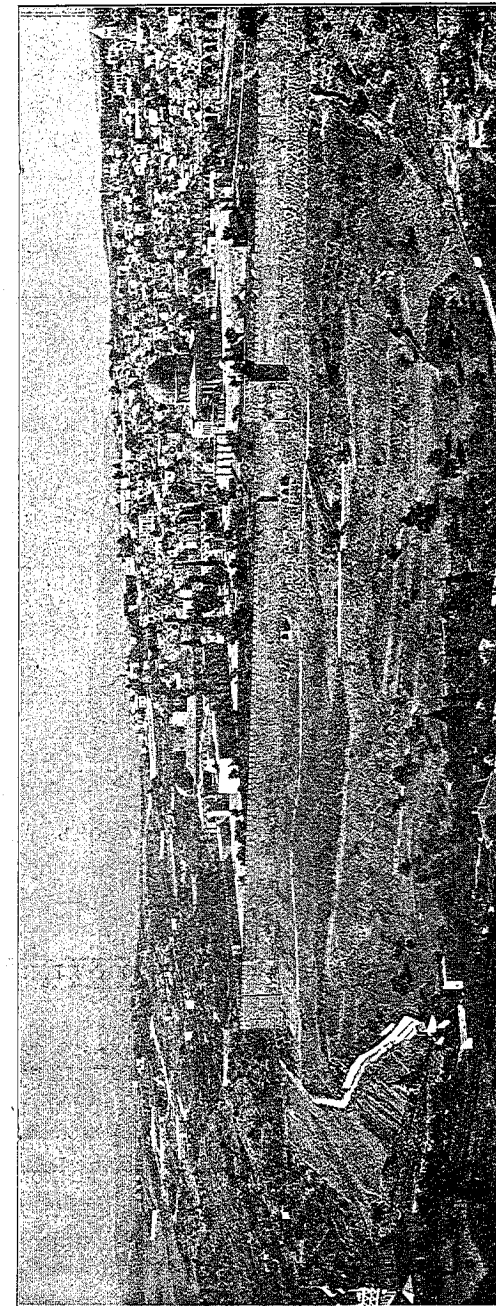
Каждый добрый господарь скѣнчивши працю свою робить переглядъ своего довершеного дѣла, о скѣлько ему удалось довести свои змаганя до назначенои цѣли, о скѣлько зъужита праця принесла ему корысти; вѣнъ по довершеномъ дѣлѣ глядитъ на плоды, оwoчѣ своихъ трудѣвъ. Будьмо и мы добрыми господарями и пригляньмось по вѣдбутѣмъ паломництвѣ, чи оно принесло намъ якй плоды, чи мы вѣднесли зъ него якй корысти?

Мы въ паломництво вложили отси чинники, такй капиталъ: наше здоровле а може и жите, нашй грошѣ, нашъ часъ, а въ конецъ нашй релігійный чувства, почуваня нашой души. Пригляньмось теперъ вѣдсоткамъ, якй намъ той рѣжнородный капиталъ принѣсъ?

Наше здоровле!.. Вже то, шо нѣхто не хорувавъ по-важно, тяжко, естъ великою додатною стороною нынѣшного паломництва, отже здорове не потерпѣло жадной страты. Я однакъ чувъ вѣдъ многихъ паломникѣвъ, прим. о. декана Городецкого, о. Льонгина Карповича ЧСВВ. шо не то, щобы чули себе умучеными, ослаблеными, але здоровый, морскй воздухъ вplyвавъ вельми додатно на ихъ не конче здоровй тѣлесный силы. Навѣтъ харчъ, хочъ не бувъ на свѣжѣмъ маслѣ лишь въ бѣльшой части на свѣжѣй оливѣ не приносивъ нѣякои шкоды неразъ дуже вражливѣмъ и дражливѣмъ жолудкамъ. Справдѣ годить ся намъ тутъ за се, шо Господь Богъ, якъ

колись Ангель Хоронитель Товита: »Привѣдѣ мѣ здрава« повторити за псалмопѣвцемъ: въ рѣдъ и рѣдъ возвѣщѣ истинѣ Твоѣ бѣстѣ мойми. (Пс. 88. 2.)

Такъ, такъ скажутъ страхополохи, але наше жите? Тажъ мы могли утонутѣ въ бездонномъ морю, а то еше страшнѣйше якъ перехоруватись трохи. »У страха все великий очи«, каже наша руска пословиця, такъ и море выдаесть ся страшнымъ хочъ бы було найспокойнѣйше. Певно, не можна заасекураватись вѣдъ смерти на морю, але подѣбно не можна бути певнымъ вѣдъ нещасливого случая и на желѣзницѣ и на бѣциклю и на самоходѣ, ба навѣтъ на нашихъ эмизерованныхъ конятахъ и на нихъ о нешастѣ не тяжко! То-жъ страхомъ передъ моремъ не повиненъ себе нѣхто въ будуче дати вѣдстрашити ся вѣдъ

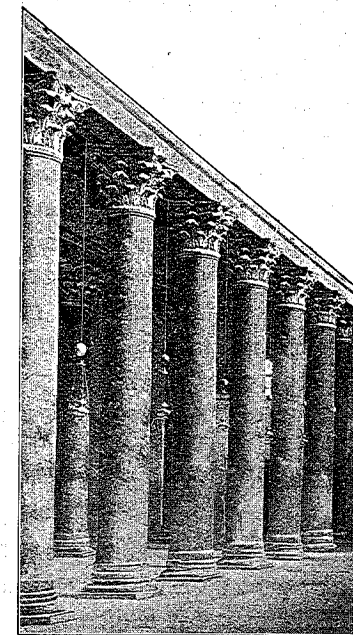
Ерусалимъ и долина Іосафата.

паломництва. Нынѣшній корабль такъ сильно збудованъ, вы- посаженъ рѣжными урядженями и запобѣгающими средствами, что небезпечность морской подорожи зведено до найменшого. А не дай Боже... бурѣ? Се страшно подумати! Дѣйстно се щось найстрашнѣйшого на морю, не перечу, и противъ бурѣ лишаетъ ся хйба лишь одно средство: се молитва наша, спокойна совѣсть, уповане на Бога, зимна кровь та свѣдомѣсть, що плывемо не на лупинѣ маленькѣй а на сильно збудованѣмъ, желѣзнѣмъ величезнѣмъ кораблѣ, котрого стѣны суть на кѣлька центимѣтровъ грубѣ. Та впрочѣмъ паломництва ѣдутъ въ часѣ, коли бурѣ суть дуже рѣдкѣ. Але корабель може наѣхати на скалу або на другій корабель. Що тодѣ? Смерть неминуча! Нѣ, и то нѣ. Корабель подѣлений стѣнами, перегородами на кѣлька частей, и навѣть коли въ одну частину вода дѣстанеть ся, то корабель мае еще силу, другими частинами ненарушеными робити и плынути дальше. А щобы запобѣгти наѣханю одного корабля на другій, на се суть рѣжнѣ остерѣгающѣ средства: электричнѣ рефлекторы, корабельна переразлива труба, стрѣлы зъ арматы и повѣльна плавба корабля. То-жь нема иншої рады, якъ коли выбираючись въ подорожь, покинути весь страхъ, боязнь въ дома а зъ собою взяти яко дуже потрібнѣ клунокъ, великѣй куферъ повнѣй упованя на Бога и велику торбу зъ вытревалою терпеливостію.

Але грошѣ? 300—400 коронъ се на нашѣ часы велика сума? Выдати ихъ за три тыжнѣ и не мати зъ нихъ нѣякой реальнои, видимои корысти — се за много, особливо на нашѣ бѣднѣй рускѣй народѣ. Того рода аргументъ могли вынайти хйба тѣ, що не ѣхали до святой Землѣ и не знали яку душевну розкѣшь подасть та подорожь, або такѣ, що въ грошахъ видять одиноке щасте, хочбы они плѣснѣли въ скринѣ, або и принесли якихъ мизерныхъ пару сотикѣвъ, вѣдсоткѣвъ. Се могли сказати тѣ, що той грѣшъ волѣлибъ розкинути на тютюнъ, пѣятику, забаву.... Се могли сказати хйба вороги Церкви, люди, взагалѣ противнѣ всякому рухови церковно-релігійному. Але чи зъ голосами такихъ людей треба рахуватись, можна рахуватись? Се або люди аномально думающѣ, або люди, котрыхъ »чрѣво ихъ Богъ ѣсть«. Зъ такими нема що спо-

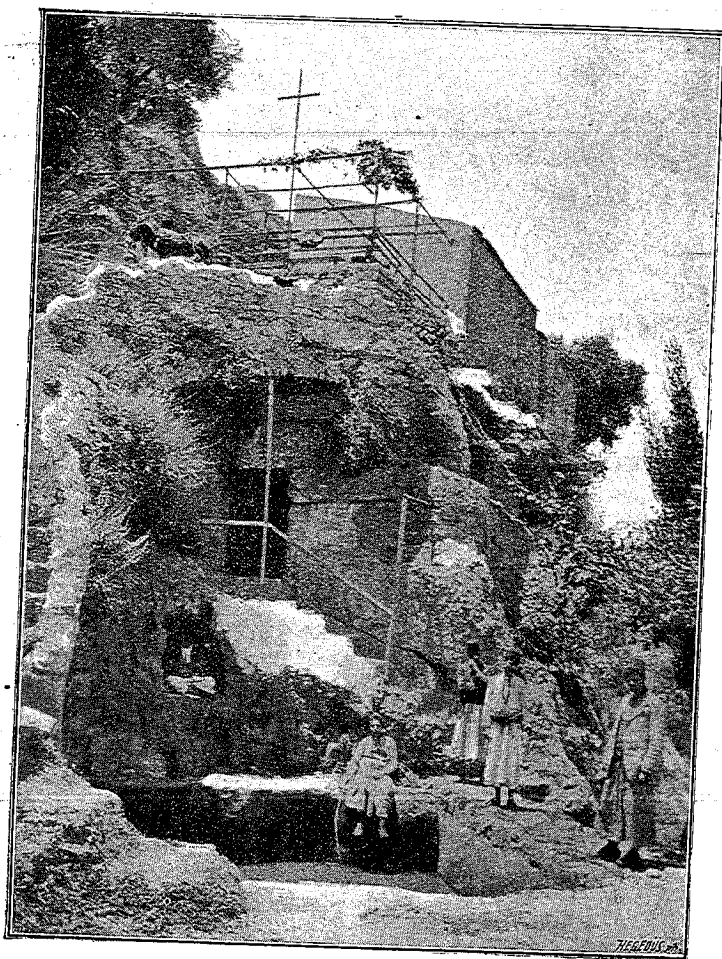
рители, зъ тыхъ аргументами нема що числитись, та такѣ людцѣ певно въ святу Землю не ѣздили. Тутъ слово важке, одиноко рѣшаюче можуть сказати лише тѣ, що ѣздили зъ нашимъ паломництвомъ, а я певнѣй, що нѣхто зъ насъ, якъ насъ було 566 не жалувавъ выданныхъ грошей, и та розкѣшь душевна, та екстаза душѣ, яку мы за тѣ выданѣ грошѣ мали, не лишь зрѣвноважать выдатокъ, але еще перевысшать его. Се не утѣха трехъ тыжнѣвъ, се не радѣсть скоро проминувшя се — споминъ на цѣлѣ жите, се згадка до гробовой дошки, се корысть у неодного сягаюча и поза грѣбъ, се радѣсть вѣчна. Не дивуюсь, що многѣ зъ паломникѣвъ заявили охоту еще разъ ѣхати въ Єрусалимъ, коли прѣйде до другого паломництва. Грошѣ се »суета суеть«. А хочбы мы мѣрили вартѣсть нашои подорожи мѣрою земною, свѣтскою, окомъ чоловѣка для вѣры обоятного, то все таки 300 кор. на подорожь туда и назадъ желѣзницею и кораблемъ, утрымане завесь той часъ, пѣдводы, лодки, повозы, пакунки се не много, При тѣмъ цѣлкомъ иншѣй незнанѣй свѣтъ зъ его звичаями, обычаями пѣзнати, се розкѣшь безъ взгляду на вѣру велика...

А нашѣ часъ? Чи мы не занедбали черезъ него нашѣ обовязки? Чи мы не стратили его марно? И смѣшне було-бъ тутъ лишне говорити, даремно оправдувати себе, коли се ажъ кождѣй зъ насъ всѣхъ вѣдчувавъ, що тыхъ три тыжнѣвъ се найкрасшѣй хвилѣ нашого житя, житя у гарнѣмъ и горнѣмъ Єрусалимѣ. Три тыжнѣ сѣ се не страченѣй часъ, се часъ дуже добре выкорыстанѣй и для холодного, вырахованого розуму и для скрѣпленя вѣры и чувствъ релігійныхъ.

Ряды колюмнъ въ церквѣ Рождества въ Вифлиемѣ.

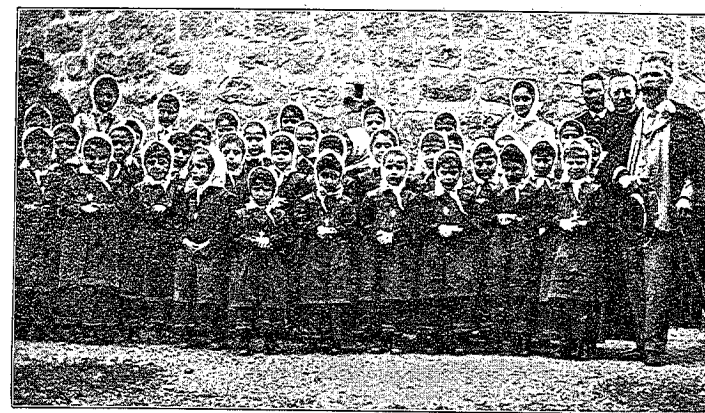
А щожъ доперва сказати маю о релігійныхъ чувствахъ, о почуваняхъ вѣры и любви до Христа? Мы тамъ одушевились для Спасителя больше, якъ при найбільше порываючихъ проповѣдяхъ, больше якъ на місіяхъ, що впрочѣмъ

Печера св. Іоана въ горахъ.

видно изъ каждой стороны, изъ каждой буквы тутъ списано; ся книжка наша се не лишъ особисті, індивідуальні спомини обохъ авторѣвъ, она товмачемъ чувствъ всѣхъ паломникѣвъ.

Покидаючи Землю святу мы вѣдчували, що пращаємось зъ чимсь дуже дорогимъ нашему сердцю, мы полюбили св. Землю немѣвъ свою другу вѣтчину. И интересы, судьба св. Землѣ обходятъ насъ живо, немѣвъ нашъ власнй особисті интересы; справа св. Землѣ, се справа нашего сердца. Якъ то горячо бажаемо и мы Русины теперъ мати въ Єрусалимѣ такожъ якусь свою капличку, свою святѣсть, свой пріютъ, своихъ постѣйныхъ богомольцѣвъ надъ Божимъ Гробомъ, котрй безперерывно молили бы за нашъ вѣрнй Христови а бѣднй, нещасливый край. Та въ Бозѣ надѣя, що до Того небавомъ прійде, а вельми тѣй справѣ пособитъ палестиньске Товариство, що має завязатись

Арабскі сироты у Сіонскихъ Сестеръ.

небавомъ у Львовѣ; Оно скрѣпитъ нитки, якй вяжуть руску землю зъ Землею святою; оно перейме на себе цѣль и задачу навязувати якъ найближшй зносини мѣжъ Землею Христовою а землею руско-христіаньскою.

Много, дуже много скорыстали такожъ не лишъ наші релігійні чувства, але и релігійні вѣдомости. Особливо священники и катехиты, котрй до теперъ знали святу Землю, яко *зрцѣломъ въ гаданіи*, побачили еѣ теперъ *лицѣ въ лицѣ* и читають теперъ святе Письмо неначе иншими очима; все розумѣють, все бачуть плястично, не одна буква зъ святого Письма имъ прояснилась, ихъ любовь до той книги книгъ еще взмоглась. А св. Єронімъ каже: *Ama scripturas sanctas, et ama-*

bit te sapientia (ad Demetr. ep. 130. 8.). Люби Письмо святе,
а полюбить тебе мудрость.

Та вже въ роздѣлѣ першомъ »такъ Богъ хоче« було за-
значено, що паломництво наше мало на цѣли промостити до-
рогу до з'єдиненя церквы, проломити першій ледь взаимного
упередженя церкви всходной и заходной, мало на метѣ приго-
товити почву пѣдъ завѣтнй слова Христовй: **Дѣ бѣдетъ єдино
стадо й єдинъ пастыръ.** Якъ же нашому паломництву та мѣ-
сія удалась? О скѣлько мы выповнили тутъ свою задачу? Мѣри-
ломъ того нехай послужить намъ хиба отсей документъ, се
печатане слово яке появилось на стовпцяхъ газеты выходячей
въ Єрусалимѣ, п. з. »Вождъ« изданіе для современнымъ пра-

Єрусалимъ зъ даху каплицѣ бичованя (на право копула
церкви сестеръ Сіонскихъ.

вославныхъ монаховъ и для мѣрянъ, старающихся испол-
нить обѣты св. Крещенія. Тамъ въ ч. 34., 35. стояли слѣдующій
стрѣчки:

Привѣтъ Буковинцамъ и Галичанамъ.

Въ то время, когда мы выпускаемъ этотъ номеръ, въ Іеру-
салимѣ пребываетъ почти 600 человекъ галичанъ-уніатовъ со

Пята група паломникѡвъ.

своимъ Митрополитомъ и множествомъ священниковъ во главѣ. 31. Августа мы присутствовали за литургією, которую служилъ Митрополитъ Андрей въ католическомъ придѣлѣ у Гроба Господня. Вся Литургія исполнена была такъ, какъ у насъ, православныхъ, и на томъ же языкѣ. Превосходное пѣніе славныхъ симпатичныхъ людей разстрогало насъ до слезъ. Впечатлѣнія, которыя мы получили отъ знакомства съ этими славянами уніятами, такъ важны, что мы еще будемъ говорить о нихъ въ слѣдующихъ номерахъ.

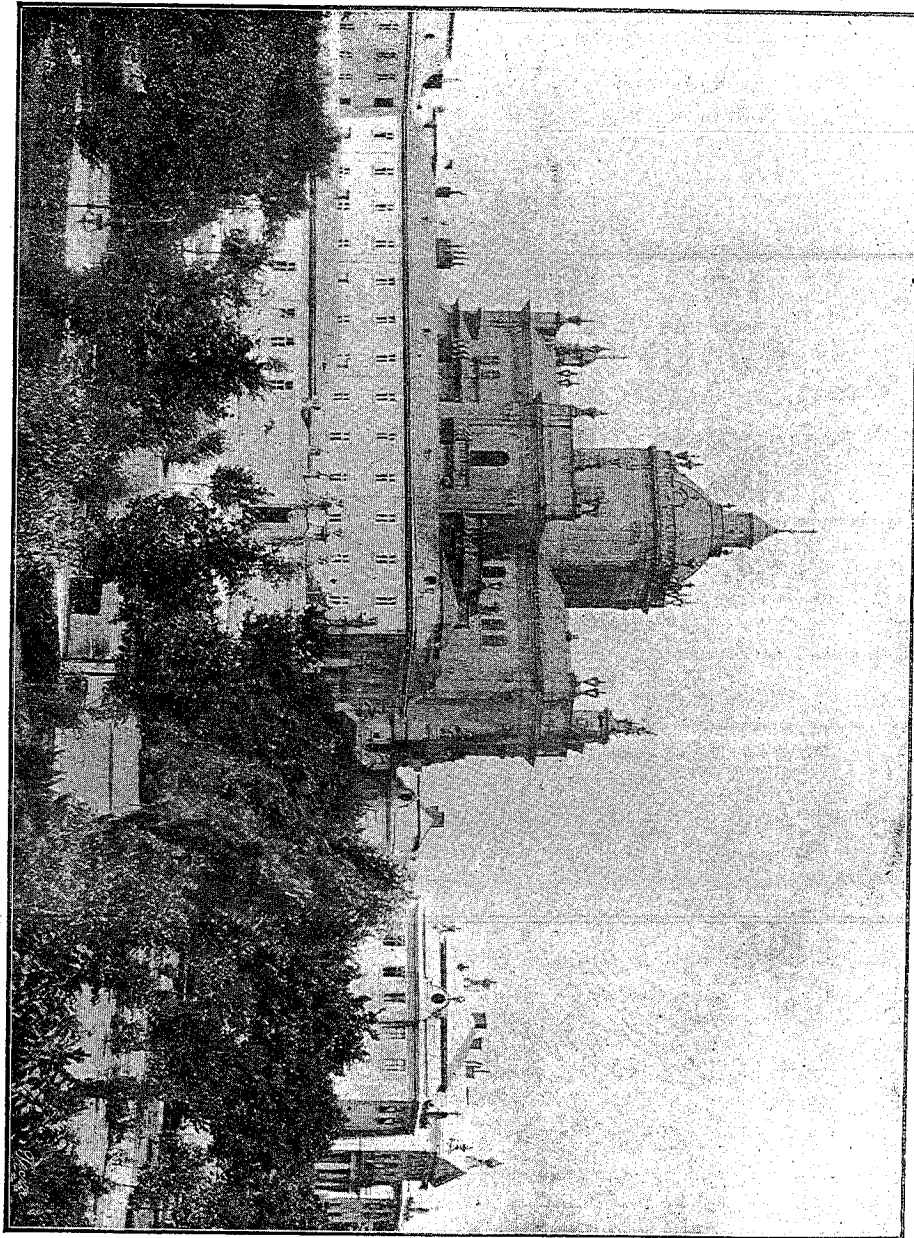
А теперь отъ лица Россіи привѣтствуемъ Митрополита Андрея, его клиръ и паству и просимъ передать галичанамъ и буковинцамъ горячія симпатіи русскихъ, православныхъ людей живущихъ въ Іерусалимѣ. Мы глубоко розстроганы превосходнымъ пѣніемъ и благовѣйнымъ служеніемъ Литургіи на русскомъ языкѣ. Хотя мы не можемъ присоединить ся ни къ молитвѣ за римскаго папу, ни къ «filioque» однако сердечно и искренно любимъ нашихъ зарубежныхъ братьевъ славянъ и желаемъ имъ вѣчнаго спасенія черезъ сохраненіе Богослуженія на родномъ языкѣ и по чину св. Православія!»

* * *

Отсе слова привѣту для насъ Галичанъ. Слѣдно въ нихъ щире, сердечну нуту, видно въ нихъ, що идея Урбана VIII. черезъ насъ Русинѣвъ примирити обѣ церкви, була дуже спасенною гадкою. Та! хочъ еще неразъ сонце взойде надъ Єрусалимомъ, не одну ще каплю воды покотить Іорданъ въ Мертве море, колись — вѣримо въ се свято — прійде часъ, коли буде «едино стадо и единъ пастырь.» Молѣмъ Всевышнього, абы той часъ якъ найскорше наспѣвъ, абы ся блаженна хвиля якъ найскорше настала!... Першій леды проломані!

Та годить ся однакъ намъ, бодай пару словами на высше сказані слова: «мы не можемъ присоединить ся ни къ молитвѣ за римскаго папу, ни къ filioque,» сказати тономъ искренной любви и свое слово въ одвѣтъ; Пѣсля гадки «Вожда» и «православныхъ» мае бути отже первенство Папы Римского чимсь новымъ, незвѣстнымъ давному Християнству, неустановленнымъ вѣдъ Христа Законодателя. Отже тутъ впрость и явно можемо одвѣтити, що первенство

Архітедера св. Юра вь Львовѣ.

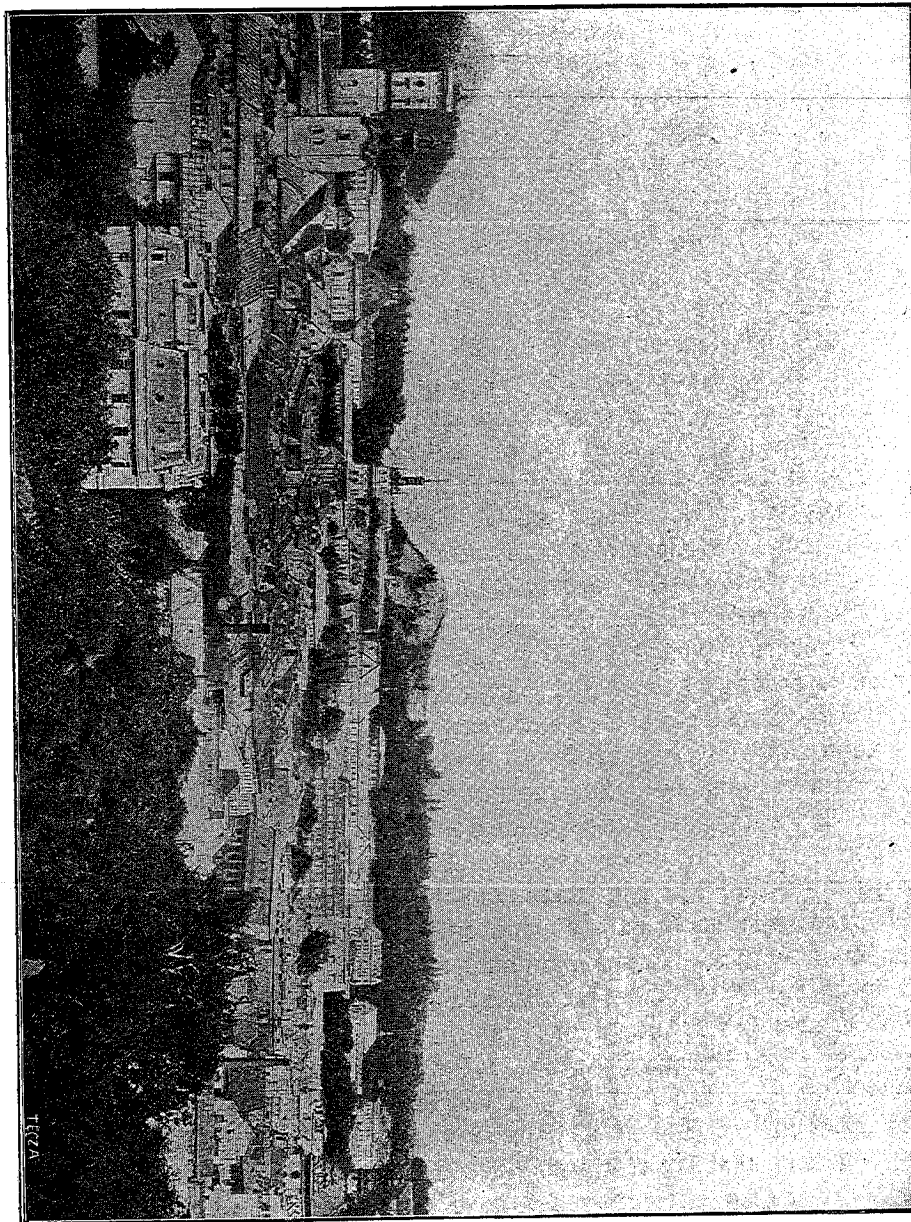

Папы Римского, епископа Римского, було не лише звѣстне въ первѣстной Церквѣ, але становило одну зъ найважнѣйшихъ засадъ и наукъ той Церкви. Що правда въ першихъ вѣкахъ, въ виду почутя обовязковъ, оживляючого вѣрныхъ, рѣдко насувала ся Папѣ нагода и потреба до енергичного выступленя и задокументованя той своєї зверхной власти, сама однакъ идея первенства утримувала ся стало вѣдъ самого початку. Церковь посѣдала въ первенствѣ римскомъ осередокъ своєї едности, опасуючий еѣ сильный узоль, провѣдну звѣзду, котра розносила свои промѣня на всѣ части свѣта Християньского. Свѣдчать о томъ письма найдавнѣйшихъ Отцѣвъ такъ всхѣдной якъ и захѣдной Церкви, а заразомъ и важнй историчнй подѣѣ. Вже св. Игнатій, ученикъ Апостоловъ называе Церковь Римску »зверхникомъ союза любви« т. е. всѣхъ Християнь на свѣтѣ.¹⁾ Св. Иринея для доказу вѣры цѣлою Церквю, ставляе науку Церкви Римской, до котрой въ сумнѣвныхъ случаяхъ належить удавати ся »для еи особлившого первенства.«²⁾ Бути въ едности зъ Церквою Римскою, есть то пѣсля св. Киприяна знакомъ позѣставаня въ лучности зъ цѣлою Церквою, а причину ту добавуче въ томъ, що зъ престола св. Петра повстала еднѣсть священника.³⁾ »Длятого васъ — каже до Папы Фелікса, св. Атаназій;⁴⁾ — и вашихъ попередниковъ, начальныхъ володарѣвъ апостольскихъ, поставивъ Христосъ на верху корабля и приказавъ вамъ мати старане о всѣ Церкви, чтобы вы намъ прибували зъ помочію.« Въ подобный способъ выражаютъ ся и иншы Отцѣ Церкви; всѣ они однодушно визнають, що Папа въ Римѣ есть наслѣдникомъ св. Петра и головою Церкви.⁵⁾ Таку науку голосятъ такожъ найдавнѣйшы соборы, вѣдбуті на всходѣ, а именно ефезкій (431 р.), халкедонскій (451 р.) и царгородскій III. (681 р.)

Кромѣ выразныхъ свѣдоцтвъ Отцѣвъ Церкви и Соборѣвъ, можемо привести еще цѣлый рядъ фактѣвъ и подѣй, зъ котрыхъ оказуеъ ся, що Папы вѣдъ початку выконували власть надъ цѣлою Церквою, що Церковь ту власть узнавала и еѣ

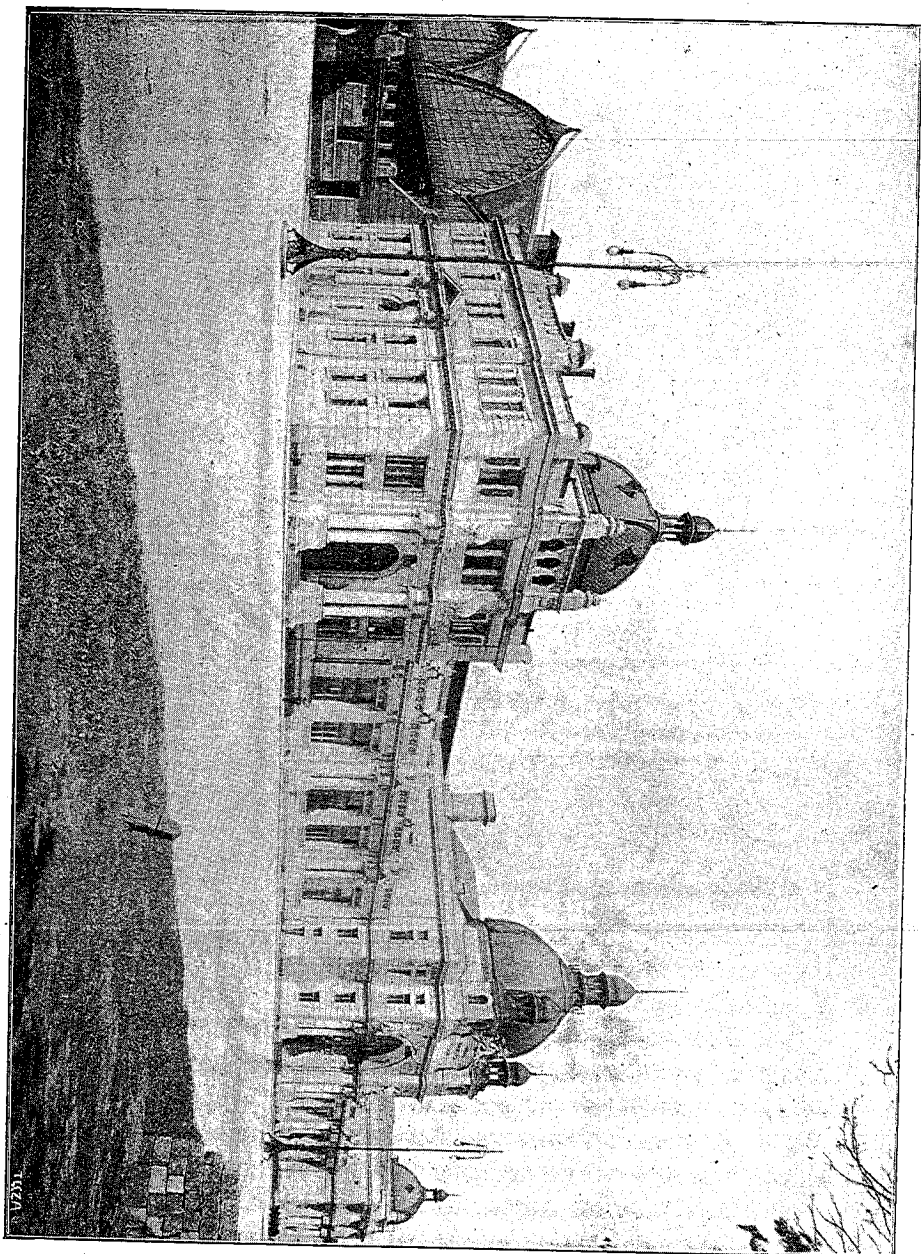
¹⁾ Ep. ad Rom.; ²⁾ Adv. haer. l. 3, c. 3; ³⁾ Ep. 55, 1, 14; ⁴⁾ Ep. ad Fel.; ⁵⁾ Григорій Наз. Carm. de vita s. Hier. ep. ad Damas.; August. ep. 43; Basil. ep. 70 ad Damas.; Chrysost. ep. ad Innoc.; Leo serm. 32.

Видъ на княжій городъ Львовъ.

пѣдчиняла ся. И такъ еще за жита св. Іоанна Ап. пѣдъ ко-
нецъ I. в., Папа Климентій I. рѣшае въ спорахъ коринтійской I а
Церкви и вѣдразу находить послухъ. Въ II. в., коли повставъ I б
на Востодѣ спѣръ въ справѣ Великодня, св. Поликарпъ, епископъ
смирненскій, удававъ ся до Риму до Папы Аницета, чтобы той
сей спѣръ рѣшивъ. Коли-жъ зновъ епископы Малои Азиі упи-
рали ся при томъ, абы свята великоднї святкувати зъ Жи-
дами, Папа Викторъ I. наказавъ пѣдъ грозою клятвы стосу-
вати ся що до того обходу у всѣмъ до Церкви римской — и епи-
скопы пѣддали ся. Подобно въ спорѣ, котрый повставъ въ Афри-
цѣ, що до поновленя крещенїя у тыхъ, котри зъ ереси вер-
тали на лоно Церкви кат., рѣшивъ Стефанъ I. (въ II. в.) про-
тивъ гадки св. Кипріяна, що крещенїе удѣлене черезъ ерети-
ковъ есть важне — и декретъ узнано за обовязуючїй. Посе-
редъ аріяньской бурѣ въ IV. в., апостольскїй престоль бувъ
твердынею вѣры, мѣстцемъ прибѣжища для всѣхъ переслѣду-
ваныхъ епископовъ. Тамъ яко до »наибезпечнѣйшого порту«
(пѣсля словъ св. Еронима) схоронивъ ся св. Атаназїй wrazъ
зъ иншими епископами, прогнаными зѣ своихъ престоловъ че-
резъ Аріяновъ, а Папа Юлій, розсмотривши справу, вернувъ
имъ гѣднѣсть и уряды. До Папы Дамазїя, а пѣзнѣйше до Ана-
стазїя звертавъ ся зъ просьбою св. Василїй, чтобы за прикла-
домъ своихъ попередникѣвъ выслали легатовъ на Востодѣ, въ цѣли
усуненя заколоту и роздвоеня, яке запанувало въ наслѣдокъ
арїяньскихъ напастей. До епископа римского вѣдносивъ ся св.
Іоанъ Златоустъ, неправно позбавлений епископского престола,
а Папа Инокентїй знѣсь неслухный засудъ. Але не лише по-
одинокї епископы, але цѣли синоды удавали ся по раду
и свѣтло, або просили о вѣдповѣднї зарядженя для певныхъ
провінцій и цѣлои Церкви. Синодъ сардинскїй прим. пише до
Юлія I., що буде найвѣдповѣднѣйшою и наилучшою рѣчею,
если священники всѣхъ провинцій будутъ вѣдносити ся до Го-
ловы, т. е. до Престола Апостола Петра, а св. Еронимъ каже
о собѣ, що помагаючи Папѣ Дамазїеви (въ лѣтахъ 382—384) вѣд-
повѣдавъ въ его имени »на запытаня синодовъ Востоду и Захо-
ду.« Такожъ на всѣхъ вселенскихъ соборахъ давано перше мѣст-
це, Папѣ, а постановы соборѣвъ доперва тодѣ дѣставали обяза-
уючу силу, коли ихъ Папа затвердивъ. Навѣть самї еретики,

Новый желѣзничій дворець въ Львовѣ, де паломники всѣдали на богомолге.

знаючи повагу Папъ, убѣгали ся о ихъ узнане и згляды, хочь безскуточно. Вже Гностикъ Марціонъ удававъ ся до Риму до Папы, новаціяне: Феліксъ и Феліцісимумъ, звертали ся до Папы Корнелія; евзебіяне: Несторій, Пелягій, Евтихій и монотелеты старали ся позыскати Апостольскій престоль. Зверхна власть Папѣвъ не була тайна и цѣсарямъ поганьскимъ, прим. Авреліанови, котрый казавъ святыню Антіохійску вѣдати Христіанамъ, котри позѣставляли въ звязи зъ Римскимъ епископомъ а вѣдали вѣ жаданя еретикѣвъ. Все то однимъ хоромъ голосить, шо вѣдъ початку Христіанства узнавано верховну власть Папы, яко наслѣдника св. Петра, а хто еѣ не узнававъ и еѣ пѣдати ся не хотѣвъ, той пѣсля ореченя Отцѣвъ собору Халкедоньского, бувъ вѣдлученый вѣдъ Церкви.

Ажь въ IX в. патріархъ Царгородскій Фотій, котрый неправно и пѣдступнымъ способомъ зѣставъ патріархомъ, зъ мести, шо Папа Николай I. не хотѣвъ узнати его выбору, выломавъ ся зъ пѣдъ власти Папской и потягнувъ за собою часть грецкихъ епископѣвъ, але лишъ на якійсь часъ. Небавомъ потѣмъ тойже пару разѣвъ той свѣй блудъ узнававъ, и Папѣ пѣддававъ ся, то зновъ явный бунтъ выпѣдывавъ. Его наслѣдники на престолѣ царгородскѣмъ Стефанъ и Антоній схізму злагодили и успокоили, а передтымъ еще скликаны до Царгорода соборъ (869 р.) затвердивъ противъ Фотія давну науку Церкви о первенствѣ Папы. »Тримаючи ся — кажутъ Отцѣ того собора — у всѣмъ Апостольского Престола и заховуючи всѣ его постановы, надѣємо ся позѣстати участниками той духовой звязи, до котрой всѣ належати повинни, а котру оголошуе Апостольскій Престоль.»

На жаль блудъ Фотія пѣднѣсь на ново въ два вѣки пѣзнѣйше, оденъ зъ его наслѣдникѣвъ, думный и амбѣтный Керулярій (1053 р.) и вѣдъ того часу ествуе той сумный розломъ въ Церквѣ, схізма, котра вѣддѣляе цѣлый майже Вхѣдъ вѣдъ Церкви католицкою. На жаль не помогли тодѣ стараня Папы Льва IX, и его наслѣдникѣвъ; схізма не уступила вже зъ патріаршого престола, противно зачала обѣмати щоразъ ширшій круги такъ, шо зъ часомъ обняла и митрополію Кіевску, котра мала верховну власть надъ Церквою рускою и новопостаючою церквою московскою.

Не забивайте Папи Інокентіо празилі прене
Черезъ цѣлый XI в. были митрополія Кіевска еще злучена
зъ Римомъ, въ XII в. вже положене еи стае двозначнымъ *св. о Інокентіо*
въ XIII в. збране збстало звершеною подѣєю.

Що небудь лишъ дасть ся сказати о вартости закидѣвъ,¹⁾ котрій Фотій и Керулярій ставляли римскому Престолови, есть очевиднымъ и яснымъ, що становиско, яке тѣ патріярхи заняли супротивъ Престола Папского було впрость суперечне зъ дотогочасною наукою и практикою, що се бувъ бунтъ супротивъ правдивой власти. Се узнали самі представитель той церкви на соборѣ фльорентійскѣмъ (1439 р.) де вразъ зъ захѣдными епископами повитали одногосно епископа римского «наслѣдникомъ Петра, св. княземъ Апостолѣвъ, правдивымъ намѣстникомъ Христа, головою цѣлой Церкви и Отцемъ и Учителемъ всѣхъ Христіанъ.» Коротко тревала вправдѣ та Унія: людуньска и фльорентійска, але все таки збстануть они все доказомъ, що кромѣ гордости и ненависти до всего що римске, иншихъ рацій схізма на свое узасаднене привести не може. Въ самѣй рѣчи лише ненавистію до Риму, щепленою вѣдъ вѣкѣвъ черезъ патріярхѣвъ и володарѣвъ византійскихъ, можна вытолковать собѣ тѣ оклики въ Царгородѣ, звернені противъ словъ уніи фльорентійской: «Прочь зъ азимітами, прочь зъ легатомъ; волимо Турка, якъ Папу...» Страшній отсі заклятія, въ погану годину высказані, сповнились що до іоты и сповняють ся по нынѣшний день. Такъ само, лише тою ненавистію, плеканою старанно черезъ князѣвъ суздальско-московскихъ посередъ духовенства московского, можна вытолковать, що володарѣ згодились на поступоване московского царя

¹⁾ Выстарчить навести тѣ закиды, абы вѣдразу видѣти, що се рѣчь блага, дрѣбна и прійти до заключеня, що они служили лише яко претекстъ до схізмы. И такъ закидавъ Фотій, що на Заходѣ постяють въ субботу, скорочують великій пѣстъ, домагають ся безженьства вѣдъ всѣхъ духовныхъ, не позволяють на миропомазане священникамъ, що священники голятъ борода, що учать, що Духъ св. походит не лишъ вѣдъ Отця але и вѣдъ Сына (filioque). Число сихъ закидѣвъ помноживъ Керулярій новыми закидами, рѣвно благими и пустыми: що на Заходѣ опускають въ постѣ «Алилуя,» що споживають мясо зъ удущеныхъ звѣрятъ, въ котрыхъ мѣститъ ся кровь, що до Службы Божой уживають неквашеного хлѣба.

Василія, котрый митрополиту Изидора, приклонника и сподвижника Уніи фльорентійской назвавъ зрадникомъ церкви православной и казавъ тунути до вязницѣ.

Зъ часомъ запустила та ненависть еще глубше свои корѣня въ обохъ церквахъ, а особливо въ церквѣ московской; де надѣ утреваленемъ схізмы працювали запопадливо и патріярхи царгородскій и царѣ, перші, чтобы не утратити богатого жерела доходѣвъ, до котрого удавали ся неразъ лично, коли треба було значными сумами окупити у Турка свое вынесенне на патріяршій престолъ; другі, чтобы утримати себе на становиску начальниковъ церкви.¹⁾ Треба еще и се зауважати, що посѣвъ ненависти до Риму, киданій патріяршою рукою падавъ на дуже податну рѣлю, бо погруженный въ темнотѣ клиръ и народъ православный вѣривъ въ правдивѣсть навѣтъ найневозмолившихъ закидѣвъ, ширеныхъ противъ епископѣвъ римскихъ. Слушнѣсть наказуе признати, що въ послѣднихъ лѣтахъ подѣ тымъ зглядомъ дуже змѣнило ся. Завдяки полеміцѣ, яку выкликали декотрі дѣла католицкій «о церквѣ»²⁾

¹⁾ На доказъ, якъ то зовсѣмъ не перебирали царѣ въ средствахъ чтобы подтримати въ церквѣ ненависть до Риму и утримати свѣй важный голѣсъ въ справахъ Церкви, може послужити се, що учинивъ Петро Вел. для осмѣяннн и пониженн гѣдности папской. Коли оденъ зъ блазнѣвъ, удержуваныхъ на дворѣ царскѣмъ, якійсь Зотовъ домагавъ ся неустанно нагороды за се, що учивъ царя за молоду читати и писати, сказавъ ему царь: «Справедливо нарѣкаеш, але ты не стративъ на твоимъ чеканю; вынагороджу твою терпеливѣсть и зроблю тобѣ се, що я для нѣкого не зробивъ: именую тебе папою. Дѣйстно, проголосивши его на піяцкѣмъ пирѣ «Папою,» давъ ему палату, вызначивъ пенсію и придавъ ему членѣвъколегіи, людей звѣстныхъ зъ всякого рода розпусты и огиды. Устроивши блазеньскій двѣръ и убравши ихъ въ плащѣ и червені бѣреты, замкнувъ всѣхъ на три дни въ обширнѣй салѣ, де ихъ поено и кормлено такъ, що много неживыхъ вынесено. Тѣ збѣры названо кардинальске конкляве и повторовано що року, ажъ до смѣрти Петра Вел. По кожѣй такій оргіи обвозивъ Петро згаданого Зотова зъ товаришами у великій парадѣ по мѣстѣ, чтобы немѣвъ показати народови: чимъ есть папа и кардинальска колегія. Фактъ сей хіба коментарѣвъ не потребуе.

²⁾ Пор. звѣтъ Всч. о. Філяса зъ дѣла: «Kościelna tradycja i g-osyjska literatura teologiczna» въ Przegląd-ѣ powszechn-ѣмъ. 1898.

а еще больше завдяки безстороннымъ дослѣдамъ декотрыхъ російскихъ ученыхъ зникло, а бодай заколебало ся много неузасадненихъ упереджень и фалшивихъ гадокъ о Церквѣ католицкѣй, котрѣ давнѣйше були сильною опорою упору, завзятости и ненависти православія до Риму. Можна бы собѣ лише пожелати, щобы дискусія въ родѣ той, яку завѣвъ прим. Кириевъ зъ Соловевомъ, повтаряла ся въ православной церквѣ частѣйше, а може бы зъ часомъ переконано ся, що закидь вѣдступства вѣдъ науки Христовой, якій дѣлае ся Римскому престолови, до православія власне вѣдносить ся, бо не Петра Вел. и его наслѣдникѣвъ на престолѣ царскѣмъ, але Петра Апостола и его наслѣдникѣвъ на престолѣ римскѣмъ учинивъ Христосъ головою своеи Церкви и своимъ намѣстникомъ на земли.

А теперъ слово еще о другѣмъ закидѣ: Filioque! Мы голосимо и вѣримо, що Духъ св. походить вѣдъ Отца и Сына православна Церковь приймае походжене Духа св. тѣлько вѣдъ Отца, покликуючи ся на се, що така була наука первѣстной; Церкви. Але и тутъ можемо зновъ сказати бажающимъ насъ поучити православнымъ братьямъ, що наука ихъ не есть Апостольскою. Уповажняють насъ до того твердження слѣдующий мѣстця св. Письма: «**Егда же прїидеть Оутѣшителъ, егѣже ѡзъ послѣ вамъ ѿ Отца, Дѣхъ истины, иже ѿ Отца исхѣднть, той свидѣтельствуетъ ѿ мнѣ.**» (Иоанъ 15, 26). «**Онъ ма пославитъ, ѡкъ ѿ мѣегѣ прїиметъ и возвѣститъ вамъ.**» (Иоанъ 16, 14). «**Бѣже нѣсте ко плѣти, но къ дѣскѣ, понеже Дѣхъ Бѣжїй живѣтъ въ васъ: ѡще же кто Дѣхъ Хрѣтѣва не ѡматъ, сѣи нѣсть егѣвѣкъ.**» (Римл. 8, 9). «**И понеже естѣ егѣе, послѣ Бѣхъ Дѣхъ Сынъ на своегѣ въ сердца ваша, копїюща: ѡвѣа Оѣе.**» (Гал. 4, 6). Кромѣ сего маемо за собою велике число Отцѣвъ Церкви такъ востѣной якъ и заходной прим. св. Атаназїя, Епїфанїя, Григорїя Нис., Василїя, Кириляка, Августина, Иоана Златоуста. Отже они всѣ — якъ слѣдно се зъ ихъ письмъ¹⁾ —

¹⁾ Atan.: Contra Arianos sermo 3; de incarn. n. 9; — Epiph. Ancor 7, 8; — Greg. nys. contra Eunom.; Basil. contra Eunom. Grill Thesaurus assert. 34; August. de Trinit.

явно свѣдчать о правдивости и давности науки Церкви нашей католицкою що до походженя Духа св. Во виду тыхъ повагъ неузасадненной есть такожь закидь, якобы наша Церковь «сфалшувала» символъ никеоцаргородскїй пѣзнѣйшимъ додаткомъ «Filioque» — и Сына.....

Если-жь бо мы повинни вѣрити въ серцю, що Духъ св. походить «отъ Отца и Сына» — то чому-жь бы мы не мали такъ само се устами визнавати? А що Отцѣ царгородского собора (381 р.) ограничили ся до высказаня, що Духъ св. походить «отъ Отца,» а не вѣспмнули «отъ Сына» — то сталося дятѣго, що мали они на мысли Македонїанъ и Евномїанъ, противъ котрыхъ выстарчило высказати и оречи божество Духа св. и Егѣ походжене «Отъ Отца,» тымъ бѣльше, що тї послѣднїи не перечили походжене Духа св. «отъ Сына,» але противно утрымували, що Духъ св. походить отъ Сына зъ выключенемъ Отца. Скоро-жь нашли ся пѣзнѣйше такї, котрї выразно перечили походжене св. Духа и «отъ Сына,» отже розумно и слушно поступила Церковь (тодѣ еще востѣно-заходна), що додала тї выразы до символа вѣры, бо заключаютъ они обявлену правду.¹⁾ Узнали се и самї епїскопы грецкїи на соборѣ флѣорентїйскѣмъ, де вразъ зъ епїскопами латинскими пѣдписали декретъ, орѣкаючїй що св. Духъ походить вѣдъ вѣкѣвъ «отъ Отца и Сына,» яко вѣдъ одного початку, черезъ одно и то само дѣйство и що толковане, котре заключаеся въ словахъ «Filioque — и Сына,» слушно и правно зѣстало додане до символа вѣры для выясненя правды. На томъ соборѣ рѣшено такожь и иншї спѣрнїи квестїи межї Востѣдомъ а Заходомъ, а дискусїя надъ ними показала зновъ, що не Римска Церковь, але противно нынѣшне православїе вѣдступило вѣдъ науки и практики Апостольской.

Впрочѣмъ Престолъ Апостольскїй не силувавъ, и не силуе нѣяку народнѣсть грецкого обряду, щобы при зѣединеню зъ Церквою римскою додала до символа «и Сына.» Папы старають ся завсѣгды лишь о розширене правдивои вѣры, но нѣгде не нарушають давныхъ, вѣрѣ непротивныхъ звычаѣвъ

¹⁾ Порѣвн.: Słownik apolog. I. Filioque.

поодинокихъ народѣвъ. И такъ, якъ мы выше згадали, Греки исповѣли на соборѣ флорентійскомъ вѣру въ походженіе св. Духа вѣдъ Отця и Сына, и признали, що слова »и Сына« додано до символа зъ разумныхъ причинъ, хотя они не зѣстали обовязані тыхъ слѣвъ до символа додавати. Такожъ рускї епископы, рѣшивши повернути на лоно единоспасительной Церкви Христовой и застерѣгши собѣ, що ихъ звычаи и права, не противлячї ся католицкѣй вѣрѣ, не зѣстануть нарушенї, складали исповѣдане вѣры пѣсля формы собора флорентійского; такъ само дѣяло ся и по оголошеню Уніи на Руси и нѣхто не вымагавъ вѣдъ Русинѣвъ католикѣвъ, чтобы они додавали слова »и Сына«. Ажъ пѣзнѣйше, коли вороги Уніи старались всѣми силами знищити Унію, оказала ся потреба, тї правды, котрыми Унія вѣдъ схїзмы рѣжнить ся, выразиѣйше заявити, и въ тыхъ часахъ принявъ ся у насъ звычай говорити символъ вѣры зъ словами »и Сына«. Не черезъ Римъ отже зѣстало впроваджено тѣлько самї епископы узнали за потрѣбный той додатокъ, чтобы мы то, що вѣруемо и передъ свѣтомъ словами исповѣдали и правдѣ свѣдоцтво дали¹⁾. Що св. Престоль стоитъ въ томъ зглядѣ при рѣшеняхъ собору флорентійского, свѣдчить и то, що Румуны, зъедненї зъ Римомъ, до нынѣ еще говорятъ символъ безъ »и Сына«, а Папа Пїй IX. позволивъ на се такожъ Болгарамъ, приступившимъ до Уніи. Фактъ однакъ фактомъ есть, буде, и остане, що таки наука Церкви католицкой о исходженю Духа св. есть едино правдивою.

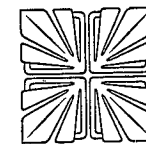
Въ виду такого стану рѣчи, можемо до нашихъ такъ симпатично вѣдозвавшихъ ся братьей звернутись зъ словами нашего великого Папы Льва XIII: »Васъ именно годить ся вѣзвати славянскї народы, о котрыхъ славнѣмъ имени свѣдчатъ памятники довершенихъ дѣлъ. Знаете, якъ незвычайнї заслуги для Славянъ збирали святї Отцѣ по вѣрѣ, Кирилъ и Методїй; ихъ честоты и труды принесли для великой части вашихъ племенъ цивїлізацію и спасене. Въ наслѣдокъ того настали на

¹⁾ Порѣвн. Д-ръ Юліанъ Пелешъ, Унія и Православїе, Рускїй Сїонъ 1883, ч. 6. стр. 181—182.

довго найкрасшї вѣдносины межї Славянами а епископами римскими; зъ одной стороны добродѣйства, зъ другой найсильнѣйше синѣвске привязане. А если обставины сумныхъ часѣвъ вѣдчужили велику часть вашихъ предкѣвъ вѣдъ исповѣданя римского розважте, кѣлько залежить на поворотѣ до едности. До васъ такожъ Церковь безнастанно вытягае рамена, чтобы удѣлити вамъ всякого рода помочи до спасеня, щасливости и великости«... (Енциклїка: »Praeclara gratulationis publicae testimonium« зъ дня 20. червня 1894).

О дѣйстно! Такъ гарно, такъ тепло, щиро, сердечно може лишъ говорити справдѣшный батько, котрому на едности, силѣ, красѣ цѣлои христїанской родины много залежить!...

Молѣмъ же взаимно милостивого Бога, такъ православнї якъ и мы Уніяты-католики, чтобы якъ найскорше выслушавъ спѣльну молитву нашу: *оуглої раздѣры Церквей и разточѣнныя соверї, прельщѣнныя ѡбратї и совокупї святѣй своей католической и Апѣстольской Церкви!* молитву, яку и мы и вы, заносимо въ вѣспѣльнѣй намъ греко-славянскѣй Службѣ Божѣй, такъ нами, якъ и вами глубоко чтимого Василия Великого!

Трийцять другій роздѣль.

Уваги и замѣтки будучому паломництву пѣдъ розвагу.

Ю. Д.

»Будучому паломництву!« гмѣ, та чи прійде до другого паломництва, — скажуть зъ недовѣремъ поважаній читачѣ: О! прійде, певно прійде, не такъ рѣкъ за рокомъ, якъ се у Нѣмцѣвъ буває, але маємо певну надѣю, що зновъ за якихъ пять, шѣсть лѣтъ певно зновъ выбереться Русь »слѣдами Данила«. И не маємо причини сумнѣватись; бо одушевленій, повернувшій паломники дѣйстно огнемъ запалили цѣлу свою вѣтчину-родину, тымъ що бачили, що чули, що ворушило ихъ сердца. Не було одного невдоволеного нѣ мѣжь духовною, нѣ мѣжь мѣрскою інтелігенцією, нѣ мѣжь селянствомъ, — всѣ однодушно пѣдносили и вагу, и красу, и потребу и пожитки зъ тои подорожи, а одушевлене то удѣлилось всѣмъ, пѣредъ кимъ прійшло паломникамъ чи оповѣдати, чи проповѣдати, чи вѣдчитъ держати*). Рѣвножь зъ великою цѣкавостію були вѣдчитуваній дописи въ »Дѣлѣ«, »Галичанинѣ« и дуже інтересно писаній фелетони п. Ник. Сіяка въ »Русланѣ«. Отже маймо надѣю, що се перше паломництво буде »добрымъ на початокъ«.

*) О скѣлько зъ часописію знаємо, мали вѣдчити о святой Землѣ: о. Николай Садовскій, парохъ Шибалина въ Бережанахъ; о. Василій Томовичъ, парохъ Мозолѣвки въ Пѣдгайцяхъ; о. Юліанъ Дзєровичъ въ Бродахъ три вѣдчиты. п. Николай Сіякъ у Львовѣ. о. Сембратовичъ у всѣхъ трехъ читальняхъ »Просвѣты« у Львовѣ и п. Іоанъ Блѣхарскій въ Жовквѣ въ Тов. »Зорѣ.«

Мы були першій, котрій доперва збирали досвѣды, мы робили проломъ, мы ишли на першій огонь. Годить ся намъ переказати нашій досвѣды для добра того другого, еще — дасть Богъ — славнѣйшого паломництва.

1. Передовсѣмъ отже що до самого выѣзду нашего зѣ Львова. Выѣздъ повиненъ бути величавый, торжественный, карный немовъ вѣддѣлы вѣйска сильно зшерегованій, бо се манифестація вѣры, религіныхъ почувань, а така манифестація повинна выпасти велично, не на смѣхъ, не на глумъ людемъ. Тому треба, чтобы зыскати бѣльше на часѣ, роздаване легитимаций, флашокъ, опасокъ лишити проводникамъ группъ, взагалѣ признати имъ бѣльше автономіи. Выкликуване 566 особъ и роздаване назначеныхъ до подорожи рѣчей забрало тѣлько часу и такъ змучило техничного управителя, що и выхѣдъ зъ св. Юра зачавъ ся пѣзнѣйше и о. управитель охрыпъ зъ голосного говореня. Рѣчию управителя будучого паломництва буде лише всказати, де будутъ стояти проводники группъ (въ чотирохъ кутахъ святоюрской площѣ и на середынѣ) и справа пѣде о много лекше и скорше, а буде мати се еще и ту добру сторону, що проводники группъ познакомлять ся зъ всѣми своими сопутниками особисто.

2. Пакунки на двѣрци поскладаній, повинні бути напередъ вже на пѣвъ години пѣредъ приходомъ паломничого походу пѣсля чисель уставленій на полицкахъ у вагонахъ, чтобы запобѣгчи опѣсля бѣганинѣ, крикамъ, замѣшаню, котрій уймають повазѣ паломництва. Вправдѣ спричинило бы то выдатокъ на пакерѣвъ, але сей выдатокъ рахуючи загально по 10 сот. вѣдъ особы не вынѣсь бы бѣльше якъ 50 коронъ вѣдъ 500 особъ.

3. Чтобы не голодувати на Уграхъ, будуче паломництво повинно зажадати вѣдъ реставрацій, де буде вступати ся на каву, обѣдъ и вечерю, такого самого примѣрного порядку, якъ було въ Канисса, т. е. понакрываній столы и на пару хвиль (не бѣльше) пѣредъ приѣздомъ паломничого поѣзду подану першу, добру страву, за напередъ означеній, унормованій цѣны.

4. Вымовити собѣ на кораблі доконечно, чтобы если хто хоче, безъ жадной особыной заплааты мѣгъ вмѣсто недоброй кавы и ще гѣршого молока дѣставати добрый чай. Такожъ вино

зъ поворотомъ повинно водповѣдати якости вина плавбы туды.

Паломничка ч. 426 яко Арабка.

5. Священики повинни кождый мати свои ризы, (т. є: наплещникъ, стихаръ, епітрахиль, фелонъ, поясъ, нарукавцѣ

и воздухъ, ручнички) щобы не водбирали одинъ другому по водправѣ богослуженя, та при соборныхъ службахъ въ Єрусалимѣ,

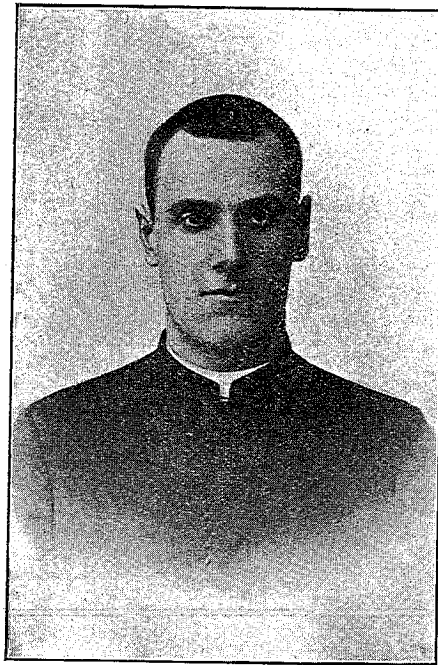

Паломникъ ч. 220 яко бедуинъ.

Юрданѣ всѣ поубирались у всѣ ризы, а не одинъ у все, другій въ епітрахиль и фелонъ, а третій лишь въ епітрахиль. Ризы

много не заважувать, а придадуть ся все, на кождомъ кроцѣ. Такожъ треба памятати на Службники, щобы бодай мати нововиданый василіянскій малый службникъ и »Апостолы и Евангелія« на недѣлѣ и Свята, бо теперъ вѣдчувавъ ся недостатокъ ихъ.

6. Такожъ треба зъ собою взяти ложочку до причащенія мірянъ, бо тѣ майже на кождой Службѣ Божой причащають ся, а въ Єрусалимѣ по католицкихъ костелахъ анѣ звѣзды анѣ ложочокъ нема. Такожъ памятати на агнцы!

О. Д-ръ Ерми, духозникъ паломництва.

7. На кораблі треба конче устроити міссію, але то добре зьорганізовану, зъ добре переведенымъ пляномъ. Проповѣди повинни бути вже тутъ въ Галичинѣ напередъ зъ мѣсяць напередъ зъ мѣсяць передъ выѣздомъ межы добрыхъ проповѣдниківъ роздѣлений, а у вагонѣ еще разъ вѣдольно передискусовані и уложені. И тымъ разомъ були проповѣди гарно и зъ жаромъ голошені, але кѣлько то набѣгавъ ся о. Д-ръ Ерми и натрудивъ ся, нѣмъ постаравъ ся о цикль промовъ на кораблі.

8. Такожъ и въ святой Землі треба конче слова Божого, бо вѣра крѣпшае, збѣльшае ся вѣдъ слова Божого. Треба отже проповѣдей короткихъ а ядер-

ныхъ на кождой станицѣ крестной дороги, треба проповѣди у вертепѣ Вифлеемскомъ, треба у св. Іоана въ горахъ, треба надъ Іорданомъ, треба у святого Стефана. Кого бы слово Боже нудило, нехай не ѣде зъ набожнымъ паломництвомъ, а зъ подорожію для пріятности. Та найпобожнѣйшихъ зну-

дить проповѣдь, если не буде обдуманна и выголошена якъ слѣдъ, тому треба вже задалегѣдъ приготовитись до сего, а не ждати, що »dabitur vobis in illa hora.«

9. Доконче треба дані вѣдъ Єго Ексцеленціи, чи вѣдъ провѣдниківъ групъ диспозиціи и розпорядженя, якъ найточнѣйше сповняти, особливо що до способу вѣдправки богослуженя и мѣстця вѣдправки.

10. Передъ звиджуванемъ мѣстця святыхъ, треба все вѣдповѣдний уступъ зъ провѣдника напередъ прочитати, щобы умѣти скоро зьорентуватись въ даной мѣстцевости, въ звиджуваномъ мѣстці. До пояснюваня повинни собѣ группы vybrati свого одного объясняча, (може нимъ бути о. провѣдникъ, або его заступникъ) очитаного чоловѣка и доброго бесѣдника а не щобы двоухъ, трехъ одинъ другому перебиваючи, одинъ другого доповняючи розповѣдавъ прочимъ. При объяснюваню въ будучомъ паломництвѣ може наша книжка вѣддасть певні услуги.

11. По двоухъ заступниковъ групъ нема що выбирати, бо така власть стае ілюзоричною; выстарчить одинъ заступникъ, якъ такожъ оденъ лѣтописецъ, а той повиненъ бути примѣщенный вразъ зъ управлениемъ паломництва, щобы мѣгъ якъ найточнѣйше записувати всѣ кроки, постановы, зарядженя тогожъ зъ першого жерела, зъ першой руки, а не вывѣдуватись случайно, не хотячи, неодну важну подробицю. Если отже и въ той книжцѣ неодна цѣкаве пропушено, да простять намъ великодушно ласкаві братя сопутники.

12. Що до закупна памятковыхъ рѣчей, треба слѣдуюче зауважати. Не купувати нѣчого першихъ дней, бо тодѣ цѣны все дорожшій. Кажуть, що въ Вифлеемѣ красні рѣчи и танше. Що до першого то сумнѣваюсь, бо що выроблять въ фабрикахъ въ Вифлеемѣ, то не тримають у себе, тѣлько вывозять на збутъ до Єрусалиму. Танше то може бути, але зъ другои стороны нема часу въ Вифлеемѣ коли торгуватись, бо на Вифлеемѣ назначене звичайно одно передполудне, а нѣмъ вѣдправити ся богослужене зъ проповѣдію, нѣмъ оглянесъ василику, молочну печеру, вже часъ и до вѣдѣзду и нема коли. Отже купувати въ Єрусалимѣ, але на предложеню цѣну давати низше половины цѣны, и не купувати поединчо предметѣвъ, тѣльки

навыбирати, наскладати а опѣся годитись. У всѣхъ skleпахъ говорятъ по російски (бо зъ Россіи есть щорѣчно 8.000—10.000 паломникѣвъ) и труднѣйше по нѣмецки. Менѣ зацѣнивъ купецъ за выбраніи предметы 270 коронъ. Я ему подавъ свою цѣну 100 коронъ. Купецъ розлютивъ ся, розсердивъ ся и сказавъ: »Что же ты бачка (т. е батюшка) пріѣхалъ Богу молить ся или зъ людей шутить« (т. е жартувати) Я вѣдповѣвъ: »Я пріѣхалъ и Богу молить ся и зъ людей шутить, когда надо (треба) а ты подавая такую цѣну только изъ людей шутишь!« Торгъ въ торгъ, я не пѣднѣсь своєї цѣны анѣ о сотика, а мѣи грекъ опустилъ цѣлыхъ 170 коронъ. А хто знае, може я еще и такъ переплативъ. Отже смѣло давати одну третю цѣны, а торгъ хочъ пѣде пинаво, але удасть ся.

13. Зъ поворотомъ потрѣбніи суть такожь одна проповѣдь денно на спѣванѣи Службѣи Божѣи. Проповѣдники все повинни бути назначеніи напередъ, плянъ проповѣдей повиненъ вже бути приготованый передъ вѣдѣздомъ до св. Землѣи.

14. Въ »Додатку до провѣдника« повиненъ бути списаный порядокъ пѣсень, якѣ мають бути вѣдспѣванѣи по порядку пѣдчасъ довгого походу зъ двѣрца ерусалимского до Божого Гробу Такожь повиненъ той »Додатокъ« бути заосмотреный въ бѣльше нашихъ звѣстныхъ пѣсень церковно-народныхъ. Особливо потрѣбна есть звѣстна великолѣпна пѣсня: »Христе Царю справедливый« для спѣваня еи по крестнѣи дорозѣ Спасителя. Потрѣбніи суть такожь тропарѣи Рождеству, Крещеню, Вознесеню Іисуса Христа; Рождеству, Успеню Богородицѣи; Рождеству Іоана Предтечи, щобы ихъ вѣдспѣвати на вѣдповѣдныхъ мѣстцяхъ. Такожь повинна бути тамъ помѣщена пѣсня »Величить душа моя Господа« для вѣдспѣваня еѣ въ печерѣи стрѣчи Матери Божоїи зъ Єлисаветою.

15. Будуче паломничество повинно взяти такожь пѣдъ рѣзвату чи не танше, лучше, а на всякѣи спѣсѣбѣи интереснѣйше булобъ ѣхати на Чернѣвцѣи, Яссы, Букарешть, Царгородъ а опѣсля Егейскимъ моремъ въ святу Землю. Ся рута мала-бъ и ту добру сторону, що паломники высѣвши зъ корабля въ Гаїфа могли бы пѣдѣѣхати желѣзницею ажъ пѣдъ самъ Назаретъ, поклонити ся святошамъ тамошнымъ, опѣсля желѣзницею дѣстати ся ажъ надъ славне озеро Генезаретске, освящене

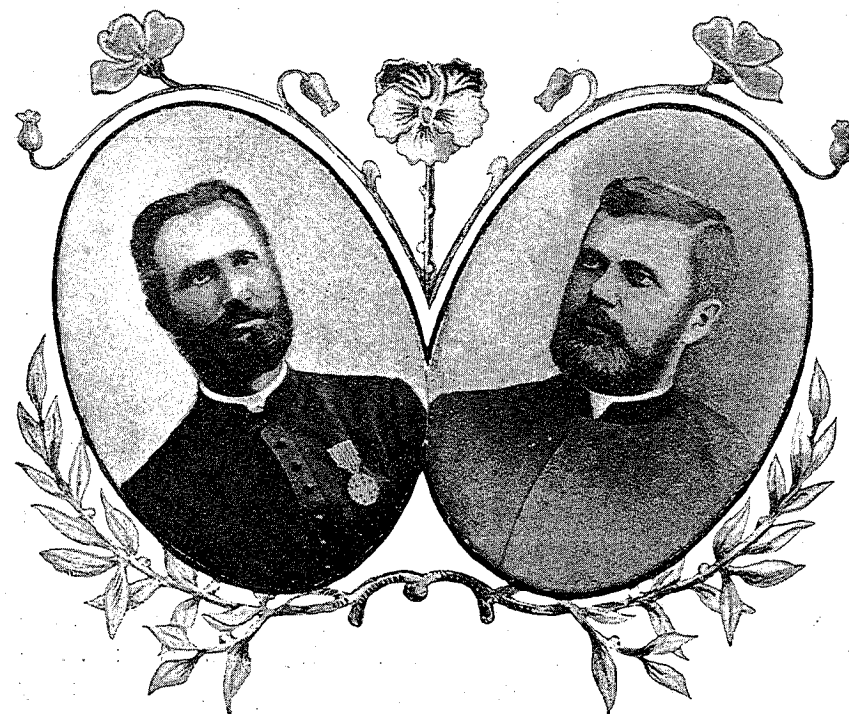
только чудами Іисуса Христа. Зъ вѣдтамъ повернути назадъ на корабель и пѣдплынути пѣдъ Яффѣи, де ишло бы вже все по давнѣи програмѣ.

16. Коли се паломничество будуче, мало-бъ на метѣ, якъ и се минувше, промощувати дорогу до зѣединеня церковъ, то чи не вѣдповѣдно було бы зъ нашої стороны заініциувати справдѣ якусь ширшу акцію для зѣеднюваня приклонникѣвъ той идеи середъ грецкого, російского и вѣрменского духовенства. Чи не було-бъ вѣдповѣдно устроити яку академію, наукову богословску диспуту, вѣдвѣдины вызначнѣйшихъ ихъ людей, тѣснѣйшии зносины зъ ними. Тутъ мусимо собѣ зъ горы сказати, що робимо се въ цѣли пропаганды нашої католицкой идеи, щобъ не наразитись на безпѣдставніи, злѣбніи пѣдозрѣннѣи такъ вѣдъ своихъ якъ и вѣдъ чужихъ. Стороненемъ вѣдъ себе, недовѣрюванемъ, спогляданемъ зъ поза плота, не притягнемъ до себе нѣкого, не осягнемъ бажанѣи цѣли. Треба щобы у насъ въ краю, на родинѣи взялись нашѣи богословы до основныхъ студіи надъ проясненемъ рѣжниць межѣи церковю католицкою а православною. Тѣи студіи повинни бути выданѣи въ російскѣи и новогрецкѣи языцѣи въ цѣли пропаганды католицизму межѣи ортодоксами. Такожь такѣи загальнославянскѣи зѣѣзды въ Велеградѣи на Моравіи, въ якихъ сего року взяли участь нашѣи священники, Всч. о. Д. Дорожинскѣи, Т. Лежогубскѣи, Н. Галуцинскѣи ЧСВВ., В. Жолдакъ зъ Ексц. Митрополитомъ на чолѣи вельми промощують дорогу великому дѣлу зѣединеня Церковь.

Чимъ для католикѣвъ Римъ, для магомеданъ Мекка, тымъ для православныхъ такъ Россіянъ, якъ и Грековъ попри Єрусалимъ есть святынна гора Атосъ зъ еѣи тысячными монастырями, зъ своимъ легиономъ монаховъ. Чи не було-бъ всказанымъ заложити и на Атосѣи монастырь католицкѣи о житю правдиво аскетичномъ? Въ св. мѣстѣи Єрусалимѣи, на св. горѣ Атосъ мы мусимо мати свои залѣги, свое вѣйско коли маемо ихъ здобути, коли мають спѣвнитѣи ся чимскорше слова Христовѣи: »одно стадо, оденъ пастырь!.....«

* * *

А теперъ прощаємось зъ вами, дорогі спѣвпутники, милі брата краєне и вы любі читачѣ, котрымъ отся паломнича книжка впаде въ руки. Кѣнчимо еѣ щирымъ желанемъ, шобы такъ щасливо, якъ мы ту паломнику подорожь до сего земного Єрусалима вѣдбули, такъ само щасливо колись мы перебули такожь

Лѣтописцѣ паломництва:
о. Василій Мацюракъ, о. Юліанъ Дзеровичъ, катихитъ
парохъ Рыбника. видѣл. школы въ Бродахъ.

и наше паломництво въ той гарный, небесный Єрусалимъ. И тамъ, тамъ, у Бога, у возшедшого ся на небеса Сына Божого дай намъ Боже всѣмъ зустрѣнутись, и вразъ зъ Матерію Єго найсвятѣйшою, зъ Ангелами и всѣми Святыми Єго вѣчно величати и славити.

Слава Іисусу Христу!

Маленька статистика

505-ти участникѣвъ Русинѣвъ першого руского паломництва въ Святу Землю,

5. — 27. вересня, 1906.

Ю. Д.

I. Пѣсля дієцезій було: 332 Архієцезіи Львѣвской,
99 Дієцезіи Перемышльскои,
68 Дієцезіи Станиславѣвской.
6 Дієцезіи Крижевацкои

505

II. Пѣсля пола: 389 мужчинъ
116 женщинъ

505

III. Пѣсля стану:

A. Мужчины:	B. Женщины:
232 рѣльничѣвъ	66 селянокъ — рѣльничокъ
89 священникѣвъ	18 женъ священникѣвъ,
11 богословѣвъ	8 служащихъ, робѣтницъ
9 властителѣвъ реальностей	6 доньокъ священникѣвъ
8 ремѣсникѣвъ	6 женъ урядн. або купцѣвъ
6 народныхъ учителѣвъ	4 учительки
5 урядникѣвъ цѣсарскихъ	4 Сестры Служебницѣ
5 купцѣвъ	2 вдовы по священникахъ
3 професоры гѣмназіяльнѣ	2 » » урядникахъ
2 адвокаты (пенс. совѣт. суду)	116
2 артисты (спѣвакъ и маляръ)	
2 автономичнѣ урядники	
2 цѣсарскѣ подѣурядники	
2 пенсіон. цѣсарскѣ подѣур.	
1 братъ ЧСВВ.	
<hr/> 389	

IV. ПѢсля вѣку:

Въ вѣку вѣдъ 11 до 20 лѣтъ:	11	памонокѡвъ
» » » 21 » 30 »	73	»
» » » 31 » 40 »	102	»
» » » 41 » 50 »	112	»
» » » 51 » 60 »	131	»
» » » 61 » 70 »	61	»
» » » 71 » 80 »	9	»
Не подали свога вѣку:	6	»
	505	

- Найстаршій паломникъ зъ интелігенціи: Впр. О. Кирилъ Се-
лецкій, маючій 71 лѣтъ.
Найстаршій паломникъ зъ селянства: Ч. Дубина Григорій
зъ Поповець, маючій 76 лѣтъ.
Найстарша палом. зъ интел.: Вп. Анна Лысякъ въ вѣцѣ 68 лѣтъ.
» » » селянъ.: Ч. Евдокія Маковичъ въ в. 69 л.
Наймол. пал. зъ интел.: Емануиль Дорожинскій въ в. 11 л.
» » » селян.: Михаилъ Кузь зъ Зборова въ в. 21 л.
Наймоладша палом. зъ интеліг.: Марта Поповичѣвна зъ Го-
родницѣ въ вѣцѣ 14 лѣтъ.
Наймол. пал. зъ сел.: Анна Костельникъ зъ Бечкерестуръ, 16 л.

Поазбучный списъ
паломнокѡвъ Русинѡвъ.

Юл. Дз.

- Абрисовскій Левъ 25 л. укѡнч. бог. Львѡвъ гр. III, ч. п. 538.
Алискевичъ Иванъ 37 л. парохъ Ярославичѣ гр. I, ч. п. 4.
» Ольга 32 лѣтъ жена свящ. » гр. I, ч. пал. 5.
Андріовскій Семень 43 л. рѡльникъ Рожанка выж. гр. III, 494.
Бабій Стефанъ 46 л. рѡльн. Тустановичѣ гр. IV, ч. п. 335.
Багрій Иванъ 49 л., рѡль. Зборѡвъ, гр. III, ч. пал. 21.
Баловскій Йосифъ 36 л. масаръ, Загѡре, гр. III, ч. п. 532.
Бандрѡвчакъ Никол. 26 л. рѡльн. Новосѣльцѣ гнев. гр. III, 535.
Барвѣнскій Мартинъ, 71 л., парохъ, Покропивна, гр. IV, 302.
Барничъ Йосифъ, 52 л., управ. шкѡл., Балинцѣ, гр. V., 439.
Барчишинъ Михаилъ, 23 л., рѡльникъ, Красне, гр. I, ч. п. 61.
Барщевскій Даниль, 53 л., рѡльн., Накваша, гр. I, ч. п. 89.
Батюкъ Анна, 31 л., рѡльн., Кукизѡвъ, гр. V, ч. п. 460.
Башуцкій Иванъ Гринькѡвъ, 39 л., рѡльн., Зборѡвъ, гр. I, 34.
Бачинскій Семень, 58 л., власт. реалън., Сороцко, гр. I, 47.
Безручка Даниль, 63 л., рѡльн., Замѡсте, гр. III, ч. п. 244.
Береза Иванъ 50 л., рѡльн., Дычки, гр. I, ч. п. 53.
Березовскій Романъ, 31 л., парохъ, Протесы, гр. IV, 310.
Березюкъ Лука, 59 л., рѡльн., Куликѡвъ, гр. III, ч. п. 232.
Беркета Павло, 50 л., рѡльн., Ренѡвъ, гр. I, ч. палѡм. 91.
Билинкевичъ Кипріянь, 60 л., парохъ, Ласкѡвцѣ, гр. II, 119.
Билиньска Марта, 48 л., вд. по урядн., Львѡвъ, гр. V, 423.
Билиньскій — Слотило Петро 37 л., рѡльн., Бѣлина, V, 481.
Блавацкій Иванъ, 62 л., пасѣчникъ Пѡдлѣски малй, III, 267.
Блѣхарскій Иванъ, 49 л., рѡльн. Жовква, гр. V., ч. п. 457.
Богоносъ Димитрій 47 л., канц. рад. пов., Жидачѡвъ, V, 543

Бодревичъ Данило, 30 л., парохъ, Порохникъ, гр. V, 416.
 Бойчукъ Григорій, рѣльникъ, Иване Пусте, гр. II, 195.
 » Стефанъ, 40 л., рѣльн., Струтинъ нижн., гр. II, 147.
 » Федоръ, 58 л., рѣльн., Коршѣвъ, група II, ч. п. 180.
 Борисевичъ Володимиръ, 45 л., парохъ, Бѣлка, гр. V, 420.
 » Ольга, 19 л., донька сьвящ., Бѣлка, гр. V, 363.
 Бородчакъ Марія, 58 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 248.
 » Михайло, 39 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 247.
 Боронѣвна Казимира, 24 л., учителька, Щавне, гр. V, 428.
 Бубнякъ Даміанъ, 29 л., рѣльн., Вапенне, гр. V, 476.
 » Григорій, 29 л., рѣльн., Загѣре, гр. V, 527.
 Будникъ Анастасія, 32 л., рѣльн., Тростянець, гр. II, 154.
 » Якимъ, 39 л., крамарь, Тростянець, гр. II, 153.
 Булка Олекса, 40 л., рѣльн., Скварява, гр. I, ч. п. 78.
 Бунда Иванъ, 35 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 253.
 » Марія, 61 л., » » гр. III, 254.
 » Николай, 61 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 252.
 Буракъ Иванъ, 42 л., рѣльн., Полюхѣвъ, гр. III, ч. п. 264.
 Бурачокъ Василь, 55 л., рѣльн., Заланѣвъ, гр. II, 175.
 Бѣлецкій Якимъ, 23 л., рѣльн., Семигинѣвъ, гр. IV, 346.
 Бѣлоруска Анастасія, 37 л., рѣльничка, Глиняны, гр. III, 236.
 Ваврыкъ Михаилъ, 45 л., парохъ, Пѣдкамѣнь, гр. I, 14.
 Ванѣвскій Стефанъ, 35 л., рѣльн., Бабина, гр. V, 486.
 Ваньо Емилианъ, 43 л., парохъ, Заланѣвъ, гр. II, 102.
 Варениця Марія, 56 л., рѣльн., Турѣвка, I, 50.
 Вархолякъ Иванъ, 50 л., рѣльн., Ожомля, гр. V, 450.
 Василѣвъ Петро, 67 л., рѣльн., Рожанка нижна, гр. V, 501.
 Ватраль Иванъ, 58 л., рѣльн., Болшѣвъ, гр. II, 186.
 Венгриновичъ Волод., 33 л., парохъ, Нижанковичѣ, V, 414.
 Вербенець Текля, 26 л., учителька, Ветлинъ, гр. V, 427.
 Вербиньскій Теодоръ, 62 л., рѣльн., Замѣсте, гр. III, 258.
 Вецаль Михаилъ, 44 л., рѣльн., Зелена, гр. I, 63.
 Вильчиньскій Станисл., 28 л., сотрудн., Герасимѣвъ, II, 132.
 Винярскій Володим., 40 л., парохъ, Ивановка, гр. I, 7.
 Владиміръ Алексей, 61 л., рѣльн., Зборѣвъ, гр. I, ч. п. 33.
 » Марія, ж. Алек., 58 л., рѣльн., Зборѣвъ, гр. I, 28.
 » ж. Вас., 41 л., рѣльн., Зборѣвъ, гр. I, 24.
 » 40 л., рѣльн., Зборѣвъ, гр. I, ч. п. 19,

Владиміръ Йосифъ, 51 л., рѣльн., Зборѣвъ, гр. I, 32.
 Влохъ Иванъ, 57 л., рѣльникъ, Остапе, гр. I, ч. п. 77.
 Вознякъ Параскевія, 56 л., рѣльн., Ордѣвъ, гр. III, 231.
 Войнаровскій Титъ, 50 л., парохъ, Балинцѣ, гр. II, 101.
 Войтовичъ Василь, 55 л., рѣльн., Губичѣ, гр. V, 529.
 Войтунишакъ Марія, 42 л., рѣльн., Дубляны, гр. V, 482.
 Волянскій Иванъ, 50 л., парохъ, Островець, гр. I, 10.
 Воронка Магда, 33 л., рѣльн., Дорогѣвъ, гр. I, ч. п. 69.
 Гаврылюкъ Михаилъ, 70 л., рѣльн., Пониква вел., гр. I, 97.
 » Анна, 60 л., рѣльн., Пониква вел., гр. I, 96.
 Галиковскій Володим., 54 л., парохъ, Рожанка выж., V, 422.
 Галѣй Константинъ, 67 л., рѣльн., Дашава, гр. IV, 343.
 Гамкало Йосафатъ, 70 л., рѣльн., Городище корол., гр. II, 162.
 Ганкало Йосифъ, 57 л., рѣльн., Городище кор., гр. II, 163.
 Гарбузь Стефанъ, 50 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 251.
 » Анна, 69 л., рѣльн., Глиняны Застав., гр. III, 269.
 Гинилевичъ Володимиръ, 43 л., парохъ, Тисова, гр. V, 413.
 Гладишь Теодоръ, 52 л., рѣльн., Розворяны, гр. III, 237.
 Глинковскій Адольфъ, 67 л., вл. реалън., Стар. Самборъ V, 446.
 Гмитрикъ Яляріонъ, 54 л., катех. гѣмн., Самборъ, гр. V, 403.
 » Михалина, 47 л., жена катех., Самборъ, гр. V, 402.
 Гнатишакъ Гаврииль, 56 л., парохъ, Крыниця, гр. V, 401.
 Гнатюкъ Иванъ, 54 л., рѣльн., Незнанѣвъ, гр. III, 287.
 « Якимъ, 58 л., » » гр. III, 288.
 Горакъ Теодоръ, 43 л., рѣльн., Усте, гр. III, ч. п. 332.
 Гордынська Михалина, 33 л., учителька, Наконечне, V, 430.
 Городецкій Стефанъ, 53 л., парохъ, Вербилѣвцѣ, гр. V, 404.
 Готтинъ Павло, 48 л., рѣльн., Рожанка ниж., гр. V, 500.
 Грицай Семень, 52 л., рѣльн., Зборѣвъ, гр. I, 25.
 Громикъ Марія, 60 л., рѣльн., Рожиска, гр. I, 43.
 Громосякъ Николай, 60 л., рѣльн., Крыниця, гр. V, 464.
 Грушакъ Илія, 42 л., рѣльн., Стрый, гр. IV, 339.
 Гудима Андрей, 62 л., рѣльн., Пальчинцѣ, гр. I, 65.
 Гузаръ Григорій, 50 л., рѣльн., Любинѣ, гр. V, 525.
 Гринусъ Михаилъ, 65 л., рѣльн., Лядзке мале, гр. I, 82.
 Гулей Йосафатъ, 59 л., рѣльн., Городище кор., гр. II, 161.
 Гумецкій Юліанъ, 37 л., парохъ, Любеля, гр. V, 410.
 Гумецка Катря, 33 л., жена сьвящ., Любеля, гр. V, 332.

Галанъ Марія, 44 л., рѳльн., Глиняны, гр. III, 241.
Галай Михайль, 36 л., рѳльникъ, Полтва, гр. III, 240.
Галанъ Теодоръ, 68 л., рѳльн., Глиняны Заст., гр. III, 239.
Гецѳвъ Онуфрей, 47 л., гѳмн. проф., Бучачь, гр. V, 544.
Гой Николай, 66 л., рѳльникъ, Михайлѳвка, гр. I, 66.
Гонтарскій Григорій, 54 л., пенс. свящ., Дрогобычь, V, 421.
Гораль Илія, 50 л., рѳльн., Рожиска, гр. I, ч. п. 45.
Гроцкій Йосифъ, 36 л., братъ ЧСВВ., Львѳвъ, гр. III, 223.
Гурскій Иванъ, 55 л., рѳльникъ, Скварява гр. I, 79.
Давидовичъ Изидоръ, 50 л., парохъ, Радехѳвъ, гр. III, 228.
» Евгений, 19 л., матуристъ, Радехѳвъ, гр. III, 229.
Давидчукъ Теодоръ, 46 л., власт. реалън., Скалатъ, гр. I, 49.
Дакъ Андрей 52 л., рѳльникъ, Войславичѳ, гр. V, 468.
Дашкевичева Амалія, 49 л., ж. свящ., Тустановичѳ, гр. V, 425.
Дашкевичѳвна Ольга, 19 л., донька свящ., Тустанов., V, 426.
Демосъ Михайль, 36 л., дозорця дому, Львѳвъ, гр. III, 278.
Дзеровичъ Юліянь, 35 л., катехитъ, Броды, гр. I, 17.
Джинджиристый Иванъ, 58 л., рѳльн., Настасѳвъ гр. I, 55.
» Прокѳпъ, 52 л., рѳльн., Настасѳвъ, I, 56.
Джуджаръ Михайль, 60 л., рѳльн., Бечкерестуръ, гр. V, 517.
Дмишко Марія, 59 л., рѳльн., Глиняны, гр. III, 250.
Добрянскій Леонтій, 44 л., урядн. жел., Львѳвъ, гр. V, 555.
Довбушъ Николай, 64 л., рѳльн., Цѳнева, гр. II, 146.
Довгенька Василь, 28 л., рѳльникъ, Тарнавка, гр. V, 502.
Донаровичъ Стефанъ, 44 л., парохъ, Бориничѳ, гр. IV, 304.
Дорожинскій Діонизій Д-ръ 40 л., катих. гѳмн., Львѳвъ, III, 204.
» Емануиль, 11 л., учен. гѳмн. Львѳвъ, гр. III, 205.
Драпала Ева, 46 л., рѳльн., Хорѳвъ, гр. V, 471.
Дронишинець Андрей, 59 л., рѳльн., Рожанка выж., V, 496.
Дубина Григорій, 76 л., рѳльн., Немячь, гр. I, 87.
Дувѳрякъ Андрей, 58 л., рѳльн., Печенѳжинъ, гр. II, 142.
Дудкевичъ Евгений, 33 л., парохъ, Шишкѳвцѳ гр. II, 122.
» Валерія, 28 л., жена свящ., Шишкѳвцѳ, гр. II, 123.
Дуткевичъ Катерина, 18 л., власт. реалън., Зборѳвъ, гр. I, 35.
Дула Анна, рѳльн., Дюрдево, група V, 518.
Дячокъ Николай, 34 л., рѳльн., Ольховець, гр. II, 193.
Емхе Катарина, 23, рѳльн., Кнѳгиничѳ, гр. IV, 323.
Еффиновичъ Теодозій, 68 л., парохъ, Попѳвцѳ, гр. I, 12.

Жеграй Иванъ (Илькѳвъ), 60 л., рѳльн., Зборѳвъ, гр. I, 23.
» » (Гаврилѳвъ) 57 л., рѳльн., Зборѳвъ, гр. I, 27.
» Магдалина, 20 л., рѳльничка, Зборѳвъ, гр. I, 38.
Жигаль Иванъ, 28 л., сотрудинокъ, Болехѳвъ, гр. II, 114.
Жигальова Лукія, 24 л., жена свящ., Болехѳвъ, гр. II, 115.
Жерко Надъ, 76 л., рѳльн., Бечкерестуръ, гр. V, 514.
Заблоцкій Теодоръ, 47 л., рѳльн., Глиняны, гр. III, 259.
Заболотный Теодоръ, 37 л., Соботѳвъ, гр. II, 157.
Завалій Анна, 29 л., рѳльн., Яниска, гр. V, 474.
Загребельный Стефанъ, 69 л., рѳльн., Рожиска, гр. I, 44.
Задворнякъ Петро, 24 л., питомецъ, Римъ, гр. V, 556.
Задорецка Анна, 60 л., жена свящ., Гринѳвъ, гр. III, 224.
Зазуля Василь, 66 л., рѳльн., Гнилички, гр. I, 67.
Зазулякъ Иванъ, 40 л., парохъ, Рожиска, гр. I, 6.
Зарицкій Людомиръ, 40 л., парохъ, Усте, гр. IV, 315.
Заячковскій Онуфрій, 57 л., рѳльн., Острѳвъ, гр. II, 190.
Збудовскій Вячеславъ, 42 л., парохъ, Зубрець, гр. II, 120.
Зваричъ Иванъ, 57 л., рѳльн., Зборѳвъ, гр. I, 22.
» Григорій, 60 л., рѳльн., Цебрѳвъ, гр. I, 41.
Зубрицкій Юліянь, 41 л., парохъ, Яхторѳвъ, гр. III, 209.
Зубрицка Бронислава, 36 л., жена свящ., Яхторѳвъ, III, 210.
Иванцѳвъ Стефанъ, 62 л., рѳльникъ, Пустоголовы, гр. I, 31.
Ивасюкъ Параска, 59 л., рѳльн., Боришкѳвцѳ гр. II, 198.
Илевичъ Александеръ, 28 л., завѳдатель, Кабарѳвцѳ, гр. I, 3.
Йонекъ Мелянія, 52 л., рѳльничка, Барылѳвъ, гр. III, 233.
Іойко Володимиръ, 35 л., секрет., суду, Глиняны, гр. II, 107.
Кавка Теодоръ, 49 л., боднаръ, Рогатынь, гр. II, 168.
Камяньскій Василь, 54 л., управ. школы, Новосѳлцѳ, II, 139.
Канака Иванъ, 56 л., рѳльн., Дунаѳвъ, гр. V, 537.
Калиньскій Иванъ, 34 л., парохъ, Волиця комарева, V, 412.
Кальмукъ Иванъ, 38 л., рѳльн., Миклашѳвъ, гр. III, 270.
Каратницкій Иванъ, 33 л., завѳд., Фирлѳвъ, гр. IV, 308.
Карповичъ Льонгинъ, 66 л., ЧСВВ. завѳд., Голубиця, гр. I, 2.
Кархутъ Теодоръ, 27 л., сотр., Цѳнева, гр. V, 541.
Кархутова Евгения, 24 л., ж. свящ., Цѳнева, гр. V, 542.
Качала Ирина, 61 л., рѳльн., Руда, гр. II, 172.
» Михайло, 31 л., рѳльн., Руда, гр. II, 177.
Качоръ Григорій, 56 л., рѳльн., Грибовичѳ, гр. III, 268.

Квасниця Василь, 64 л., рѳльн., Заланѳвъ, гр. II, 173.
» Доська, 29 л., рѳльн., » гр. II, 176.
Кеда Григорій, 60 л., рѳльн., Грабовецъ стрыйс., гр. IV, 336.
Кернога Николай, 32 л., рѳльн., Пѳдберезцѳ, гр. III, 269.
Кизима Иванъ, 54 л., рѳльн., Лысятчѳ, гр. IV, 342.
Киргачъ Григорій, 37 л., рѳльн., Рѳгѳзно, гр. V, 448.
Кисѳльовскій Филимонъ, 42 л., парохъ, Грабъ, гр. V, 409.
Кисѳльовска Стефанія, 38 л., жена свящ., Грабъ, V, 431.
Кишка Николай, 51 л., машин. жел., Загѳре (к. Санока), V, 531.
Кичма Евдокія, 31 л., рѳльн., Яниска, гр. V, 473.
Климашъ Теодоръ, 58 л., рѳльн., Козьова (к. Скол.), гр. V, 507.
Кнѳгиницкій Василь, 62 л., рѳльн., Пѳдвысока, гр. II, 179.
Коваль Петро, 54 л., купецъ, Синевѳдско выжн., гр. V, 508.
Коваликъ Димитрій, 60 л., рѳльн., Рудники, IV, 326.
Ковалѳвъ Николай, 43 л., рѳльн., Рожанка выжна, V, 497.
Козакъ Иванъ, 41 л., рѳльн., Остапе, гр. I, 68.
» Климъ, 55 л., рѳльн., » гр. I, 70.
» Павло, 41 л., » » гр. I, 71.
Козюпа Данило, 68 л., рѳльн., Данилѳвцѳ, гр. I, 40.
Коломыйчукъ Гаврилъ, 62 л., рѳльн., Городниця, гр. II, 143.
Комаръ Илія, 54 л., рѳльн., Цѳнева, гр. II, 145.
» Марія, 30 л., рѳльн., Глиняны, гр. III, 255.
Коменда Василій, 55 л., рѳльн., Плугѳвъ, гр. I, 84.
» Евдокія, 57 л., рѳльн., Плугѳвъ, гр. I, 83.
Кордасевичъ Левъ, 40 л., парохъ, Ляховичѳ под., IV, 311.
Кордуба Петро, 36 л., парохъ, Воля вел., гр. IV, 319.
Кореневичъ Василь, 54 л., рѳльн., Рожанка выжна, V, 499.
Корытко Миронъ, 30 л., парохъ, Ляшки корол., гр. III, 218.
Король Анна, 60 л., рѳльничка, Скопѳвъ, гр. V, 469.
Корчинскій Порфир., 52 л., рѳльн., Новосѳлка язл., II, 185.
Косаръ Михаилъ, 50 л., рѳльникъ, Мошкѳвцѳ, гр. II, 159.
Косаревичъ Юстина, 44 л., рѳльн., Ланы, гр. III, 293.
Коссакъ Игнатій, 58 л., мон. ЧСВВ., Золочѳвъ, гр. I, 11.
Костельникъ Анна, 16 л., рѳльн., Бечкерестуръ, гр. V, 516.
Косткѳвъ Иванъ, 48 л., рѳльн., Усте, гр. IV, 333.
Костьовятъ Максимъ, 55 л., Борыня, гр. V, 477.
Костѳвъ Діонизій, 48 л., дякъ, Дыдьова, гр. V, 478.
Костюкъ Иванъ, 73 л., рѳльн., Усте еписк., гр. V, 487.

Котовъ Илія, 50 л., парохъ, Хотимиръ, гр. II, 128.
Котула Николай, 54 л., рѳльникъ, Гошовчикъ, гр. V, 521.
Коциловскій Йосифъ, 29 л., богосл., Римъ, гр. V, 553.
» Кирилъ, 43 л., парохъ, Тылява, гр. V, 408.
Коцовскій Кипріянь, 62 л., сов. и адв., Стрый, гр. III, 208.
Коцюба Михаилъ, 26 л., учит. гимн., Тарнопѳль, гр. III, 225.
Кочанъ Иванъ, 50 л., рѳльн., Любинѳ, гр. V, 524.
» Анна, 34 л., рѳльн., Любинѳ, гр. II, 547.
Кравцѳвъ Теодоръ, 37 л., рѳльн., Явче, гр. IV, 322.
Красицка Теод., 47 л., вд. по контр. под., Нижанковичѳ, V, 435.
Красѳнчукъ Даниль, рѳльн., Павлѳвъ, гр. I, 92.
Кречковскій Иванъ, 49 л., рѳльн., Пѳски, гр. V, 447.
Крыницкій Стефанъ, 56 л., рѳльн., Крыниця, гр. V, 463.
Крысоватый Николай, 27 л., рѳльн., Остапе, гр. I, 72.
Крысовата Параскевія, 49 л., рѳльн., Остапе, гр. I, 73.
Крукъ Мѳрцеля, 42 л., власт. молочар., Стрый, гр. IV, 340.
Кузь Йосифъ, 50 л., рѳльн., Зборѳвъ, гр. I, 26.
» Михаилъ, 21 л., рѳльн., » гр. I, ч. 36.
» Стефанъ, 34 л., рѳльн., Зборѳвъ, гр. I, ч. 29.
Кулакъ Василь, 57 л., рѳльн., Ляховичѳ подор., гр. IV, 349.
Кулицкій Иванъ, 51 л., парохъ, Маркопѳль, гр. I, 8.
Кульчицка Теодора, 22 л., служаща, Вишнѳвчикъ, гр. I, 52.
Кучмакъ Иванъ, 59 л., рѳльн., Любинѳ, гр. V, ч. 523.
Кушликъ Якимъ, 68 л., ем. дозор. вязн., Стрый, гр. IV, 338.
Куштикъ Марія, 32 л., рѳльн., Синевѳдско выжне, гр. V, 509.
Лабка Иванъ, 51 л., рѳльн., Русилѳвъ, гр. III, ч. 235.
Ласѳйчукъ Анастасія, 69 л., рѳльн., Стопчатѳвъ, гр. II, 140.
Левицкій Михаилъ, 33 л., парохъ, Княжѳвске, гр. II, 113.
Лысякъ Анна, 68 л., вдова по свящ., Львѳвъ, гр. III, 203.
» Лукія 23 л., донька свящ., Львѳвъ, гр. III, 216.
Лѳпска Викторія 40 л., служаща, Чернѳвцѳ, гр. II, 144.
Логинскій Иванъ, 68 л., рѳльн., Стрый, гр. IV, 341.
» Йосифъ, 34 л., парохъ, Володимирцѳ, гр. IV, 310.
Лутчинъ Андрей, 64 л., рѳльн., Сокаль, гр. V, 479.
Луцкѳвъ Иванъ, 47 л., рѳльн., Холоѳвъ, гр. I, 93.
» Параскевія, 45 л., рѳльн., Холоѳвъ, гр. I, 94.
Любовичъ Кароль, 47 л., парохъ, Звенигородъ, гр. II, 134.
» Мелянія 30 л., жена свящ., Звенигородъ, гр. II, 434.

Лещиньскій Корнилій, 62 л., управ. школы, Наконечне, V, 441.
» Петро, 49 л., власт. реальн., Монастирець, IV, 318.
Леськѡвъ Анна, 50 л., рѡльн., Смѡльно, гр. V, 552.
Мазуръ Василь, 60 л., рѡльн., Пѡдгороде, гр. III, 242.
Макай Илія, 55 л., рѡльн. Бечкерестуръ, гр. V, 513.
Маковичъ Василь, 72 л., рѡльн., Пѡдгороде, гр. II, 170.
» Евдокія, 69 л., рѡльн., » гр. II, 169.
Максимъ Илія, 39 л., рѡльн., Батичѣ, гр. V, 528.
Маланчукъ Иванъ, 32 л., рѡльн., Липицѣ, гр. IV, 330.
Малецкій Онуфрей, 25 л., богословъ, Стѡбно, гр. V, 437.
Малый Николай, 41 л., парохъ, Ясенѡвцѣ, гр. I, 18.
Маркѡвъ Иванъ, 58 л., рѡльн., Скалатъ, гр. I, 48.
Марковичъ Йосифъ, 34 л., рѡльн., Бойкѡвцѣ, гр. I, 39.
Мартинюкъ Василь, рѡльн., Остапе, гр. I, 74.
» Марія, рѡльн., Остапе, гр. I, ч. 75.
» Иванъ, 23 л., рѡльн., Немячъ, гр. I, 85.
Марцелюкъ Симеонъ, 55 л., рѡльн., Руденко Ляцке, V, 491.
Марфей Онуфрей, 30 л., рѡльн., Кобаки, гр. II, 181.
Маслюкъ Февронія, 36 л., зарѡбница, Лишня, гр. V, 519.
Масновскій Максимиліанъ, 57 л., пенсіоністъ, Львѡвъ, V, 443.
Масцюхъ Василій Д-ръ, 33 л., проф. дух. сем., Перемышль, V, 415.
Мацевичъ Петро, 49 л., власт. реальн., Долина, гр. II, 116.
Мацюракъ Василь, 37 л., парохъ, Рыбникъ, гр. V, 444.
Медвѣдь Иванъ, 62 л., рѡльн., Тустоголови, гр. I, 30.
Мелень Андрей, 52 л., рѡльн., Дулибы, гр. IV, 337.
Мельникъ Димитрій, 66 л., рѡльникъ, Зборѡвъ, гр. I, 20.
» Яковъ, 46 л., рѡльн., Бунѡвъ, гр. IV, 344.
» Михайль, 38 л., рѡльн., Слобѡдка, гр. V, 526.
Мельниковичъ Николай, 48 л., рѡльн., Гошѡвъ, гр. II, 151.
Мизъ Емиліанъ, 63 л., парохъ, Зборѡвъ, гр. I, ч. 1.
Миго Иванъ, 35 л., рѡльн., Либохора, гр. V, 511.
Микитинъ Григорій, 35 л., рѡльн., Либохора, гр. IV, 512.
Минчакевичъ Василь, 56 л., рѡльн., Волкѡвъ, гр. IV, 325.
Миськѡвъ Юлія, 40 л., рѡльн., Белзецъ, гр. I, 80.
Михайлѡвъ Петро, 30 л., касієръ магістр. Бускъ, гр. III, 292.
Михайльонка Василь, 47 л., рѡльн., Струтынъ нижн., II, 148.
Михновскій Иванъ, 28 л., учит., Синява гр. V, 440.
Мишокъ Марія, 35 л., Сестра Служ., Кристинопѡль, гр. III, 215.

Мишуга Александеръ, 52 л., оперов. спѣвакъ, Кієвъ, III, 207.
» Лука, 20 л., укѡнч. гѡмн., Львѡвъ, гр. III, 206.
Мовчанъ Михайль, 38 л., рѡльн., Остапе, гр. I, 76.
Могильницкій Йосифъ, 67 л., парохъ, Бабче, гр. II, 109.
Морозъ Николай, 26 л., рѡльн., Стронятынъ, гр. V, 458.
Мотъ Романъ, 60 л., рѡльн., Полюхѡвъ, гр. III, 265.
Москалюкъ Марія, 43 л., рѡльн., Боришкѡвцѣ, гр. II, 197.
Мочернюкъ Григорій, 50 л., рѡльн., Ковалѣвка, гр. II, 141.
Мриць Теофіль, 44 л., проф. гѡмн., Тернопѡль, гр. III, 226.
Мрочкова Анна, 46 л., рѡльн., Хорѡвъ, гр. V, 472.
Музика Игнатій, 65 л., рѡльн., Бенева, гр. I, 60.
Мулькевичъ Гавріиль, 35 л., коваль, Камѣнка Струм., III, 230.
Мѣльницкій Йосифъ Д-ръ, 70 л., віцєректоръ, Львѡвъ, III, 222.
Мидзиньскій Йосифъ, 47 л., вл. реальн., Тустановичѣ, V, 533.
Назаръ Симѡнъ, 62 л., рѡльн., Сновичъ, гр. I, 81.
Назаревичъ Юлія, 28 л., учит., Чистогорѣ, гр. V, 429.
Найда Максимъ, 57 л., рѡльн., Ляховичѣ подор., гр. IV, 350.
Наконечный Северинъ, 40 л., парохъ, Лдзѣне, IV, 306.
Наконечна Софія, 37 л., жена свящ., Лдзѣне, IV, 307.
Немишь Иванъ, 64 рѡльн., Черпатынъ гр. V, 489.
Николюкъ Иванъ, 34 л., рѡльн., Мельниця, гр. II, 191.
Новакъ Михайль, 48 л., рѡльн., Замѡсте, гр. III, 249.
Новакъ Анна, 40 л., рѡльн., Козѡвка гр. III, 488.
Новицкій Василь, 44 л., парохъ, Олешкѡвъ, гр. II, 136.
Носаль Илія, 44 л., рѡльникъ, Крыниця, гр. V, 465.
Окуневска Наталія, 32 р., донька свящ., Яворѡвъ, гр. II, 105.
Олеськѡвъ Стефанъ, 62 л., Изидорѡвка, гр. IV, 351.
Олѣйникъ Павло, 63 л., капіталістъ, Золочѣвъ, гр. IV, 324.
Павлѡвъ Стефанъ, 29 л., рѡльн., Усте, гр. IV, 331.
Павлюкъ Марія, 60 л., акушерка, Княже, гр. II, 178.
» Михайль, 73 л., рѡльн., Мышинъ гр. II, 184.
Панькевичъ Петро, 57 л., рѡльн., Ярычѡвъ новый, гр. III, 271.
Панькѡвъ Тимотей, 64 л., рѡльн., Камѣнка струм., гр. III, 597.
» Варвара, 62 л., рѡльн., Кам. струм., гр. III, 296.
Панцьо Петро, 52 л., рѡльникъ, Тылява, гр. V, 451.
Парацій Спиридонъ, 28 л., рѡльн., Слобѡдка горѣшна, II, 189.
Пасѣчиньскій Теодоръ, 21 л., богосл., Макунѣвъ, гр. V, 546.
Пацанъ Михайль, 66 л., рѡльн., Святоє, гр. V, 484

Пеленичка Иванъ, 58 л., рѣльн., Конюхѣвъ, гр. IV, 352.
Пелишокъ Аксентій, 50 л., рѣльн., Дѣдилѣвъ, гр. III, 290.
Петрыкъ Павло, 54 л., рѣльн., Крыница, гр. V, 467.
Петрюкъ Михайль, 51 л., рѣльн., Мышинъ, гр. II, 182.
» Марія, 50 л., рѣльн., Мышинъ, гр. II, 183.
Петрушевичъ Володимиръ, 58 л., парохъ, Калушъ гр. IV, 303.
Петелька Теодора, 45 л., рѣльн., Збоиска, гр. II, 149.
Петыкъ Александеръ, 42 л., екзек. подат., Калушъ, гр. I, 51.
Пецухъ Николай, 57 л., рѣльн., Хренѣвъ, гр. III, 294.
Пилипѣвъ Василь, 54 л., рѣльн., Рожанка выж., гр. V, 498.
Пирожакъ Григорій, 41 л., купецъ, Львѣвъ, гр. III, 279.
» Марта, 39 л., жена купця, Львѣвъ, гр. III, 280.
Плювакъ Иванъ, 55 л., рѣльникъ, Сыневѣдско выж., V, 510.
Пѣдборочиньска Марія, 36 л., жена вознь., Львѣвъ, III, 283.
Пѣдлещецкій Йосифъ, 49 л., рѣльн., Заланѣвъ, гр. II, 174.
» Кароль, 57 л., ем. сов. суда, Камѣнка стр., III, 211.
Подобѣвкій, Стефанъ, 51 л., рѣльн., Лавочне, гр. V, 505.
Покотило Микита, 63 л., рѣльн., Тартакѣвъ, гр. V, 545.
Полянскій Амврозій, 52 л., парохъ, Конюхѣвъ, гр. IV, 301.
Поливка Володимиръ, 36 л., дякъ, Яворникъ руск., гр. V, 475.
Попель Иванъ, 56 л., парохъ, Довгополе, гр. II, 118.
Поповичъ Матей, 45 л., парохъ, Павлѣвъ, гр. I, 15.
Поповичева Савина, 45 л., жена свящ., Павлѣвъ, гр. I, 16.
» Святослава, 30 л., ж. свящ., Городница, гр. II, 103.
Поповичѣвна Марта, 14 л., донька свящ., Городница, II, 104
Пригода Йосифъ, 32 л., рѣльн., Славятынъ, гр. II, 165.
Припѣнъ Василь, 41 л., рѣльн., Бабина, гр. V, 485.
Проданъ Катерина, 60 л., рѣльн., Козачѣвка, гр. II, 196.
Прокопѣвъ Марія, 40 л., рѣльн., Мышкѣвъ, гр. II, 190.
Процькъ Максимъ, 36 л., рѣльн., Зелена, гр. I, 64.
Притулякъ Теодоръ, 53 л., рѣльн., Конкхѣвъ, гр. IV, 353.
Пѣкъ Василь, 28 л., сотрудн., Волкѣвцѣ, гр. II, 135.
Пѣкуликъ Теодоръ, 38 л., рѣльн., Радичѣ гр. IV, 329.
Пушкаръ Яковъ, 57 л., рѣльн., Тырява, гр. V, 453.
Пйонтковска Антонина, 24 л. жена касіера, Львѣвъ, III, 284.
Редкевичъ Иванъ, 50 л., крылош., Станиславѣвъ, гр. II, 131.
Рейтаръ Семень, 29 л., рѣльн., Лѣсневичѣ, гр. III, 300.
Решетилевичъ Тома, 66 л., парохъ, Волчинець, гр. III, 217.

Решетилевичъ Филемонъ, 69 л., парохъ, Глиняны, III, 202.
Рыбакъ Анастасія, 30 л., робѣтн. фабр., Винники, гр. III, 275.
» Юлія, 32 л., роб. фабр., Винники, гр. III, 276.
Ригайло Анна, 30 л., рѣльн., Вербѣвъ, гр. II, 188.
Рыхва Иванъ, 40 л., боднаръ, Камѣнка струм., гр. III, 299.
Робакъ Теодоръ, 40 л., рѣльн., Камѣнка струм., гр. III, 295.
Рожановскій Петро, 60 л., рѣльн., Рудники, гр. IV, 328.
Романъ Василь, 30 л., рѣльн., Беско, гр. V, 462.
Романичъ Марія, 45 л., рѣльн., Накваша, гр. I, 88.
Романьска Марія, 57 л., рѣльн., Порохникъ, гр. V, 470.
Ромашко Анна, 50 л., вдова по свящ., Сокаль, гр. V, 424.
Руденьскій Алексей, 44 л., парохъ, Невочинъ, гр. II, 110.
Рудкевичъ Анна, 58 л., рѣльн., Белзъ, гр. V, 449.
Рудницкій Романъ, 45 л., парохъ, Петликѣвцѣ старй, V, 419.
Русъ Чижмаръ Иля, 61 л., рѣльн., Бечкерестуръ, гр. V, 515.
Руцакъ Олекса, 58 л., рѣльн., Славско, гр. V, 506.
Савицка Марія, 45 л., кухарка, Львѣвъ, гр. III, 282.
Савкѣвъ Катерина, 30 л., служаща, Демня, гр. IV, 334.
Савула Теодоръ, 64 л., парохъ, Дмитровичѣ, гр. V, 407.
Савчинъ Антонъ, 28 л., сотрудникъ, Бирча, гр. V, 417.
Садовскій Николай, 41 л., парохъ, Шибалинъ, гр. II, 112.
Салукъ Лука, 25 л., богосл., Перемышль, гр. V, 438.
Сапрунъ Теодоръ, 54 л., парохъ, Колодубы, гр. IV, 316.
Сверидъ Теодоръ, 51 л., рѣльникъ, Пукѣвъ, гр. II, 171.
Свягло Теодоръ, 44 л., рѣльн., Тылява, гр. V, 452.
Селецькій Кирило, 71 л., парохъ, Жужель, гр. V, 405.
Сельскій Володиславъ, 59 л., парохъ, Стрый, гр. IV, 312.
Сельска Емилія, 51 л., жена съвящ., Стрый, гр. IV, 313.
Сембратовичъ Левъ, 25 л., катедр. сотруд., Львѣвъ, гр. III.
Семкѣвъ Петро, 37 л., рѣльн., Замѣсте, гр. III, 243.
Семчишинъ Иванъ, 60 л., рѣльн., Полонична, гр. III, 289.
Сенютовичъ Козма, 71 л., рѣльн., Глиняны Заставе, III, 257
Сенчукъ Иванъ, 26 л., сотрудн., Камѣнкй малй, гр. II, 138.
Серембецкій Андрей, 61 л., рѣльн., Славятынъ, гр. II, 167.
Синюкъ Михайль, 56 л., рѣльн., Ермакѣвка, гр. II, 200.
Ситникъ Володиславъ, 57 л., рѣльн., Ладанцѣ, гр. IV, 347.
» Йосифъ, 57 л., рѣльн., Струсѣвъ, гр. I, 57.
Слюзаръ Иванъ, 35 л., рѣльн., Бенева, гр. I, 59.

Соколикъ Марія, 32 л., рѣльн., Ольховець, гр. II, 192.
Соловѣй Теодоръ, 50 л., рѣльн., Славятынъ, гр. II, 166.
Солтыскевичъ Кириакъ, 73 л., рѣльн., Калушъ, гр. IV, 345.
Сосенко Модестъ, 31 л., артистъ маляръ, Пужники. II, 126.
Сосникъ Стефанъ, 60 л., рѣльн., Осипѣвцѣ, гр. I, 42.
Сохоръ Стефанъ, 38 л., рѣльн., Пониква вел., гр. I, 98.
Сполитакевичъ Марія, рѣльничка, Хоробрѣвъ, гр. V, 549.
Станчакъ Иванъ, 38 л., парохъ, Высоцко, гр. V, 411.
Стефанишинъ Михаилъ, 42 л., рѣльн., Тростянець, II, 155.
Степанишинъ Тимотей, 58 л., » Вирѣвъ, гр. V, 526.
Стисловскій Николай, 37 л., парохъ, Десятники, гр. IV, 305.
Строцкій Щасный, 21 л., техникъ, Лысятичѣ, гр. III, 219.
Ступницкій Порфирій, 59 л., парохъ, Товмачъ, гр. II, 108.
Сушко Анна, 30 л., рѣльн., Ременѣвъ, гр. III, 274.
Сѣкачъ Симеонъ, 56 л., рѣльн., Тарнавка, гр. V, 504.
» Якимъ, 43 л., рѣльн., Тарнавка, гр. V, 503.
Сѣминовичъ Зенонъ, 60 л., парохъ, Гостѣвъ, гр. II, 127.
Сѣрко Иванъ, 42 л., парохъ, Ишкѣвъ, гр. I, 9.
Сѣякъ Николай, 33 л., урядн. Намѣстн. Львѣвъ, гр. III, 220.
Тарнавскій Михаилъ, 47 л., рѣльн., Завада, гр. V, 480.
Телега Тимко, 58 л., рѣльн., Маркопѣль, гр. I, 100.
Телепъ Андрей, 65 л., парохъ, Ожомля, гр. V, 406.
Теодоровичъ Епифаній, 24 л., богосл., Римъ, гр. III, 554.
Терехъ Андрей, 52 л., контр. почты, Львѣвъ, гр. III, 286.
Тѣменикъ Алексей, 31 л., рѣльн., Ладанцѣ, гр. IV, 348.
Тымякъ Иванъ, 48 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 256.
Ткачъ Димитрій, 20 л., рѣльн., Настасѣвъ, гр. I, 54.
Ткачикъ Илія, 36 л., рѣльн., Рожанка выжна, гр. V, 495.
Томашевскій Алексей, 70 л., рѣльн., Звертѣвъ, гр. V, 456.
Томкѣвъ Михаилъ, 42 л., дякъ, Гошѣвчикъ, гр. V, 522.
Томовичъ Василій, 39 л., парохъ, Мозолѣвка, гр. II, 117.
Трачъ Теодоръ, 62 л., парохъ, Стопчатѣвъ, гр. II, 106.
» Якѣвъ, 37 л., рѣльн., Сobotѣвъ, гр. II, 158.
Триска Теодоръ, 46 л., рѣльн., Запытѣвъ, гр. III, 238.
Тузь Андрей, 39 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 261.
» Анна, 41 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 262.
Турула Евгенийъ, 26 л., укѣнч. богосл., Хоросткѣвъ, гр. V, 492.
Турулова Теодора, 20 л., жена дѣриг., Рыпанка, гр. V, 436.

Улицка Анастасія, 30 л., сестра Служ., Львѣвъ, гр. III, 214.
Урбанъ Иванъ, 52 л., рѣльн., Крыниця, гр. V, 466.
Федоровичъ Марія, 50 л., жена свящ., Бахѣвъ, гр. V, 433.
Фединскій Иванъ, 32 л., богосл., Гусакѣвъ, гр. V, 539.
Федюшко Иванъ, 45 л., дякъ, Дорогѣвъ, гр. II, 187.
Фѣльваркѣвъ Николай, 60 л., парохъ, Демня, гр. IV, 314.
Фуртакъ Марія, 28 л., рѣльн., Ладычинъ, гр. I, 62.
Химка Михаилъ, 51 л., дякъ, Запытѣвъ, гр. III, 266.
Хомицкій Йосифъ, 28 л., учитель, Городокъ Ягайл., II, 133.
Худзикѣвна Каролина, 25 л., служаща, Львѣвъ, гр. III, 285.
Цапъ Николай, 28 л., купецъ, Куты, гр. V, 459.
» Теодоръ, 65 л., рѣльн., Стрѣптѣвъ, гр. III, 291.
Цеплый Василь, 45 л., рѣльн., Беско, гр. V, 461.
Цѣнцѣрукъ Игнатій, 57 л., рѣльн., Паликоровы, гр. I, 90.
Чадъ Григорій, 57 л., рѣльн., Городище, гр. II, 164.
Чайковскій Василь, 33 л., завѣдатель, Перемилѣвъ I, 121.
Чень Стефанъ, 32 л., рѣльн., Рудники, гр. IV, 327.
Чесакъ Евдокія, 55 л., рѣльн., Павлѣвъ, гр. I, 95.
Чехъ Ксеня, 29 л., Сестра Служ., Львѣвъ, гр. III, 212.
Чикало Ксеня, 53 л., рѣльн., Воля гологѣрска, гр. III, 273.
Чорный Петро, 38 л., крамаръ, Борыничѣ гр. III, 321.
Чубатый Володимиръ, 28 л., учитель, Поповцѣ, гр. I, 13.
Шаранъ Николай, 33 л., рѣльн., Борыничѣ, гр. IV, 320.
Шафранъ Петро, 38 л., рѣльн., Терстяна, гр. V, 454.
Швецъ Кѣндратъ, 36 л., рѣльн., Иванѣвка, гр. I, 46.
Швидкій Макарій, 61 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 245.
Шевчукъ Анна, 38 л., рѣльн., Звертѣвъ, гр. V, 455.
Шептицкій гр. Андрей, 43 л., митрополитъ, Львѣвъ, гр. III, 201.
Шиделко Иванъ, 55 л., рѣльникъ, Голодѣвка, гр. V, 493.
Шпилька Панталеймонъ, 22 л., богосл., Львѣвъ, гр. V, 540.
Шишкевичъ Иванъ, 55 л., рѣльн., Камѣнка струм., III, 298.
Шкромида Илія, 43 л., парохъ, Новоселиця, гр. II, 137.
Шиянъ Василь, 62 л., рѣльн., Гошѣвъ, гр. II, 150.
» Михаилъ, 62 л., рѣльн., Гошѣвъ, гр. II, 152.
Шмериковска Ванда, 34 л., жена свящ., Угорники, II, 129.
Шпулякъ Иванъ, 59 л., рѣльн., Бенева, гр. I, 58.
Штендера Илія, 42 л., рѣльн., Волиця Барылова, гр. III, 234.
Шульга Анна, 43 л., рѣльн., Глиняны, гр. III, 263.

Шурко Теодора, 40 л., жена дозор. дому, Львівъ, гр. III, 281.
 Шурма Евдокія, 28 л., Сестра Служ., Львівъ, гр. III, 213.
 Щепанюкъ Василь, 49 л., ставничій, Маркопіль, гр. V, 490.
 Щигельська Анна, 23 л., робітниця, Винники, гр. I, 277.
 Щуръ Николай, 60 л., рільн., Бориславъ, гр. V, 520.
 Щудло Павло, 45 л., побережникъ, Туря велика, гр. V, 442.
 Щудлюкѣвна Александра, 23 л., рільн., Боратынъ, гр. I, 23.
 Юзва Дарія, 60 л., рільн., Попівцѣ, гр. I, 86.
 Юркевичъ Атаназій, 58 л., парохъ, Розділь, гр. V, 418.
 Яворскій Володимиръ, 38 л., парохъ, Колодрѣбка, гр. II, 124.
 Яворска Володимира, 30 л., жена свящ., » гр. II, 125.
 Яворскій Стефанъ, 28 л., сотрудникъ, Рудники, гр. IV, 317.
 » Осипъ, 24 л., богосл., Львівъ, гр. V, 493.
 Якемѣвъ Антонъ, 62 л., рільн., Нѣвра, гр. II, 194.
 Янкевичъ Жигмонтъ, 25 л., масаръ, Лѣско, гр. V, 530.
 Ярема Петро, 70 л., рільн., Ермаковка, гр. II, 199.
 Яремко Николай, 45 л., рільн., Суботѣвъ гр. V, 548.
 Яремчишинъ Михайлъ, 60 л., рільн., Пѣдгайчики, гр. III, 272.
 Яцѣвъ Ева, 44 л., вдова по канц. суд., Долина, гр. II, 156.
 Яроцкій Тома, 43 л., рільн., Зборѣвъ, гр. I, 37.
 Ясеницка Марія, 50 л., рільн., Глиняны, гр. III, 246.
 Єзерскій Димитрій, 58 л., управ. школы, Дубровиця, V, 445.
 Єрми Кароль, Д-ръ, 30 л., преф. дух. сем., Львівъ, гр. III, 221.

Альфаветичный списокъ

51. паломникѣвъ Полякѣвъ.

(34 мужчинъ, 17 женьщинъ.)

Белхъ Петро, 50 л., рільн., Добржехѣвъ, гр. IV, 391.
 Березовска Романа, 43 л., власт. дѣбрь, Жидачѣвъ, IV, 365.
 Боронъ Сильвестеръ, 34 л., служачій, Хршанѣвъ, гр. IV, 394.
 Борженцкі Зигмундъ, 60 л., вл. дѣбрь, Варшава, гр. II, 111.
 Брыда Софія, 50 л., рільн., Высока, гр. IV, 390.
 Хенцінські Янъ, 50 л., пробошь, Львівъ, гр. IV, 361.
 Домбровіцка Ядвіга, 35 л., учителька, Снятынъ, гр. II, 130.
 Фрончекъ Янъ, 48 л., рільн., Кружльова нижна, гр. IV, 395.
 Гайдачівна Софія 31 л., учителька, Яниска, гр. IV, 372.
 Гетриць Станіславъ, переплетчикъ, Львівъ, гр. V, 550.
 Глембоцкі Володиславъ, 61 л., пробошь, Хршанѣвъ, IV, 360.
 Ясінські Генрикъ, 39 л., офіц. скарбу, Жовква, гр. IV, 373.
 Яшовскі Блажей, 51 л., ц. к. проф. унів. Львівъ, гр. IV, 354.
 Йодловскі Кароль, 44 л., пекаръ, Львівъ, гр. IV, 388.
 Юрчакова Марія, 55 л., вдова, Плотыча вел., гр. IV, 364.
 Юревичъ Михалина, рільн., Зарваниця, гр. V, 534.
 Юркевичъ Йосифъ, 45 л., пробошь, Львівъ, гр. IV, 356.
 Косцельнякъ Мартинъ, 65 л., рільн., Теревовля, гр. IV, 387.
 Кршисікъ Розалія, 45 л., кухарка, Львівъ, гр. IV, 386.
 Кулічковска Стефанія, 19 л., приватна, Новосѣлцѣ, V, 551.
 Кузьмінська Леопольдина, 64 л., жена шевця, Львівъ, IV, 392.
 Любецка Павлина, 51 л., вдова, Кракѣвъ, гр. IV, 375.
 Любецкі Казиміръ Д-ръ, 26 л., літератъ, Кракѣвъ, IV, 374.
 » Тадей, 18 л., учен. гімн., Кракѣвъ, гр. IV, 376.

Маліновскі Павелъ, 28 л., вікарій, Ежове, гр. IV, 357.
Марковскі Тадей, 31 л., катехитъ, Хршанѳвъ, гр. IV, 376.
Матрасъ Янъ, 39 л., рѳльн., Камйонка мала, гр. IV, 400.
Моосъ Тома, 43 л., мосяжникъ, Львѳвъ, гр. IV, 368.
Мосціцкі Янъ, 52 л., пробощъ, Альтгітте, гр. IV, 378.
Незгода Петро, 30 л., ц. к. куратъ вѳйск., Перемышль, IV, 370.
Оржелъ Винкентій, 42 л., рѳльн., Стшешице, гр. IV, 397.
Павлиха Розалія, 56 л., служаша, Львѳвъ, гр. IV, 385.
Пелипчакъ Емилія, 46 л., вдова по побор., Каменка стр., IV, 366.
Півінскі Янъ, 33 л., вікарій Львѳвъ, гр. IV, 359.
Разікъ Катарина, 50 л., кухарка, Львѳвъ, гр. IV, 371.
Ржонса Ева, 50 л., кухарка, Львѳвъ, гр. IV, 384.
Саевичъ Антоній, 54 л., пробощъ, Заставна, гр. IV, 379.
Семяшкевичъ Казим., 42 л., гвард. ОО. франц., Львѳвъ, IV, 362.
Сікора Яковъ, 57 л., рѳльн., Хочня, гр. IV, 381.
Снятынскі Андрей, 46 л., реставраторъ, Грималѳвъ, IV, 382.
Стояновскі Янъ, 30 л., вікарій, Подгурже, гр. IV, 398.
Щепаньска Павлина, 62 л., приватна, Львѳвъ, гр. IV, 389.
Шелігевичъ Йосифъ, 52 л., пробощъ, Калушь, гр. IV, 355.
Уманьскі Тадей, 19 л., студ. правъ, Львѳвъ, гр. IV, 399.
Урига Валентій, 28 л., рѳльн., Стршешице, гр. IV, 398.
Вержбяньска Анна, 50 л., кухарка, Львѳвъ, гр. IV, 383.
Віндакевичъ Станіславъ, 42 л., проф. унѳв., Краковъ, IV, 307.
Зайонць Магдалина, 58 л., рѳльн., Хочня, гр. IV, 380.
Жеребецка Вероника, 58 л., жена проф. сем., Самбѳръ, IV, 377.
Журкевичъ Петро, 62 л., рѳльн., Монастержь, гр. IV, 293.
Журовскій Адамъ, 38 л., урядн., Вид. краев., Львѳвъ, IV, 369.

ПОКОЎНИКИ

першого руского Паломництва въ Святу Землю.

Нѳмъ наша паломнича книжка вийшла зъ пѳдъ прасы маємо вже на жаль до занотованя три случаѳ смерти, особъ бравшихъ або участь въ комітетѳ паломництва, або самѳмъ паломництвѳ.

О. ВОЛОДИМИРЪ ГАЛИКОВСКІЙ,
парохъ Рожанки нижної, паломникъ въ Святу Землю,
померъ дня 30. цвѳтня 1906, въ 58 роцѳ житя.

МАТЕЙ КУЛЕШНИКЪ,
рѳльникъ въ Дулибахъ,
померъ, дня 3-го вересня 1906, передъ самымъ выѳздомъ въ Святу Землю, въ 59 роцѳ житя.

О. Богданъ Пюрко,
крылошанинъ Митрополитальной Капитулы въ Львовѳ,
членъ комітета паломничого,
померъ дня 28. жовтня 1906, въ Львовѳ въ 59 р. житя.

Вѳчная имъ Память!

Впорядчикъ именъ мѣстцъ и рѣчевъй.

Особы и мѣстца означеніи звѣздкою суть портретованіи, зглядно ілюстрованіи на означеной звѣздкою сторонѣ.

1. Впорядчикъ именъ.

А. Имена историчніи

Особъ не бравшихъ удѣлу въ паломництвѣ)

- Абдъ-Ель-Малікъ 128, 136
Абдуль Меджидъ 249
Абу Абдаллагъ 137
Авессаломъ 170
Авраамъ 68, 124, 133, 161
Аврелія де Ля Туръ Овернь 235, 227
Авель 188
Адамъ 215, 223
Адріанъ 1, 91, 113, 128, 190, 215
Анна, первосвящ. 184
Антіохъ 241
Антонеллі Карин. 231
Аттила 33
Гакимъ 169, 218, 226, 255
Гераклій 172,
Гирканъ 128
Готфридъ зъ Бульону 218
Гедеонъ 65
Давидъ, царь 65, 112, 125, 135
Данило, князь 193
Данило паломникъ 27, 67, 121, 226
291, 313
Діоклеціанъ 88
Зоровавель 126
Иисусъ Навинъ 68
Ібрагімъ Паша 89, 201
Яковъ 89, 111
Ізаакъ 124, 133
Ізатъ 173
Іуда Искаріотъ 7, 64, 165, 182, 246
Іоась, царь 169
Иродъ Агріппа 108, 110, 119, 120,
129, 186, 199
- Иродъ Великій 126, 153
Калінка Вал. 309
Квѣтка 23
Керулярій 334
Константинъ Вел. 2, 128, 190, 236
Кратесъ Філософъ 63
Лявіжері 248 251*
Левъ Князь 143
Лотъ 68
Максиміліанъ Баварскій 45, 201
Максиміліанъ цѣсарь Мексикан-
скій 221, 318
Максентій 190
Манассе 167
Маруккі проф. 249
Магомедъ 124, 134, 135, 191, 261
Матія Арабъ 203, 204
Мегакадецъ Игнатій 210
Мурілло 106
Мустафа Бегъ 200, 201
Мелізенда 255
Мельхизедикъ 223
Мегмедъ Али 89
Модестъ патріархъ 217
Мильде архіеп. 258
Мойсей 68
Могильницкій 143
Ной 85
Наполеонъ I. 89
» II. 249
Нееманъ 68
Омаръ 128, 134, 137, 217, 255
Одисей 77
- Папы:**
Анастасій 333

Аніцетъ 333
Викторъ 333
Григорій VIII, 2
Дамазій 333
Инокентій 333
Климентій I, 333
Корнилій 334
Левъ IX, 334
Левъ XIII, 6, 17
Николай I, 334
Пій IX, 269
Сильвестеръ II, 2
Стефанъ I, 333
Урбанъ II, 3
Урбанъ VIII, 6, 316
Феликсъ 331
Юлій I, 333
Юлій II, 333
Пилать 144, 183, 197, 198, 199, 200
201, 202, 205, 267
Петро зъ Аміену 3
Петро Великій, царь 337, 338
Пікардъ 263
Паломникъ зъ Бордо 190
Пульхерія, цѣсарева 254
Рамзесъ 89
Рахеля 111
Ренанъ 97
Ратисбонне 108, 202, 203
Равшеръ Кардиналъ 260
Салядинъ 128, 167, 176, 249
Сафо 77
Свейнъ зъ Выборгу 235
Святославъ Изяславичъ 67, 314
Сидоній еп. 174
Симеонъ бѣлоскорникъ 85
Синезій еп. 248.
Симеонъ Махавей 129
Соломонъ 125, 135, 136, 164, 172
Софроній Патріярхъ 248
Тавита 85, 88
Танкредъ 237
Тегетгофъ адміраль 76
Теодозій I, 254
Теодозій зъ св. Землѣ 248
Танкредъ 227
Торквато Тассо 197
Титъ, цѣс. римскій 128, 237
Фотій, 335, 336
Францъ Іосифъ I, 111, 114, 125, 161
263, 269
Фулька зъ Анжу 256
Фокасъ Іоаннъ 249
Федьковичъ 23
Шашкевичъ 310
Щуратъ 180
Хозроесъ II, 188, 217, 238

Юлій Цезарь 89
Юліанъ Вѣдступникъ 128
Юстиніанъ 128, 137
Юдита жена Бальдуїна 249
Ювеналь 254
Єней 85
Євзевій 237
Єлена 2, 113, 169, 174, 188, 190, 212
215, 216, 220, 221, 226, 238, 249
224
Єлена корол. зъ Адябене 173
Єлисавета 302
Євдокія 281

**Б. Имена особъ зъ палом-
ництва.**

Абрисовскій Левъ 308
Австерманъ Винкентій 263
Алискевичъ Іоанъ 32, 257
Бачинскій Александръ 9, 13
Березовска Романа 40
Березовскій Романъ 40, 301
Бѣлецкій Андрей X* 9, 13, 24
Богоносъ Димитрій 33
Борысевичъ Ольга 25, 312
Борженцкі Зигмунтъ 25
Ваврикъ Михаилъ 72
Венгриновичъ Володимиръ 41
Вербенець Текля 59
Виллямсъ Драгоманъ Кароль 146
Винярскій Володимиръ 37, 40
Волянскій Іоанъ 36*, 65, 299, 303
Войнаровскій Титъ 37*, 38, 53, 301
Гаврилюкъ Михаилъ 53
Галиковскій Володимиръ †
Гіммель фонъ Агисбургъ Генрикъ
7, 8, 9, 12, 18, 51, 261, 299
Гмитрикъ Іларіонъ 21
Гмитрикова Михалина 306
Гнатышакъ Гаврииль 34, 41, 42*
240, 288, 302, 318
Городецькій Стефанъ 322
Губеръ Едвардъ 56, 58, 300
Гумецкій Юліанъ 53
Гумецка Катря 311, 318
Гильгуберъ Іосифъ 49, 55, 56, 58*
307
Давидовичъ Євгенъ 51, 208
Дашкевичѣвна Ольга 345*
Дзеровичъ Юліанъ 34, 53, 63, 313
348, 350*
Дѣдушицка Ізабеля 25
Дорожинскій Діонизій Д-ръ 40
67* 153, 313
Дорожинскій Емануиль 20*, 53, 54

Дрогомирецкій Николай 25
Зарицкій Людомиръ 40, 72, 283
284*, 297
Зефаровичъ, конзуль 94, 266, 286
293
Зубрицкій Юліанъ 40, 71, 301
Іойко Володимиръ 136, 287, 307, 309
Ілевичъ Иванъ 257
Кандіясъ Матео 56 57*
Карповичъ Лѳонгинъ 322
Кархутова Евгенія 51
Кѳгутъ Гермесъ 83, 263
Колешнякъ Матей †
Коссакъ Ігнатій 148
Коритко Миронъ 72
Коссовичъ Елена 19
Коцюба Михаилъ 50
Коцовскій Киприанъ 136
Кирило патріярхъ мельх. 71 210
Коциловскій Іосифъ 307
Лежогоубскій Теодозій 25 350
Леськѳвъ Анна 56
Лехнеръ Мельхіоръ 18
Любецка Павлина 53
Любецкій Казиміръ Д-ръ 53
Любецкій Тадей 53
Любовичъ Кароль 72
Лысякъ Лукія 313
Малый Николай 148, 257, 302
Масцюхъ Василій Д-ръ 41
Мацюракъ Василь 288, 300, 350*
Мизъ Емилианъ 35* 36, 65, 85, 95
299, 307, 308, 319
Мишуга Александръ 53, 96, 237
287, 307, 311, 313
Мѣльницкій Іосифъ Д-ръ 50, 95
Мулькевичъ Гаврииль 53
Міхаелі Люігі 263
Єрмі Кароль 42, 51 346*
Єрліхъ Мартинъ Д-ръ 83, 261, 286
295
Еффиновичъ Теодозій 33, 242
Нагель епископъ 49
Назаревичъ Елена 312
Незгода Петро 41
Окуневска Наталія 310
Пасѣчинскій Теодоръ 307
Полянскій Амврозій 39*, 40, 302
Подолінскій Миронъ 8, 13
Попель Іоанъ 52
Подлящекій Кароль 54, 136

Поповичева Святослава 54
Поповичѣвна Марта 54*, 311
Пюрко Теодоръ 9, 13 †
Регъ Харитонъ 263
Редкевичъ Іоанъ 9, 13, 64, 72, 95
297
Решетилловичъ Филемонъ 38*, 40, 95
Савула Теодоръ 54
Савчинъ Антонъ 307
Садовскій Николай 30, 65, 302
Селецкій Кирилъ 51*, 53, 95, 176
307
Сембратовичъ Левъ 10*, 12, 13, 21
22, 24, 32, 33, 51, 319 342
Сіакъ Николай 53 344*
Сенютовичъ Козма 56
Сечіо Єрмано 56, 57*
Сѣрко Іоанъ 183
Сосенко Модестъ 53
Строцкій 53
Ступницкій Порфирій 307*
Стисловскій Николай 72
Тенессенъ Лука 263
Томкѳвъ Михайло 155, 318
Томичъ Богданъ 56, 57*
Томовичъ Василій 40
Теодоровичъ Епіфаній 70
Трачь Якѳвъ 311
Турула Евгений 43, 287, 307, 310*
Турулова Теодозія 50, 313
Тупись Михаилъ 9, 13, 313
Фединскій Іоанъ 307
Фольварковъ Николай 53
Хомишинъ Григорій Д-ръ Еп. 9, 13
Чеховичъ Константинъ Еп. 9, 13
Чубатый Волод. 82
Шептицкій Андрей гр. II.* 6, 8, 12, 13
21, 27, 29, 30, 32, 39, 49, 53, 54
55, 61, 62, 64, 65, 68, 69, 71, 72
83, 94, 97, 146, 147, 153, 157, 158
220, 258, 266, 282, 286, 296, 298
300, 302, 303, 304, 306, 316, 312, 349
Шембекѳвна графиня 21
Шпилька Пантал. 308
Шуплякевичъ Евстахій 19
Юрыкъ Александръ 31
Яворскій Володимиръ 40
Яворскій Осипъ 51, 307
Яворскій Стефанъ 303
Ясѣнскі Генрикъ 58
Яшовскі Блажей 41*, 63, 299, 307, 308

2. Впорядчикъ мѣстцъ.

Адїябене 173	Молочна Печера 122	Гора покусы 153
Адрияцке море 75, 76	Поле пастырѣвъ 123*	Потѣкъ Хоривъ 153
Акарнанія 78	Вифлѣмитянки 112*	Монастырь св. Юрія
Акротирі 80	Вифтанія: 177	152*, 153
Антипаксось 76	Дѣмъ Марты и Ма-	Мѣстце водосвятія
Аргостолі 77	рїи 149	155*
Атены 25	Грѣбъ Лизаря 150*	Канія 80
Атось гора 350	Витсфая 243, 246	Канісса 43, 44
Байрутъ 84	Вѣрменія 269	Каносса 44
Батию 320	Галичь 143	Капъ Дукато 77
Бетъ-Дшала 111 269	Гомора 161, 188	Капо д'Істрія 74
Беттиръ 91, 94	Греція 66, 67, 78	Карсть 44
Бриксенъ 8	Газа 93	Карпаты 31, 67, 90
Бузо 78, 80	Галицімъ горы 242	Кефальонія 77
Будапештъ 14, 19, 43, 320	Градо 75	Квіето рѣка 75
Вавилонъ 25	Дамаскъ 210	Кіссіно 80
Віндішь-Фейстриць 43	Драгонаро островъ 80	Кипръ 269
Вифлеемъ: 7, 11, 14,	Дрепано 80	Кіевъ 143
17, 63, 68, 100, 110* 123*	Дрогобычь 321	Клермонъ 3
247	Закинтось 78, 79*	Корфу 76, 302
Грѣбъ Рахелѣ 111, 112*	Св. Иванъ въ горахъ	Крета 78, 80
Церковь св. Ник. (сх.)	7, 100, 103*, 104* 112	Лавочне 19, 31, 321
112	Церковь Рождества	Лідда 88, 294
Церковь Рождества 113	св. Іоана 105	Лісса 75
115*, 116*	Церковь Посѣщєня	Лязіті горы 80
Церковь св. Катерины	Марїи 107*	Лєвкадія 76
114, 116*, 120*	Печера Рождества 106	Любляна 319
Печера Рождества 116*	Жерело Пречистої	Львѣвъ 8, 13, 14, 16, 321
119*	Дѣвы 106, 107	Св. Юрь 23, 330*
Мѣстце » 118*	Монастырь Франціш-	Жел. дворець 30 334*
Престоль Трехъ Ца-	канѣвъ 109	Мегальонъ Кастронъ 80
рѣвъ 119	Сестры Сїонскї 109	Мекка 137, 270
Кириця » Ца-	Ітака 77	Мертве море 25, 149
рѣвъ 111*	Ізоля 74	157, 159*—163*, 242
Каплиця св. Еронїма 120	Іоньске море 76	Мірабелля затока 80
Грѣбъ » » 120	Іорданъ: 7, 11, 14, 25	Мірамаре 45
Жерело св. Родины 111	64, 68, 69, 101, 146* —	Міскольчъ 320
119	158*, 170, 186	Мореа 78
Гробы Павлины и Ев-	Гостинница пѣдъ Са-	Муггія затока 74
стахіи 120	маряниномъ 151,* 164	Набрєзіна 45
Монастырь ОО. Фран-	Жерело Апостол. 151	Назаретъ 11, 104. 126
цісканѣвъ 121* 124	Гора крови 152	238, 248

Нікомедія 89
 Николаєвъ 31
 Опчіна 44
 Отранто 76
 Паксось 76
 Паренцо 75
 Пельчахъ 43
 Перемышль 143
 Пірано 74
 Плятенське озеро 43
 Поля 75
 Прагергофъ 319
 Промонторъ 75*
 Псілоріті гори 80
 Птольомаїда 5, 89
 Пунта Кампо Марцо 74
 Рада ді Пірано 74
 Рамлегъ 89*, 294
 Рефаимъ
 Рітимо затока 80
 Римъ 25, 120
 Ровігно 75
 Сава рѣка 319
 Санъ Рокко 74
 » Джіованні 75
 » Мавра 76
 Само 77
 Сапієнца 78
 Саронська долина 88
 Саторайульгелі 52
 Свята Земля 10, 11, 12
 61, 65, 67, 71, 81, 85
 97, 149, 258
 Середземне море 65, 78,
 242, 295
 Сефорісь 248
 Сідеро 78, 80
 Сильванъ 167
 Синай 186
 Сирія 269
 Сколе 31, 35
 Славско 31
 Содома 161, 188
 Спадо причілокъ 78
 Ставротась гори 77
 Стандія островъ 80
 Станиславѡвъ 321
 Суда затока 80
 Таворъ гора 184, 186
 Тарзось 85
 Трієстъ 14, 21, 30, 44*
 47, 75, 304, 317, 318
 Molo S-to Carlo 45* 46 47
 Желѣзн. дворец. 46
 Фано 76
 Фізесабоні 320
 Хевронъ 93, 111

Царгородъ 326
 Церіго 78
 Цівіта Нуова 75
 Шекесфегервари 319
 Янісада островъ 80
 Яффа 14, 17, 52, 80, 81
 84*, 85, 87, 88, 273, 294
 295, 296
 Костель франціска-
 нѡвъ 85, 296
 Яффскій базаръ 85
 Єгипеть 269
 Єрихонъ 148, 151, 153
 162, 242
 Єрусалимъ: 1, 2, 3, 4
 6, 7, 11, 12, 14, 25, 68
 69, 81, 86, 90, 93, 99*
 123, 128, 137, 146, 149
 193, 206, 215, 218, 225
 240*, 241, 243, 247, 249
 255, 258, 261, 267, 271
 273, 293, 323*, 328*
 Брама Дамасценська
 203, 281
 Брама золота 129, 130*
 172
 Брама Сіонська 177, 253
 » Стефана 100, 149
 174* 205, 235, 347, 252
 281
 Брама Яффска 95, 110
 164, 184
 Гори и горбки: Ак-
 ра 141
 Безета 241
 Горєбъ 241
 Голгофта 1, 11, 72, 127
 189, 212, 213, 215, 216
 222, 252, 254
 Лихои рады 164, 166*
 Морія 124, 125, 241,
 Сіонъ 176, 183, 184,
 185, 189, 193, 242, 252
 262, 271, 275, 276
 Гроби: Божій Грѡбъ
 230*, 291, 214
 Авессалома 170 172*
 Давида 191
 Жидѡвскій 172, 173
 Захарія 168
 Іоакима и Анны 254
 Іосафата
 Іосифа 254
 Королѣвскій 100, 172
 282*
 Прч. Д. Маріи 255
 257, 254*

Мельхізедика 223
 Патріархѡвъ вѡрмен-
 скихъ 187
 Стефана 282
 Турецкій 172 173*
 Якова мол. 169
 Долины: Гінномъ 98
 111, 164
 Іосафата 94, 98, 129
 149, 164, 170, 171*, 176
 235, 238, 241, 243, 245,
 254, 255, 323*
 Кедронська
 Тиропоєнь 241
 Церкви: Божого Гро-
 бу 96, 98, 99, 101, 212
 213*, 216, 217, 271*
 Св. Анны 174, 247*—
 251*
 Анны 100, 186*
 Вознесенія (росс) 240
 Гробу Маріи 100, 215-21
 Маріи Магдал. (росс)
 183
 Надъ домомъ Каяфы
 187
 Отче нашъ 335, 246
 » Стефана 100, 149
 Патріархальна 98
 Отъ пѣнія Алектора
 189
 Сальватора 98, 101
 241, 263*
 Се чоловѣкъ 100, 202
 203*
 Сіонська 190
 Св. Стефана 100, 101
 281
 Спасителя (прот.) 271*
 Св. Єлены (абис.) 220*
 Успенія Прч. Дѣвы 195
 Каплицѣ: Адама 223
 Ангельска 226, 232*
 Бичованя 200*, 205
 Божого Гробу 7, 96
 97, 187, 214, 225, 229*—
 234* 252
 Господь плакавъ 244
 Св. Іоанна (гр.) 225
 Каменя наруги 221
 Марія Спазмось 206
 Маріи Магд. (гр.) 225
 Маріи Єгипетс. 215
 Михаїла 225
 40 мучениковъ (гр.) 225
 Найдєня св. Кр. 223*
 Подѣлу ризъ (вѡрм.)
 230

Каплицѣ: Прибива-
 ня на крестъ 222 224*
 Розпятія Христа (гр.)
 222, 225*
 Найсвятѣйшою Роди-
 ны (въ австрійскомъ
 приютѣ) 261, 262*
 Стрѣчи зъ Марією
 218, 219*
 Франконьска 223
 Успенія (у Ассумпц.)
 264
 Якова (гр.) 225
 Престолы: Маріи
 Магдал. 221*
 Сѣмъ болѣзней 227*
 Страждучої Матери
 Божої 223, 225*
 Печерѣ: Тревоги 100
 178*, 179, 239, 246
 Каяна Петра 189
 Єремїи 100
 Мѣстце: де спали
 Апостолы: 182*
 Зрады Юды 182
 Переслуханя Іисуса
 187
 Мужіє Галилейскій 243
 246
 Дому богача Євангел-
 ского 208
 Де звѣстивъ Архан-
 гелъ Гавріиль смерть
 Прч. Дѣвы 245, 246
 257
 Пояса Прч. Дѣвы 245
 246, 287
 Де жиды напали на
 похоронъ Прч. Дѣвы
 253
 Де були судебнї во-
 рота 210, 212
 Ставы: Вифтезда 134
 175*, 177, 251
 Силоамъ 167, 168*, 177
 Соломона 167
 Султанскій 164
 Поколѣнь Израїле-
 выхъ 247
 Жерело: Маріи 168
 170*
 Смоче 168
 Потѡкъ Кедронъ 164
 176
 Криниця Іова 166
 Водопровѡдъ Соло-
 мона 164

Моше и: Омара 101
 127*, 128, 129, 131, 132*
 133, 164, 241 252
 Свята скала 132
 Благородна Печера 134
 Ель Акса 101, 136
 139* 241, 152
 Проповѣдница 141
 Вознесенія 238 239*
 Мош. Небі Даудъ 191
 195*
 Площа: Гарамъ-Ель-
 Шеріфъ 142—241
 Престоль Солома 131
 Судъ Давида 136
 Лѣтна проповѣдница
 137*
 Колыска Христа 141
 Стайнъ Соломона 141*
 Аркады на площѣ 138*
 Муръ плачу жидѡвъ
 101, 142, 143*
 Замокъ Антонія 129
 183, 197*, 201, 241
 Вежа Давида 184
 Крестна дорога:
 I. Станиця 197, 198*
 II. » 129, 205
 206*
 III. » 206, 207*
 IV. » 207*, 252
 V. » 208, 209*
 VI. » 209, 210*
 VII. » 210
 VIII. » 212
 IX. » 212, 213*
 X. » 213
 XI. » 213, 223
 XII. » 213, 222
 XIII. » 214, 223
 229*
 XIV. » 214
 Огородъ Гефтсимань-
 ский 72, 100, 177, 179
 180*—184*, 209, 235
 246, 254
 Вечерникъ 177, 187 189*
 190*, 192*, 193, 252
 Лукъ: Се чоловѣкъ:
 202, 206
 Приюты: Австрій-
 ский 97, 100, 147, 258
 260*, 29
 Casa nova 97, 147, 261
 262, 274, 292
 Ассумпціоніст. 97 147
 262, 274, 292

Вѡрменскій (сх.) 185
 Іоаннитѡвъ (прот.) 212
 Монастырѣ:
 ОО. Франціскан. 247
 Ассумпціоністѡвъ 274
 Бѣлыхъ Отцѡвъ 251
 ОО. Оливного дерева
 187
 Мельхитѡвъ 209
 Кларисѡвъ 111
 Вѡрменскій (сх.) 186
 Вѡр. монахинь 185
 Харамбольсь (сх.)
 212
 Св. Авраама (гр.) 225
 Кармелитанокъ 235
 Венедиктинѡвъ 254
 Сестеръ Сіонск. 204
 Св. Іліи 111
 Улицѣ: Яффска 293
 Базарова 210, 212
 Бабъ Ель-Амудъ 206
 207
 Серайска 209
 Желѣзничій дворець
 94, 95*, 100*, 294
 Турецкій касарнѣ 185
 205, 206
 Австрійска почта 185
 Ебаль горы 242
 Юдскій горы 90, 293

Впорядчикъ рѣчевий.

Адресъ благодарствен-
 ный 313
 Акафистъ 19, 60
 Арабскій села 90
 Бакшішъ 83, 105, 142
 148, 238, 274, 295
 Байочки турецкій 133—
 136
 Богослужєня на кора-
 бли 50, 51, 60—73
 Бѣлий Отцѣ 174, 252
 Верблюды 277
 Вѡвцѣ 278
 Вечеръ въ честь Ми-
 трополита 306—313
 Вѡдѣздъ зъ Львова
 23, 30, 31
 Вѡдѣздъ зъ Трієсту
 Вѡдѣздъ зъ Яффы 86
 » зъ Єруса-
 лиму 290

Вѣдозва паломнича 9—17	Молебень 25, 64	Програма паломництва 13—14, 101
Вѣдступлене вѣдъ паломництва 17	Молотьба збѣжа 90 293	Прокажені 274
Вѣзники Арабскі 105 148, 156, 159, 161, 163	Морска купель 57, 160 295	Протестанти 270
Водосвятіе на мори 65	Морска хороба, 56, 58 59, 76, 298, 301	Проповѣди и промовы Ихъ Ексцеленціи 61, 69, 71, 97, 290
» на Йорданѣ 69, 157, 158	Морскі млыны 78	Впр. о. оф. Бѣлцего 4
Вѣйско турецке 267	Огонь на кораблі 55	» » крыл. Редкевича 64
Воскресна Утреня 320	Осли въ Єрусалимѣ 278, 289	Всч. о. Воляньского 303
Декляраціи приступленія 15	Організація паломництва 14—16	» » Дзєровича 63
Додатокъ до провѣдника 19, 25, 348	Палестиньске товариство 307	» » Дорожиньского 67
Дороги въ Палестинѣ 149	Памятковій рѣчи 51 199, 123, 231, 257, 296 304, 347	Всч. о. Зарицкого 383
Диспенза вѣдъ посту 19	Пашпортъ паломничій 18	» » Зубрицкого 71 300
Духовній турецкій 241 271	Патріархатъ Єрусал. (кат.) 111, 268	Вп. п. Іюйка 309
Жебраки въ Єрусалимѣ 274	Патріархатъ Єрусал. (вѣрм. сх.) 270	Всч. о. Коритка 72
Жѣнки въ Єрусалимѣ 279	Патріархатъ Єрусал. (гр. сх.) 270	» » Лежогубского 25
Закупно памятковыхъ рѣчей 101, 109, 123, 347	Патріархатъ Єрусал. Мельхитск. 210, 343	» » Мацѳорака 300
Збори въ Клермонѣ 3	Пакунки 17, 21, 30, 48* 81, 293, 298	» » Мизя 308
Заховане при Божѣмъ Гробѣ 234	Перепаски 13, 24, 317	Вп. п. Окуневскои 310
Закристія паломнича 21, 344	Погода въ подорожи 54, 62, 74, 81, 298, 302 303, 305, 323	» » Садовского 65 301
Змѣны въ богослуженю 69	Поганьскі храмы 1, 2 113, 128, 215	Вп. п. Трача 311
Іслямъ 128, 271	Поліція турецка 86 94, 95	Всч. о. Яшовского 63 308
Кава на кораблі 50, 343	Почта турецка 51	Розкладъ часу въ Єрусалимѣ 98—103
Камеріере 58, 81, 307	Порядокъ палом. книжки 102	Секты жидѣвскі 269
Карты на кораблі 54	Похѣдъ на дворець у Львовѣ 13, 25, 30 343	Селяне паломники 52 148, 268*, 299, 317
Катастрофа мнима на желѣзн. 43	Похѣдъ на дворець въ Єрусалимѣ 293, 294*	Середина свѣта 215
Комітетъ паломництва 9, 13, 15, 18, 19, 21 22, 47	Похѣдъ въ святий градъ 91*, 92*, 93*	Сестры Служебницѣ 17, 300
Конѣ Арабскі 147, 163	Прапоръ паломничій 19	Сестры Сіоньскі 206
Корабель 34, 46, 47, 54 55, 295, 304*, 324	Привитане зъ Божимъ Гробомъ 96	Службы Божіи на кораблі 17, 19, 62, 107, 114
Королѣ Єрусалимскі 142	Прощане зъ Б. Гробомъ 291	С о б о р ы :
Крестъ паломничій 17, 18, 30, 95	Провѣдникъ (книжка) 18, 196	Въ Єфезѣ 331
Крестоносцѣ 4, 5, 85 128, 167, 172, 174, 176 218, 226, 238, 249	Провѣдники паломництва 35—43 51, 306, 343	Ліонѣ 5
Кустодія св. Землѣ 269		Фльоренціи 5, 336
Лодки арабскі 83*, 269		Халкедонѣ 331
Легітимаціи 24		Царгородскіи І. 331
Льойдъ австрійскі 17 19, 317		» ІІ. 869
		Спасательніи средства на кораблі 56, 324
		Сповѣдъ и Причастіе 60, 72, 158, 346
		Схізма 3, 185
		Схізматикі 270
		Сторожа турецка надъ Божимъ Гробомъ 97 218*, 234
		Темпларіи 142
		Торговля въ Єрус. 276

Установлене Найсв. Евх. 177, 184, 192
Установлене Тайны Свящ. 194
Установлене Тайны Покаяня 194
Улицѣ въ Єрусалимѣ 273, 274*

Фляшки на воду 13, 25
Фотіяне 170
Фотографы 53, 137, 158 321
Харчь 22, 50, 97, 109 114, 123, 154, 265, 297 317, 318, 319, 320, 322
Хоръ паломничій 96 287, 307
Число мешк. Єрус. 268
Шахи на кораблі 53, 54

Шпиталь корабельн. 56
Шпиталь Муристанъ 213
Шпиталь Тантуръ 111
Цѣли руского паломництва 6, 7
Цѣны ѣзды 14
Цістерны 204, 226, 231
Євтихіяне 370
Єдинство церкви 235 231

Конецъ.

СЛАВА БОГУ.

Важнѣйші похибки.

Стор. 25,	стр. 7	зъ горы,	вмѣсто	Коханскій,	мае	бути:	Борженци								
» 33,	» 7	» »	»	»	урядникъ	судовый	мае	бути:	уряд-						
									[никъ	Рады	повѣтвовой.				
» 40,	» 9	» »	»	»	о. Іоанъ	Яворскій,	мае	бути:	о. Воло-						
										[димиръ	Яворскій.				
» 53,	» 12	» »	»	»	Атаназій	Гаврилюкъ,	мае	бути:	Ми-						
										[хаиль	Гаврилюкъ.				
» 76,	» 15	» дол.	»	»	Отланто,	мае	бути:	Отранто.							
» 146	» 8	» горы,	»	»	Олирну,	мае	бути:	Оливну.							
» 155	» 2	» »	»	»	Иванъ	Томковъ,	мае	бути:	Михаиль	Том-					
										[ковъ.					
» 187	» 12	» »	»	»	надъ	домомъ	Каяфы,	мае	бути:	надъ	до-				
											[момъ	Анны.			
» 229	» 28	» »	»	»	престолѣ	кашицѣ	Розпятя,	мае	бути:						
											[престолѣ	церкви	надъ	домомъ	Каяфы.

Того-жъ самого автора вийшли еще
слѣдуючі книжки:

ПРОПОВѢДИ КАТЕХИТ. Томъ I. О вѣрѣ. Стр. 320,
8° Перемышль 1904. Цѣ-
на 4 Кор.

ЦАРИЦЯ МАЯ МАРІЯ 31 наукъ о Матери Божій.
Жовква 1906. Стр. 290, 8°
Цѣна 4 Кор. 30 с.

ЯК У СВІТІ ЖИТИ, або ПРАВИЛА ДОБРОГО
ВИХОВАНЯ. _____
Тернопіль 1905. Стр. 180, 16° 2 Кор., у автора по зниженій цѣнѣ 1 Кор.

О ПЛЕКАНЮ РЕЛІГІЙНОСТИ у нашої гімн.
молодіжи.
Передрукъ зъ »Ниви« за 1906 и 1907 рѣкъ. Львовъ 1907. Цѣна 1 Кор.

Дѣстати можна у Автора о. Дзеровича кат. гімн. въ Бере-
жанахъ, або въ книгарняхъ Товариства Шевченка и Ставропигійскій
въ Львовѣ.

